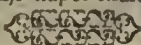
AVGVSTINI NIPHI
SVESSANI PHILOSOPHI PERSPICACISSIMI,

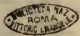
SVPER LIBROS ARISTOTELIS PERI HERMENIAS:

DE INTERPRETATIONE ACCVRATISSIMA COMMENTARIA.

A' QVAMPLVRIMIS ERRORIBVS diligentissime expurgata, ac singulis textibus appositis scholijs nuper illustrata.

VENETIIS,
Apud Hieronymum Scotum.
MDLIX.

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM PRINCIPIS, DE INTERPRETATIONE,

LIBER PRIMVS.

AVGVSTINO NIPHO PHILOSOPHO Suessano interprete atq; Expositore.

Sũt hac omnia libri materia: quippe dum nõ contingat interpretari, siue mentis cõcepta exponere siue horum notitia

Cõm. 1.

OPORTET *primum cõstituere quid nomen & quid uerbum: deinde quid est negatio, quidue affirmatio: atque enuntiatio & oratio.*

OMISSIS ventosis exordijs: breuibus Aristoteles quid pertractare vult proponit. Nam rei intentio & subiectum apud græcos idẽ sunt, differuntq; ratione. Vt enim subiectum habet rationem finis, intentio nuncupatur, vt vero habet rationem materiæ: in qua propria insunt accidentia, subiectum, siue materia à nostris appellatur. Est autem intentio libri præsentis, subiectum, siue materia enuntiatio ipsa: cuius partes constitutiuæ, quæ integrales dicuntur, sunt nomen & verbum. Primæ vero & primariæ species sunt affirmatio & negatio. genus autem enuntiationis est oratio. Hanc igitur intentionem proponit, & inquit {Primum oportet constituere} hoc est definire {quid nomẽ & quid verbum} vt integrales partes enuntiationis, verbum illud {oportet} non dicit necessitatem simpliciter, sed conditione. nam si de enuntiatione pertractaturus est, opus est vt primo de nomine, deq; verbo percurrat. {Deinde} & quasi secundo loco {quid est negatio, quidue affirmatio} tanquam primariæ enuntiationis species {atque} tertio quid {enuntiatio} quid {& oratio} enuntiatio quidem vt intentio, subiectum, ac materia: oratio vero vt genus subiecti. Multa græci, vt Ammonius, Philoponus: & latini, vt Boetius, & Thomas contendunt. circa seriem verborum: quæ, quia ventosa sunt, ad commodumq; non multum accepta, hæc sufficiant. Boetius hic subiectum, materiam, ac intentionem libri ait esse interpretationem. Nam inscriptio libri ab eius intentione fieri assolet, vt inquit Philoponus in primo Priorum. Obijciunt cõtra quidem viri clarissimi, qui subtiles perhibentur. Nam interpretatio vel sumitur pro voce articulata cum intentione quicquam significandi prolata, vel pro voce articulata prolata ad significãdum esse vel non esse. primum quidem non. nam tunc esset nimis commune, esset enim compositis & simplicibus commune quodam. Hoc autem falsum est, quia liber hic est de medijs. Nec secundum, quia liber hic non est de voce, sed de intentione voces. Propter hæc enuntiationem in mente subiectum esse fingunt. Hæc puerilia sunt, nec digna nostra disputatione. Verum si ipsi enuntiationem mentalem subiectum esse fatentur, ad quem de vocali, vel scripta inquirere attinebit? Propter hæc quod græce ermenia appellatur, latine siue enuntiatio, siue interpretatio dicatur, idẽ est. Et de hac est liber præsens, de mentali quidem vt quod, de vocali vel scripta, vt signum, de re vero vt causa. Nam veritas in voce est vt signum, in mente vt subiectum, in re vt in causa, vt dicit Ammonius, nec aliter Boetius sentit.

Tũ Boe. de subiecto.

Obiectiones cõtra Boetium.

Secunda pl. Confutatio.

Ermenia quid.

Multa alia dici solẽt, quæ quia facilia, prætermittimus. nostri enim frequenter circa facilia fimbrias dilatant, circa vero ardua & occulta voces summittunt. Tu vero a nobis contrarium expectabis, quantum videlicet a nobis fieri potest.

Excusatio.

Sunt quidem igitur ea quæ in uoce, earum, quæ in anima passionum, notæ. Et quæ scribuntur, eorum quæ in uoce. Et quemadmodum nec litteræ omnibus eædem, sic nec uoces eædem.

Voces & scriptura signa animi, voces ad animorum immediate, scriptura mediis vocibus

De nomine, deq; verbo, enuntiatione, ac oratione pertractare proposuit, ante tamen quam de his proloquatur, quædam communia de vocibus, scripturis, ac animæ passionibus intercipit, sed de causa intercepti ambigunt expositores. Herminius necessitatem illius modi intercepti fuisse autumat, vt propositæ rei commodum insinuaret. Sed hoc stare non potest. nã vtilitatis commodiue narratio prohemij pars est, vt Ari. in Rhetoricis tradit. sumus autem nunc ipso in tractatu, quod verbũ {igitur} innuit. Porphyrius interpositæ rei causam propter veterum dissensus circa vocum significationes, inquit. nam veterum quidã voces, formas, siue ideas significare credidere, alij conceptiones, alij sensus sensationesúe ipsas, alij res existentes. quia igitur Aristoteles de nomine deq; verbo pertractaturus erat, contrarias dispositiones, ac aduersa impedimenta elidendo, veteri quæstioni generatim cursimq; satisfecit.

Cõm. 2.

Cur de vocibus, & scripturis sermo hic habetur.

Causa Herminij.

Causa Porphyrij.

Sed nec hoc stare potest. Primo quòd quæstio hæc partem ad quamlibet definita, quæ dicturus est de nomine & verbo, non impedit. Secundo hæc res est grauis, estq; altoris negocij, transcenditq; limina præsentis voluminis, quum de ideis, deq; formis contendat.

Confutatio.

Melius igitur cum Alexandro, Ammonioq; sentiendum, quòd Aristoteles hæc præaccipit. Tum vt genus definiendarum rerum colligat. Tum differentiam cõstitutiuam, videlicet, ꝙ nomen verbum quæque ad placitum significent. Tum differentiam discretiuam, videlicet, vt nomen sine vero & falso, enuntiatio, & oratio cum vero vel falso. Hæc enim Arist. animaduertens quædam communia de vocibus, scripturis, ac passionibus præaccipit. Assumit igitur quatuor ad præsentem pertractationem conferentia, res videlicet, conceptiones, voces, atque litteras. Oportet autem primo petere hæc quatuor non frustra esse, sed aliquem propter finem. siquidem neq; natura, neq; ars aliquid frustra faciant. Secundo petimus horum quatuor, duo esse natura sese habentia, vt res conceptionesq;. duo vero positione, vt voces & litteræ. Vt igitur scias quæ horum natura se habeant, quæue positione. ponit præceptum eiusmodi, ꝙ quæ apud omnes eadem sunt, hæc natura se habent, quæ vero non apud omnes eadem, hęc positione se habent. Huius præcepti prima pars eo patet, ꝙ natura in cunctis vniformis est & similis. Positio vero eua-

Expositio cum secunda veritatem.

Quæ Aristo. assumit.

Prima petitio.

Secunda.

Præceptum.

Est enim natura inuariabiles intellectus pri mi principij.

ro euariat. Qua e re quum res & conceptiones apud omnes eædem sint, natura se habent, voces vero & litteræ, quum euarient, positione habentur. Arguit igitur, quęcunq; sunt aliorum signa vel notæ, positione se habent: voces, & scripta sunt notæ vel signa aliorum.

Syllogismus litera.

nam voces sunt notæ conceptionum, scripta vero vocum. igitur voces & scripta sunt positione. præponit minorem. d. {Sunt quidē igit̃ ea, quæ in voce} cuiusmodi sunt nomina & verba {earum quæ in anima paßionum notæ, & quę scribuntur} Sūt notæ siue signa: {eorū quæ in voce}. Hęc vt minor. quasi concludit, & inquit. {Et} hoc verbum in gręca cōstructione, quicquid græci sentiāt, vim habet sæpe illatiuam apud Aristotelem. quasi dicat. {Igitur quemadmodum nec litteræ omnibus eædem, sic nec voces eædem} verbum, {sic} in verbis græcis non est, sed ex vi constructionis subaudiendum. Secūda igitur præcepti pars perspicua, videlicet, ꝙ ea quę in voce, & quę scribuntur, positione se habent. Aliter intelligi potest, vt dicemus. Quæritur verbum illud, {igitur} quo modo tenet. Expositor latinus ait dixisse

Dubitatio. 1.

igitur, quasi ex præmisis concludens hunc. videlicet. in modum de nomine deq; verbo pertractandum, nomina & verba voces sunt. igitur de vocibus pertractandum. Gręci omnes verbum illud esse notam executionis, & non illationis, affirmant, quod mihi conuenientius est.

Secunda dubi. Ammon.

Quærit secundo Ammonius cur primo è vocibus, quam è rebus sermocinari cœpit. Dicendum de eis primo, tanquam à magis huic libro conueniētibus, quicquid Ammonius dicat.

Tertia dubi. Porphy.

Quęrit tertio Porphyrius cur dixit {Sunt quidem igitur ea quæ in voce} & non, {sunt quidē igitur voces.} Itēq; cur no dixit litteræ vti, {ea quæ scribuntur, dicit.}

Rēsio Porph.

Porphyrius vult ꝙ nomen & verbum sunt partes orationis. prolatæ est enim oratio prolata totum quoddam integrale ex nomine & verbo constitutum. nomen vero & verbum scripta partes orationis scriptæ, & qm̃ partes sunt in toto magis quam contra, totum in partibus. nam cōtinet totum partes, & nō econtra. Idcirco inquit {sunt quidē igitur ea, quæ sunt in voce} hoc est nomē & verbum, quæ sunt in voce, hoc est oratione prolata vt partes {earum quæ sunt in anima paßionū notę, & ea quæ scribuntur.} videlicet nomen & verbum in scripta oratione {eorum quæ sunt in voce.}

Confutatio.

Sed hæc expositio ridenda est. Tum primo, quia cum difficultate intelligitur partes esse in toto, esse in enim non competit partibus nisi improprie quarto Physicæ auscultationis. est autem loquendum vt plures. secundo Topicorum. Tum quia in tam exiguo sermone æquiuocaret de esse in. Nam dum dicit {eorū quæ sunt in anima} sumit esse in. vna ratione, dū dicet {ea quæ in voce} alia ratione. Simili ratione errant qui volunt esse in capi vt inferius continetur in suo superiori.

Aliorū erratū

Expō propria

Nam primo in verbo esse in. acciperetur proprie secundo vero improprie. Quare melius esse in, in vtroq; eodem modo accipiendum est. Nam nomen & verbum sunt in voce vt in subiecto, vti res artificialis in re naturali. erit igitur sensus {sunt quidem igitur ea quæ in voce} vt nomen & verbum, quæ in voce hærent, vt in materia & subiecto, notæ earū paßionum, quæ in anima sunt, etiam vt in materia & subiecto. Nam constat tunc Aristotelem non æquiuocasse verbo illo esse in.

Quarta dubitatio Ammo.

Quærit quarto Ammonius cur Arist. ait paßionum, pathema enim græce paßio est, paßio autem affectus. modo affectus non est conceptio, siue similitudo, quam Aristoteles intelligit. Dicendum ꝙ

Solutio.

hæc tria. videlicet similitudo, conceptio, & paßio idem sunt, alia tamen ratione. conceptio enim & intellectio vt intelligēdi principium, est ratio: vt vero à re ipsa deriuatur, similitudo siue species, vt intellectum ipsum perficit, paßio. vnde & intelligere & sentire in quodam pati saltem perfectiue consistit, vt dicit in his quæ de anima. vnde qui verbum græcum παθημάτων in latinum conuertunt affectuum, nec græcissant, nec græcam constructionem sentiunt.

Quinta dubi.

Quinto quærunt, multa esse in voce, quæ non sunt paßionum notæ, vt grauitas, acuitas, & accentus, & id genus. Dicendum propositionem Aristotelis indefinite esse legendam, non autem vniuersaliter.

Sexta dubi.

Alex Rñsio

Sexto petijt. vtrum vt ea, quæ in voce notæ sunt eorum quæ in anima, ita ea quæ scribuntur, eorum quæ in voce. Respondet Alexander ꝙ sic. & tunc littera est legēda sic {sunt quidem igitur ea quæ in voce, earum quę in anima paßionum notæ, quemadmodum quæ scribuntur, eorum quæ in voce.} Nam verbum illud καὶ græcum, quod latine frequentisßime in & conuertitur. Interdum Alexander vult apud græcos accipi pro nota similitudinis, vt pro sicut, vel quemadmodum, & id genus. Hæc Alexan. diceret.

Obiectio Porphyrij.

Huic obijcit Porphyrius. Primo, quia ad simplicem sensum nihil addi oportet. Secundo, quia in tam breui ordine, tamque breui oratione non est partitio intercidenda. Tertio, si ita se habent quæ scribuntur ad voces, vt voces ad ea, quæ in anima, tunc vt voces varijs litteris permutantur, sic paßiones varijs vocibus euariabuntur.

Expō propria.

Mihi videtur cum Alexandro & Aspaxio, & ita secundo modo exponi potest, vt Aristoteles prosequendo de nomine verboq; primo colligat inter voces & scripta cōuenientias. secundo inter res & paßiones. Voces igitur & scripta conueniunt primo ꝙ ambo sunt vt signa, voces quidem conceptionum, scripta vero vocum. Secundo ꝙ vt voces non sunt omnibus eædem, ita scripta. Inquit, {sunt quidē igitur quæ in voce: earum quæ in anima, paßionum notæ. & quæ scribūtur, eorum quæ in voce.} Quare voces & scripta cōueniunt in hoc ꝙ ambo sunt vt notæ siue signa. Et hæc est prima conuenientia. Deinde subscribit secundam. d. {& quemadmodum quæ scribuntur non eadem omnibus, sic neq; voces eædem.} Hæc est secunda conuenientia. Dixit autem {in anima} quod gręce est psyche, & non in intellectu, quoniam intellectus etiam ad diuinum refertur, aut ꝙ intellectus nouas paßiones non suscipit, sed de his in libro nostro de intellectu, & de anima. Ea ergo, quæ sunt in voce & ea quæ sunt in scriptis conueniunt primo ꝙ ambo notæ ac signa sunt. Secundo omnibus eadem non sunt.

Defensio Alex.

Tunc ad obiecta contra Alexandrum. Ad primum dicendum illum simplicem sensum esse potentia & virtute amplum & compositum. Similiter si oratio est breuis, compendio est oblonga. Ad hæc tertium argumentum probat ibi nō esse in toto similitudinem, sed in parte esse potest, vt Alexander sentit.

Scriptura, ac voce artificio obiecta ad passiones & res non æqualiter referuntur. 3. de Anima t. c. 9. Cōm. 3.

Quorum tamen he notæ primo, eædem omnibus paßiones animæ sunt: et quorum hac similitudines, res iam eædem. De his quidem igitur: dictum est in his quæ de Anima. alterius enim hæc sunt negocij.

Cœpit Aristoteles, vt Alexander dicebat, ponere differentiam inter ea quę positione talia sunt, & ea quę natura talia. Ea quæ in voce & ea quæ scribuntur, positione talia sunt. Nunc vero ꝙ animæ paßiones & res

sint natura tales, declarat. Potest autē textus esse præmissa, & pōt esse simplex narratio. Siquidem præmissa, syllogismus erit, quæ eadem apud oēs sunt per naturam talia. natura. n. vt Ammonius inquit, est vniformis semper. Passiones & res eædem apud omnes. igitur natura tales erunt. De syllogismo accepit minorem tm̄ in textu. Si vero est narratio tm̄, est tunc secunda pars differentiæ, & inquit. {Quorum tñ hę notæ primo: sunt passiones animæ oibus eædem: & quorum hæ similitudines: res iam eædem } sunt. igitur passiones & res sunt omnibus eædem: & ita tales per naturam. Hæc fortasse expositione Aristo. verba examinādo: argumentum Herminij contra Alexandrum imbecille est. Nō enim Alexā. vult q̄ apud omnes sint passiones eædem: apud quos voces, sed vt dixi, q̄ vel tangat minorem, vel partem differentiæ secundam perficiat. Animaduersione dignum Porphyrium in defendendo Alexandrum: asfirmare q̄ ea quorum voces apud omnes eædem: & ipsa sunt eadem. & hoc generatim tam vniuocis ipsis, quam æquiuocis. De vniuocis quidem ex ipsorum nominum ratione constat. De æquiuocis vero, quoniam animus audientis semper sibi nomen ad significationem debitam, adquamúe à proferente emittitur, accipit. Sed hoc stare non potest. nunquam enim æquiuoca propositio esset distinguenda. nam animus auscultantis semper esset conformiter animo proferentis acciperet. Hermenius aliter sermones Aristote. intelligit quòd ipse ponat quæ vocum: & quæ passionum sint significationes. Nam voces significant passiones primo, & secundo res, passiones autem, tantum res decernunt. Sed hoc stare non potest. primo quòd Aristote. dixit hæc. non igitur sapide esset hic repetendum. Secundo verbum illud eadem ad quid adderetur? Esset enim inutile, nisi Arist. commune passionibus & rebus sumat. vt dicit Alexan. Sed tunc dices ad quid verbum illud {primo} additur? Alexander vult nomina significare passiones, ac res, vt nomen istud homo & naturam ipsam hominis existentem, & eius conceptionem significet. verum quia nomen vnum æque primo duo significare non potest, idcirco Arist. adijcit {primo.} Nā ea nomina, quæ in voce sunt, primo passiones significant, secundo vero res. Recentiores obijciunt. nam ordo significationum est iuxta ordinem conceptionum. Sed res prius intelligitur, quam eius passio. igitur prius voce significatur. Ad hæc nomen semper prædicatur de sua significatione. Nomen illud homo non prædicatur de hominis conceptione. igitur illam non significat. Dici potest pro Alexandro q̄ nomen in voce primo primitate (vt ita dicam) subordinationis passiones primo significabit. Primitate autē apprehēsionis, res primo. Quare textus debet stare {Quorum tamen hæ primo} non autem {primorum.} Nam græcus codex habet protos, & non proton. Vbi enim proton legeretur, vt fortasse Boetius noster habebat in latinum primorum esset conuertendum.

Collige igitur inter hæc quatuor ordinem: quæ scribuntur significant ea quæ in voce, quæ in voce, eas passiones quæ in anima: quæ in anima, ea quæ in re consistunt. Licet non sit ordo essentialis, nam quæ scribuntur, & in voce sunt, possunt equæ primo passiones significare, vocum scripturę pro supplemento vocum sint adinuente. Verum quia res hæc admodum est laboriosa, ac difficilis, transmittit nos ad librum de anima.

Argumentum Herminij nullū

Pō Porphy.

Confutatio.

Expō Herme.

Confutatio.

Dubitatio. Rñsio Alex.

Contra Alex. recentiores

Defensio Alexan.

Ponderatio literæ.

In. D. Tho.

Est autem quemadmodum in anima aliquotiens quidem intellectus sine uero falsóue, aliquotiens autem iam cui necesse est horum alterum inesse: sic & in uoce. Circa compositionem enim & diuisionem est ueritas atque falsitas.

Hactenus hæc communiter de ijs quatuor accepit, vt nomina & verba esse in voce & ad placitum significatiua colligat: Tum vt genus primum: Tum vt communem habeat differentiam illorum, cū quibus & oratio & enunriatio ipsa conueniunt. Est enim oratio & enunciatio in voce. & ex impositione ad placito significantes. & per eiusmodi genus communemq́; differentiam differt à rebus ipsis conceptionibusq́;. Nunc autem ipsa significare sine vero & falso declarat, vt videlicet secundam colligat illorum differentiam, aut (Alexandro placet) ostendit enuntiationem significare cū vero falsoq́;, vt per hoc etiam & enuntiationis differentiam colligat, nō tm̄ nominis. Et licet littera possit multipliciter ad formam syllogismi reduci, vt facilius res intelligatur: litterę syllogismus non est aliter formandus, nisi vt iacet. Ideo inquit. Est autem quemadmodum in anima aliquotiens quidem intellectus sine vero & falso, aliquotiens autem cui necesse est horum alterum inesse, hoc est aut verum aut falsum, sic & in voce. hæc est maior. Addit & ipsam minorem dicens. circa compositionem enim & diuisionē intellectuales est veritas atq; falsitas. Sed circa simplicium intelligentiam, neq; veritas neq; falsitas. Igitur in voce etiam circa compositionem vel diuisionem erit veritas aut falsitas. circa simplicitatem neq; sic neq; sic. Et sic habetur totus syllogismus, per quem habebitur (vt dicemus in textu proximo) q̄ nomina ipsa & verba ab enūtiatione differūt. nā nomina & verba simplicia sunt, & sic erunt sine vero & falso, enūtiatio compō aut diuisio: igitur cū vero aut falso. Et ita habentur genus & differentiæ nominum & verborum. Quantū vero ad verba græca attinet noema græce, latine est, tum intellectus, tum conceptus, & quomodocunq; sit, multiplex est: compositus siue diuisus, vt enuntiatio siue ratio in anima, affirmatiua vel negatiua. Simplex vt hominis aut equi. Et discursiuus vt syllogismus. Modo patet verum vel falsum esse in compositione. Simplicia vero esse absq; vero & falso. Hæc quo ad verba. Quærunt autem vtrum hic arguendi locus sit à simili tm̄, vel à simili & causa. Respondet expositor ab Ammonio accipiens hanc manifestationem esse non tm̄ à simili, sed etiam à causa, quam effectus ipse imitatur. Est enim intellectus causa, quæ vero in voce effectus. Sed hoc stare non potest. quia non videtur quomodo conceptus sint causæ veri & falsi in voce. non enim vt materia, aut forma: quia conceptus nullatenus sunt aliquid vocum, nec eorum quæ in voce: nec vt finis. nam finis vult esse vltimum, vt secundo auscultationis physicæ dicitur. Modo conceptus est prior & voce & vocum veritate. Nec vt agens, nam ab eo q̄ res est vel non est oratio dicitur vera aut falsa, vt ab agente, vt dicitur in prædicamentis. Ideo vt frequenter diximus verū & falsum sunt in intellectu vt in subiecto, in voce aut scriptis, vt in signo, in rebus vt in causa. Vis igitur arguendi non est demonstratiua, sed dialectica à simili tantum. Multa adijci possunt, quæ ab expositoribus tum græcis, tum latinis perquire. Hæc enim raptim scribimus.

Nomina quidem igitur ipsa aut uerba consimilia sunt si-

3 te. 19. In enuntiatione est veritas & falsitas, in nomine non, et verbo minime, illa enim compositi intellectus, hæc vero simplicis significat.

Cōm 4. Intentio.

Syllogismus litteræ

Quo ad græca verba.

Dubitatio. Rñsio Thomæ.

Confutatio

Ista valde dubia est, tum ferè omnia in ea assignata probabilia sunt.

Solutio propria

Nomina nō nisi

Si ex humano instituto verū vel falsum significat, sed sola enunciatio.

ne compositione & diuisione intellectui: ut homo uel album quando non additur aliquid: nam nondum falsum aut uerum est. Huius autem signum hoc est. hircoceruus & enim significat aliquid quidem, sed nondum uerum aliquid aut falsum, nisi esse aut non esse addatur aut simpliciter, uel secundum tempus.

Cōm. 5. Prima expō. Secunda.

Hæc litera potest introduci vno modo vt sit conclusio, quomodo expositor induxit, innisus forsitan verbo illatiuo igitur, Alio modo potest induci: vt sit minor syllogismi, sub accepti sub syllogismo principali: qui sic erat. compositio vel diuisio in intellectu sunt cum vero & falso, intellectus sine compositione & diuisione nec sunt cum vero nec cum falso. ex quo voluit habere hanc conclusionem, in voce sunt quædam cum vero vel falso, quædam non cum vero aut falso. modo addit minorem dicens, nomina ipsa verba similia sunt intellectui, qui est sine compositione & diuisione. hoc est nomina & verba sunt voces simplices, subaudi conclusionem. igitur significant absq; vero & falso. Illa itaque particula illatiua igitur, addita est vt notaretur conclusionem contineri in hac minori, propterea supplet exemplum dicens: vt hoc nomen homo aut album quando non additur aliquid. nam nullo illis addito, nondum eorum, aliquod falsum, aut verum est.

Signum. Rem hanc Aristoteles confirmare videtur signo, quod potest loco à maiori sic formari. si aliquod nomen se solo significat cum vero aut falso maxime esset hircoceruus. Tunc dat oppositum consequentis dicens: sed nondum verum aliquid aut falsum: nisi esse aut non esse addatur. & hoc aut simpliciter, aut secundum tempus. Sic igitur patet nomina & verba seorsum accepta significare, & non cum vero aut falso.

Dubitationes. Sed circa verba textus quærunt primo cur vsus est nomine composito, & non entis, Huius causæ possunt esse plures: vt è verbis Ammonij excipi potest. *Prima. Prima causa.* Primo. quia nomina eiusmodi videntur potissimum falsitatē significare: propter partium incompossibilitatem. *Secunda.* Secundo vt innueret non solum nomina simplicia ad veritatem significandam egere verbo, sed etiam nomina ipsa composita. *Tertia.* Tertio vtitur exemplo in fictis, vt innueret veritatem non solum reperiri in rebus, sed in his quæ sunt ab intellectu solo. *Secunda dubi.* Secundo quærunt cur ait compositionem significare cum vero vel falso: & non significare verum vel falsum. Similiter & nomina significare sine vero & falso, & non ait nomina non significare verum aut falsum. *Solutio. Significare cū vero compositionis orationibus conuenit.* Dici potest q differunt significare verum, & significare cum vero. Nam hoc nomen verum significat verum, vt hoc nomen falsum significat falsum. quia significant se: non tamen cum vero: quia suum significatum non significant cum vero, aut falso: nisi addatur verbum. *Tertia dubi.* Tertio quærunt quid Aristoteles vult per simpliciter, aut secūdum tempus? *Prima respō.* Respondent quidam primo q verbum præsens interdum dicit esse simpliciter vt substantiam, ut cum dicitur deus est. Quandoq; tempus tantum, ut dies est. Dixit igitur aut simpliciter, aut secundum tempus propter hæc. Sed hæc expositio non placet. Nam Aristoteles loquitur de esse & non esse generatim vt sunt notę extremorum: quæ abstrahunt ab his. Expositor aliter ait tempus præsens esse simpliciter, Cætera ut præteritum ac futurum esse secundum quid: hoc est secundum tempus. *Confutatio.* Sed hæc expositio forte non valet. quia quælibet differētia temporis est tempus secundū quid. Quoniam per aliquid differt ab alijs differentijs.

Propria solutio. Aliter Ammonius. quòd verbum potest accipi dupliciter. vno modo absolute, vt est, fuit, vel erit. alio modo cum aduerbijs temporis: est nunc, fuit heri, erit cras. Primo modo dicitur simpliciter. Secundo modo dicitur secundū tempus, sed vtcunq; sit. Textus patet.

Quæstio. Sed contra hæc dubitant nonnulli recentiores. videtur enim nomen vel verbum significare cum vero aut falso Primo, quia ad placitum significant. Igitur possibile est vnum nomen imponi ad significandum idem q deus est. Sed casu posito illa significat cum vero vel falso. igitur nomen vtpote A. aut B. Secundo hæc est vna copulatiua vera, omnis homo est risibilis & econtra. Modo hoc esse non potest nisi verbum econtra significet cū vero vel falso. *Prima positio.* Sorticolæ in re hac discordant. Nam quidam eorum voluerunt eiusmodi nomina, vt. A. vel. B. significare posse cum vero aut falso, & consequenter concedunt esse enuntiationes aut propositiones. Hoc probant. quia concedenda aut neganda sunt enuntiationes vel propositiones: sed hæc sunt concedenda vel neganda, aut dubitanda. Igitur sunt enuntiationes. *Secunda positio.* Alij simpliciter casus hosce nullatenus amittunt, & ita negant A. esse propositionem. vel verum, aut falsum significare: vt per verba Aristotelis videtur, & per rationem: quia sunt simplicia: quæ nunquam cum vero, aut falso significant, nisi addatur esse vel non esse.

Sed hæc solutio stare non potest: quia vbiq; Aristoteles accepit litteras pro enuntiationibus: vt in primo posteriorum contra antiquos, qui in demonstrationibus dederunt circulum, & in primo & secundo priorum frequenter. Alij concedunt hos casus, quòd videlicet. A. vel. B. possunt significare cum vero vel falso: sed dicunt eiusmodi non esse enuntiationes, aut propositiones. quia non significant cum vero vel falso per modum complexi. Sed hoc videtur difficile. nam cuicunq; competit ratio significandi ei debetur modus. Quare si his competit ratio significandi complexa, etiam & modus debebitur. *Responsio propria.* Propter hęc videtur mihi esse dicendum nomina & verba quo ad primam eorum impositionem non significare nisi incomplexum, neque cum vero, neque cum falso. Quo vero ad nouam impositionem, cum sint ad placitum possunt significare cum vero vel falso. nunquam tamen erunt propositiones, aut enuntiationes. Propterea non valet. A. significat cum vero vel falso, igitur est propositio aut enuntiatio. Oportet enim addere in antecedente q significet ex prima impositione, & non ex noua institutione. Et per hæc verba Aristotelis & Alexandri rationes possunt moderari.

De Nomine.

Quid sit nomen.

Nomen igitur est uox quidem significatiua ad placitum sine tempore cuius nulla pars est significatiua separata.

Cōm. 6. Cum interposuit communia quædam, è quibus & genus & differētias nominis nancisci posset, nūc de nomine ipso aggreditur. Sed videtur ordinem euertisse. nam in libro priorum egit de propositione antequā deter-

de termino. modo ita ſe habet nomen ad enunciationem, vt terminus ad propoſitionem. Secundo, doctrina debet è notiori incipere. Sed nobis ſunt prius nota tota, vt in phyſica traditur auſcultatione, igitur prius ab enunciatione, quæ eſt totum, quàm è nomine & verbo: quæ ſunt illius partes. Et ſi de nomine & verbo prius quam de enunciatione ipſa, cur prius è nomine? Ad primum quicquid (velint veteres græci) Ariſtotelem in prioribus reſolutorie proceſsiſſe, ideo è compoſitis proceſsit. Nunc vero compoſitorie, ideo è partibus. Ad ſecundum Eſculanus fingit nomen eſſe vt materiam, verbum vero vt formam. ſed quia materis præcedit formam, ideo è nomine.

Secunda Ammonij.

Confutatio.

Sed hoc ſtare non poteſt: quoniam materia non eſt ſcibilis, niſi per analogiam ad formam, vt in auſcultatione phyſica dictum eſt. Igitur è forma ipſa, & conſequenter è verbo procedendum eſſet. Ammonius ait nomen ipſum ſubſtantiæ modum detinere, verbum vero accidentis. Modo ſubſtantia eſt prior accidente. Nec mihi placet hoc: quia ſubſtantia non niſi per cognitionem accidentium cognoſcitur. Ideo dicendum nomen ideo eſſe prius tractandum, quia facilius cognoſcitur. nam verbum abſque ipſo nomine cognoſci non poteſt. Significat enim eſſe: quod ſine extremis non eſt intelligere. At nomen ipſum cum ſit abſolutum quoddam: intelligi poteſt abſque verbo. Quantum autem ad verba græca attinet. in græcis codicibus inuenitur oun: quod latine eſt, tum igitur, tum ergo. & rationabiliter profecto, vt videlicet annotaret definitionem eiuſmodi ex diuiſione proxime facta collectam eſſe. Hæc enim eſt regula definitionum inueniendarũ, vt Sexto Topicorum traditur. & ſecundo poſteriorum, vt poſt diuiſionem fiat partium compoſitio, vti cõcluſio. Qua ratione proceſsit hic. Diximus enim voces animæ paſsiones ſignificare: & cum nomina paſſiones illiuſmodi deſignent: voces erunt ſignificatiuæ. Vnde genus ipſum Ariſtoteles nactus eſt. Declaratum eſt etiam omne ſignificans expoſitione, & non natura, ſignificare ad placitum. Quod græce eſt ſythece latinæ fœdus, pactum, inſtitutio, aut placitum. Sed cum conſtet nomina ſignificare expoſitione, iure ad placitum ſignificant. Rurſum declaratum eſt nomen ſignificare ſine vero & falſo: omne autem ſic ſignificans eſt ſine tempore ſignificatiuum: & cuius nulla pars ſeorſum ſignificat. Ariſtoteles itaque hæc omnia conſiderant, per modum conſequentis definitionem nominis deduxit. Multa alia hic recentiores addunt, quę (quia patent omittimus.)

Partes nominis ſeorſum accepta nihil ſignificant.

In nomine enim, quod eſt equiferus: equus ipſe nihil per ſe ſignificat, quemadmodum in hac oratione, equus eſt ferus.

Cõm. 7.

Erat vltima definitionis pars, ꝙ nulla nominis particula ſeorſum ſeparata aliquid ſignificet. nunc illam exponit. Et manifeſtat hanc vltimam definitionis particulam in nominibus compoſitis. in quibus (vt inquit Ammonius) minus videtur, vt quaſi ſyllogizet è maiori ad minus. Nam in hoc nomine, quod eſt equiferus, pars hæc ferus, aut equus ſeorſum nihil ſignificat: quemadmodum in hac oratione equus eſt ferus, aut equus ferus.

Quantum ad græca verba attinet, verbum equiferus græce eſt calippus, à calos, quod latinæ eſt bonus: & hippus, equus. ſed quia minus ſonat equibonus, vt equiferus, Boetius & alij tranſtulerunt equiferus. Et vbi Boetius tranſtulit ferus ipſum nihil per ſe ſignificat. Græce legitur equus, ſed non refert. Amplius verbum illud quemadmodum in hac oratione equus ferus: poteſt legi cum verbo, ſic equus eſt ferus: & abſq; verbo equus ferus. Solum enim vult habere quòd pars nominis & ſi ſignificet ſeorſum: non ita ſignificat, ſicut quan do erat in oratione. Incœpit autem particulam definitionis vltimam exponere: quia, vt ex Ammonio colligitur, hæc particula eſt vt cæterarum finis, & omnibus principalior. Modo finis eſt intentione primus, & etiam cognitione.

Verum non quemadmodum in ſimplicibus nominibus, ſic ſe habet etiam incompoſitis. In illis enim nullo modo pars eſt ſignificatiua, in his uero uult quidem, ſed nullius ſeparata: ut in eo nomine, quod eſt equiferus, particula ferus.

Nominis cuiuslibet pars ſeorſum accepta non ſignificat. ſed alia eſt rõ non ſignificandi in nominibus ſimplicibus & compoſitis. Cõm. 8.

Sed dices igitur nomina ſimplicia & nomina compoſita non differunt. Ideo reſpondet, quòd differunt: quia in ſimplicibus nominibus pars nullo modo eſt ſignificatiua neque ſecundum veritatem, neque ſecundum apparentiam: at in compoſitis videtur quidem aliquid ſeorſum ſignificare, ſed nihil reuera ſignificat: vt de hoc nomine equiferus diximus, quòd pars ferus nihil ſeorſum ſignificat. Quantum ad græcam litteram attinet verbum illud vult, græce eſt vouletæ. Melius tamen (vt mihi videtur) ſonat apparet, aut videtur. nam nomina compoſita, ex quo impoſita ſunt à conceptione compoſita, videtur quòd illorum partes ſeorſum aliquid ſignificent. Nomina vero ſimplicia, cum inſtituta ſint à conceptione ſimplici, partes eorum ſeorſum nec ſignificant, nec ſignificare videntur. Ex his poteſt ſyllogiſmus ſic componi. nullius nominis ſimplicis nullius nominis compoſiti pars ſignificat ſeparata: omne nomen aut ſimplex, aut compoſitum: igitur nullius nominis pars ſignificat ſeparata. Minor ſupponitur. Prima pars maioris & ſecunda declaratæ ſunt in textu.

An pars nominis ſeparata ſignificet.

Sed quærũt vtrum alicuius nominis pars ſignificet ſeparata? Et videtur quòd ſic: quia cuiuſlibet compoſiti ex pluribus nominibus pars ſignificat ſeparata. Sed aliqua nomina componuntur ex pluribus nominibus vt equiferus, & id genus. Omnes ad quæſtionem & græci & latini conueniunt partes nominis comparari poſſe ad totius compoſiti intellectum, aut inter ſe. Primo modo nulla ſignificat ſeparata, niſi in oratione homo eſt bonus. Seorſum enim illud idem partes hæ ſignificant, quod in oratione tota ſignificabant. Et hoc modo intelligit Ariſtoteles. Nam licet equus & ferus ſeorſum aliquid ſignificẽt, non tamen ad intellectum totius. Propterea inquit Ammonius, nullum nomen componi pluribus è nominibus, quatenus nomina ſunt, ſed quatenus tranſeunt in vim ſyllabarum. Equus enim & ferus in hoc nomine equiferus, ſyllabarum vices detinent. Auerroes autem in paraphraſe huius loci vtitur alijs verbis, quòd partes nominis nunquam per ſe ſignificant ſeparatæ, ſed per accidens: quod eſt dicere: non quatenus ſunt partes nominis, ſed quatenus ſeorſum ſunt, tranſeunt in vim nominum. At in oratione partes ſeorſum idem ſignifi-

Solutio Auer.

cant, quod in oratione, quia vtrobique quatenus nomina sunt.

Nomina sunt soni & voces ex instituto, nõ ex natura.

Ad placitum uero: quoniam nullum nomen est sua natura signum, sed cum fit. significant nanque & illiterati soni, ut qui ferarum: quorum tamen nullum est nomen.

Nunc tertiam explanat definitionis partem. Nam primam, quòd nomen sit vox: & significatiua ex his, quæ communiter accepit, vult esse manifestam. Illam vero, quòd sine tempore ex definitione verbi declarabit. restat igitur vt tertiam exponat. Quantum vero ad græca verba attinet, animaduerte, quòd verbum verbo transferendo littera Aristotelis est, secundum placitum vero: quoniam natura nominum nihil est, sed cum fit nota. nota enim græce est symbolum, latine etiam signum. Sed cum hæc littera ad verbum translata minime sonet, ideo transtuli ad placitum vero: quoniam nullum nomen est sua natura signum, sed cum fit ex instituto. Hoc enim differt & à rebus, & ab animæ passionibus, vt diximus. Et quòd natura significans non sit nomen exemplo à sonis animalium persuadet, & inquit. Significant nanque sua natura & illiterati soni, vt qui ferarum: quorum tamen propter significationem, quam habent naturalem, nullum est nomen. Igitur nomen ab instituto signum esse debet: & hæc ratio valet, siue sit locus è contrario, siue sit locus è simili, siue aliter. Animaduerte quòd animalium soni dicuntur agrammatoi, hoc est illiterati: quoniam scribi non possunt: & à natura significant: quia eodem modo est in omnibus animalibus. Habet enim à natura animal ipsum per suæ vocis sonum significare affectum. Quare propter duo eiusmodi soni nomen esse non possunt: tum quia illiterati, tum quia è natura. Recte igitur dictum est ad placidum. Mouent quæstionem ex Alexandro talem. verba sunt voces, voces sunt nomina, igitur verba sunt nomina. conclusio falsa: & non pro maiori, igitur pro minori. Respondet Ammonius, quòd nomen & verbum sunt voces secundum materiam, vt archa est lignum secundum materiam. Materia enim nominis & verbi à natura est, vt vox. Forma autem nominis ab arte atque institutione, vt archa. quo quidem ad materiam à natura est, quo vero ad formam ab institutione ac arte. Sic nomen quo ad materiam est res naturalis, quo ad formam est res ab arte: vt igitur non valet, lignum est à natura, ianua est lignum, igitur ianua est à natura. Obijcit autem huic Ammonius: quoniam si nomen est ab institutione, & non à natura: tunc signum aptius in nominis definitione caderet quam vox. Respondet ipse hoc esse factum: quia in definitione accidentis in concreto debet poni subiectum loco generis, & accidens pro differentia. At cum nomen accidens sit voci, ideo dicitur nomen est vox. Sed hæc responsio non mihi placet. Primo, quia si nomen esset forma artificialis, tunc esset quid additum voci. Hoc autem falsum est. Nam aut erit substantia, aut accidens: non substantia vt patet. si accidens: non absolutum, vt patet. nec relatiuum: quia tunc esset relatio realis. nam fundamentum reale est vt vox. terminus realis vt res significata. Amplius nomen videtur abstractum. igitur in definitione debet cadere subiectum in obliquo.

Animalium soni nomina non sunt.

Solutio pprie.

Videtur igitur mihi nomen ipsum nihil aliud esse nisi vocem articulatam cum intentione significandi aliquid prolata. Vt enim vrina est signum sanitatis nullo addito sibi: sed quatenus ab intellectu efficitur signum sanitatis: sic vox est nomen nullo addito: sed quatenus ab intellectu instituitur ad significandum. Sindapsus enim non nomen est. Sed si ad significandum instituitur: fiet nota siue signum: qua ratione nomen fiet vt Boetius inquit. & hoc inquit Aristoteles cum ait: quoniam naturaliter nomen nihil est: sed quando fit nota. & ita nomen est vox secundum materiam & formam sic instituta vt signum. Tunc ad argumentum Alexandri dicerem ibi esse deceptionem propter accidens: vt non sequitur. homo est animal. animal est dictio. igitur homo est dictio: aut non sequitur. homo est animal, animal est genus, Igitur homo est genus. Variatur enim vt sorticolæ sentiunt suppositio. nam in prima animal supponit formaliter, in secunda materialiter: ideo non valet. Sed dubitãt græci. nam Aristoteles ait nominum naturaliter nihil esse. hoc est nominum significatio non est naturalis. Plato vero & Socrates in cratilo volunt nomina è natura ipsa esse. Et ita isti sunt contrarij: quod apud græcos habetur remotum.

Circa hanc dubitationem quidam (vt Ammonius narrat) voluerunt nomina esse simpliciter & omnino ab institutione: & nullatenus è natura, cuius opinionis fuerunt Hermogenes: & discretus Diodorus. *Positiones.*

Alij dixerunt nomina esse simpliciter à natura, quatenus sunt rerum naturales similitudines. Cuius positionis fuerunt Cratillus hæredeus: atque Heraclitus ephesius. Ammonius voluit nomina ipsa esse naturalia quantum ad ethymologiam. nam omne nomen vult esse impositum è proprietate reperta in re. vt lapis quasi pedem ledens: & petra quasi pede trita.

Quantum vero ad significationem ipsam ab institutione sunt. Et sic inter hos duos consultat. Et si dicitur vnam rem naturalem plura nomina habere.

Respondet, quia à diuersis proprietatibus nomina diuersa nanciscitur. Sed pace horum hoc stare non potest. Primo, quia tunc nullum esset æquiuocum à casu. nam omne nomen significaret à proprietate rei, & sic canis esset analogum, & non æquiuocum casu.

Secũdo vt in natura accidunt casus, quorum nulla causa potest dari nisi per accidens, ita & in arte. & per consequens possunt dari nomina à casu, nullaque rerum proprietate.

Et videtur hæc sententia Aristotelis in primo elenchorum vbi inquit. nomina quidem finita sunt, & orationum multitudo. res autem numero infinitæ: necesse est igitur plura eandem orationem & vnum nomen significare. Propter quod mihi videtur esse dicendum in vniuocis & speciebus nomina esse omnia imposita à proprietate rei. vt homo ab humanitate, siue humo: lapis à læsione. & vnumquodque à sui ethymologia: licet in multis illa nos lateat. In æquiuocis vero & singularibus nomina esse casu assero. Vnde Boetius in prædicamentis. commento primo. inquit. æquiuocorum alia sunt casu, alia consilio: casu vt Alexander Priami filius: & Alexander magnus. Augustinus Aurelius: & Augustinus Niphus. Casus enim id egit vt idem vtrisque nomen imponeretur. Dubitant sorticolæ: vtrum nomen in mente sit nomen. Videtur quòd non per Aristotelis definitionem. nam nomen

Solutio propriã. Vniuoca à proprietate rei imposita sint, æquiuoca non à casu.

Nam nomina sint in mente.

nomen est vox. In mente autem nulla est vox. Pro alia parte est quòd nomen primæ & secundæ (vt dicunt) intentionis est in mente. Amplius in mente est enuntiatio. sed omnis enuntiatio constat ex nomine & verbo. Igitur in mente sunt nomina & verba. Dicendum apud Boetium in prædicamentis, capite de substantia, in mente non esse orationem, & per consequens nec enuntiationem. Id autem, cui subordinatur oratio siue enuntiatio græce esologus, latine interior ratio appellatur. Enuntiatio vero ipsa græce est exologus: hoc est exterior ratio. Apud enim græcos logus est communis rationi & orationi. Apud nos vero interior ratio vno nomine vocatur vt ratio, exterior ratio vero oratio. Tunc dico in mente nec esse enuntiationem, nec orationem, nec nomina nec verba. sed bene conceptiones compositas & simplices. Compositas quidem quibus orationes siue enuntiationes ipsæ subordinantur, simplices vero quibus nomina & verba: & ita concedo in mente non esse nomina neque verba: sed significationes, quibus hæc subordinantur. Ad argumenta in contrarium patet solutio: nullum enim est nomen primæ aut secundæ intentionis, licet sit nomen primæ aut secundæ impositionis. Omne enim nomen est ab impositione. Ad secundum patet solutio in mente est ratio, in voce oratio siue enuntiatio, quæ rationi subordinatur.

Nullum nomen est in mente, sed nominis conceptio.

Nullum est nomen primæ vel secundæ intentionis, sed impositionis.

Ipsum vero non homo, non nomen est, sed vel neque nomen positum est, quo ipsum appellare oportet. Neque enim est oratio, neque negatio, sed nomen uocetur ambiguum. Quoniam similiter in quolibet est, & eo quod est, & eo quod non est.

Nomina ambigua, seu infinita non sunt nomina.

Com. 10. Obijciet autem quispiam definitioni datæ, quòd tunc non homo, & id genus, Catonis & id genus essent nomina. Nam his competit definitio data.

Respondet Aristoteles & excludit duo à ratione nominis. primo nomen ambiguum, secundo casus nominum: & sic definitioni datæ oportet supplere duas illas particulas, si debeat esse perfecta, vt dicemus. Accipit igitur duo. primum quòd non homo & cætera id genus non sunt nomina. Secundo quòd ijs talibus non est vnum impositum nomen. & hoc inquit, ipsum vero non homo non nomen est, hoc est primum. sed vel neque nomen positum est, quo ipsum appellare oporteat. hoc est secundum. Hæc per ordinem declarat, & primo quòd non sit ei nomen impositum. Videtur enim cum duobus conuenire. cum oratione propter complexionem: & cum negatione propter particulam negatiuam. ideo probans secundum inquit. Neque enim est oratio, neque negatio. Deinde probat primum: & fingit illi nomen, quo nunc appellari liceat & inquit. sed nomen sit aut vocetur, si fingere liceat ambiguum: quia vt dicit, & quod est, & quod non est in oratione rerum sine discrimine vllo significat: & hoc inquit. Quoniam similiter in quolibet est, & eo quod est: & eo quod non est. Hircoceruus enim non homo est, & equus etiam non homo. Quantum vero ad græca verba attinet ambiguum græce est aoriston: quod latine non est infinitum. Nomina enim græca sunt diuersa. Græci enim infinitum dicunt apeiron. Ambiguum quod indifferens est ac innominatum aoriston vocant. Differunt enim apeiron & aoriston. Nam infinitum proprie in quantitate est, vt in numeris, aut mole, quod videlicet caret fine. At aoriston hoc est ambiguum, est etiam in non quantis: & indifferens. Ideo Aristoteles hoc designans subiecit, quia simili ratione significat ens, vt equum, & non ens, vt hircoceruus. Per hoc enim illius indifferentia atque ambiguitas designatur. Quod autem non homo & id genus nomen non sint, græci hac ratione persuadent. Omne nomen significat aliquam naturam determinatam, vt homo: Aut personam determinatam, vt pronomen: Aut vtrunque determinate, vt indiuidua substantiæ, vt Socrates & Plato. Sed ipsum non homo & id genus nullum horum affert. Igitur non nomen est dicendum. Propterea imponi debet nomen à negatione hominis: quia tunc æqualiter de ente & non ente. vt refert hic Ammonius. Quærunt recentiores vtrum omne nomen possit infinitari: siue (vt magis ad græcum loquar) vtrum omne nomen possit reddi ambiguum: hoc est, vt ita loquar, aoristari? Respondent nonnulli sorticolæ transcendentia aoristari non posse, vt ens, vnũ, & id genus. Mouentur autem propter Boetij verba. Inquit enim nomen infinitum præsentem naturam interimit, cum additur negatio infinitans, infinitas alias derelinquitur. Modo si quis addat enti negationem nulla derelinquetur natura, immo nec infinitas poneret. Idem sorticolæ probant: quoniam omne signum negatiuum aut priuatiuum terminum sequentem se immediate distribuit pro singulis. Vt dicendo non ens: modo ens distribuitur: & sic pro nullo ente. & ita negat omnem naturam nullam addens.

Prima dubitatio. Nomen esse illi vtrum possit infinitari.

Mihi videtur quicquid velit Boetius non esse addendum ad simplicia Aristotelis verba. Propterea tenet probabiliter, & cum protestatione dicendi aliter, si aliter occurret, omne nomen positiuum, siue prædicamentale siue transcendens posse aoristari. Intelligo tamen per aoristari quando nomen ipsum redditur ambiguum & indifferens: vnde cum dico non ens aoristice volo intelligere non ens tale indeterminate sumptum, quod nonnulli vocant confuse: malo indeterminate: propter quod concederem hãc, lapis est non ens, vt verbum non ens aoristice teneatur: quia esset sensus lapis est non ens tale: quia non equus, non homo & id genus. Itemque concederem ens esse non ens: quia ens tale est non ens tale, nõ ens esse non ens: propter hoc prædicatur de duobus contradictorijs: quia licet ens & non ens sint contradictoria, non ens tale & ens tale minime. Huius vero ratio est: quia non ens aoristice sumptum est vna dictio siue nomen vnum. priuatiue autem, aut negatiue est complexum, vt oratio. Huic videtur Auerroes, ipse consentire primo auscultationis physicæ: vbi commen. 15. hæc nomina ens & non ens dici asserit de decem prædicamentis: quod minime potest intelligi nisi ipsum non ens aoristice sine ambigue teneatur. Amplius aoristice teneri est determinatam, aut naturam, aut personam, aut vtrunq; signatum interimere: & indeterminatam aut naturam aut personam, aut vtrunque ponere. Rursus dicendo non Socrates: ipsum non Socrates aoristatur: non tamen distribuitur: propter hoc videtur mihi omne nomen aoristari posse siue reddi ambiguum

Solutio propria. Nomen esse pot infinitari apud intellectum logica non metaphysicum.

guum propter quandam indifferentiam ad id quod est & ad id quod non est: & per hoc differt à nomine communi: quod licet sit indifferens, non nisi is quæ sunt sub eo indifferens est. Differt tamen aoristatio transcendentis ab aoristatione termini prædicamentalis: quia aoristatio transcendens est secundum quid illa prædicamentalis simpliciter, vt dictum est.

Scholdubitatio. Quærunt etiam, vtrum enuntiatio possit aoristari? Iamblicus Platonicus orationem siue enuntiationem aoristari posse contendit propter aoristationem subiecti aut prædicati siue nominis aut verbi, motus fortasse, quia quod parti contingit inesse, toti quoque accidit: vt quinto Physicorum habetur. vbi enim capiti crispitudo inest, & homini inesse necesse est.

Vtrum oratio valeat infinitari.

Confutatio. Sed hoc stare non potest. ait enim neque enim oratio neque negatio est: sed omnis finita. Rursus in capitulo de nomine & verbo nomen & verbum aoristari asserit, nullibi tamen orationem.

Solutio ppria. Tenendum igitur nullam orationem: nullamque enuntiationem aoristari posse. Tunc ad rationem pro iamblico dico quòd omne quod parti inest necesse est toti inesse. Non tamen quicquid partem de nomina, necesse est totum ipsum denominare: nam albedo dentes denominat æthiopis, nequaquam æthiopem. Dubitant & adhuc sorticolæ: quia videtur nomen ambiguum esse nomen: quia valet est nomen ambiguum: igitur nomen ab inferiori ad suum superius.

Oratio non pt infinitari.

Respondendum non valere: sicut non valet, est homo mortuus: igitur homo. itemque nec valet, est albus dentes: igitur albus. Non enim arguitur ab inferiori ad superius, sed à secundum quid ad simpliciter.

Obliqui casus à nomine vero abnuasum. *Ipsum uero philonis, aut philoni, & cætera id genus non minima sunt, sed nominis casus. ratio autem eius in alijs quidem est eadem, quanquam differunt. Nam est, aut fuit, aut erit addideris, neque uerum neque falsum est. nomen uero ipsum semper, ut philonis est, aut non est, nondum uerum aut falsum dices.*

Com. II. Ti stoicorum. Quidam, vt stoici, casus esse nomina, & rectum esse casum concedunt. Rectum quidem casum, quia è mente ipsa cadit: & ab ipso cæteri casus. obliqua vero nomina, quoniam voces sunt significatiuæ ad placitum sine tempore. Excludit igitur casus ipsos è nominis ratione, & inquit, ipsum vero Philonis aut Philoni non nomina sunt: sed nominis casus. Addit tamen conuenientiam inter casus & nomina, & differentiam: & inquit, ratio quidem eius, hoc est nominis: quæ pauloante generatim assignata est, in alijs quidem eadem est: quasi dicat, quòd ratio generalis nominis, quæ proxime assignata est, vna est nomini ipsi, atque casibus quanquam differant. nam cum ipsis casibus est, aut fuit aut erit addideris, neque verum neque falsum est, nomini vero ipsi, cum supple addideris, semper verum aut falsum dices. vt Philonis ipsi est, aut non est cum addes, nondum enim verum aut falsum dices. Nomen igitur & casus nominum conueniunt in ratione nominis generali, differunt autem: quoniam nomen additum verbo est, semper reddit orationem aut veram aut falsam. Ex his vult habere Aristote. hanc esse nominis definitionem. nomen est vox significatiua ad placitum: cujus nulla pars significat separata, determinata, atque recta: per hanc rationem habetur tota nominis essentia.

Definitio nõis perfecta.

Per hæc patet solutio ad rationem stoicorum. licet enim rectus cadat è mente, non propter hoc dicitur casus. dicetur enim etiam verbum habere casus: sed id dicitur casus, qui ab alio cadit per inflexionem, vt Boetius & Ammonius addūt. Cur vero vsus est verbo substantiuo, curúe generalem præmisit nominis rationem, Ammonius, è quo expositor noster accepit, facile declarat: nam substantiuo vsus est, quia cum cæteris verbis casus faciunt nonnunquam orationes veras. Præmisit vero rationem generalem, quia doctrina incipit ab vniuersaliori, adiecit specialiorem, vt generalem compleret.

Dubitationes litterales.

Animaduertendum quòd Auerroes, in paraphrase huius capituli velle videtur quòd tam nomina ambigua, quæ vocat infinita, quam casus nominum, sint nomina: & hoc ideo dicit, quia vult nomen diuidi in hæc. Omne autem diuisum prædicatur de diuidentibus. Sed quia hoc videtur contradicere verbis Aristotelis: pro verificatione litteræ: vult hæc non esse dicenda nomina absoluta, nam propter excellentiam videtur rectum nomen: & determinatum nomen esse nomina: quia videlicet in illis nominis ratio præstantius saluatur: & ita vult hæc esse nomina non priuationes nominum, licet absolute dum nomen profertur de potioribus intelligatur. quemadmodum accidens est ens, & substantia est ens: verum ens absolute intelligitur principaliter de substantia. Principaliter igitur nomen dicitur de rectis & determinatis siue finitis, licet communiter de vtrisque dicatur. Multa captiunculatores hic fabulantur, quæ cum puerilia sint, prætereunda esse diiudico. Multa quoque de nominis distinctione Ammonius addit: quæ cum sint potius grammaticæ dicta, grammaticis relinquantur. Hæc de nomine.

DE VERBO.

CAP. III.

Verbũ quid sit VERBVM *uero est id quod significat tempus: cuius nulla pars seorsum significat: atque semper eorum quæ de altero dicuntur est signum.*

Com. III. Et de nomine tanquam de prima orationis parte hactenus, nunc igitur de verbo: quod græce est rema. definiens itaq; verbum particulas quasdam, in quibus cum nomine ipso conuenit, reticuit, vt breuitatis amator: vt inquit Ammonius volens illas esse intelligendas. tres vero alias explicat, quibus & à nomine & ab oratione & à participio differat. Per hanc igitur particulam, quod significet tempus, nomen ipsum differt à verbo: verbumq; è nomine. quando nomen ipsum sine tempore significet: vt in eius definitione adiecit. Per secundam vero particulam, videlicet, cuius nulla pars significat seorsum, verbum differt ab oratione: cuius partes seorsum significant. Sed dices hæc secunda particula posita est

ta est in definitione nominis, igitur debuit prætermitti, vt prætermittuntur aliæ communes sibi & nomini.

Respondet Porphyrius, quem sectatur Ammonius, quòd in definitione nominis, addita est particula hæc, vt nomen ipsum ab oratione differat, quæ è nominibus constat, vt cum dicitur homo est animal. In definitione vero verbi addita est, vt verbum ipsum differat ab oratione: quę constat ex verbis, vt currere est moueri & id genus: ideo replicata est hic. Melius autem videtur mihi esse dicendum, quòd Aristoteles hanc particulam replicauit in definitione verbi, quia verbum videtur habere cum oratione maiorem conuenientiam quam habeat ipsum nomen: vt eiusmodi sunt orationes amo, disputo, & id genus: quia igitur cum oratione habere videtur maximam conuenientiam, ne sit errandi locus: idem replicat in definitione verbi, vt pateat ipsum ab oratione differre, quam responsionem videtur fortasse sentire expositor noster. Per tertiam vero particulam Ammonius, Boetius, & Expositor volunt verbum differre ab ipso participio: quod quidem significat cum tempore: verum hoc differt ab ipso verbo, quòd verbum semper est signum eorum, quæ de altero dicuntur: hoc est semper est intelligendum à parte prædicati. Participium vero indifferenter à parte prædicati & subiecti. Adijcit expositor nonnulla: quæ ab Ammonio excipit: quæ ommitto. Auerrois autem in paraphrase huius partis vult hanc tertiam particulam non esse definitionis quicquam, sed esse additum, vt proprium cum verbo cõuertibile. nam cum omne verbum sit aut substantiuum aut adiectiuum, omne se tenet semper ex parte prædicati: ita videlicet, vt sit tota oratio in duo sectilis, in subiectum, quod semper est nomen, vel loco nominis positum: & in prædicatum, quod est aggregatum ex apposito & verbo. vt huius propositionis, homo est animal: subiectum est homo, prædicatum est animal. recte igitur vt proprium est additum. potest tamen per Auerrois, hæc expositio colorari: quia nulla definitio, vt traditur sexto Topicorum, dari debet per copulationis notam. Aliter esset propositio copulatiua. quare vero verbum semper se teneat à parte prædicati posterius dicetur. Quantum vero ad græca verba attinet, significat tempus græce est prosemaenon chronon: quod magis sonat latine consignificans tempus: & recte quidem, cum multum differat significare tempus, & consignificare tempus: vt mox dicetur.

Sunt enim ista verba resolubilia in participium & substantiuum verbum.

Dico autem ipsum tempus consignificare, quoniam valitudo quidem nomen est, valet vero verbum: significat enim nunc esse.

Significare cũ tempore proprium est verbo, sed significare tempus conuenit etiam nominibus. Cõm. 13.

Prætermittens vnam particulam definitionis verbi, quia exposita est in definitione nominis (ibi enim quid vult intelligere per illam particulam, cuius nulla pars significat separata, est expositum) duas tantum exponit: & primo quid per consignificare tempus velit intelligere per exemplum: & inquit. {Quoniam valitudo quidem nomen est, valet vero verbum. significat enim nunc esse.} Animaduertendum vt ex Porphyrio colligitur quòd valitudo & valeo idem principaliter significant, similiter curro & cursus: ambo enim motum pedum significant principaliter: sed hoc differunt: quòd valeo secundario consignificat tempus, vt valitudinem cum differentia temporis præsentis: hoc est nunc alteri inesse, aut cum differentia temporis pręteriti, aut temporis futuri: at valitudo nullo modo tempus consignificat, sed tantum dispositionem corporis. Amplius idem significant est & ens: sed est significat esse cum certa differentia temporis, ens vero esse tantum absolute. Recte igitur diximus verbum: consignificare tempus, & non significare tempus: sic enim non differret à nominibus, vt ab anno, die & cæteris id genus. Quantum vero ad verba græca attinet. in græco codice non est cursus neque currit, sed sic legitur. hygeia, hoc est valitudo: & hygiaenei, hoc est valet. verum de exemplis non multum curandum est.

Expõ verborũ.

Et semper eorum, quæ de altero dicuntur signum est, vt eorum, quæ de subiecto: aut eorum, quæ in subiecto sunt.

Verbum est signum eorũ quæ prædicantur, siue sint substantialia, siue accidentia prædicata. Cõm. 14.

Nunc tertiam particulam exponit: & potest vt Auerroes innuit dupliciter intelligi: vno modo vt verbum sit semper nota prædicatorum, vt quod: vt quando ipsum est prædicatum, veluti in enuntiationibus de verbis adiectiuis, vt Callias disputat. est enim disputat prædicatum. aut potest illud intelligi vt quo, quia ipsum est quo prædicatum dicitur de subiecto. aut est in subiecto, vt in enuntiationibus de verbo substantiuo: vt homo est animal: aut homo est iustus. Animaduerte tamen, vt Boetius exponit in Ante prædicamentis: quòd dici de subiecto competit per se generi, atque substantiæ, esse in vero subiecto solum accidentibus. Propter hæc adiecit Aristoteles, vt eorum quæ de subiecto, vt in prædicationibus per se: aut eorum, quæ in subiecto, vt in prædicationibus per accidens; amplians dictum suum ad omnia prædicata. Circa hæc dubitare solitus sum. Primo, an verbum sit pars propositionis. Secundo si pars, vtrum se teneat cum subiecto, an cum prædicato. Tertio vtrum sit nota eorum, quæ de altero dicuntur, aut quæ in altero sunt? Respondent recentiores ad primam, quòd verbum nullatenus est pars propositionis. Alij quòd sit pars propositionis, & sit semper pars prædicati, aut totum prædicatum. Primi persuadent primam eorum positionem multis rationibus. Primo: quia verbum nõ est terminus primo priorum. inquit enim ibi, terminum voco, in quem resoluitur propositio, vt subiectum & prædicatum: & nihil meminit verbi. Secundo. omnis pars propositionis potest esse maior aut minor: vt Aristot. ait ibidem. Tertio Aristot. cum docet terminos omni inesse, & nulli inesse primo priorum nihil verbi meminit: igitur non est terminus, neque pars propositionis. Quarto nulla daretur conuersio in terminis: quoniam verbum nunquam mutatur. Ex his & alijs multis verbum nec terminum esse, nec propositionis partem contendunt. Sed contra hoc pro secunda positione faciunt Porphyrius, Ammonius, Boetius & omnes expositores græci & latini. Et potest hæc positio persuaderi. verbum est pars orationis, vt omnes grammatici autumant: igitur pars alicuius speciei orationis: igitur enuntiationis, aut propopositionis. Secundo oratio constat ex nomine & verbo, vt ait Priscianus & Ammonius in principio huius: vbi dixit nomen & verbum esse partes integrales enuntiationis.

Dubitationes.

An verbum sit pars propositionis.

enuntiationis. propter hæc & alia tenemus cum grammaticis & peripateticis verbum esse partem orationis propositionis & enuntiationis. Vbi animaduertendum, esse duplex verbum, vt Porphyrius notat: cathegoricum, quod Auerrois, adiectiuum nuncupat, vt valet, currit, & id genus, & syncathegoricum, quod Auerrois, & alij substantiuum appellant, vt sum es est. Tunc dicendum verbum primo modo esse parte enuntiationis & prædicatum. causa est: quia vt dicit Aristoteles, Illud non differt è nomine quo ad significatum principale, sed solum quo ad consignificatum, quatenus nomen non consignificat tempus, verbum vero nunc esse, aut heri fuisse, & fore cras: igitur vt nomen est pars enuntiati, ita verbum. verbum secundo modo non est pars materialis, quia nec subiectum, nec prædicatum, sed significans quãdam compositionem, quam sine extremis non est intelligere, igitur est pars formalis & prædicatum formale, & quoniam forma potest remanere eadẽ omni materia mutata, propter hæc verbum illud nunquam variatur, etiam extremis mutatis. Hæc est Boetij, Ammonij, Auerrois, Porphyrij, & omnium græcorum expositio.

Verbum substantiuum esse pars formalis propositionis, sicut adiectiuum est pars materialis.

Tunc ad rationes. Ad primam cócedo verbum substantiuum non esse terminum materialem, sed bene verbum adiectiuum: nec contra hoc procedit verbum Aristotelis. Per idem ad secundam cócedo verbum substantiuum non posse esse, nec sic, nec sic, propterea non est pars materialis. Verbum autem adiectiuum bene. Per idem ad alias rationes. omnes enim concludunt substantiuum verbum non esse partem materialem, cũ quo tamen stat esse partem formalẽ. Verba vero adiectiua, sunt prædicata, vt patet. Ad secundam dubitationem recentiores breuibus volunt verbum substantiuum, quod est extremorum vnitiuum, non magis se tenere ex parte prædicari quam ex parte subiecti, cum sit inter illa medium cum nullo magis se tenens. verba vero adiectiua ratione participij in eis inclusi se tenent cum prædicatore, ratione vero copulæ & verbi substãtiui cum neutro magis. Pro his facit ratio hæc, quia forma non magis est forma vnius partis quam alterius, cum igitur copula ipsa sit forma rationis & cõpositionis, non magis cum subiecto quam cum prædicato se habere debet. Secundo astipulatur huic id quod Aristoteles dicet. est significat quandam compositionem, quam sine extremis non est intelligere: igitur indifferenter se habet ad ambo. Tertio, si verbum esset pars prædicati in omni bono syllogismo medium esset equiuocum, quoniam variaretur continue aggregatum ex verbo & prædicato, vt dicendo, omnis homo est animal. Plato est homo, igitur Plato est animal. In prima verbum est se tenebat cum animali, In secunda cũ homine, igitur variatur. Quarto, tunc nulla daretur prædicatio superioris de inferiori, quia dicendo homo est animal, hoc totum est prædicatum, est animal, modo hoc totum non est genus nec superius. Quinto quatuor sunt prædicata primo topicorum. capite quarto, quorum nullum est verbum. Sed hæc positio contra dicit omnibus. Boetio quidem, quia vult verbum esse notam, quatenus in prædicato notat aliquod accidens, Ammonio & Porphyrio vt visum est. Auerroi vero, quia inquit, & proprium verbo est vt sit semper appositum, & non suppositum, subiectum & non prædicatũ.

Verbum an potius subiectum quam prædicatum respiciat.

Confutatio positionis.

Rationibus etiam contradicit, quia omne additum alicui vocatur grammatice appositum, logice vero prædicatum.

Amplius prædicari est actus formæ, sed verbum est magis forma quam alterum, igitur sibi conuenit ratio prædicati & magis. Propter hæc dicendum, vt supra verbum adiectiuum esse partem prædicati, aut totum prædicatum, & hoc quia non differt à nomine verbali penes principale significatum. At verbum substantiuum, & si non sit pars prædicati, est syncathegorema prædicati, quemadmodum signa vniuersalia & particularia sunt syncathegoremata subiecti.

Risio propria

Doctrina.

Huius ratio est, quia formalia cum formis coordinantur, materialia cum materijs. constat autem subiectum tenere vicem materiæ, quatenus aut est subiectũ vere accidentis prædicantis, aut inferius ad prædicatum, & vtroq; modo habet vicem materiæ, ideo sibi materialia signa comparat. Prædicatum vero, cum sit aut accidens, aut superius, rationem tenet formæ, ideo attrahit sibi formalia, quorum vnum est verbum: verbum itaq; vt sic se tenet ex parte prædicati. Per hæc ad argumenta.

Ad primum patet solutio. verbum enim syncathegorice sumptum significat formam, quæ licet vt forma cum nullo magis se teneat vt syncathegorema se tenet cum suo simili, vtpote cum prædicato, vt signa materialia cum subiecto. Per idem ad secundum, licet verbum vt forma sit indifferens, vt syncathegorema est signum prædicati.

Ad tertium dicendum, quòd syllogismus non variatur, nec medium materiale: licet varietur verbum. non.n. est pars materialis enuntiati aut propositionis.

Ad quartum consequentia non valet: quia prædicatio superioris de inferiori est secundum terminos materiales.

Ad quintum patet solutio. Aristoteles enim enumerat prædicata dialectica & non omnia. Tunc per hæc potest solui tertia dubitatio: nam. verbum cathegorice sumptum, vt Porphyrius voluit est totum prædicatum principaliter connotans verbum syncathegoricæ. Syncathegoricæ vero est signum prædicatorum: vt enim signa distributiua siue quantitatiua coordinantur cum subiectis propositionum: quia subiecta se habent vt materiæ: sic verba syncathegorica cum sint formalia coordinantur cum prædicatis: vt igitur illa sunt subiectorum signa, sic verbum prædicatorum siue nota siue signum.

Verbum quomodo sit nota.

Non ualet autem & non laborat non dico uerbum: consignificat quidem enim tempus, estq; semper de aliquo. differentiæ tamen huic nullum nomen est positum: sed sit ambiguum uerbum: quoniam simili modo de quocunq; est & de eo quod est, & de eo quod non est.

Verba infinita nõ sunt verba.

Secundum Ammonij expositionem, quam vt plurimum sectamur, Aristoteles volens complere rationem verbi excludit duo à ratione verbi, videlicet infinita verba, & casus verborum. Primo itaq; proponit intentum, & inquit. {Non valet autem, & non laborat non verbum dico.} Et sic infinita siue dubia, aut ambigua verba vult dici, non verba. Secundo explicat in quot conueniunt cum verbo, & inquit. {Consignificat quidem enim tempus, estq; semper de aliquo.} subaudi aut signum, aut nota, aut prædicatum. igitur in duobus conuenit cum verbo. Tum in consignificãdo tempus.

Cõm. 15.

Tum

Tum etiam in esse de altero. etiam in alijs conuenit, sed vt breuitatis amicus reticuit alia. Deinde, quia hęc verbi maneries caret nomine inquit. {Differentiæ tamen huic nullum nomen est impositum, sed sit ambiguum verbum.} Cuius rationem ait, {Quoniam simili modo & de quocunque est & de eo quod est, & de eo quod non est.} vnde virtus syllogismi erit. indifferens secundum prædicationem enti & non enti, ambiguum est dicendum, non valet & id genus est indifferens prędicatione, igitur ambiguum. Quantum vero ad verba græca attinet, verbum differentiæ gręce est diaphoræ. Ex hoc potest dubitare quis, si tale verbum est differentia, igitur per se in genere, & sic vere verbum esset dicendum. Propterea per differentiam nõ proprie illud, quo differunt species sub genere sumit, vt recte Ammonius animaduertit, sed diuersitatem, quæ etiam est eorum, quæ specie & genere differunt. Ambiguum vero græce est aoristum, quod latine siue indeterminatum, siue ambiguum, siue indefinitum dicatur. Illud intelligit, quod est indifferens prædicatione ad ens, & ad nõ ens. Amplius videtur ꝙ non simili modo sit de eo qđ est, & de eo quod non est, quia de eo quod est, vere est prædicatum, vt equus non valet aut non laborat. sed de eo quod non est nihil potest vere esse. Existere enim aliquid non existenti impossibile est. Propterea verbum simili modo græce est omios. modo nõ dicit omnimodam similitudinem. Sed (vt dicit Ammonius) ſm quid, vt enim hæc vera est, equus non valet, aut non laborat, ita hæc. hypocentaurus non valet aut nõ laborat, & sic videtur similitudo in ratione generali, non in ratione speciali. Hæc quo ad verba ipsa græca satis.

Positio Auer. de verbo infinito.

Animaduertendum, ꝙ de verbo ita est dicendum vt de nomine apud Auerroem, ipse enim vult verbum esse genus, cuius duæ sunt species. verbum, quod per excellẽtiam intelligitur finitum & determinatum, & aoristum, quod est indefinitum prædicatione. huic positioni consonat verbum illud, differentiæ tamen huic nullum positum est nomen.

Motiuum

Modo differentia, aut est species generis, aut in speciem contrahens, quo fit vt Aristoteles non velit definitiones complere, sed definitũ per differentias diuidere, vt illius species describat.

Num esse verbum posit infinitari.

Sed circa hæc est dubitatio non parua. Vtrum, videlicet. oẽ verbum quatenus verbũ est posit infinitari, & si sic, q̃uo ab ipso verbo negato differt in orone.

Positio recentiorum

Tenent recentiores duo. primum oẽ verbum quatenus verbum posse infinitari. ſcđm ꝙ verbum infinitum siue aoristũ y quia (vt Esculanus inquit) verbum negatiuum vim tenet duorũ. aoristum vero vnius, ideo aoristum verbum vna dictio est & affirmatiua, verbum negatũ duæ dictiones sunt cõtradictorium ad affirmatum. Propterea apud hos hæc non contradicunt, currit & non currit, vt non currit, tenetur aoristice.

Pro hac positione arguũt primo, quia Aristo. inquit verbum aoristum ſiř de quocunq; esse, & de eo quod est, & de eo quod non est. Hoc aũt non competit ei nisi in oratione remaneat infinitum, siue aoristum. Secundo dicit ipsum esse semper notam siue signum, hoc aũt esse non põt, nisi in orone remaneat aoristũ. Tertio vt nomen in orone põt remanere nomen aoristũ, ita verbum ẽt. Quarto oĩs pars oronis põt remanere in orone. Sed verbum aoristum est ps oronis. Vltimo, si verbum aoristum solum extra oronem esset tale, tunc esset inutile, atq; superfluum, & sic volũt verbum aoristum in oratione differre à verbo negato, esseq; aoristum etiá in orone vt ipsum negatũ. Differẽtia aũt dicta est apud hos. Sed hæc positio stare non põt. primo, quia non oẽ verbum põt aoristari, quia non verbum substantiuum syncathegorice sumptum, quemadmodum nec nomẽ entis transcendenter sumptum apud eos. Secundo errant, quia nullũ verbum syncathegorice sumptũ, hoc est vt importat cõpositionẽ tm̃, videtur posse aoristari. primo, quia aut particula negatiua addita verbo tollit ab illo compositionem ponẽs oppositam diuisionem, aut negationem, aut nullam ab eo aufert affirmationẽ siue compositionem, si nullatenus compositionem aut affirmationem tollit. hæc enuntiatio hypocentaurus non currit, erit affirmatiua, igitur valet. hypocentaurus est ex affirmatiua de tertio adiacente & non termino distrahente, aut diminuente ad affirmatiuam de ſcđo.

Secundo, illa non differunt quæ non variant enuntiationem quantum ad veritatem & falsitatem, mõ in nullo differt apud hos dicere hypocentaurus non currit negatiue, & aoristice tenendo particulam non quoad veritatem & falsitatem, igitur non differunt. Vltimo est auctoritas Boetij hic expressa, & expositoris ẽt in ſcđo huius, qui volunt verbum infinitum positum in orone nõ differre à verbo ipso pure negato.

Solutio propria.

Propter hæc animaduertendum est ꝙ verbum siue adiectiuũ, siue substantiuum duo importare videtur. vnum quatenus verbum est compositionem prædicati cum subiecto, qua quidem ratione est syncathegorema siue signum prædicatorũ, vt signa ipsa distributiua sunt syncathegoremata subiectorũ vt dixit Porphyrius. Aliud vero non quatenus verbum, sed quatenus descendit e nomine, importat idem illud quod nomen, vt laborat idẽ principaliter quod labor, e quo deriuatum est laborat ipsum est idem qđ esse siue existens, & in cęteris id genus.

Primum.

Tunc dico duo ad dubitationem. Primum est, ꝙ sumẽdo verbum quatenus verbũ, hoc est vt importat cõpositionem, & vt est syncathegorema prædicatorum, ipsum non põt aoristari aoristatione alia à negatione ipsa, vt rationes nostræ cogunt, & auctoritates tactæ.

Secundum.

Secũdum est, ꝙ verbum ipsum quo ad significatũ, in quo cum noĩe verbali ipso conuenit, & per quod e noĩe descendit, aoristari põt aoristatione videlicet transeunte in prædicatum, vt hypocentaurus non laborat, sensus est hypocentaurus est non existens laborans. remanet .n. est ipm̃ syncathegorice sumptum pure affirmatum. totum illud quod habebat cathegorice, remanet aoristatum.

Confirmatio Auer.

Hæc est sententia Auerrois plane in paraphrase huius partis, & in ſcđo huius. Inquit .n. hic, & verbum infinitum est quod significat illud quod significat nomen infinitum, & tp̃s illius intentionis, & illud est priuatio, quam significat nomen infinitum, scilicet priuatio, quæ definita est in lib. prędicamentorũ, sicut sermo noster non sanatur, ipse nanq; significat illud quod significat sermo noster nõ sanitas, & tp̃s illius intentionis, id est illius priuationis.

Verbum non nisi cum nomine conueniens infinitari potest.

Hæc eadem in ſcđo huius ad verbum ẽt ait Auerrois, & sic verbũ quatenus verbũ aoristari non põt, sed quatenus cum nomine ipso cõuenit. Per hęc ad oĩa argumenta patet solutio, nam bene concludunt posse verbum aoristari & remanere in oratione aoristum, non tñ quatenus verbum & syncathegorema, sed quatenus cathegorema, & quo cum noĩe conuenit, vt videlicet particula ipsa negatiua aoristat prædicatum pro tempore importato per verbum, vt in hac enuntiatione, Scylla non currit aoristice tenendo particulá non sensus est, Scyllæ non cursus pro nunc inest,

aut Scylla

aut Scylla: est non existens nunc currens: vbi verbum est in enunciatione illa erit purũ syncathegorema prædicati aoristice teneri nihil aliud penitus importans nisi compositionem extremorum.

Verbi casus, siue alia à præsenti non sunt verba

Similiter autem ualuit, atq; ualebit non uerbum, sed uerbi casus sunt. Differunt uero à uerbo, quoniam hoc quidem præsens consignificat tempus, illa uero circumcirca.

Cõm 16.

Secundum Ammonij interpretationem Arist. excludit à diffinitione verbi casus verbi, vt preteritum & futurum. Vult enim casus hosce non esse verba, sed verbi inflexiones: quæq; hoc modo differunt à verbo, quatenus verbum ipsum præsens tps consignificat, illa vero consignificãt circumcirca, vt præteritum, quod est ante præsens, futurum quod est post præsens. Quantum vero ad verba græca attinet Arist. adiecit tps cum dixit præsens tempus. Nam vt Ammonius inquit, præsens dicitur de momento, quod græce est nyn, latine nunc, & qm in ipso nunc non põt esse actio & passio, quæ propria sunt verbo, ad excludendũ ipsum nunc adiecit tps.

Verba græca.

Perix circũcirca.

Amplius verbum illud circumcirca græce est perix, quod Boetius transtulit quod complectitur, sed rationabiliter circumcirca dicuntur, quia præteritum & futurum circuunt præsens, qm præteritum est, quod fuit præsens, futurũ vero quod erit præsens. hinc fit quod solum pręsens dicatur absolute tempus, cũ reliqua non nisi ratione habita ad ipsum dicantur. Et qm de ratione verbi est agere aut pati, actio vero & passio nõ sunt nisi in tempore præsenti, in alijs vero ẽm quid, quia videlicet fuerunt aut erunt, iure principaliter verbum præsens verbum dictum est, alia vero per inflexionem casus verbi. Ex his colligit Ammonius completam definitionem verbi, & res patet. Animaduerte ꝙ de intentione Auerrois in hac paraphraxe solitus dicere hanc esse scd'am verbi diuisionem, ꝙ verborum quędã sunt recta, quædam obliqua, & vtraq; sunt verba, verbũ rectum principaliter, & per quandã excellentiam dicitur verbum, reliqua dicuntur verba inflexa siue obliqua, nec valet, sunt verba obliqua, igitur verba.

Intentio Auer.

Dubitationes.

Circa hunc locũ consueui quærere an diuisiones hæ ipsius verbi sint generis in species. Secundo vtrũ obliqua sint principalius verba, quam recta.

Ad primam nonnulli voluere diuisiones illas verbis esse analogi in analogata. Est enim verbum analogum quoddam ad recta obliquaq; : & ad finita atq; infinita. Nam verbum principaliter de recto, & finito dicitur, per attributionem vero ad hæc dicitur de alijs, sed hoc stare non põt, quia, vt ait Alex. Aphrodisius, ipsum analogum per species debet describi: modo verbum non per illa Arist. descripsit. Auerrois aũt videtur velle has diuisiones esse generis in spẽs. Sed nec hæc mihi placet, quia oĩs differentia specifica est per formas, modo finitudo infinitudo, rectitudo atq; inflexio sunt accidentia verbo. Propter hęc mihi videtur ꝙ diuisiones hæ sint subiecti in accidentia, verũ põt diuidi subiectũ in accidentia dupliciter. Vno modo seruata idẽtitate illius, ut Socratis diuisio erit, quia nunc dormit, nunc disputat, nũc legit & id genus. Et hac diuidendi rõne verbum ipsum est diuisum in rectum & obliquum, nam vt tps est idem numero differens accidente à præterito & futuro, ita verbum est vnum numero quod est præsens preteritum & futurum. Alio mõ non seruatur subiecti identitas, vt qñ diuiditur aĩal per nigrum vt coruus, & per album vt cygnus, & id genus, & hac diuidendi forma, verbum ipsum sectum est per finitum & infinitũ: non. n. idem numero põt esse vtrunq;. Tu vero super hæc cõsidera. Ad scd'am dicere soliti sumus, verba obliqua esse ignobiliora: qm cadunt nec sunt talia, nisi quatenus circuunt pñs. Sed dices obliqua complectuntur pñs per Boetium qui sic transtulit: & addũt aliquid: igitur sunt præstantiora. Dici põt verbum (vt dicit Arist.) principaliter intelligi de pñte. Tunc ad argumentum dico ꝙ includunt illud ẽm quid & respectiue, non autem simpliciter vt verba ipsa recta.

Confutatio.

Positio Auer.

Põ propria

Solutio.

Verba per se prolata idest nõ in propositione sunt nomina, & inquantum significant.

Ipsa igitur uerba per se quidem dicta & nomina sunt & aliquid significant: nam proferens illa cogitationem sistit, audiens quoq; quiescit. Sed si est aut non est nondum significat: quando non sit signum rei esse, aut non esse: neq; si ipsum esse seiunctum dicas: nam ipsum quidem nihil est, sed consignificat quandam compositionem, quæ sine compositis intelligi nequit.

Cõm 17.

Ammonius exponit Arist. velle declarare, quonã mõ verba ipsa se habeant ad significandum verum vel falsum. Si dices contra eum Aristo. rem hanc attigisse in prohemio huius libri, igitur non erat repetendũ. Rñdet Aristo. hoc egisse generatim de oibus simplicibus, nunc speciatim de verbis ipsis rem amplectitur. Amplius tunc rem hanc raptim tetigit, nunc longa oŕone ꝑficiet. Huius sorte expositionis cã est, quia verba ipsa videntur maxime conuenire cum oŕone, & sic videntur significare verum vel falsum. Hæc expositio non placet, quia res hęc patebit in definitione oŕonis & enũtiationis, igitur non est totiens repetendum. Amplius hæc expositio litteræ non consonat vt videtur. Propterea expositor vult cum Boetio Arist. tradere hic verbi cum noĩe ipso conuenientiam & drĩam. Nec hæc expositio placet, qñ per definitiones eorum res hæc patea satis. Propterea videtur mihi ꝙ littera sit illatiua, & sic videtur ex dictis concludere duo & ꝙ verba ẽm se, & per se dicta sint nomina, & quod significat aliquid.

Secunda expõ.

Dubitatio.

Sed ambiges. nullum disperatum prædicatur de disperato, nec per se nec cum alio, sed verbũ & nomen sunt disperata, igitur non prædicatur nomẽ de verbo. Respondent Thomas & Ammonius nomen hic accipi vt cõiter significat quamlibet dictionem impositam ad significãdum aliquam rem, & cum ipsum agere vel pati est aliqua res, igitur verbum vt sic dicitur nomen. Sed hæc responsio mihi non placet pace eorum dixerim, primo, quia tunc aliter acciperetur nomen hic & aliter dũ ipsum definierat, & sic in tam breuibus equiuocatione vsus esset. Secundo, si nomẽ hic acciperetur pro dictio nẽ significante rem, tũc verba tam per se quam cũ alio sumpta essent noĩa qñ vtroq; mõ rẽ significent. Boetius, cui Auer. consentire videtur, vult verba ẽm se sumpta dici noĩa ẽm similitudinem, sed qñ accipiuntur cũ extremis, tunc nominibus non assimilantur. Hæc expositio non placet, qm dictum Arist. est absolutum & non similitudinarium. Animaduertendum igitur ꝙ Arist. loquitur de verbis qui deriuantur à nominibus: & tunc vult, ꝙ verbum & nomen sibi correspõdens sint idem quo ad significatum per se & principale, vt valet idem quod valitudo, currit idem quod cursus. Cursus enim & currit idem principaliter significant, vt album & albedo, sed differunt quantum ad consignificatum, nam verbum cum ponitur inter extrema vltra principale significatum consignificat compositionem quandam: quæ sine extremis intelligi nequit: nomen vero illi

Responsio.

Propria expositio.

illi correſpondens ſignificante tantum rem abſque il lo. Ideo inquit. Ipſa igitur verba per ſe quidem dicta atque prolata & non inter extrema conſtituta & nomina ſunt, & ſignificant aliquid. Hæc res ſequitur ex definitionibus nominis & verbi, vt patet. Quantũ ad verba græca attinet dixit per ſe dicta, hoc eſt nõ inter extrema conſtituta, quia verbum habet ſignificatũ principale, & hoc habet vt per ſe dictum, & vt ſic nomen eſt, habet conſignificatum, quatenus inter extrema ponitur. Ideo ait per ſe dicta, cum enim per ſe dicit aut profertur, cadit à conſignificato, quod ſibi compe tit, per hoc quod ſtat inter extrema. Igitur ſibi tm̃ rema net principale ſignificatum: & cum illud met ſit ipſius nominis, verba igitur per ſe dicta erunt noĩa. Et hanc expoſitionẽ pauci, immo nullus ante me percepit. adiecit aũt & noĩa ſunt & ſignificant aliquid, nam omnis di ctio ẽt non ſignificatiua dici põt nomen communiſsime acceptum. Ad denotandum ꝙ vult intelligere de nomine proprie dicto adiecit & ſunt nomina, & ſignificant aliquid. Et ita verbum illud græce &, non expo ſitiue tenetur, vt Ammonius credit. Hanc concluſionem ſyllogizat Ariſt. ſiſtens cogitationem & quietans audientem, eſt nomen & ſignificat aliquid, verbum per ſe dictum ſiſtit cogitationem & quietat audientem: Igi tur nomen & per ſe aliquid ſignificat. tangit minorem & inquit, nam proferens illa ſic ſeorſum dicta cogitationem ſiſtit, audiens quoq; eadem illi proferenti acquieſcit. Quantum vero ad verba græca attinet verbum illud græcum legon tranſtuli proferens, quia dice re ſumit pro proferre. Eſtq; ẽt ſermo ſuus clarior, pro pterea ſuppleui illud verbum illa, quia de verbis loquitur. Verbum ſiſteſi tranſtuli ſiſtit, & non conſtituit, qm̃ conſtituere conuenit partibus reſpectu alicuius to tius. Lateres. n. conſtituunt domum, mõ nec verba ſic dicta ſunt partes, nec cogitatio totũ. Verbum Dianoeam cogitationem tranſtuli, & non intellectum, nam intellectus eſt ſolum intelligibiliũ, dianoea ẽt ſenſibilium, eſt. n. dianoea intellectus cum imaginatione con iunctus, vt dicit Themiſtius in libro de memoria & re

Obiectio. miniſcentia. Sed contra hæc obijciet iunior, quia ſi proferens verba ſm̃ ſe dicta ſiſtit dianoeam, tunc verba ſignificarent eſſe vel non eſſe, hoc eſt affirmationẽ vel negationem. Reſpondet Ariſt. ꝙ ille qui dicit verbum ſiſtit intellectum quo ad operationẽ, quę eſt ſimplicium intelligentia. hac. n. rõne quieſcit audiens, non aũt ſiſtit ad dianoeam ſiue cogitationẽ quo ad ſcd'am, quæ eſt eſſe vel nõ eſſe intelligere. Inquit. Sed ſi eſt aut

Verbũ firmat intellectũ quo ad primã eius operationem. non eſt ſubaudi tu proferens verba per ſe, nondum ſignificat, & per conſequens ſiſtit intellectũ quo ad primam operationem, & non quo ad ſcd'am, quæ eſt intel ligere eſſe vel non eſſe. Quod aũt Ariſt. hic ſoluat tacitam hanc dubitationem particula illa aduerſatiua. {Sed} denotat, quæ eſt obiectioni aduerſans. Reſponſionem hanc probat & inquit, qm̃ ſubaudi tu prolatũ illud ſic per ſe non eſt ſignum rei eſſe, vel non eſſe, hoc eſt non ſignificat rẽ eſſe vel non eſſe, ſed rem tm̃ { neq; ſi.} Hæc pars multipliciter exponitur. Ammonius exponit ꝙ vtatur rõne à maiori, qm̃ ſi aliquod verbũ ſignificet verum vel falſum eſſet ipſum verbum eſſe, ſed hoc non eſt, qñ ſeiunctum dictum nihil ſit, ſed ſolum cum inter extrema collocatur: vbi tunc conſignificat compoſitionem quandam, quę ſine compoſitis intelli-

Secunda expõ. Alex. gi nequit. Sed quia in græco ſcribitur on: quod latine ſonat ens, Ideo Alex. aliter exponit: ens nihil ſignificat. Igitur nec ipſum verbum eſt quod ab eo deriuatur. antecedens probat per hoc, quia eſt æquiuocum decem

Confutatio per Thomam. prædicamentis. Refutat hãc expoſitionem Thomas, tum primo, quia ens non æquiuocum eſt, ſed analogũ cum prædicetur ſm̃ prius & poſterius. tum ẽt quia dictio æquiuoca non nihil ſignificat, ſed multa, & qñq; hoc & qñq; illud. Tum ẽt quia hæc expoſitio non mul-

Tertia expõ Thomæ. tum facit ad intentionem pñtem. Tertia exponitur vt Ariſt. arguat de omni verbo, nam omne verbum inclu dit eſſe, vt currere curſum eſſe & id genus. Sed ipſum eſſe pure dictum nihil eſt, igitur omne verbum pure dictum nihil erit. Sed hæc expoſitio quam approbat expoſitor mihi non placet, tunc enim cõcluderem ꝙ alia verba nihil eſſent, nam omnia illa concludunt ipſum eſſe quod nihil eſt. Tum ſecundo quòd Ariſto. exiuit. ab illo propoſito & ad aliud ſe tráſtulit, cui hæc

Expõ Ammo. expõ non cõſonat. Propterea Ammonius exponit ipſum verbum eſſe nihil eſſe, quia non ſignificat verum vel falſum. Sed conſignificat quandam compoſitionem: quæ ſine extremis intelligi nequit. Obijcit huic

Obiectio Thomæ. Thomas ꝙ hoc eſt cõe oĩbus noĩbus & verbis. Igitur non vadit ad intentionẽ Ariſt. qui aſſumpſit ipſum eſſe quaſi quoddam ſpeciale. Hoc nihil eſt contra Ammonium, quia licet Ariſ. ſpeciatim accepit ipſum eſſe. Illud generatim includitur in oĩbus, ió põt ampliari ad omnia: nec rõnes contra Alex. valent. Prima non, quia ens eſſe analogum ſumpſit, ſed non probat. Secunda mini me valet, hoc ſignificat multa. igitur ſignificat aliqd, ſed bene aliqua: vñ hæc ſtant ſimul, ens ſignificat multa, & ens nihil ſignificat. Sed vtcunq; ſit expoſitiones hæ expoſitoris ſunt ambiguæ, & per illas difficile eſt in-

Propria expõ. telligere quid Ariſt. velit. Ideo aíí & Porphyrio conſentaneæ expono, dixerat. n. Ariſt. verum ſiſtere cogitationem quo ad primam operationẽ intellectus, nõ aũt quo ad ſcd'am, qm̃ nullum verbum ſignificat rem eſſe vel non eſſe, quod eſt in operatione ſcd'a intellectus.

Contra obijcies, nam ipſum verbum eſſe, videtur ſignificare rem eſſe vel non eſſe. Igitur rñſio illa falſa videtur. igitur mihi videtur ꝙ Ariſt. reſpõdeat huic obiectioni. Vbi diligenter animaduertendum ꝙ ipſum ver bum ſm̃ es eſt: põt capi pure atq; nude penitus ab oĩ ſignificatione, & ſic dicitur ſyncathegorema à logicis, quia vt oĩs nullus & id genus nihil ſignificant, ſed ſunt ſyncathegoremata, & termini habentes officium, ſic verbum ſum es eſt, cum pure accipitur, vt ẽt non coinci dit cum ſuo participio, eſt terminus hñs offm̃ atq; ſyncathegorema, ideo inquit, neq; ſi ipſum eſſe ſeiunctum dices & à noĩe & à participio ſubaudi ſignificat eſſe vel non eſſe, nam ipſum quidem vt ſic nihil eſt ſignificatiue, ſed conſignificatiue, ideo ſubdit: ſed conſignificat quandam compoſitionem: quæ ſine extremis compoſitis intelligi nequit. Igitur eſt ſyncathegorema & non terminus per ſe ſignificatiuus. Ex hoc ſoluitur dubitatio & colligitur ꝙ verbum adiectiuum differt à noĩe penes conſignificatum, & non penes ſignificatum. Cũ enim oẽ verbum adiectiuum includat eſſe, ideo includit conſignificando compoſitionem illam. Ex his colligitur ꝙ verba ipſa ſm̃ ſe dicta noĩa ſunt, quia nihil ſignificant præter nomina, è quibus deriuantur: vt vero inter extrema collocantur conſignificant ipſum eſſe, & ita compoſitionem extremorum, & ſic non ſunt nomina, quo modo exponendo non accidunt tot confuſiones. Et hæc expoſitio fortaſſe eſt Porphyrij: & ſi non ſua eſt noſtra. Quo vero ad græca verba attinet ipſum on,

on, pro esse accepit, nõ vt Alex. exponit pro participio: quia sic esset terminus per se significatiuus, vt iste terminus existens, quod est contra intentionem litteræ, adiecit ipsum nihil esse cathegorematice, quia nihil per se significati, cum sit terminus habens officium, iõ subdit, sed consignificat, tanquam syncathegorema, & terminus habẽs officium. Hæc est expositio clara vt mihi videtur, & satis ad mentem Arist. Et de verbo satis.

De oratione Cap. IIII.

Oratio uero est uox significatiua, cuius partium aliqua separata significatiua est, ut dictio: sed non ut affirmatio, ueluti homo significat quidem aliquid, non autem quoniam sit, aut non sit: sed erit affirmatio aut negatio si quicquam sibi addideris. una uero hominis syllaba nullatenus significat. non enim in hac dictione sorex, rex significat, sed tantum nunc uox est: in compositis uero significat aliquid, sed ut diximus non pro se.

Cõm. 18. Illud (vt diximus) quod principalr hic perquiritur, est enuntiatio: huius partes & materia nomen, videlicet. & verbum declaratæ sunt. pars vero vt forma, quæ est orõ, nunc declaratur. cur vero (vt Ammonius dubitat) non eo ordine rem assecutus est quo in prohemio pollicebatur, dictum est. Nota. Animaduertendum igitur, ꝙ nomini & verbo & orõni cõia sunt vox, significare, & nõ per naturam, sed ad placitum, vtrum vero cæteræ particulæ, vt sine tpe, vel cum tpe, an recte & determinate siue aoristice, iã ex dictis patet: differt aũt orõ ab vtroque: qm̃ illius pars significatiua est vt dictio, nois vero & verbi non nisi per accñs (vt diximus) in definitione præterijt an à natura sit orõ ipsa significatiua, an ad placitum, quia de hoc erit postea disputatio. Apponit aũt illa duo vt ꝙ sit vox & significatiua, vt habeat genus proximum. adiecit cuius pars significat vt dictio, & nõ vt affirmatio vt habeat differentiam: qua differt è nomine & verbo.

Prima dubit. An oratio sit vox. Responsio sorticularum. Sed ad intellm̃ huius definitionis dubitemus de singulis. Et primo, vtrum orõ sit vox: & videtur ꝙ nõ: orõ non est una uox: igitur non est uox. Antecedens arguitur: oratio est multæ uoces, multæ uoces non sunt una uox: igitur oratio non est una uox. Rñdent sorticulæ concedẽdo ꝙ oratio est multæ uoces, & ulterius ꝙ plures siue multæ uoces sunt uox siue una sola uox, quemadmodum plures hoĩes sunt unus solus hõ, & ꝙ ita sit probant: quoniam hæc uox est una sola uox, & illa uox est una sola uox. Igitur hæc uox, & illa uox sunt una sola uox. Sed hæc uox & illa uox sunt plures uoces. Igitur plures uoces sunt una sola uox: & sic concedũt plures uoces esse unam solam uocem diuisiue, ut dictum est. Sed dices contra hos, quia si plures uoces sunt una sola uox, igitur per cõuersionem in parte una sola uox esset plures uoces. Amplius plures uoces non sunt hæc una sola uox, nec illa una sola uox, igitur nulla una sola vox: & per consequens plures voces non sunt vna sola vox. Defensio. Respondẽt sorticolæ & defendunt partem suam ꝙ prædicatum illius propositionis, plures voces sunt vna sola vox, confunditur propter vim copulationis, quæ includitur in verbo illo plures. Resoluitur. n. plures sic, & illa & illa vt diximus. mõ nota copulationis habet vim confundendi, & ita negãt conuersionẽ, quia variatur suppositio. In prima illa particula vox supponit confuse, in secunda determinate. Et si dicatur quomodo conuertitur, quære ipsos, quia est extra propositum. Ad scd̃am dicunt, ꝙ plures voces nulla vna sola vox sunt, qm̃ nec illa nec hæc. cum quo tñ stat ꝙ plures voces sint vna sola vox, qm̃ in hac, iste terminus vox stat confuse tm̃, in illa determinate aut discrete: pp quod hæ non contradicunt plures voces sunt vna sola vox, & plures voces nulla vna sola vox sunt, cum termini non eodem modo supponant. Quanquam hæc sint acute dicta, & non possunt improbari, scias nõ esse peripatetice dicta, nec necessaria, nec in talibus captiunculis debemus detineri. Multi. n. vt logicam seruẽt ad vnguem amittunt philosophiam, & mora in his impedit hominem scire veritatem. Peripatetici igitur dicerent ꝙ oratio est vna vox vnitate verbi, & sic põt dici plures voces simplices, vna vero cõposita ex illis propter vnitatem verbi. Aliqui dubitant secundo cur dixit in neutro genere, cuius partium aliquid significant separatim, & non dixit cuius pars aliqua significat separata. Secunda dubit. Contra Tho. Hæc dubitatio procedit ex ignorantia græcorũ verborum. In græca. n. lingua pars, quæ græce meros dicitur, neutri est generis, ideo ad nos debet venire, cuius partium aliqua separata significat: & ita põderatio expositoris friuola est, vt multæ aliæ. Tertio dubitat Aspasius contra illam particulam vt dictio, qm̃ alicui competit definitum, cui non competit definitio. Tertia dubit. Nã hypothetica est oratio, & tñ partes eius significant, vt orationes. Rñdet Porphyrius hic esse diffinitam solã orationem simplicem, eo quia prior in omnibus reperitur: cui responsioni etiam Aspasium consentire ferũt.

Obijcit huic (vt mihi videtur) Boetius: qm̃ definitum nõ debet esse in plusquam definitio. Igitur cum oratio sit communis simplici & compositæ: definitio etiam dicit esse communis. Sed hæc rõ non cogit: dicerent. n. ꝙ licet oratio quatenus oratio sit cõis simplici & compositæ, tñ quatenus hic describitur non conuenit nisi simplici per se, quia cõtracte & nõ cõiter hic describit.

Melius igit contradico eis: quia Arist. postea diuidet orõnem in enuntiatiuã, & nõ enuntiatiuã, & enunciatiuam rursus diuidet per simplicem & cõpositam: & nullibi iam ipsam compositam definit alia definitione, igitur vult eam esse hic definitam. Secundo orõ competit vniuocæ, simplici, & cõpositæ: igitur debet dari vna definitio communis vniuoca, & nullibi dedit illam: igitur esset mancus. Alex. vero & Ammonius respondẽt Responsio. 2. ꝙ hæc definitio est cõis omnibus vt ipsum definitum: nam ẽt oratio composita habet partes quæ significant, vt dictio. Huic opponunt alij vt Philoponus & Syrianus, quia Arist. ait vt dictio: & non vt affirmatio. mõ orõ composita habet partes quæ significant ut affirmatio: & ita male adiecisset, & non ut affirmatio. Alij soluunt ꝙ dictum philosophi debet intelligi supplendo sic, ut dictio necessario, & nõ necessario ut affirmatio, & sic competit omnibus. Ego aũt dico pace tãtorum Responsio propria. dixerim ꝙ Arist. dixit ut dictio: qm̃ licet partes orationis compositæ sint orationes, tñ non ut orationes, sed ut dictiones significant separatæ: & hoc satis. Dubitãt Quarta dubit. quarto, cur adiecit ut dictio & non ut affirmatio, satis enim fuisset dicere ut dictio, nunquam enim dictio est affirmatio. Respondent quidam: quia Arist. solitus est nonnunquam dictionem pro affirmatione accipere: ne igitur usus impediat, suppleuit & non ut affirmatio: & signanter ait, & non ut affirmatio, quia negatio addit ad affirmationem, propterea si non ut affirmatio satis habetur etiam ꝙ nec ut negatio. Hæc responsio sic dicta, si est alicuius expositoris græci, taceo, qm̃ ipsi

verba

verba Arist. melius intelligũt, & verecundũ est pugnare contra græcos de verbis græcis. Hoc tñ non tacebo: ꝙ vbiq; Arist. dũ dictionẽ vocat. græce eã phasim vocat: affirmationẽ vero cataphasim. Sin aliter nõ me mini me legisse, nõ tñ nego cataphasim cõponi ex cata & phasis. Ideo dico ꝙ suppleuit nõ vt affirmatio, ad denotandũ partes orõnis vt dixi posse significare vt affirmatio: sed Arist. vult nõ sic intelligere: sed quatenus habent vim dictionis. Hoc. n. suppleuit propter orationes cõpositas: cuius partes sunt affirmationes: sed nõ vt affirmationes: sed vt dictiones significant. Vltimo quærit Philoponus: vtrũ hæc definitio cõpetat solum orationi perfectæ? Rñdit ꝙ soli perfectæ hæc cõpetit: qm partes non dicuntur nisi in relatione ad totũ: totum aũt & perfectũ idẽ: & cũ oratio hic definiatur in relatione ad partes, videt rationabiliter hic definiri vt perfecta. Sed contra obijcit Boetius primo: quia omne cõpositũ habet partes, cum aũt tam perfecta ꝗ imperfecta habeat partes: rationabiliter quælibet erit totũ & perfectũ. Secundo tunc partes orationis & cuiusq; compositi nõ essent partes nisi in fine cõpositionis: quia tunc solum compositum dicitur esse cõpositũ.

Ratio ppria.

Mihi videt ꝙ rationes hæ non militent: quia nõ dicit aliquid cõpositum, nisi propter formã & materiã, cũ orationi imperfectæ desit aut forma aut materia, alıter esset pfecta, rationabiliter nõ dicit compositũ nec totum: Tunc ad rationes dico: ꝙ oratio imperfecta nõ est totum, qm vel caret verbo simpliciter vel verbo principali: & p consequens caret forma: & sic nec est cõpositum nec totũ, sed quædã vocũ multitudo. Ad secundũ dico ꝙ partes nõ sunt partes nisi postq̃ est ipsum totũ. ante enim dicunt partes in potẽtia: nisi igitur intellectus actu cõponat subiectũ & prædicatũ cũ verbo. nõ erit actu totũ: & sic nec actu partes, & sic cõcedo id ad quod deducit. Melius igit cõtra illos potest obijci, qm statim orationẽ hic definitam subdiuidit per pfectam & imperfectã: quã rem incõgrue egisset, nisi vtriq; hãc definitionẽ esse cõem voluisset. Collige igitur definitionẽ. oratio vero est vox significatiua, cuius partiũ aliqua significatiua est separata: vt dictio, & non vt affirmatio: hoc est significatione simplici, non cõposita, aut diuisiua. Qm aũt aliquid significare vt pars põt esse dupliciter: aut pars cõposita, vt in hypothetica: aut vt syllaba, vt in voce composita, ideo duo facit, Primo declarat ꝙ pars orõnis significat nõ vt pars cõposita, videlicet, nõ vt affirmatio vel negatio. Secundo ꝙ nec vt syllaba. De primo inquit veluti homo significat quidẽ aliquid, nõ aũt significat ꝙ est aut nõ est, sed erit affirmatio aut negatio si sibi quicq̃ addideris, hoc est verbũ solũ. Et sic per exẽplũ patet prima pars. Deinde declarat secundã, & inquit. vna vero hoĩs syllaba nullatenus significat: quod probat p exemplũ & locũ à maiori: & inquit. Nõ. n. in hac dictione sorex, rex significat, sed tm vox est sola, nõ habens vim significandi. Cõtra, tu dices: quia in cõpositis vt in hircoceruõ significat pars. Rñdet in cõpositis noibus significat aliquid ipsa pars seorsum, sed (vt diximus) non pro se ad intellectũ totius, cuius erat pars. Sic igit patet ꝙ pars orationis nec significat vt pars cõposita, nec vt syllaba igitur significat vt dictio. Oratio igitur est vox significatiua: cuius partiũ propin quarũ aliqua est significatiua separata per se quidem vt dictio, non autem semper vt affirmatio vel negatio.

Definitio orationis absoluta

Oratio non est

Est autem oratio omnis significatiua quidem, non tamen vt instrumentum, sed quemadmodum dictum est secundum institutionem.

à natura ex institutione.

Syllogizabat Plato in eo libro, qui Cratilus inscribitur, orõnẽ esse natura, & nõ institutione sic. orõ est instrumentũ virtutis interpretatiuæ naturaliter nobis inexistẽtis. Per ipsam. n. significamus aĩæ affectiones, ceu per instrumẽtum. omne aũt instrumẽtũ virtutis naturalis est natura: veluti virtutis visiuæ oculi, auditiuæ aures: & id genus. igit orõ natura, sed nõ institutione est. hic erat Platonis syllogismus. Huic rñdẽt Arist. & cõsentit maiori. negat tñ minorẽ. nam virtutis interpretatiuæ primũ instrumentũ & propriũ est pulmo, guttur, dentes, lingua, & id genus: quæ naturalia sunt. orõ vero est effectus illius virtutis mediãtibus illis instrumẽtis & ita minor falsa est. Inquit. Est aũt orõ oĩs significatiua quidẽ, non tamen vt instrumentũ, sed (queadmodũ dictũ est) sm institutionẽ, & ita Platonis minor falsa est.

Cõm. 19.

Platonis ratio.

Ari. respõ.

Quantum vero ad verba græca attinet organon, vult Boetius esse positũ pro natura: quia (vt dictũ est) Plato omnium artiũ instrumẽta sm naturam ipsarũ artiũ cõsistere ponebat: & ita erit sensus ꝙ orõ significat nõ vt instrumentum, hoc est natura, sed (vt dictũ est in capitulo de noĩe) sm synthecen, hoc est sm institutionẽ, siue placitũ, siue fœdus, siue pactũ. Melius aũt Aristoteles organon nõ pro natura posuit, sed pro instrumento: quia per hoc (vt Ammonius & Alex. aiunt) Aristoteles minorem Platonis negare intendit. Sed adhuc solutio Aristotelis non videtur tuta. Platonici. n. quidam Hermippus & Numenius obijciũt. nã idem videtur de effectu. Oratio. n. effectus est virtutis naturalis per instrumenta naturalia, & oĩs effectus virtutis naturalis p instrumenta naturalia est natura, non institutione. igit oratio ipsa natura erit. Secundo, orõ est instrumentũ intellectus, qui est virtus naturalis. nam intellectus oratione significat, syllogismo, qui orõ est, ratiocinatur: definitione, quę rursus oratio est, definit. Sed vt supra. omne virtutis naturalis instrumentũ est natura. igitur orõ natura erit, non aũt institutione. Ad hæc Ammonius solutionẽ innuit ꝙ queadmodũ in tripudio motus ipse à natura est, modificatio illius (vt ita dicã) ab institutione & artificio, ita in oratione voces siue soni natura sunt, modificationes vero institutione: & ita quatenus voces siue soni orões natura sunt, quatenus tales voces institutione formant. Tunc ad rationẽ primam maior falsa est. potest enim aliquis esse effectus virtutis naturalis per instrumenta naturalia vt tripudiũ & esse institutionẽ. Ad secundũ ait Ammonius ꝙ intellectus non est natura: quoniã nullius corporis actus est: sed quasi supra naturã: & sic nihil prohibet virtutis supra naturam esse effectũ institutione, Sed hæc responsio stare non põt: quia saltem intellectus est virtus naturalis: distinguendo naturale contra artẽ. Igitur effectus suus debet esse naturalis: vt distinguitur cõtra artẽ. Propterea dicẽdum ꝙ artificialiũ principiũ immediatũ est voluntas. Hæc enim est immediata causa institutionum, & propterea q̃q̃ concurrant intellectus & naturalia instrumenta virtutis interpretatiuæ, quia tamen oĩa subiacent volũtati, ideo institutione sunt & non natura. & hoc nesciuit explicare Ammonius, licet forte hoc voluerit balbutiri. Alexander aphrodisius enititur probare orationem esse institutione: quia cuius quælibet pars est institutione, totum institutione est. sed orationis partes vt nomẽ & verbũ institutione

Solutio ppria.

Rñ Alex.

Confutatio. sunt: igit tota oratio. Hæc ratio pace sua petere videtur, quia Plato & Socra. in lib. Cratili. voluere etiã nomina & verba naturaliter significare. Amplius similis quæstio est de noĩe & verbo: qñ ipsa sint effectus virtu *Rñ melior.* tis naturalis p instrumẽta naturalia. Ideo melius à signo idẽ probari põt: quæ apud diuersos sunt diuersa institutione esse videnť. id. n. quod naturale est semper est vniforme, sed orõnes apud diuersas linguas diuersæ spectantur, q̃q̃ idẽ significent, igitur nõ natura, sed institutione sunt: & hæc est sua melior ratio. Sed cir- *Dubitationes recentiorum.* ca hæc recentiores ambigunt, vtrũ nomẽ, quod significat aliquid, si imponatur de nouo ad significandum aliud, remaneat idem nomẽ, verbi causa, istud nomen homo significat Socratem & Platonem, vtrũ si ponatur ad significandum idem quod equus remaneat idẽ nomen. Secunda dubitatio, vtrum oratio, quæ de nouo imponitur ad significãdũ aliud q̃ primo significabat, vt hæc oratio, homo est animal: dato ꝙ significet deum esse, teneat vicem orationis vel dictionis. Ad primã rñdent nonnulli recentiorum ꝙ nomen impositum de nouo aliter ad significandum q̃ significabat non est idem nomen, hoc probãt exẽplo: quia sicut ex variatione formæ artificialis resultat alia atq; alia res artificialis, ita ex variatione significationũ resultabũt *Confutatio.* alia atq; alia nomina. Sed hæc positio stare nõ põt: primo: quia ad variationem eius quod de foris & per accidens accedit nihil debet variari: sed nomen & verbum significant ex volũtate, ita ꝙ significatio de foris accidit nomini & verbo, igitur nomen per illius variationem non variabitur. Amplius si ad variationẽ significationũ varientur nomina, ad conuenientiã erũt eadẽ. Igitur homo & Anthropus erunt vnum nomen: *Solutio propria.* quod nemo dixit. Ideo dicendũ, ꝙ nullatenus variatur nomen: licet varietur significatio cũ illa sit accidẽs ipsi nomini. Põt tamen dici variatum extrinsece, quẽadmodum colũna fit dextra vel sinistra ipso animali variato. nec valet: significatio formalis variatur, igiť nomen, quia illa est sibi extrinseca, sicut colũnæ dextreitas. Ad rationẽ dico ꝙ variata forma artificialis intrinsece variatur res artificialis: modo non sic est in nominibus. Ad secundam rñdent ijdem ꝙ oratio de nouo imposita, significandum nouũ cõplexũ, vim habet dictionis. Hoc absolute dictum est falsum, quia volo ꝙ homo significet mihi equũ bos animal, & facio hãc propositionẽ: homo est bos: patet ꝙ qualibet dictio & pars significat vt dictio, igiť tota non significat vt dictio. Amplius hæc oratio de nouo sic significans est oratio: igitur partes eius significãt vt dictiones per dif- *Solutio.* finitionem datam. Propterea dico ꝙ oratio põt imponi ad significandum aliquod cõplexum de nouo dupliciter. Vno modo ponẽdo ꝙ partes significent, ex quarum significatione resultet significatio totius, & hoc modo significat vt oratio, vt argumenta cogunt. alio modo ponendo ꝙ oratio significet, primo illud cõplexum de nouo nihil de partibus afferẽdo, hoc est non p hoc ꝙ significatio eius resultet ex significatione noua partiũ. Et hoc modo bene dicunt ꝙ significat vt dictio, quoniam sua significatio non resultat ex significatione partium: quo in casu non erit oratio, licet partes sint noĩa: nec propsitio, licet significet cõplexũ, sed dictio erit tñ. de hac re supra disputatum est.

Enunciationibus quæ sit enunciatio. *Enuntiatiua uero non omnis, sed illa, in qua uerum aut falsum est, non aũt in omnibus est: ueluti deprecatiua oratio quidem est, sed neq; uera neq; falsa: cætere quidẽ igitur relinquantur, nam ad Oratoriã, aut poesim illarum magis cõsideratio attinet: enuntiatiua uero præsentis cõtemplationis est.*

Diuisio enũtiationis, vt Boetius est auctor, hac ratione fit sumpta oratione pro genere, orõnum alia imperfecta, vt Plato in lycio: Alia vero pfecta. perfectæ vero (si liceat bimẽbrem facere.) Alia enũtiatiua, alia nõ enũtiatiua. quæq; diuisio, ideo p alterũ membrum negatiuum dať, qm̃ subdiuidentibus mẽbris genus cõe nomẽ non habet. nõ enuntiatiuæ vero alia est deprecatiua, vt adsit letitiæ bacchus dator. Alia imperatiua: vt accipe, daq; fidẽ. Alia interrogatiua, vt quo temeri pedes san quo via ducit in vrbem? Alia vocatiua, vt ò qui rex hoĩumq; deũq; æternis regis imperijs. Enunciatiua vero est vt dies est: dies nõ est. Nõ enuntiatiuarũ vero species expositor reducit ad tres. qm̃ illæ quinque ordinatæ sunt vt vnus ex intellectu alterius dirigať: quod quidem in tribus fit modis. Primo ad attẽdendũ mentẽ, & ad hoc oratio deseruit vocatiua. Secundo ad respondendum voce, & ad hoc facit interrogatiua. Tertio ad exequẽdum opere, quod etiã trifariã fit. aut p expressionem desiderij, & ad hoc facit optatiua, vel respectu superioris, & ad hoc facit depcatiua: aut respectu inferioris, & ad hoc facit imperatiua. Siquis aut vellet posset reducere etiã has ad bimẽbrẽ, quæ res cũ non multum cõferat, sit hoc satis. Aristo. itaq; mirabile breuitate vtens: vt Ammo. inquit. tria facit fere insimul, orationem diuidit, enunciatiuã definit: intentionẽ ad spẽm astringit. Diuidẽs orõnem ait. enuntiatiua vero non oĩs. Et sic innuit orationũ aliã esse enuntiatiuã, aliã non enuntiatiuã. Deinde innuens definitionẽ inquit. sed illa in qua verum vel falsum est. est igiť enuntiatio oratio in qua vel verum vel falsum est. Vt vero clarior esset hæc definitio subscribit differẽtiã, qua differt à cæteris. Quæ in definitione posita est, & inquit. nõ aũt in oibus est verũ, videlicet vel falsum. veluti deprecatiua oratio & cæteræ id genus orõ quidẽ est, sed neq; vera, neq; falsa. Deinde abijciẽs à consideratione pñti orationes nõ enũtiatiuas astringit intentionẽ in spẽm. Nã hucusq; de partibus interpretationis: & de eõi ipsa oratione locutus est. Et inquit, cæteræ quidẽ igitur relinquantur, nã ad oratoriã siue rhetoricã, aut poesim siue poeticam magis illarum consideratio attinet. Enunciatiua vero pñtis cõtemplationis est, quæ spẽs est orõnis potior: huius vero species sunt affirmatio & negatio. Hæc igitur sunt quę Aristoteles breuibus cõplexus est.

Quantum vero ad verba græca attinet verum vel fal- *Verum & falsum in rebus, in intellectu, & in vocibus est.* sum in enunciatione sunt, in intellectu, atq; rebus. In rebus quidem vt in causa, qñ ab eo quod res est vel non est enunciatio sit aut vera aut falsa. In intellectu vero, quia intellectus subiectũ oĩum verorum, & ita in intellectu sunt vt in subiecto. In enũtiatione vero ipsa sunt vt in signo, ceu sanitas in vrina. Sed supradictis emergũt dubitationes. Prima, videť ꝙ Aristo. male definierit enũtiationẽ per verũ vel falsum: qm̃ verũ vel falsum aut sunt driæ, aut propria. si quidẽ propria nõ erit bona definitio. si driæ, tũc cõstituũt spẽs: & ita p suas spẽs definisset. Secũda cur solũ de enuntiatione est cõsideratio. Logica. n. est scia cõis, igiť de oibus. Tertia de propositione tractať in lib. priorũ, & in lib. posteriorũ. Igiť nõ hic de enuntiatione: cũ idem sint. Ad primã rñdet Ammonius, ꝙ enũtiationẽ signãter definit p verũ vel falsum: quia sunt fines eius: & definitio dať p finẽ multotiens.

totiens. Vel dici pōt, q̄ sunt vt propria, quæ ponuntur loco differētiæ, quæ nobis latet, etiā si sint differentiæ & constituunt spēs. genus definiri per spēs fieri potest, vt dicit Alexād. quando vel differentiæ latent: aut genus non sit penitus vniuocum. Ad secundam rñdet Theophrastus philosophus q̄ omnis oratio aut instituta ordinataq́; est ad auscultationē auditionēq́; : aut res ipsas. si ad auscultationes atq; auditiones, sic pertinet ad rhetorem atq; poetā, vt Plato oñdit in phedro. & Socrates philebo. Si vero ad res, sic enūtiatio instituta est ad librum posteriorū & ad sciam: & ita erit propria huic considerationi. Ad tertiā dici pōt, q̄ enuntiatio differt à propositione: qm̄ propositio ordinatur ad syllogismū, & quatenus ordinaſ ad syllogismū dicitur propositio, quæ si ordinaſ ad demonstrationem, positio diciſ, si ad syllogismū dialecticū, ꝓpositio dialectica. si ad syllogismū sophisticū, propositio sophistica. sed si ad syllogismum simpl'r vocaſ propositio absolute. Enuntiatio vero diciſ quatenus subordinaſ intellectui p voces exprimētis de rebus verū falsumúe. Et ita differunt quia enūtiatio est extra mentē tm̄ in voce aut scripto: ꝓpositio extra & intra mentē. Enūtiatio etiā dici pōt propositiō, & cōclusio, & problema: problema in dialectico syllogismo, cōclusio in demōstratione, itē q́; dici pōt quæstio: & id genus: propositio nō nisi præmissa. Hæc tñ latius explicabuntur in libro priorum & posteriorū. Quærūt rursus sorticolæ, an eiusmodi propositiones, tonat, coruscat, lego & id genus sint enūtiationes. Secūdo an differat dicere, ego lego, ego Augustinus scribo, & dicere lego, scribo. Ad primam rñdet nonnulli sorticolę q̄ illiusmodi propositiones, nec sunt orationes, nec enūtiationes: bene tñ sunt cōplexa quædā in virtute. Mouentur autem argumento q̄ illarū vna pars vtpote subiectū est in mente, videlicet, ego. Alia vero in voce, vtpote prædicatū. Enūtiatio aūt & oīs oro est penitus in voce vel scripto & ita eiusmodi esse non possunt orones vel enūtiationes. Sedisti delirāt penitus. Nā eiusmodi sunt in voce aut scripto: & in eis est verum vel falsum: igitur enuntiationes. Hæc.n. fuit Aristotelis definitio. Nec contra eos aliter arguo: sunt.n. hæc de se derisibilia. Animaduerte igiſ q̄ eiusmodi sunt enuntiationes, qm̄ verba sunt subiectū & prædicatū & copula, in ista dictione lego, aut ambulas: est subiectum vi primæ vel secundæ psonę verbi, quæ sua natura illā importat. Est prædicatum, quia resolui pōt in participiū, est & copula propter idē. igiſ absolute est enūtiatio. Ad rationē dico, q̄ subiectum nō est in mēte ita vt non sit in voce: est.n. in mēte fortasse explicite, in voce vero implicite vti & prædicatum. Ad secundā rñdent nōnulli, q̄ illiusmodi propositiones differūt: qm̄ cū addūtur subiecta illis, quæ sunt pronomina & primæ & secūdæ psonæ, denotatur affectio aliqua siue præcisio quædā, verbi causa cū diciſ ego Augustinus scribo, denotatur q̄ aut solus scribo, aut nullus ita bene scribit. Et tūc iuxta hāc regulā deducūt captiūculas. Prima, ego Augustinus scribo. igiſ nullus alius scribit aut nullus alius ita bene scribit. Tenet captiūcula per regulā. Secunda, non valet. ego Augustinus curro. igiſ ego sum. Est.n. antecedens verum vbi ego solus currerē: cōsequens vero falsum: quia denotaret me solū esse. Tertia hæc est absolute falsa. ego sum, tu es: quia tūc nullus alius esset. ideo dixit deus. ego sum qui sum: qm̄ alia à deo vel non sunt, vel non ita bene. Bene tamē cocedent has sum, es, & id genus. Sed isti propter captiuunculas sæpe traduns in pueriles fabulas. Hæc.n. risu digna satis sunt. Nā dū dico ego sum vel tu es: aut io his volunt esse intelligeo da subiecta, aut non. si nō: igitur erit aliqua enuntiatio pfecta, & nō cū subiecto. Si vero volunt esse subiecta intelligenda. sed intellectus pōt explicare voce om ne quod cōcipit: & non aliter pōt, q̄ dicēdo ego sum: vel tu es. igitur eæ ęquiualēt sum : & ego sum : es & tu es. Secundo, tunc hęc esset nugatoria tm̄ deus est: tm̄ ego scribo: & id genus, Propterea videſ mihi illiusmodi orones non differre quātum ad rē: sed solū quo ad vsum rhetoricum atq; ornatum. quo.n. ad veritatem idem est dicere tu es, & es, ego scribo: & scribo. Addunt tamen rhetores pronomina ipsa primæ & secundæ personæ nōnunq́ emphaticos: veluti illud Maronis: Me ne incæpto desistere victā sub illo pronomine me, intellexit reginam deorum, & sororē, & Iouis coniugem. Similiter Cicero. Ego omni officio ac potius pietate erga te cæteris satisfacio. sub illo pronoīe ego: se illum talem qui cum lentulo familiarissime vixit, & qui tot beneficia ab eo acceperat intellexit. Adduxt igitur rhetores eiusmodi ad amplitudinē. licet quo ad propositionum veritatem, quam logicus considerat, nulla sit differentia. Et hoc modo intelligendum est illud Prisciani grammatici. Hæc satis.

Est autem una prima oratio enuntiatiua, affirmatio, deinceps negatio: cæteræ uero omnes coniunctione sunt unæ. Necesse est autem omnem orationem enuntiatiuam esse ex uerbo, aut casu uerbi: quando & hominis ratio nisi ipsum est, aut fuit, aut erit, aut tale aliquid adijciatur nequaq́ oratio enuntiatiua sit. Quāobrem unū quoddam sit & non multa animal, gressibile, bipes? Neque enim quia propinque dicuntur: una erit. Erit alterius hoc tractare negocij.

Enunciationū alia est vna simplex, alia coniunctione vna, alia vero composita, quæ ex æquo diuiduntur per affir. & neg. Vide 7. Meta. & 8. Met.

Com. 21.

Cōueniunt expositores & græci & latini, q̄ definitā enuntiationē nunc diuidat Aristoteles: & volūt q̄ Aristoteles breuibus duas diuisiones enuntiationis explicet: quarum vna est q̄ enūtiationū quędā est vna simplex, quędā vnā coniunctione. Quā expositor eo approbat q̄ etiā in rebus aliquid est vnū simplex, vt indiuisibile, aut cōtinuū, alterū colligatione, aut cōpositione, aut ordine. Secūda vero vt expositor ait subdiuisio est enūtiationis vnius in affirmationē, & negationem. Vnde recētiores volūt diuisiones esse huiusmodi enunciationū quædā est cathegorica, quædā hypothetica. Cathegoricarū alia est affirmatiua, alia negatiua. Mouet Boetius dubitationē vtrū id quod ait prima ad affirmationē referaſ, vt sit posterior negatio. An id quod ait prima ad simplicē retulerit orationem: vt secūda sit quæ ex oronibus iungiſ. Hæc Boetij quæstio resoluiſ in tres. Prima vtrū diuisio enūtiationis p vnā & coniunctione vnā sit prior diuisione p affirmationem & negationē. Secūda vtrū affirmatio sit prior negatione. Tertia vtrū simplex sit prior cōiunctā. Rñdet expositor, è quo acceperūt recētiores: q̄ prima diuisio enūtiationis est per cathegoricā siue vnā simplicē: & hypotheticam siue coniunctione vnā. Huius ratio ab expositore colligiſ, quia prima entis diuisio est per vnum & multa. Igiſ prima enuntiationis diuisio esse debet similiter. Alia vero diuisio est potius subdiuisio enuntiationis simplicis. Sed pace horū dixerim: hoc stare nō pōt, qm̄ etiā hypothetica siue cōiunctione vna est affirmatiua vel negatiua. Igiſ nō diuisio secunda siue subdiuisio alterius mēbri est illa, quæ fit per affirmationē & ne-

An diuisio enū ciationis in vnam et contradictio ne vnam sit prima.

Confutatio.

Responsio propria.

&negationem. Secundo errant recentiores qñ volunt hanc diuiſionem eſſe per cathegoricã & hypotheticã: qm̃ tunc ſola conditionalis eſſet cõiunctione vna. Ammo.n.& Boet.volunt hypotheticam nõ eſſe niſi duobus modis: aut conditionalẽ, aut diſiunctam quæ ẽt ſpecies conditionalis eſt vt dicemus. Vñ & græce hypotheſis conditio eſt. Igiť hypothetica conditionalis eſt tm̃. Ideo dicendũ ad primã ꝙ hæc duæ diuiſiones enuntiationis æquales cõuertibiles cũ ipſa ſunt. Vt.n. ens diuiditur per vnũ & multa:& per actũ & potẽtiã & id genus. Qm̃ oẽ ens aut eſt vnum, aut multa. Similr̃ oẽ ens aut actu aut potẽtia. Sic oĩs enũciatio aut vna ſimplex aut coniuncta. Et oĩs etiam aut affirmatiua aut negatiua. Et ita æquales ſunt diuiſiones eiuſmodi:& non vna ſubdiuiſio alterius. Dico ſecundo ꝙ hæc diuiſio ꝑ vnam & coniunctione vnã nõ eſt diuiſio per cathegoricam & hypotheticã. Nõ.n.vt Boet.& Ammo. aiũt, cathegoricum opponiť hypothetico:ſed cõiunctione vni. Eſt aũt coniunctio non vno mõ:ſed interdũ copulatione, interdũ tpe, interdum loco,& id genus. Hæ.n. ſunt coniunctione vnæ, qñ ſol exoritur, dies eſt: quia coniunguntur coniunctione tpis. Hę ſimilr̃, vbi tu diſputas, Socra.iacet,& aliæ eiuſmodi. Quæ tñ non ſunt hypotheticæ. Recte igitur Ariſto.verbo cõiori vtens, dicit cæteræ vero oẽs cõiunctione ſunt vna:& non dixit cæteras oẽs eſſe hipotheticas. Ad ſcd̃am reſpondet Ammo.ꝙ affirmatio ſolum ex parte vocis eſt prior negatione quia eſt ſimplicior. Nam negatiua enũtiatio affirmatiuæ addit particulam negatiuã. Expoſitor aũt adiecit duas alias rõnes, ꝙ affirmatio eſt prior ex parte intellectus, qm̃ affirmatiua ſignificat compoſitionem intellectus, negatiua ſignificat diuiſionẽ. mõ compoſitio eſt prior diuiſione, cũ non ſit diuiſio niſi compoſitorũ. Scd̃o ex parte rei: qm̃ affirmatio ſignificat eſſe, negatio non eſſe. modo eſſe & vr̃ habitus naturalr̃ prior eſt priuatione. Sed hæc additio nõ placet, Prima quidem non: qm̃ à pari diuiſio eſſet prior compoſitione: qm̃ non eſt compoſitio niſi diuiſorum. Amplius vt dicit Ammo. affirmatio & negatio quo ad cõpoſitionẽ & vnitatem non differunt: qm̃ vtraq; eſt cõpoſita ex verbo & noĩe. Licet illa dicatur diuiſio rerũ. Secunda vero minime: qm̃ priuatio naturalr̃ præcedit habitũ, vt dr̃ in Prædicamentis. Prius.n.catulus cęcus eſt q̃ videns,& ita ſatis eſt reſponſio Ammo.q̃ Boetius etiam approbat. Ad tertiam rñdet Boetius ꝙ enũciatio ſimplex eſt natura talis. At coniuncta noo eſt vna niſi poſitione & quaſi ab extrinſeco. Sed quod eſt naturale prius eſt eo qd̄ poſitione eſt tale, iure ſimplicẽ priorẽ oportet eſſe coniuncta quáq̃ rñſionem Ammo. ſentit. Sed hæc rñſio vr̃ cõtradicere Ariſto. quia ſi enũtiationis ſimplicis vnitas eſt à natura, etiã ipſa erit à natura. eadem.n.ratio eſt entis,& vnius: propoſitionis & vnius: vt dr̃ in elenchis. Sed Ariſto. ait contra Platonẽ nullam oṙonem eſſe à natura. Igitur vr̃ hæc expoſitio contra Ariſtot. Propterea dico, ꝙ via inuentiua, quæ compoſitione agitur, ſimplex enunciatio prior eſt, via vero analitica hoc eſt reſolutoria cõpoſita eſt prior ſimplici. Sed qm̃ Ariſto. in iſto lib. eſt inuentiuus, iure ſimplicem præponit. Inquit igitur, eſt aũt vna prima oratio enuntiatiua affirmatio.& rñdens ad particulã, prima ſubſcribit, deinceps negatio: qa ipſa negatio voce poſterior eſt. Ad particulam illam vna. rñdens ait: aliæ vero coniunctione ſunt vna, vt hypothetica & id genus. Sed adhuc eſt dubitatio Alex. videlicet, vtrum diuiſio enuntiationis per affirmationem & negationem ſit generis in ſpecies. Secũda eſt dubitatio Ammonij: vtrum hæc ſiue enunciatio ſiue propoſitio ſol exiſtente ſuper terram dies eſt, ſit ſimplex, aut coniunctione vna. Reſpondet Alexãder ꝙ diuiſio enunciationis per affirmationem & negationem non eſſet generis in ſpecies: qm̃ in genere non eſt ordo, in enunciatione eſt ordo. Reſpondet Ammonius,& Boetius,& expoſitor ꝙ bene vna poteſt eſſe altera prior cõparatione facta inter ſe vt in numeris patet. Sed cõparatione ad tertiũ: vtpote ad cõe genus nullus eſt ordo: qm̃ æqualiter ſunt oṙones veri vel falſi participes, quæ eſt definitio enuntiationis,& hęc reſponſio poteſt ſtare. Scias tñ ꝙ Boetius & Ammonius inter affirmationem & negationem nullum alium volũt ordinem, niſi prolationis & vocum. Expoſitor alios affert, quos deiecimus. Ad ſecundam dici põt quod illa eſt coniũctione vna: qm̃ ablatiuus abſolutus reſoluitur per cõiunctionem aliq̃, vt dicunt grãmatici. Hæc de diuiſionibus colliguntur. Deinde vt Ammo.& Boetius introducũt. Ariſto. volens diſputare de affirmatione & negatione: quæ ſunt ſpecies enunciationis, præmittit quoddam vtile ad ſermonem de illis, videlicet, ꝙ oĩs enunciatio conſtat ex verbo, videlicet, præſentis tpis: aut caſu verbi: qd̄ eſt præteriti aut futuri. Tacuit verbum infinitum, vt ait Ammo. Tũ quia principaliter de affirmatione loquetur: tum vel maxime, quia coordinatur cum negatiuo. habet.n.cum eo ſere eãdem vim. Sed dubitat Ammo, cur præteriit nomen. põt.n.ĩmo conſtat enũciatio ex nomine & recto, vt ſol oritur:& caſu eius, vt me tedet ſcribere. Reſpondet primo hoc eſſe prætermiſſum: qa poteſt eſſe enuntiatio, & non ex noĩe vel caſu noĩs: vt ſcire tuum nihil eſt: vbi verbum eſt ſubiectum. Nulla tñ enunciatio eſſe põt ſine verbo, aut verbi caſu. Hęc reſponſio oon valet: qm̃ verba illa in enuntiatione nomina ſunt. Propterea Porhp. philoſoph', quẽ Boet. etiã ſequiť, voluit prætermiſiſſe ipſum nomen: quia verbũ eſt principalior pars, cum ſit pars formalis, quaſi totius enuntiationis cõpletiua. Signum aũt affert ꝙ tota oṙo à prædicato, ꝙ eſt verbum nomen naociſcitur. dicitur.n.cathegorica, hoc eſt prædicatiua. Hæc eſt vna expoſitio, quæ ſtare põt. Mihi tñ videtur ꝙ Ariſt. reſpondeat quæſtioni tacitæ, dixit.n. eſſe enuntiationũ alteram ſimplicẽ, alteram coniunctione vnam. Iõ quis obiiciet. oĩs enunciatio cõſtat ex verbo, verbũ aũt importat compoſitionem, q̃ ſine extremis non eſt intelligere. Igitur oĩs enuntiatio dr̃ cõpoſita. Cui rñdet ꝙ oĩs enũtiatio eſt cõpoſita ex noĩe & verbo. Sed dr̃ ſimplex quia non ex pluribus eountiationibus conſtat. Veluti hæc. ſi ſol exoritur, dies eſt: quæ pluribus conſtat oṙonibus. Et tunc continuetur litera ſic: licet enuntiationũ ſit q̃dam ſimplex, neceſſe eſt tñ oẽm oṙonẽ enũciatiuã eſſe ex verbo, aut caſu verbi. Igitur dr̃ ſimplex ſimplicitate oppoſita compoſitioni ex pluribus enũciationibus. Et hæc eſt expõ rectior. Primo, qa illa particula aduerſatiua (aũt) poni non ſolet ſic obiter, niſi ad obiectiones tacitas tollendas. Scd̃o, quia interpoſitio fuiſſet nimis caſualis & nõ pertinens. Tacuit aũt nomen: qm̃ verbũ intelligi non poteſt abſq; extremis. Qd̄ aũt oĩs enũciatiua oṙo ex verbo cõſtare debeat, ꝓbat ꝑ locũ à maiori ſic. qa ſiqua oṙo eẽt enũciatiua ſine verbo maxime eſſet definitio. Mõ inqt, qñ & hoĩs rõ, niſi ipm̃ eſt, aut fui, aut erit, aut tale aliqd adiiciať, nequaq̃ oṙo enũciatiua ſit. Igiť oĩs enunciatiua oṙo ex verbo cõſtare debet.

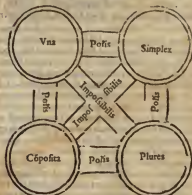
An affirmatio ſit prior negatione.
Additio expoſitoris.
Cõfutatio additionis.
An ſimplex enuntiatio ſit prior coniuncta.
Litera expõ.
Dubĩ Alexã.
Scd̃a Ammo.
Rñſio Alexã.
Rñ. ad ſcd̃am.
Expõ ſecunda partis primæ.
Expõ propria.
Approbatio expoſitionis.

re debet. Sed qm̃ de definitione locutus est, & quæstio de vnitate eius est alterius negocij, ideo se excusat, interponit tamen cõfutationẽ cuiusdã falsæ rõnis. Dicebant enim quiddã, ꝙ definitio est vna. quia partes propinquius iacent. Inquit. quamobrẽ vnum sit & nõ multa animal, gressibile, bipes. Interponit solutionem falsam: & inquit, neq; enim quia propinque dicuntur: vna erit. Tũc redit ad excusationem, quasi dicẽs, quare vnũ sit definitio erit alterius hoc tractaꝛ negocij. Aiaduersione dignũ, vt declarat Boetius & Ammonius ad vnitatem definitionis esse necessariã partiũ propinquitatem, quia vbi partes longo interuallo cõcisæ proferrent, definitio nõ esset vna. Ne igiꝛ credaꝛ hanc esse causam vera, remouit illã & transmiserit nos ad septimũ & octauum meta. Et licet de vnitate definitionis Arist. trãsmiserit nos ad metaphysicã, Dubitant expositores græci quæ est causa vnitatis definitionis. Rñdet Theophrastus in libro de affirmatione & negatione, ꝙ definitio est vna ratione subiecti: quod definit. Secundo propter partium proximam constitutionem. Obijciunt contra Theophrastũ, quia tunc definitio nõ esset vna per se, qm̃ esset vna ratione subiecti, & ita ratione extrinseca. Secũdo, quia tũc & ia accidentia essent, vnũ essentialiter, quia sunt in vno subiecto, vel saltẽ ea, quæ essent in vno subiecto. Ammonius affert duas causas. Prima est partiũ vicinitas. Secunda vero est, quia in re est aliquid loco materiæ, aliquid loco formæ. & cũ inter hæc nihil mediet, rationabiliter faciunt definitionem vnam: Sed ambo possunt bene dicere, quia vt Auerroes ait in. 7. meta. cõm. 42. definitio vno modo potest sumi vt instrumentum, quo intellectus inducitur ad intelligendas essentias rerum, & cũ instrumentum sumat vnitatem à fine. Finis aũt est definiti essentia, iure ab vnitate definiti definitio erit vna. Et sic recte Theophrastus ait. Altero vero sumi potest vt est ipsa rei essentia, quæ cum resultet ex vltima differentia siue vltima forma, quæ est vltimus actus, sic bene Ammonius ait. Sed hæc res non est hic tractanda, vt bene Arist. Dubitat etiã Themistius primo poste. quia videtur ꝙ definitio sit enuntiatio, quia est species ppõnis immediatæ, vt ait Aristo. ibi. hic autem vult non esse enuntiationem. Hanc quæstionem multi soluere enituntur, quos in primo poste. confutamus. nũc vero Philoponi expositionẽ afferimus, ꝙ definitio potest cõsiderari vt præmissa, & sic est propositio & enuntiatio, vt Arist. vult ibi. Alio modo vt terminus, & sic loquitur Arist. hic: quia vt sic non est enuntiatiua oratio, sed terminus vt dicit.

Est aũt una oratio enunciatiua, aut ea quæ unum significat, aut ea quæ cõiunctione est una. Plures uero esse quæ plura & non unũ significãt. Aut eæ quæ sine coniunctione sunt.

Cõm. 33. Expositores fere oẽs volunt Arist. diuisionem præpositam nunc exponere, quod (vt mihi videtur) stare non potest. Addit. n. nõnulla mẽbra quæ non pdiuisit. Ideo Arist. diuisi onẽ enũtiationis rursus nũc alio modo ordiꝛ, quæ hac forma reduciꝛ. Enũtiationũ, alia est vna. Alia plures, vna bifariã diciꝛ, hæc quidẽ simpliciter, illa vero ẽm quid vt dicemus. Plures rursus bifariã: æ quidẽ plures, qa plura & nõ vnũ significat, ille plures, qa sine cõiunctione multæ sunt. Huius secũdæ diuisionis prima pars primæ parti primæ diuisionis aduersaꝛ. Secunda vero pars eiusdẽ, secundæ illius modi. Ambigũt quæ diuisio sit hæc? Rñdet & sane sapide ꝙ est diuisio æquiuoci in significata. vt si hõ diuideret in verum, & marmoreũ. nã sola enũtiatio vna est enuntiatio, plures vero sunt vna ꝓlatione, & metaphoricæ. Secundo dubitant quid Arist. velit p enuntiationem vnam simpl'r, & vnam ẽm qd: quidq; p plures simpl'r: & plures ẽm quid. Ad hãc Boe. & Ammo. cõcorditer rñdent: & volũt ꝙ vnitas & multitudo referanꝛ ad enũtiationis signãtiam. Simplicitas vero & compõ ad voces. Ex his fiunt sex cõiugationes: quarum duæ sunt impossibiles, quatuor possibiles: vt figura declarat.

Enunciationum coniugationes sex: quatuor possibiles, & duæ impossibiles.

Et ita vna simplex est, q̃ est vna simpl'r, vt hõ est rõnale. est. n. vna quo ad signãtiam. Simplex vero quo ad voces vna vero cõposita est vna ẽm qd, vt si sol vritur: dies est. Socr. disputat: & Plato legit: & id genus. Hęc. n. dr vna ẽm qd, quia cõiũctione vna. Plures etiã bifariã sunt: plures cõpositæ contra primũ mẽbrũ, vt q̃ inconiũctæ sunt tales, vt Socr. legit, Plato disputat, Arist. mouet. sunt. n. plures & cõpositę ẽm voces. Plures vero simplices, vt canis latrat. est quidẽ plures signãtu, vocibus vero simplex. Simil mõ hęc aiax pugnauit cũ hectore. Multi. n. fuere aiaces. Hęc quo opponiꝛ ad scd̃m membrũ. Sed huic obiicit expositor. Primo, quia p disiunctionẽ: quã interponit vr̃ distinguere inter orationẽ, q̃ significat vnũ, & q̃ est vna coniunctione. Secũdo, quia supra dixit, ꝙ est vnũ quoddã: & nõ multa. aĩal gressibile bipes: qd' vero est cõiunctione vnũ: nõ est vnũ, & nõ multa, sed est vnũ ex multis. Sed istę rões friuolæ sunt. Prima qdem, qa non distĩgit inter vnã, & cõiunctione vnã: sed inter vnã simplicẽ, q̃ subintellexit in primo mẽbro, & vnã coniũctione. Ad scd̃am dico ꝙ penes aliud accipiꝛ vnitas enũtiationis, & definitionis hic & ibi. Qñ hic sumiꝛ vnitas à significatu: multitudo etiã. Ibi aliter vt diximus. Tertio dubitant: oĩs homo vel equus currit, est vna simplex, aut vna cõposita. Simil'r Plato atheniẽsis sapiẽs achademic' est in lycio: est vna simplex, vel vna cõposita. Sil'r oĩs homo si est bos mugit, & Soc. & Plato disputant. sunt ne vnæ simplices? an vnæ cõpositę? Quicqd velint Boetius, Porphyrius, Ammonius: & alij. dico ꝙ qlibet harum est vna simplex. Nã verbum est vnũ, à quo sumiꝛ vnitas enũtiandi. Prima qdem vna de subiecto disiuncto, secũda vna de subiecto cõposito. Tertia vna de subiecto conditionato, quarta vero vna

Notabile.
Dubitatio. Rñsio Theo.
Rñsio Ammo.
Dubitatio Themistij.
Prima expõ. Confutatio.
Prima dubi.
Responsio
Secunda dubi.
Responsio cõis.
Replica Theo.

de subiecto copulato, & ita quælibet est vna simplex.

Quantum vero ad verba attinet adiecit {& nõ vnũ} quasi dicat propositio siue enuntiatio est vna simplex, & plures. plures quæ significant plura, & non vnum. Qm̃ vt Ammonius inquit, sunt enũtiationes plures de aliquo vniuersali, vt aĩal gressibile bipes est homo. Potest enim resolui hæc in plures, sed quia continent sub aĩali, sunt vna. Propterea ait, & nõ vnũ pp tales enuntiationes. Aut dici põt vt Porphyrius philosophus ait hoc esse dictũ ad differentiã enuntiationũ, quæ sumũt definitionẽ pro subiecto, aut pro prædicato. Nã videntur multa significare: sed in re vera vnum significant.

Enunciatio significat vnum de vno, non autem nomen, nõ per accidens. Cõm. 23.

Nomen quidem igitur aut uerbum dictio sit solum. Cum non contingat ut is, qui uoce aliquid significet, sic dicat, ut enuntiet: siue interrogante aliquo, siue non, sed ipse profert.

Videtur ꝙ Aristo. inferat vt per particulam illatiuã designat. Videtur vero ꝙ dubitationẽ excludat, vt per seriem verborũ haberi põt. Est. n. dubitatio talis, quia dictum est enuntiationem esse vnã ab vnitate significatus, sed nomẽ aut verbũ vnũ significat. Igitur enuntiatio vna erit nomen vnum, aut verbum vnum. Soluit & vult ꝙ is, qui profert nomen aut verbum vnum, vnum dicit, & is etiam qui profert enuntiationem vnã, vnũ dicit: sed non eodem modo. Nã dicens nomẽ vel verbũ, dicit vnũ prolatiue, & non enũtiatiue, at is qui enuntiationẽ vnã dicit, vnũ dicit enuntiatiue. quatenus enuntiat vnũ de vno, aut remouet vnũ ab vno. Et hoc inquit {nomẽ quidẽ igitur aut verbũ dictio sit solum: cũ non contingat vt is qui voce aliquid significat sic dicat vt enuntiet, sed contingit vt sic dicat vt proferat tm̃} adiecit siue interrogante aliquo, siue non interrogante aliquo, qm̃ qui aliquid nomine aut verbo significat potest dicere vt enuntiet aliquo interrogante, vt siquis petat quis hodie venenum bibit, & respondeatur Socrates. Patet ꝙ is qui dixit Socrates: enuntiauit: & hoc quia præcessit interrogatio. vbi autem nulla præfuisset interrogatio, dicens Socrates tm̃, nõ enuntiauit, sed protulit dũtaxat. Igitur enuntiatio differt à verbo siue noĩe: qm̃ enuntiatio semp significat vnum de vno enuntiatiue, siue præcedat, siue non præcedat interrogatio. At nomen vel verbũ põt enũtiare vnũ de vno solũ præcedente interrogatione. Propterea ait cũ non contingat vt is qui voce aliquid significat, sic dicat vt enuntiet, siue interrogãte aliquo, siue nullo; hoc est vt enuntiet in omni casu. nam nõ nisi vbi præcessisset interrogatio, sed ipse ita dicit vt in omni casu proferat vnũ. Et sic differt enuntiatio à verbo & nomine.

Enunciationũ quædam affirmatio simplex, quædam natura, & quædã composita.
Cõm. 24.
Expõ Ammo.
Propria expõ.

Harum uero hæc quidem est simplex enũtiatio, uelut quæ aliquid de aliquo, aut aliquid ab aliquo enuntiat, Illa uero ex his cõposita: ueluti ea oratio quædã quæ sane cõponitur.

Ammonius vult vt Aristoteles subdiuidat eas enuntiationes, quas dicimus aut interrogante aliquo, aut quas volumus dicere per nos ipsos. Sed hoc est repetere idem pluries: quod non conuenit Aristoteli. Melius igitur diuisionis prædictæ membra exponit per exempla. Et inquit, harum vero hæc quidẽ est simplex enuntiatio, velut per exempla ea, quæ aliquid de aliquo, aut aliquid ab aliquo subaudi enuntiat. Hoc est vt affirmatio: Socrates est academicus, aut negatio, vt Socrates non est timidus. Illa vero est quæ ex his componitur, quod trifariam fit, vt Ammonius ait, videlicet, aut ex ambabus affirmationibus, aut ambabus negationibus, vel ex altera affirmatione, altera negatione. Cuius exemplum subdit, & inquit. veluti ea oratio quædam, quæ sane cõponitur, supple ex duabus affirmationibus, vt Aiax pugnauit, & Vlyxes fugit. Ex duabus negationibus, vt Plato non est crudelis: & Socrates non est auarus. Aut ex vna affirmatione, & altera negatione, vt Plato est in lycio, & Socrates non in academia. Et ita per exempla patet diuisio, & membra diuisionis.

Enũciatio quid.

Est autem simplex enuntiatio uox, quæ significat aliquid esse de aliquo, uel non esse, modo quo tempora distinguũtur.

Cõm. 25.

Alexander aphrodisius exponit Aristotelem nunc definire simplicem enuntiationem, quã ait definisse p species. Argumento, ꝙ enũtiatio nõ genus est illarũ, sed veluti æquiuocum quoddã. Hæc Aspasius ratione hac confirmat: quia eo modo hic Aristoteles enuntiationem definit, quo primo priorum descripsit propositionem: sed illic sic propositionem descripsit, propositio est oratio affirmatiua vel negatiua alicuius de aliquo, aut alicuius ab aliquo: igitur & similiter enuntiationem describere debet. Obiicit autem Ammonius (vt format expositor) quia statim Aristoteles definiens affirmationem & negationem ponit enuntiationem, & non vt differentiam: igitur vt genus. Et ita non æquiuocum, sed genus erit illarum, & per consequens non definiendũ per species. Porphyrius philosophus cum Alexandro volens Aristotelem definire enuntiationem simplicem, ait non per species definisse, sed per virtutes affirmationis & negationis. esse enim & non esse non sunt species enuntiationis, sed virtutes affirmationis & negationis. Sed obiicit expositor, quoniam sicut in definitione generis non debent poni species, ita neq; ea quæ sunt propria specierum: modo significare esse, proprium est affirmationi, significare nõ esse negationi. Igitur non debent poni in definitione generis. Boetius autem quasi hæc miscens vult Aristotelem simul diuidere enuntiationem simplicem, & definire, vt intelligenti patet: & longis verbis exponit.

Expõ Boe.

Sed hoc expositor refellit, quia si enuntiatio simul definiretur & diuideretur, cum non videatur definiri nisi aut per species, aut per virtutes specierum, necessario cum dicere oportebit vel vt Alexander, vel vt Porphyrius. Cum Ammonio vero expositor sentit, & nos quoq; sentimus; videlicet, ꝙ Aristoteles enuntiationẽ simplicem in duas differẽtias diuidit, vt inde definitiones specierum nãciscatur. Et inquit: est autem simplex enũtiatio, supple omnis, aut quæ significat aliquid esse de aliquo, quod ad affirmationem attinet, aut quæ significat aliquid non esse de aliquo, quod ad negationem: & ne intelligatur solum de præsenti tempore, subscribit modo quo tempora distinguuntur, quasi dicat: etiam in alijs verbi temporibus. Hæc vero diuisio vt expositor sentit non est enuntiationis in species, sed in differentias specificas, non enim ait quòd enuntiatio est affirmatio vel negatio, sed vox significatiua eius quod est esse, quæ est differentia affirmationis specifica, vel eius quod est non esse, quo tangitur differentia specifica negationis. Propter hæc ex his differentijs subscribet specierum descriptiones. Hæc est optima expositio. Verum illa Alexandri non est derisibilis. Propterea primo debes scire Alexandrum voluisse enuntiationem, non esse simpliciter æquiuocum, sed analogum, quasi analogia genus dicitur analogum speciebus Septimo physicæ auscultationis. Hæc enim analogia perfecti ad imperfectum rationi ge-

ni generis non repugnat. Vlterius animaduertendū enuntiationem posse bifariam definiri.a prioris, & sic in præcedenribus definit Aristoteles nullas in eius definitione addendo species:aut à posteriori. Et hoc dupliciter.vel per ea quæ intellectui cōpetunt: & ita per species acceptas à vero & falso, superius descripsit, aut per ea quæ rebus conueniunt,& ita describit hic:cū dicit enūnatio simplex vox est quæ significat aliquid de aliquo esse,vel non esse. Vox enim loco generis accipitur.Significans esse vel non esse loco differentiæ à posteriori accepta.Et hæc est mens Alexandri: quæ multum consonat litteræ. Tunc ad argumentum contra Alexandrum patet solutio.Non enim negat enuntiationem esse genus:sed ait esse analogum etiam.

Per hæc patet responsio ad illud contra Porphyriū. Possunt enim poni in definitione generis propria specierū:nō quidē in definitione propter quid, sed in definitione quia:& à posteriori. Similiter ad illud contra Boetiū,simul.n.definit vt notat illud genus vox, & diuidit vt notat differentia accepta à virtutibus,hoc est proprijs specierum. Credunt sorticolæ Aristotelem per simplicē intelligere cathegoricam, & per compositam hypotheticam. Propterea quærunt vtrum oīs enūtiatio sit cathegorica, aut hypothetica? Circa hāc quæstionem quidā volūt enuntiationem hypotheticā esse eam,quæ ex pluribus cathegoricis constans coniunctione vna est:& quoniā plures cathegoricæ, possint coniungi pluribus modis, {quædā enim per notā causæ,vt quia Socrates bibit venenū, fuit fortis: Aliæ per notam temporis,vt quando veneris in bellum, da bo tibi præmium. Aliæ per notam loci: vt vbi Socrates moritur, sepelitur. Et possunt etiam coniungi plures cathegoricæ innumeris fere modis} Ideo hypotheticæ secundum istos sunt feræ innumeræ. Quare oīs enuntiatio,quæ ex pluribus constat enūtiationibus est hypothetica.Et sic inductio, exemplum, & enthimema: atq; syllogismus:& cætera id genus cum sint enuntiationes cōiunctæ per notā illationis, omnes sunt hypotheticæ. Alij ponunt hypotheticarum, sex species siue modos.vt conditionalem,copulatiuā, disiunctiuā, causalē,tēporalem: demū & localē. Sorticolæ cōiter aiunt tres esse species vt conditionalem: disiunctiuā: & copulatiuā.Nam cæteras ad has reduci contendūt.

Defensio Boe. *De hypotheticis.* *Prima positio. An omnis enūtiatio sit cathegorica, vel hypothetica.* *Secunda pō.* *Tertia pō.*

Theophrastus vero & Eudemus volunt hypotheticam oēm esse conditionalē:& nullā aliā nisi conditionalem.Huic Boetius assentit in primo Topicorū suorum.vbi ait conditionales propositiones esse,quas græci hypotheticas vocant.Amplius in libro de syllogismis hypotheticis ait conditionalem enuntiationē sortiri speciem & nomen ab hypothesi græce, latine conditio,siue suppositio.Rursus Aristoteles in libro priorum vult ex hypotheticis enūtiationibus cōstitui syllogismos hypotheticos.Constat autem per ipsum non nisi ex conditionalibus. Conditionalium vero græci duas tradunt species.altera est:quam continuā vocāt. Vt si sol exoritur:dies est super nos.Altera est: quā discontinuā nuncupant,vt vel tu es,vel tu non es. Quæ conditionalis discontinua appellatur, quia posita conditione ꝙ non sis,sequitur te non esse, cum itaq; nihil ponat inesse,conditionalis erit:cum inter partes disiunctio signetur.discontinua appellatur. Hæc est mēs omnium græcorū:& Boetij vbiq;.Qua ratione fit vt hypothetica sit spēs enūtiationis cōiunctæ. Nec cathegorica diuidit cōtra hypotheticam,sed potius cōtra con

Ad formā quæstionis.

iunctā. Consequēter videndū de spēbus conditionalis cōtinue. Et dicendum vt Ammonius & Boetius sentiunt spēs posse enumerari aut penes qualitatē cathegoricarum è quibus constat, aut penes formā, quæ habetur ex vi notæ conditionis. Si penes qualitatē partiū: tunc sunt quatuor species. Prima ex cathegoricis ambabus affirmatiuis:veluti si sol lucet, dies est. Secunda ex ambabus negatiuis, vt si non est animal, non est homo. Tertia ex prima affirmatiua, & secūda negatiua, vt si dies est, nox non est. Quarta ex prima negatiua & secunda affirmatiua, vt si dies non est, nox est. At si species colligantur ex nota conditionis. {Quoniā hæc nota si.potest trifariam sumi.aut pure cōditionaliter. vt si haberē homerū, studerē: Aut permissiuæ, vt si ad me veneris, mille basia dabo: aut illatiue, vt si dies est, sol lucet} harum trium tertia est in vsu græcorum: & proprie conditionalis continua.

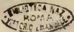
De spēbus continuæ.

Consequenter quæramus penes quid attēditur affirmatio vel negatio cōditionalis cōtinuæ. Respondent recentiores ꝙ nota conditionis est tanquā forma conditionalis:& quoniam è forma qualitas proficiscit sicut è materia ipsa quantitas: iure ea dicitur negatiua, cuius conditionis nota negatur. Contra vero affirmatiua, cuius conditionis nota affirmatur. Qua ratione fit: vt quælibet harum sit negatiua: non si dies est, sol lucet. Itemq; non dies est, si sol lucet. Rursus, dies est: non si sol lucet. In his.n.oibus semper conditionis nota negatur. Boetius vero in libro de hypotheticis affirmationē vel negationē nāsciscitur ex qualitate consequentis. Vult enim cōditionalē esse negatinā etiam si solum consequens negatur. Hæc enim est negatiua. si est. A. non est. B. Hæc affirmatiua. si non est. A. est. A. Hæc positio persuaderi pōt, qm vis tota hypotheticæ est in illatione cōsequētis. Hypothetica enim nihil ponit inesse. sed solum asserit illationem. Igitur negatio debet esse supra consequens, vbi vis illationis habetur.

Pō Boe.

Sed dices quales erunt hæ, non si dies est, sol est ortus. & sol est ortus nō si dies est. Videtur mihi ꝙ etiā eiusmodi sunt negatiuæ, qm in omnibus ijs vis negationis exercetur supra cōsequente ipso. Et pro tanto sunt negatiuæ pro quanto cōsequens negatur. Nō per hoc quia conditionis nota negātur, sed quia cōsequens negatur sequi ex antecedente. Quare apud Boetium potest conditionalis esse negatiua trifariam, aut per cōditionis negationem, aut per negationis præpositionē: aut per negationem consequentis. Et de quantitate agamus. Sorticolæ tenent conditionalē continuā nullius esse quantitatis, qm quantitas est conditio subiecti. Modo illa non est ex subiecto, & prædicato, quare erit oīs non quanta. Probabiliter teneri potest omnē conditionalem continuam esse quantā. Et hoc à quantitate cōsequentis. Vocat enim Aristoteles syllogismorum hos vniuersales, hos particulares. & hoc à quantitate conclusionis. Igitur cum conditionalis cōtinua sit vti enthimema potest dici quanta ab eius cōsequentis quantitate. Et ita hæc vniuersalis, cuius consequens est vniuersale, illa particularis simili ratione. Hæc quidem erit vniuersalis, si oīs homo currit, oīs homo mouetur. Hæc particularis, si oīs homo currit, quoddā aīal currit. Et de veritate & falsitate transigamus. Auerroes septimo physicæ auscultationis, commēto secundo vult aliquam conditionalem esse veram, cuius antecedens & consequens sunt impossibilia: aliquā esse falsam, cuius antecedēs & cōsequēs sunt necessaria. Et

Dubitatio. Contra Boe.

ita tenet conditionalem diuidi per verum & falsum.

Pro hac positione arguũt recẽtiores, cõtradictoria diuidunt omnem enuntiationẽ ẽm verum & falsum. vt dicit Aristoteles primo priorum: sed conditionalis continua habet contradictorium: quia potest negari & affirmari. Igitur est vera vel falsa. Secundo cuiuslibet cõtradictorij altera pars est vera & altera falsa. Hæc sunt contradictoria, si dies est, sol lucet. Et non si dies est, sol lucet. Igitur altera vera: & altera falsa. & qdquid dicatur, sequitur conditionalem esse veram vel falsam.

Confutatio. Sed hæc positio stare non potest: quia vt dicitur in prædicamentis ab eo quod res est vel nõ est, oratio dicitur vera aut falsa. Sed hypothetica nihil ponit in esse, aut in non esse. Igitur non potest dici vera vel falsa.

Propria p. Propter hæc videtur mihi saluo meliori iudicio ꝙ nulla hypothetica debet dici vera vel falsa, sed bene necessaria vel contingens, quam quidam vocant bonam aut malam. Rectius necessariam aut contingentẽ, siue impossibilem. Et hæc est intentio Boetij vbiq;.

Tunc ad rationes dico. Ad primum, ꝙ contradictoriũ in hypotheticis non eadem ratione accipit veluti in simplicibus, nã in simplicibus destruit veritatẽ vel falsitatẽ, hoc est id quod est in re, vel quod non est in re. In hypotheticis vero destruit necessitatem vel impossibilitatem illationis. Et ita contradicere est fere æquiuoce. Tunc ad formam dico, ꝙ contradictoria diuidunt verũ & falsum in cathegoricis, in hypotheticis necessarium aut impossibile. Et hoc satis. Similiter ad secundũ. contradictoriorũ enim de necessitate alterum est verum, alterum falsum in cathegoricis: in hypotheticis vero alterum necessarium, alterũ impossibile, vel cõtingens, hoc est non necessarium. Et de conditionali discõtinua agamus, quæq; disiunctiua dicit. Et primo dicamus ꝙ quælibet pars disiunctiuæ põt esse consequens, vt dicẽdo tu es, vel tu non es. Quãquã Boetius vtatur vbiq; duabus disiũctionis notis, vt vel tu es, vel tu non es. Et hoc vt notetur nihil poni inesse, nec in prima nec in secunda. Dico igitur ꝙ quælibet põtest esse consequens. Nam vel mouetur vel quiescit, põt habere consequens alterã indifferenter, quia si non mouetur quiescit, & si non quiescit, mouetur. Tunc dicendum ꝙ disiunctiua solũ est negatiua vel affirmatiua per negationem præpositam. Causa est, quia quicquid tenetur pro cõsequente, intelligetur negatum, quod nõ est ita in ipsa conditionali continua. Secũdo dico ꝙ aliqua est vniuersalis, & aliqua particularis. Sed non à quãtitate alterius enuntiationis: sed quotiẽs ambæ sunt eiusdem quantitatis. Causa est, quia quælibet põt esse consequens, vt igitur seruetur quantitas consequentis, oportet ambas esse eiusdẽ rationis Sed dies vel omnis. a. est: vel quoddam. b. est: quanta est ista. Dici potest ꝙ hæc est alicuius quantitatis in se, quoniã illius cuius quantitatis est ab ea cathegorica, quæ sumetur pro consequẽte. Actu vero est disiunctiuæ vniuersalis, & disiunctiuæ particularis. Nec hæc cõtradicunt. Põt enim vna met disiũctiua esse vniuersalis & particularis hac ratione, videlicet, disiunctiuæ vniuersalis, & disiũctiuæ particularis. De veritate vero & fallitate ita sentiendũ, veluti de cõditionali cõtinua. Cum. n. disiũctiua sit conditionalis, & conditionalis nihil ponat inesse, in re nulla erit vera, & nulla falsa, sed quælibet disiũctiua erit aut necessaria, aut impossibilis, siue possibilis siue contingens. Et de æquipollentijs negatiuarum dicamus. Et quamquã recentiores multa dicant, mihi videtur, ꝙ negatio præposita toti cõditionali aut notæ conditionis, aut cõsequenti, facit æquipollere copulatiuæ cõstitutæ ex antecedente cõditionalis & opposito consequentis verbi causa, si homo est: animal est. Siquis præponẽs negationem dixerit non si homo est: animal est. Hæc vult significare homo est, & non est animal. Similiter hæc, non si dies est, sol lucet, æquipollet huic, & dies est: & sol nõ lucet. Huius causa est, qa cõditio non ponit inesse, copulatio vero ponit, quare cum particula negatiua neget conditionem, ponit copulationẽ, & cum neget consequens, vbi est vis omnis, ponet etiam oppositum consequentis. Simili ratione nõ vel mouetur vel quiescit, æquipollet copulatiuæ constitutæ ex oppositis ambarum cathegoricarũ, videlicet, & nõ mouetur, & nõ quiescit. Causa vero quare negatio præpositæ disiũctiuæ facit æquipollere vel ponit copulationem, est quia copulatio ponit inesse. Verũ ponit contradictoriũ ambarum partium, quia in discontinua quælibet pars põt esse consequens, ideo cuiuslibet partis oppositũ debet ponere. In continua vero est consequens determinatũ, ideo ponit solum oppositũ consequentis. Hæc de hypotheticis ad mentem græcorum expositorum volui dixisse. Nam ab Aristotele pauca habemus. Sorticolæ vero, cum studiorum suorum finis sit ostẽtatio, nõ esse, multa dicunt in confusione veritatis, quæ pretereunda sunt: cum in illis non sit fœlicitas, neq; ad fœlicitatẽ præparent. De enuntiationibus vero coniunctis, qm regulæ sunt innumere, non est nũc præsens pertractatio, verum si ocium dabitur, ad importunitates sorticolarum atq; captiunculatorum interdum occurremus: & quid peripatetice sit sentiendum circa eorum captiunculas & cauillos exponemus. Nunc vero de his sit dictum intantum.

De discõtinua, et disiunctiua.

De affirmatione.

De quantitate.

Dubitatio.

De veritate.

De affirmatione et negatione.

Affirmatio uero est enuntiatio alicuius de aliquo, Negatio autem est enuntiatio alicuius ab aliquo.

Nunc datis differentijs, quibus enuntiatio descendit in affirmationem & negationem, videlicet, esse & non esse, describit illas: & inquit, affirmatio vero est enunciatio alicuius prædicati de subiecto aliquo, negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo. Tangitur .n. enuntiatio loco generis. Cætera drãæ loco. Sorticolæ vero dicunt: enuntiatio affirmatiua est, in qua verbum principale affirmatur, negatio autem in qua verbũ principale negatur. Sed definitio Aristo. est melior: quia est data ex ijs que sunt per se. Nam ab eo quia prædicatum subiecto inest, affirmatiua proficiscitur enũtiatio: ab eo autem quia remouetur, negatiua emergit. Et sic definitio Aristo. est accepta à causa definitio sorticolarũ accepta est à signo. Est. n. affirmatio & negatio in verbo veluti in signo. Ideo illa est quasi accepta ab accidente. Sed dubitatur: qm in ista aliquid remouetur ab aliquo, videlicet, Soc. differt à Platone: & tamen est affirmatiua, in ista vero. Soc. negatur de equo est negatiua: & tamen est enuntiatio alicuius de aliquo. Similiter quoque & hæ: positio negatur, Propositiones interimuntur: & id genus. Dicẽdum ꝙ definitiones sic intelliguntur: affirmatio est enũtiatio alicuius prædicati de aliquo subiecto. Negatio est enuntiatio alicuius prædicati ab aliquo subiecto. Tunc dico ꝙ hæc est affirmatio: Soc. differt à Platone: qm resoluitur in hanc, Soc. est differens à Platone: vbi prædica-

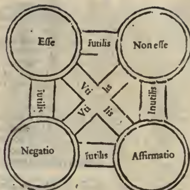
tum

tum est totum hoc, differens à Platone: & non Plato: Tale autem prædicatum inest subiecto. Fortasse illa. Socrates negatur de eqno est negatiua: quia est sensus: equus non est Socrates. Fortasse est affirmatiua:& est sensus. Socrates est negatus de equo. Hæc de affirmatione & negatione.

Cuilibet affir. mationi nega-tionem opposi-tam esse.

Cum uero sit enuntiare & quod est non esse, et quod non est esse: & quod est esse, & quod non est non esse: & circa ea tempora, quæ sunt extra præsens similiter, continget omne quod & quis affirmauerit, negare, atque quod negauerit, affirmare. Quare patet cuilibet affirmationi negationem, & cuilibet negationi affirmationem esse oppositam.

Côm.16. Tractaturus Aristo. de nppositionibus enuntiationum præponit talem conclusionem: omnis affirmatio negationi opponitur, & omnis negatio affirmationi. Et syllogismus eomponitur sic omnis affirmatio posſibilis negari negationi opponitur, Et omnis negatio posſibilis affirmari opponitur affirmationi: sed omnis negatio potest affirmari, & omnis affirmatio negari: igitur omnis affirmatio negationi opponitur, & econtra. Maiorem pretermisit, Minorem vero probat exéplo. Ad cuius euidentiam animaduersione dignum: ꝙ materiæ enuntiationum omnes ad duas reducuntur. ad habitudinem subiecti ad prædicatum affirmatiuam, quæ si fuerit in actu dicitur esse vt in terminis animal homo. Homo. n. in anima ad animal habitudinem dicit affirmatiuam. Propterea appellatur in esse: è quo pfocifcuntur enũtiationes affirmatiuæ de in esse. Si vero fuit habitudo in potentia, erit contingens esse affirmatiuum: è qua exoriuntur enuntiationes de contingenti in esse, cuius termini erũt iustum homo. Aut materia enuntiationum reducetur ad habitudinem subiecti ad prædicatũ negatiuam: quod est aut in actu, vt in his terminis equus, homo, ex hoc emergũt enuntiationes de inesse negato, aut in potentia, vt in his terminis grammaticum, animal: ex hoc nascuntur enuntiationes de contingenti non inesse. *Quot materiæ enuntiationum.* Qua ratione fit ꝙ ex parte rerum duæ sint omnium enuntiationum materiæ. Ex parte vero nostri modi enuntiandi vt Ammonius innuit sunt duæ formæ. nã noster enuntiandi modus esse potest aut affirmando, aut negando. Quare sunt quatuor: duæ quidem materiæ ex parte rerum. Duæ vero formæ ex parte nostra. Ex parte rerum nuncupantur esse, & non esse, Ex parte nostra appellatur affirmatio & negatio. *Formæ enun. tiationis duæ.* Sed quoniam cum sunt quatuor termini possunt sex modis coniugari, dicemus sex fieri coniugationes. quarum quatuor sunt imposſibiles, duæ tantum imposſibiles. Prima erit ex habitudine affirmatiua quod vocatur esse, & nostro modo affirmandi, quod dicimus affirmationem, & hæc est vtilis: vt si hominem esse animal enuntiemus. Alia ex habitudine negatiua, & nostro modo negandi. Vt si enuntiemus hominem non esse animal, cum tamen homo sit animal, & hæc est inutilis. Tertia erit ex habitudine negatiua & nostro modo negandi, vt si equum hominẽ non esse enuntiemus: hæcq; etiam vtilis erit. Quarta ex habitudine negatiua & nostro modo affirmandi, vt si equum hominem dicimus, & hæc inutilis est. Est quinta ex affirmatione & negatione: quæ sunt ex parte nostra, quod non potest fieri. Sexta ex esse & non esse, ex parte rerum: quod minime est posſibile. Erunt igitur coniugationes sex: quarum duæ sunt posſibiles, cæteræ inutiles.

Ex ijs exemplariter potest patere minor. Nam si esse contingit negari, & non esse contingit affirmari: omnis affirmatio erit posſibilis negari. Et omnis negatio posſibilis affirmari quę fuit minor. Inquit. Cum vero sit enuntiare & quod est in re, non esse, vt in negatione falsa. Vt dicendo homo non est animal. Et quod non est in re, esse: vt in affirmatione falsa, vt dicendo æthiops est albus. Et quod est, esse, vt in affirmatione vera. & quod non est, non esse: vt in negatione vera, & non tantum de enuntiationibus per præsens tempus, sed etiam & circa ea tempora quæ sunt extra præsens similiter, dat minorem, & inquit. contingit & omne quod quis affirmauerit negare. nam si affirmat esse. illud negare possumus. si affirmat non esse, etiam illud negare possumus. Contra etiam & quod negauerit affirmare propter candẽ rationẽ. Sic quasi per exempla patet minor. Tunc infert conclusionem, & inquit, quare patet cuilibet affirmationi negationẽ, & cuilibet negationi affirmationem esse oppositam. Quæ fuit cõclusio syllogismi præpositi. Animaduertendum vim rationis esse, omne quod affirmatur contingit negari, & econtra: omne quod negatur contingit affirmari. *Vis rationis.* Igitur affirmatio & negatio sunt oppositæ, antecedens deducebatur. nam quod est affirmatur contingit negari, & quod non est etiam quod affirmatur contingit negari, igitur omne affirmatum contingit negari. Contra etiam, quia quod non est, quod negatur cõtingit affirmari, & quod est quod negatum, contingit negari. Igitur omne quod negatur: contingit affirmari. Quare affirmatio & negatio erũt oppositæ. Sed dubitatur contra consequentiã, qm̃ omne quod mouetur, contingit esse album. *Dubitatio.* Contra etiam. omne album contingit moueri, & tamen albũ & motum non sunt opposita. Igitur licet omne affirmatum contingat negari, & econtra, non propterea debent putari opposita. Dico ꝙ non sunt similia. *Solutio.* Omne enim quod mouetur, contingit esse album ipso remanente in motu: & econtra, omne quod est album, contingit moueri ipso remanente cum albedine. Propterea non sunt opposita. At affirmatum si negetur non remanet cum affirmatione. nec etiam si negatum affirmetur, remanet cum negatione. Propterea sunt opposita, vnde quoniam omne album contingit esse nigrum, & si sit nigrum, non remanet album, ideo album & nigrum opponantur.

Sitq;

Contradictio quid sit x meta. et post praedicamenta. Com 27.

Sitq; hæc contradictio affirmatio & negatio oppositæ.

Quid oppositio sit declarauit, nunc quid contradictio, subscribit: & debet sic intelligi. cõtradictio est hoc affirmatio & negatio oppositæ: hoc est cõtradictio est oppositio affirmationis & negationis. Ponitur oppositio loco gñis, reliqua collocantur differentiæ causa. Ammonius credidit non rem definisse Arist. sed vnde ipsa contradictio nomen suum nanciscatur. Affert signum quia in græco sensus sit & hoc contradictio, affirmatio & negatio oppositæ. hoc.n. loquendi modo non vtimur nisi in nominum impositione, vt dixit supra & sic nomen infinitum, hoc certe est bene dictum: credo tamen φ Aristo. simul nomen finxit: & nominis rationem subiecit: ratio autem quam significat nomen definitio est. Et ita simul nomen & rationem nominis: vt mihi videtur abstulit.

Dico autem eã opponi, quæ est eiusdem de eodem, & non æquiuoce, & cætera id genus: quæ determinauimus ad sophisticas importunitates.

Com. 28. Soluit dubitationes. nam contra dictam descriptionem potest multipliciter instari. Primo hæc est oppositio ſm affirmationem & nagationem, aĩal est grammaticum, animal nõ est grammaticum: quæ tñ non est contradictio. Secundo hæc est oppositio ſm affirmationem & negationem, canis latrat, canis non latrat: quæ tñ non est contradictio. Tertio hæc est oppositio ſm affirmationem & negationẽ æthiops est albus dentem, æthiops non est albus pedem: quæ non est contra dictio. Quarto: & hæc est oppositio affirmationis & negationis. Plato currit tarde, Plato non currit velociter: quæ nec est contradictio. Quinto: & hæc est oppositio affirmationis & negationis, pluit hodie, non pluit hæri, quæ etiam non est contradictio. Sexto, & hæc, pluit in Gallia, non pluit in Italia. Et cætera id genus. Propterea ad hæc oĩa satisfaciens vult descriptionem esse intelligendam sic, conclusio est oppositio affirmationis & negationis seruata identitate subiecti & prædicati. Per quod tollitur prima obiectio: aĩal nõ est idem numero subiectum: nõ æquiuoce, per quod tollit secunda. Canis.n. æquiuocum est ſm idem: per quod cessat obiectio de æthiope. est.n. illud ſm diuersas partes: ſm eundem modũ quo etiam debetur quarta. Nam non est eodem modo, quod assumitur ſm idem tẽpus: quo demitur quinta instantia: qm̃ ea sunt vera in diuersis temporibus: ſm eũdem locum: quo etiam demitur vltima, quæ pcedit ex dña loci. Et si aliqua essent, quæ solent fieri à sophistis: etiam audiendæ sunt. Erit igitur contradictio oppositio eiusdem de eodem: non æquiuoce ſm idem: eodem modo, tempore eodem: & ſm eundem locum: & siqua alia erunt. Et tunc patet contradictionem differre à sub contrarietate, contrarietate, subalternationeq;. Inquit, dico autem eam opponi supple alteri, quæ est eiusdem de eodem: quo ad primam conditionem: & non æquiuoce quo ad secũdam. Et cætera id genus: quæ determinauimus ad sophisticas importunitates: quo ad cæteras quatuor conditiones.

Prima obiectio. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta.

Particula Secunda.

De subiectis & prædicatis Propositionum diuersam in his quantitatem constituens, ex qua fiat oppositæ. Cap. V.

Cum verò aliæ sint vniuersales aliæ particula

Cum autem rerum aliæ quidem sint uniuersales, aliæ uero particulares. Dico autem uniuersale quod de pluribus aptum est prædicari, particulare uero quod non. Veluti homo quidem uniuersale, callias uero particulare: necesse igitur est cum aliquid inest alicui, uel non inest, id cui inest interdum quidem enuntiare esse aliquod eorum quæ alicui insunt uniuersalia, interdum uero aliquod eorum quæ sunt particularia.

res, enunciationes vero sint & rebus: sunt vel vniuersales, vel particulares, sive singulares.

Com. 29. Tractaturus Aristo. de residijs oppositionibus enũtiationum, primo de quibus subiectis sint enuntiationes concludit. nam per hoc poterimus scire id, cui signum vle fit addendum. Est autem ⁊ᵒ textus: φ omnis eñũtiatio fit aut de subiectis vñib⁹, aut de subiectis particularibus. Et syllogiçat sic oẽs res aut vles aut particulares: omnis enuntiatio est de rebus: igitur oĩs enuntiatio aut est de vñibus, aut de singularibus subiectis. Huius rationis proponit maiorem: & inquit: {cum autem rerum aliæ quidem sint vles, aliæ particulares: hæc est maior: quam definitione & exemplo exponit. & inquit {dico autem vle quod de pluribus aptum est prædicari. Particulare vero quod non, subaudi aptum est de pluribus prædicari. Veluti homo quidem vle, Callias verò particulare: Hæc est expositio maioris: subintellecta tunc minori, videlicet, φ enuntiatio omnis fit de rebus: dat cõclusionem: & terminat suspensiuam. d. Necesse igitur est cum aliquid vt prædicatum inest alicui vt subiecto in affirmatione, vel non inest in negatione: tunc supple tu: vt græco est supplendum: id cui inest hoc est subiectum interdũ quidem enuntiare esse aliquod eorũ quæ alicui insunt vña, interdum esse aliquod eorum quæ sunt particularia. Sic igitur: omne subiectum enũtiationis de necessitate aut est vle, aut particulare. Hæc est expositio partis. Quo vero ad græca verba attinet verbũ particulare græce est cathecaston: quod nõnulli volunt latine esse singulare, & recte sentiunt. Ego vero inter singulare & particulare nunc differentiam nõ facio. Accepi.n. hæc vt multiuoca. Multæ quæstiones & dubitationes hoc solẽt concitari: quæ cum sint potius metaphysicæ, iure præteriri possunt.

Siquidem igitur esse aut non esse de uniuersali uniuersaliter enuntiauerit quispiam, contrariæ erunt enuntiationes. Dico autem de uniuersali enuntiationem uniuersalem, uelut omnis homo albus est, nullus homo albus est.

Quæ enũciatiõnes opponuntur contrariæ.

Com. 30. Opi. multiplex. In enuntiationibus inuenitur multiplex oppositio. Oppositio.n. inuenitur in terminis, & de hac loquitur Aristo. in post prædicamentis: vbi distinguitur in quatuor, videlicet, contradictoriam, contrariam, priuatiuam, & relatiuam. Inuenitur etiam in syllogismis: & de hac loquitur Arist. in primo poste. cap. de ignorantia: vbi docet facere syllogismos ex contrarijs propositionibus ad ipsa prima principia. Inuenitur quoq; in propositionibus siue enuntiationibus. & de hac nunc loquitur. Vbi eas enumerat quatuor: qm̃ enuntiationes aut opponuntur penes quantitatem tm̃, aut penes qualitatem, aut penes vtrunq;. Si penes quantitatem: est subalternatio, vt quilibet homo albus est, quidã homo albus est. Aut nullus homo albus est, quidam homo albus nõ est. Si penes qualitatẽ, aut seruata vniuersalitate, aut seruata particularitate. si penes qualitatẽ seruata vniuersalitate, est contrarietas vt omnis homo iustus est, nullus homo iustus est. Si seruata particularitate est subcõtrarietas. vt quidam homo currit: quidam homo non currit, at si penes vtrunque: erit contradictio, vt omnis homo disputat quidam homo non disputat. Nunc igitur de contrarietate propouit & dicit. {Siquidem

Numerus oppositionum.

{Siquidem igitur esse aut nõ esse de vniuersali, vt quispiam enuntiauerit contrariæ erunt enuntiationes. dico autem de vniuersali enuntiationem vniuersalẽ, veluti oĩs hõ albus est: nullus hõ albus est.} Sed dices cõtra: quia tunc hæ sunt contrariæ. oĩs hõ albus est, nullus hõ niger est: & oĩs hõ iustus est, & nullus equus iustus est: & qĩs homo disciplinæ capax est, nullus equus bipes est. In oĩbus enim ijs de vniuersali enuntiatur esse & nõ esse. Dici potest quod suppleuit per exemplum complementum definitionis. contrariæ. n. enuntiationes sunt affirmatio & negatio vniuersales eiusdem prædicati de eodem vniuersali subiecto. Laborat expositor assignare colorem, cur hæc oppõnis species in enuntiationibus nomen contrarietatis nacta sit: & frustra vt mihi videtur. Nam illud quod assignat pro colore, adhuc cur contrarietas dicatur: habet quõnem. non enim põt reddi cã cur inter album & nigrum sit contrarietas, inter album & non album contradictio. Nomina. n. ad instituentis sunt libitum. Sed supposita ratione nominis reddi potest causa: ideo de nominibus loquamur vt plures, rationes nominum nunc omittentes.

Quando autem de uniuersalibus non uniuersaliter non sunt contrariæ: quæ autem significantur, contingit nonnunquam esse contrariæ. Dico autem non uniuersaliter enuntiare de uniuersalibus, veluti est albus homo: non est albus homo: homo nanque cum sit uniuersale, non ut uniuersali utitur enuntiatione. Omnis enim non significat uniuersale, sed quoniam uniuersaliter.

Expositores græci, & si multipliciter textũ exponãt; oẽs pariter volunt Aris. describere subcontrarias indefinitas. Sunt. n. subcontrariæ bifariam: aut particulares, vt quidam homo albus est, quidam homo albus nõ est, & indefinite, vt hõ albus est, hõ albus nõ est: & inquit. {qñ autem de vniuersalibus subiectis non vniuersaliter quispiam enuntiauerit, non sunt contrariæ, quæ aũt significantur, contingit nõnunquam esse contraria. Erit igitur sensus. indefinitæ subcontrariæ sunt affirmatio & negatio de subiectis vniuersalibus nõ vniuersales: quarum significata contingit esse nonnunquam contraria. Ait Alexan. vltimam particulam esse additam propter propõnes: in quibus de subiectis vniuersalibus prædicantur prædicata vniuersalia ad illa non vniuersaliter: vt homo est animal, homo non est animal: nam tales habent vim contrariarum. Hęc expositio & si cõmuniter approbetur: mihi non placet. Arist. n. nihil meminit de prædicatis vniuersalibus ad subiecta vniuersalia.

Propterea animaduertendũ est quod ad indefinitas subcontrarias requiritur primo vt non sint vniuersales: & per hoc differunt à contrarijs, & conueniunt cum subcontrarijs particularibus. Requiritur secundo quod sint de subiectis vniuersalibus: & per hoc differunt à contradictorijs singularibus, videlicet, Callias est albus. Callias non est albus. Tertio quod sint aptæ effici vniuersales: & per hoc differunt à subcontrarijs particularibus: vt quidam homo albus est, quidam homo albus non est. non enim hę possunt effici vniuersales fm consuetum modum loquendi. Esset enim improprie dictum. oĩs quidã homo albus est. nullus quidã hõ albus est, at indefinitæ cum sint capaces omnis quãtitatis: ob quod indefinitæ dictæ sunt: effici possunt vniuersales non contra cõsuetum modum loquendi per solam additionem signi vniuersalis. Erit igitur sensus, indefinitæ subcõtrariæ sunt affirmatio & negatio de subiectis vniuersalibus nõ vniuersales: quarum significata contingit esse nonnunquã contraria. Dico affirmatio & negatio loco generis & ad differentiam subalternarum. dico de subiectis vniuersalibus ad differentiam contradictoriarum singulariũ. dico non vniuersales ad differentiam contrariarum. dico: quarum significata contingit esse nonnunquã contraria, ad differentiam particulariũ, quę effici non possunt vniuersales per additionem signi, has exponit per exemplum. d. Dico aũt non vniuersaliter enuntiare de vniuersalibus: veluti est albus homo. non est albus hõ. hõ nanque cum sit vniuersale, ipse enuntians non vt vniuersali enuntiatione vtitur. hoc est nõ vniuersaliter accipitur. Nam non additur ipsi signũ vniuersale omne, vel id genus: quod licet non sit vniuersalis res, est tamẽ vniuersalitatis nota: & hoc ait. oĩs. n. non significat vniuersale: sed vniuersaliter: hoc est: est vniuersalitatis nota: & per consequens sine ipso nihil vniuersaliter tenetur: & per exemplum quod subiecit: significauit tales affirmationes & negationes esse enũtiationes eiusdem prædicati de eodem vniuersali subiecto, vt diximus de contrarijs. Quærũt quot sunt signa terminorum. oẽs sentiũt illa reduci ad duo: quia vel est signum siue nota vniuersalitatis, vt oĩs nullus & id genus: aut particularitatis: vt quidam, aliquis & id genus. Huius cãm expositor ex Ammonio assignat quod eiusmodi signa sequũtur modum apprehendendi rem ipsam: vniuersale aũt apprehendi põt respectu suorum suppositorum bifariam: aut quatenus actu hæret oĩbus suis suppositis, aut actu ab omnibus remouetur: & hunc modum sequũtur signa vniuersalia negatiuum & affirmatiuum. Alio mõ vt intelligitur parti inesse vel à parte remoueri: & sic habemus signa particularis affirmatiuum & negatiuum: aut põt considerari in dispositione neutra. Et cum hæc consideratio sit priuatiua: ideo non fuit aliquod signum illius. Sed dices: nonne natura vniuersalis vt natura humana potest considerari vt absoluta ab indiuiduis: cur non datur signum illius apprehensionis. Amplius: cur non datur signum singularitatis. Philoponus primo priorum in solutione quæstionum stoicorum ait: quod natura qñ intelligitur abstracta intelligitur vt singularis singularitate naturæ: & cum singulari nullum competat signum, ideo vt sic illi nulla correspondet significationis nota. Singulare quoque vniuersalis nulla eget significationis nota: cũ in ipso illa habeatur sua nominis vi. Dici tñ posset dari tertium signum consequens apprehensionem rei sub rõne singulari: vt sunt pronomina demonstratiua: quæ põt demonstrare singularitatem naturæ & singularitatem vniuersalis. Possumus. n. dicere hæc natura humana in communi est tantum ipsa: & sic vtimur nota singularitatis: & etiam possumus dicere, iste homo disputat: & vtimur similiter: & sic signa consequentia nostrum apprehendendi modũ sunt tria: vt vniuersale, particulare, & singulare.

In eo uero quod est prædicatum uniuersale id, quod est uniuersaliter prædicare, non est uerum. Nulla enim affirmatio est uera, in qua de uniuersaliter prædicato uniuersale prædicetur, ut est omnis homo omne animal.

Aristo. fm omnes refellit dubium: quod apud me debet sic introduci: dictum est quod contrariæ sunt affirmatio & negatio vniuersales de vniuersalibus: modo dubitatur, cum cõtrarietas sit maxima oppositio, & summa repugnatio: videtur quod debeat esse tam fm subiectum quam fm prædicatũ. Qua ratione videtur vt tã subie-

ctum

ctum quam prędicatum debeat vniuersaliter teneri fm cõtrarias qualitates. sic.n. esset maxima oppositio. Magis.n. opponuntur hę. oĩs hõ omne animal est: & nullus homo nullum animal est: quam si esset differẽtia penes subiecta tm̃, videlicet, dicendo oĩs homo aĩal est. nullus homo aĩal est. Respondet Arist. in oppositionibus contrarijs non esse posibile id fieri: qm̃ semper affirmatiua esset falsa, & sic nunquam contingeret eas diuidere verum & falsum. licet.n. nonnunquam sint simul falsæ, tamen interdum sunt simul veræ: vbi aũt adderẽtur signa vniuersalitatis vtrisq; vniuersalibus, semper affirmatiua esset falsa in omni materia: quod est cõtra naturam cõtrarium. Propterea inquit, in eo vero qđ est prædicatum vniuersale id, quod est vniuersaliter prædicare, non est verum: subaudi subiecto existente vniuersali vniuersaliter tento, vt fit in contrarijs ipsis. Nulla enim affirmatio est vera, in qua de vniuersaliter prædicato quod ponitur à parte subiecti vniuersale vniuersaliter determinatum prædicetur: vt omnis homo omne animal est. Ex his non colligitur signum vniuersale nõ posse addi ad prædicatũ, vt multi sumunt, sed ꝙ in enuntiationibus contrarijs, in quibus vniuersale vniuersaliter subijcitur, non debet vniuersale vniuersaliter prædicare vt in exemplo Aristot. colligitur, quæ res docet expositorem non recte sentire, qui sumit vniuersaliter ex his Aristot. verbis notam vniuersalitatis non esse addendam prædicato. Speciatim enim Aristot. loquitur vt in ipsis contrarijs enuntiationibus, in quibus vniuersalia subiecta vniuersaliter subijciunt. Vtrũ vero vniuersalitatis nota posit addi prædicato, quæstio est impertinens nostro proposito. Et de ea disputaui primo priorum textu illo, dico autem vniuersalem, in fine illius digresionis: pro nunc autẽ responderi potest primo: ꝙ conueniẽtius subiecto additur, qm̃ per signum notatur quantitas acceptionis subiecti pro suis suppositis: igitur sibi esset dignius addi. Secundo vt ait Aristot. primo priorum. cap. 24. (quo modo autem idonei erimus) quia inutile erit ad syllogismorum modos vel figuram. Dico secundo, ꝙ interdum addi potest: interdum vero non. Additur quidem quoties prædicatum sua natura remouetur à subiecto: tunc enim subiecto potest addi signum vniuersale affirmatiuum, prædicato signum vniuersale negatiuum: vt omnis hõ nullus equus est. Quotiens vero prædicatum natura sua subiecto competit sibi vniuersale signum affirmatiuũ addi non potest. si idem signum addatur subiecto: quia est hæc falsa. omnis homo omne animal est. Similiter & hæc. omnis homo est omnis homo: vbi tamen vniuersale signum negatiuum subiectis adderetur, ambæ essent veræ, videlicet. nullus homo omne animal est: nullus homo omnis homo est: & cæteræ id genus. Similiter quotiens prædicatum non habet nisi vnum suppositũ addi potest signum vniuersale affirmatiuum prædicato, vt sol est omnis sol. Possunt autẽ hæc reduci ad normam: nam vel prædicata habent plura supposita actu, vel vnum tm̃. si vnum tm̃, sit hæc regula affirmatio verã erit: vbi vniuersale vniuersaliter prædicatur de subiecto: nam hæc est vera, omnis sol est omnis sol: siue iste sol est omnis sol. si vero prædicatum habet actu plura, Sit hæc prima regula: negatio est vera, vbi vr̃e vniuersaliter prædicatur de subiecto vniuersali vniuersaliter: vt nullus homo est omnis homo: & nullus homo est omnis equus: nullus homo est omne animal: & id genus. Secunda regula affirmatio est vera, in qua vniuersale vniuersaliter negatum prædicatur de subiecto vniuersali: vt equus est nullus homo: & hæc similiter, oẽ lignũ est nullus homo. Tertia regula. oĩs affirmatio est falsa, vbi prædicatum vniuersale vniuersaliter prædicatur de subiecto vniuersali: vt oĩs hõ, omne animal est: hõ omne animal est, & id genus. Multa alia dici solent, quæ omitto. Potest tamẽ dici aliquod esse verum per accidens, quod est falsum per se. Et ita dicerem signum vniuersale per se esse addendum ad subiectum, per accidens autem gratia materiæ: nonnunquam nihil prohibet addi ad prædicatum, vt in calibus prædictis.

Christ Tho. (margin)

Vtrum vniuersale signum pñt addi pdicato. (margin)

Additur nonnũquam, vbi signũ ad prædicatũ. (margin)

Regula vnica. (margin)

Prima regula negationis. (margin)

Secũda regula affirmationis. (margin)

Tertia regula affirmationum. (margin)

Refũo propria & generalis. (margin)

Opponi quidem igitur affirmationem negationi dico contradictorie, eam, quæ vniuersaliter significat ei, quæ non vniuersaliter: ut omnis homo albus est, non omnis homo albus est: nullus homo albus est, est quidam homo albus.

Quæ sint contradictoria. (margin)

Ex is vt videatur quo modo differunt contradictoriæ & contrariæ enuntiationes, describit rursus vtrasq; & potest descriptio contradictoriarum sic colligi. enũtiationes contradictoriæ sunt affirmatio & negatio vniuersalis, & non vniuersalis eiusdem prædicati de eodẽ subiecto vniuersali: hæc fuit declarata: & per exempla declarat, & sermo patet. Sed ambiges: qm̃ verbũ finitum & verbum infinitum contradictoriæ opponũtur: quarum in littera nihil meminit. Respõdet Ammonius Arist. descripsisse enuntiationes contradictorias & non simplices voces. Propterea ait litteræ esse supplendum hoc modo opponi affirmationem negationi enuntiatiuæ contradictoriæ dico: & reliqua: nam per hæc tollitur dubitatio. Animaduersione dignum in contradictione enuntiationũ reperiri omne genus oppõnis: vt eã, quæ est penes quãtitatẽ, cũ vna sit vl̃is, alia particularis: & eã, quæ est penes qualitatẽ: qm̃ vna affirmatiua altera negatiua, qua rõne fit, vt hæc maxima habeatur.

Com. 33. (margin)

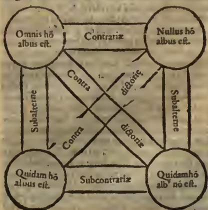
Cõtrarie uero uniuersalẽ affirmationẽ & uniuersalẽ negationem: ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.

Quæ cõtraria. (margin)

Nunc describit contrarias: & vult, ꝙ contrarię sunt affirmatio & negatio vl̃es eiusdem prædicati de eodem subiecto vniuersali: vt per exẽpla eius patet. Est aũt hęc oppõ minor contradictione: qm̃ fm̃ solã qualitatẽ habetur. est uero maior subcontrarietate: qm̃ enũtiationes contrariæ maxime distant, cum in vna prædicatũ de quolibet subiecto affirmetur, in altera de quolibet negetur in subcõtrarietate distãtia est p partes. Exẽplũ.

Com. 34. (margin)

Figura ostendens quatuor modis opponi propositiones.

Sic

Sic igitur habes quatuor oppōnes. Maxima quidem omnium est contradictio cum quantitate & qualitate sit. In secundo gradu est contrarietas cum sit oppositio ſm qualitatem ſm ſe totā. In tertio gradu est subcontrarietas: nam est oppositio penes qualitatem, sed est ſm partes. Vltima & minima est subalternatio: qm̄ est oppositio penes quantitatem: est oppositio penes quantitatem minor, quam illa penes qualitatem: qm̄ in quantitate non est oppositio, vt dicitur in prædicamentis, sed bene ſm qualitatem: hæc omnia ex dictis patet.

Oppōnum collectio. Pōt vero harum ratio sic sumi: quia enuntiationes dicipōt oppositæ aut in quantitate solum, & hæ subalternæ dicuntur: aut in qualitate solū, & hæ bifariam. aut. n. in toto, & hæ contrariæ sunt: aut non in toto, sed in parte: & hæ subcontrariæ habentur, aut in quantitate & qualitate, & sic habentur contradictoriæ. Ratio igitur harū sic haberi potest.

Contraria non possunt esse simul vera, subcontraria vero sic. Cōm. 35.

Quapropter hę quidem simul uerę sint fieri nequit, ijs uero oppositę de eodem simul uerę sint contingit interdum. ut non omnis homo albus est, & est quidam homo albus.

Quo modo enuntiationes oppositæ se habeant ad verum & falsum, nunc declarat, & ſm recentiores ea, quæ dicet, erunt leges enuntiationum oppositarum.

Prima lex. Prima itaq; regula est, vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua non possunt esse simul veræ. *Secunda lex.* Secūda regula. subcontrariæ ijs oppositę possunt esse simul veræ. Inquit. quapropter hæ quidem simul veræ sint: fieri nequit. Hæc est prima regula. ijs vero oppositæ de eodem simul veræ sint, contingit interdum: vt non omnis homo albus est, & est quidam homo albus: hæc est secunda regula.

Probatio prīe. Prima regula potest ex dictis sequi. probatum est. n. eiusmodi enuntiationes esse contrarias. Contraria aūt non possunt eidem competere: vt album & nigrum, bene tamen ab eodem remoueri: quā ratione fit vt non possint esse simul veræ, bene tamen vt supplent iuniores logici simul falsæ: vt omne aīal est homo: nullum animal est hō: ambæ. n. simul falsæ sunt. Similiter. omnis hō albus est: nullus homo albus est. Prima igitur regula locum habet propter naturam cōtrariorum.

Probatio scdæ. Secunda vero valet per primam. Si. n. contrariæ non possunt esse simul veræ, subcontrariæ non possunt esse simul falsæ. vbi. n. hæ essent simul falsæ, cum hæ contradicant illis; illæ erunt simul veræ, per legem contradictoriarum, quæ dicit: si vna est falsa, alia vera: quare si illæ ambæ falsæ sint contrariæ quę sunt illis cōtradictoriæ erunt simul veræ: & quia prima regula sequitur ex dictis: & scda ex prima infertur, iure Arist. litteram hanc fecit illatiuam & quasi correlariam.

Contradictoria ōis vel pō funt esse simul causa vera.

Quęcunq; quidem igitur contradictiones uniuersalium sunt uniuersaliter, necesse est alteram ueram esse uel falsam: & quęcunq; in singularibus sunt, ut est Socrates albus, non est Socrates albus.

Cōm. 36. Prima lex contradictoriq. Regulas contradictoriarum nunc tradit. Prima est. contradictiones vniuersales non possunt esse simul veræ nec simul falsæ: sed omnino necesse est alteram verā esse alteram falsam. *Secunda lex.* Secunda regula. contradictiones in singularibus similiter nec simul veræ, nec simul falsæ esse possunt: sed necessario alteram veram alteram falsam esse oportet. *Causa legum.* Harum regularum nulla assignari potest causa: qm̄ est axioma siue dignitas, vt illa, impossibile est idem simul esse & non esse.

Subcontraria pōt esse simul vera, non autē falsa.

Quęcunq; uero in uniuersalibus non uniuersaliter, non semper altera quidem uera est, altera autē falsa. Simul enim uerum est dicere, quoniam est homo albus: & quoniam non est homo albus: & est homo pulcher, & non est homo pulcher. si enim turpis est, pulcher etiam non erit: & si fit, etiam non est.

Cōm. 37. Quinta lex. Quinta regula est in subcontrarijs indefinitis, videlicet, subcontrariæ indefinitæ esse possunt simul veræ, nunquam aūt simul falsæ. simul. n. verū est dicere: qm̄ est hō albus, & qm̄ non est homo albus: & est hō pulcher, & non est hō pulcher. *Probatio.* Probat hæc sic: hæc stant simul, est hō pulcher, vt Italus, est hō turpis, vt æthiops: sed turpis est non pulcher: igitur stabunt illæ simul, est hō pulcher, vtpote pro italo: est homo non pulcher, pro turpi æthiope. Amplius si aliquid fit album, non est album: igitur stant simul hō albus est, pro eo qui iam factus est albus: homo non albus est, pro eo qui fit albus.

Sorticolarum probatio. Sorticolæ probant regulam ex singularibus. hic vel ille vel ille est albus: igitur hō est albus: hic vel ille nō est albus: igitur homo non est albus: quare hæ stabunt simul, homo est albus: homo non est albus.

Sed hoc alicui illico absurdum esse uidebitur, propterea q̄ uidetur significare, non est homo albus simul, & quód nullus homo albus est. At neq; idem significant, neq; simul sunt necessario uerę.

Cōm. 38. Sed obijciet statim aliquis contradicta: quia hæ, hō albus non est: & nullus hō albus est, idem significare videntur? Respondet q̄ neq; idem significant: neq; sunt simul necessario veræ. Quod non idem significent patet: quia vna vniuersaliter significat in toto, altera non vniuersaliter. Quod vero non sint necessario semper simul veræ, patet: quia stat hanc esse veram, homo albus nō est: illam vero falsam, nullus homo albus est. *Regula in subalternis sexta.* In quibus potest colligi regula sexta subalternarū, videlicet, q̄ si vniuersalis sit vera, semper sibi subalterna est vera, contra autem esse potest subalterna vera, & subalternās falsa. Sed circa præsentem lectionem soliti sumus dubitare. Primo, quia Arist. vult singulares oppositas esse cōtradictorias: vt Socrates albus est, Socrates albus non est: quod falsum esse videtur, qm̄ sola qualitate opponuntur: igitur non contradictoriæ. Secundo, quia tunc vni essent duę contradictorię: vt huic. est Socrates albus, cōtradicerent hæc, nullus homo albus est, Socrates albus non est. Tertio, quo modo differet indefinita, quæ ab Aristo. dicitur non vniuersalis, à particulari.

Ad primam dici potest. q̄ in singularibus est verum contradicere: qm̄ contradictio est oppositio, cuius nō est dare medium ſm se: vt patet intelligenti. Tunc dico in contradictione singularium sufficere oppositionem qualitatis tm̄. Sufficit. n. q̄ quicquid vna affirmat alia negat. *Solutio scda.* Ad secundum dico q̄ prima contradictio est in singularibus. in alijs vero ratione singularium. Hæ. n. contradicunt: omnis homo albus est, non oīs homo albus est: quia dicunt opposita circa vnum singulare. Reducuntur. n. ad vnum punctum indiuiduum. Et ita cōcedo vni esse duo contradictoria non ęque primo: sunt enim. Socrates albus est, prima cōtradictoria est: Socrates albus non est. secunda illa, nullus homo albus est: quæ ideo illi contradicit, quia dicit oppositum circa idē numero. *Solutio tertia.* Ad tertiū Ammonius prolixe loquitur: quæ breuibus expositor noster & clarius collegit: ego tamē breuioribus vtens, dico, q̄ differt indefinita à particulari: quia subiectum indefinitæ est capax omnis quantitatis & per se subiectum particularis non nisi per accidens.

dens. Hæc.n.est per accidens vniversalis, omnis aliquis homo albus est. Secundo, quia subiectum particularis determinatum est ad certam quantitatis speciem, subiectum vero indefinitæ capax est omnis quātitatis. Propterea aotistica siue indefinita dicta est.

Vna negatio vnius est affirmationis. *Cōm. 39.*

Patet autem & quòd una negatio unius affirmationis sit.

Posuit Aristot. plures oppositionis species, quibus videbitur fortasse vni affirmationi plures negationes opponi: aut contra vni negationi plures affirmationes. Ad tollendum igitur cauillum hunc occurrit obiter declarando vni affirmationi negationem vnam, contra vero negationi vni affirmationem vnā opponi. Et hoc proponit dicens: patet autem & ꝙ vna negatio vnius affirmationis sit. contra vero vnius negationis quòd sit vna affirmatio.

Idem nāq; ut negatio neget oportet, quod affirmauit affirmatio ipsa & ab eodem: siue singulare sit illud, siue uniuersale quoddam, aut uniuersaliter, aut non uniuersaliter sumptum. Dico autem, ut est Socrates albus, non est Socrates albus.

Cōm. 40. *Syllogismus.*

Probat quod dixerat ratione primo: & syllogizat sic. Quicquid negat illud idem quod affirmatio affirmauit, est vna negatio vnius affirmationis: deinde scribit minorem dicens, idem nāq; vt negatio neget oportet quod affirmauit affirmatio ipsa, & ab eodem subiecto, siue singulare sit illud subiectum, siue vniuersale quoddam hoc aut vniuersaliter, aut non vniuersaliter sumatur. erit igitur conclusio, ꝙ vni affirmationi vna est negatio opposita cuius exemplum ponit: & patet.

Negatio ad hoc quòd sit affirmationi opposita debet esse eiusdē subiecti & prædicati.

Quod si quoddam aliud ab eodem negauerit, aut ab alio idem, non erit illi opposita sed ab ea diuersa. Huic itaq; omnis homo albus est, contradicit illa, non omnis homo albus est. Huic uero, aliquis homo albus est, illa, nullus homo albus est: huic demum, est homo albus, illa, non est homo albus. Quod quidem igitur affirmatio una negationi uni cōtradictoriæ opponatur, & quæ sint hæ, dictum est: & quòd aliæ contrariæ sint, & quæ sint istæ, dictum est: & quòd non omnis uera uel falsa contradictio, & propter quid, & quando uera uel falsa, etiam dictum est.

Cōm. 41.

Dubitabis fortasse, si negatio prædicatum idem de subiecto alio neget ab eo, de quo idem prędicatum affirmatio affirmauit, est illi contradictoria. verbi causa, est Socrates albus, non est Plato albus: aut si neget aliud prædicatum de subiecto eodem de quo affirmatio affirmauit: vt dicendo. est Socrates albus, non est Socrates probus: sunt ne istæ contradictoriæ? Respondet dicens, ꝙ si quoddam aliud prædicatum ab eo subiecto negauerit negatio ipsa: aut ab alio subiecto negauerit idem prædicatum: quod affirmatio affirmauerit, non erit illi opposita contradictoriæ, sed ab ea diuersa: quam iuniores logici vocant impertinentem, siue disperatam. Hæ. n. vt contradicant debent esse de consimilibus subiectis atq; prædicatis. Deinde concludit multa exempla, & epilogat: & sermo patet translatione solū.

Dubitatio. *Solutio.*

Illud vero dubitatione dignum est: quia inter indefinitas videtur ponere contradictionem, vt inter has, homo albus est, homo albus non est. Hoc vero soluas eas esse contradictorias quotiens subiectum sumitur pro eodem numero puncto, Pro diuersis autem suppositis sumendo, dicendum est vt supra.

Vna enuntiatio est quæ est vnius subiecti & prædicati non solum secundum vocē, sed secundum significatum.

Ea autem una est affirmatio, eaq; negatio una, quæ unum de uno significat, siue sit uniuersaliter uniuersale, siue non similiter. Veluti, omnis homo albus est, non omnis homo albus est: est homo albus, non est homo albus: nullus homo albus est, aliquis homo albus est: modo album unum significet. Quod si duobus nomen est unum positum, è quibus unum nō constat, non est una affirmatio, neque una negatio. Veluti si equo & homini quispiam nomen tunica imposuerit: hæc oratio tunica est alba: non erit una affirmatio, neque una negatio.

Cōm. 42.

Conueniunt omnes velle Aristot. declarare quæ sit enuntiatio vna, quæq; plures. Primo fortasse vt Ammonius sentit, quia prædixit vni affirmationi negationem vnam opponi: qua ratione euenit vt declaremus quæ sit affirmatio vna, quæue negatio similiter vna. Secundo fortasse hoc declarat, quia ambiguum est an vniuersalis enuntiatio vna sit, cum multitudinem amplectatur. Propterea consentaneum est, videre, an cum illa vniuersalis enuntiationis multitudine stet vnitas: quæ res declarabitur si quæ sit vna affirmatio, quæue vna negatio explicetur. Tertio vt Alexan. ait: quia in oppositionibus omnibus necessaria est vnitas enuntiationis, cum in æquiuocis non sit oppositio: ideo necesse est videre quę sit enuntiatio vna: quæue plures: inquit {ea aūt vna est affirmatio eaq; negatio vna, quæ vnum prędicatum de vno subiecto enuntiando significat: siue tale subiectum sit vniuersaliter vniuersale, vt in vniuersali enuntiatione: siue non sit vniuersaliter vniuersale similiter, vt in cæteris non vniuersalibus. Cuius rei exempla ponit: quæ patent. addit tamē {modo album vnum significet} hoc ideo adiecit: quia expresserat per exēpla in enuntiationibus vnis semper subiectum debere esse vnum. ne itaq; quis credat solam subiecti vnitatem sufficere, adiecit {modo album vnum significet} qua ratione declaratur ꝙ ad vnitatem enuntiationis necessaria est & subiecti & prædicati vnitas. Ex quibus quæ enuntiatio non vna sit, subiungit dicens: ꝙ si duobus nomen est vnum positum: è quibus vnum non constat non est vna affirmatio: nec etiam vna negatio: veluti si equo & homini quispiam nomen tunica imposuerit, hæc oratio, tunica est alba: non erit affirmatio. nec hęc alia, tunica est non alba. erit vna negatio: igitur enuntiatio non vna est, aut qn̄ vnum de pluribus: aut plura de vno, aut plura de pluribus etiam nominis vnitate seruata enuntiat. Addit {è quibus vnum non constet:} quia si significata vocis sint plura, ex his tamen constet vnū aut numero aut ratione, adhuc enuntiatio erit vna. hæc enim vna est, Socrates est homo: quanquam Socrates significet aggregatum quoddā pluripers. Similiter hæc est vna, omnis homo albus est: quanquam plures homines sub illius subiecto comprehendantur: quoniā ex illis resultat vnum secundum rationem.

Terminus aggregatus non constituit enuntiationem vnam.

Differt autē nihil hoc ab eo quod dicitur, est homo equus albus, hoc uero nihil differt ab eo quod dicitur, est homo albus: & est equus albus. Quod si hæ plura significent, & sint plures, patet & primam aut plura aut nihil significare. non est enim aliquis homo equus: quare nec in his necesse est alteram ueram, alteram falsam esse.

Cōm. 43.

Syllogizat quæ exēplificauerat fere expositorie sic. homo est albus, equus est albus, plura significant: & sunt plures: hæc oro, tunica est alba, est illæ duæ: equus albus est: homo albus est: igitur hæc oratio, tunica alba est, plura significat: & est plures. Inquit {differt autē nihil hoc} id est hæc oratio tunica est alba ab eo quod dicitur,

citur, est homo equus albus: hoc vero nihil differt ab eo quod dicitur est homo albus, & equus albus. hæc minoris vis. addit maiorē dicens, ꝙ si hæ plura significent: & sint plures, patet & primam aut plura aut nihil significare: plura quidem, si hō equus plura sunt: nihil si equus sit homo, aut contra hō equus: quod cū sit falsum nihil erit. Propterea subdit nō est. n. aliquis homo equus: nec contra aliquis equus homo. Ex is concludit propositæ digresionis fructum dicens: quare nec in is hoc est æquiuocis necesse est alteram veram, alteram falsam esse. Animaduersione dignum primo, ꝙ Arist. finxit exemplum: qm̄ in exemplis naturalibus posset esse dubitatio inter opiniones: vt igitur nihil dubij relinquat, iure finxit exemplum. Secundo animaduertendum, ꝙ finxit exemplum subiecti & non prædicati: vt innueret interdum solam subiecti multiplicitatem facere æquiuocam enuntiationem. Sed ambigere solitus sum primo: quia oratio hæc, tunica alba est: est plures incōiunctæ. Ille, hō est albus: & equus est albus sunt plures coniunctione: igitur non sunt similes. Amplius hæc oratio, tunica est alba, pōt esse in vno sensu tm̄, vt si tunica sumatur pro homine solo, qui sit albus: illa vero cum sit vna copulatiua ambas partes vult veras esse.

Tertio dubitaui vtrum subiecto existente æquiuoco solum, semper oratio sit æquiuoca. Ad prima duo dubia Aspasius: Alexan. Porphyrius: & Ammonius: quos Boetius & expositor sectantur: volunt illud esse intelligendum, quo ad vnitatem atq; multiplicitatem enuntiationis, non autem quo ad veritatem & falsitatem: vt rationes innuunt. Potest tamen melius {vt mihi videtur} dici, ꝙ illæ duæ orationes, hō albus est, & equus albus est: debent legi inconiunctæ. Nam illa particula {&} quæ græce est καὶ, non copulatiuæ, sed vt sermonis continuatiua legi debet: & tunc dubitationes nullæ erunt. Ad tertium auctores in Metaphysicæ quarto commen. secundo velle videntur ꝙ si subiectum sit æquiuocum, prædicatum vero vniuocum: potest oratio interdum esse vniuoca, interdum æquiuoca. vniuoca quidem quando prædicatum sit accidēs: veluti hæc, canis pulcher est: interdum vero æquiuoca, quotiens prædicatū sit substantia: vt canis animal est. Res hæc an vera sit, in sophisticis omittatur: quæ cum non sit multum ad propositum. Hæc Auerrois solutio sufficit.

Quomodo contradictionis regula verificetur in futuris contingentibus.

Enūtiationum diuisio penes tempora. *IN is quidem igitur quæ sunt, & in his, quæ fuerunt, necesse est affirmationem aut negationem ueram uel falsam esse. In uniuersalibus quidem & ut uniuersaliter semper altera quidem ueram, alteram autem falsam necesse est esse: etiam in singularibus ut dictum est. In uniuersalibus autem non uniuersaliter, non necesse est. dictum autem est & de is.*

Cōm. 44 An textus istæ sit noui capituli initium, vt expositori nostro placet, vel sit finis præcedentis vti illius epilogus & glosa: vt Boetio videtur, certe ambiguum est: sed qm̄ siue sic, siue sic, veritas eadem est, videtur mihi ꝙ Aristo. enuntiationum talem innuat distinctionem: ꝙ quædam est de præsenti, quædam de præterito, quædā vero de futuro: & quælibet harū est vniuersalis, aut singularis: & vniuersalis etiā alia est vniuersaliter, alia non vniuersaliter. Tunc vult, ꝙ leges dictæ superius ēt habent locum in his, quæ sunt de præsenti: & in his, quæ sunt de præterito. In his. n. prima contradictionis lex siue in singularibus sit, siue in vniuersalibus vniuersaliter: semper locū habet: qm̄ altera contradictionis pars vera, altera falsa est. Rursus & in his secunda lex subcōtrariarum vniuersalium non vniuersaliter ēt locum habet: quoniam esse possunt ambæ veræ: nunquam autem simul falsæ. Alias credebam Aristoteles hanc enuntiationum diuisionem esse per inesse & necessario inesse & contingenter inesse: videtur enim enuntiatio de præsenti oratio de inesse, cum sit contingens posita in actu. Enuntiatio vero de præterito esse videtur necessaria: cum necessarium sit id quod semper fuit: quæ vero de futuro est, videtur contingens cum sit de inesse non posito in actu. Res hæc satis colorata videtur, verū an sit ita, vel ne, dubium est. Aristo. enim non habet oculū nisi ad enūtiationū tempora: de materijs vero ipsarum in secundo huius explicabit: ideo nūc sit dictum in tm̄.

In singularibus uero atq; futuris non est similiter. Nam si omnis affirmatio uel negatio uera est aut falsa: & omne necesse est esse aut non esse. *Enunti ationes singulares de futuro appositæ cōtradictoriæ num ita se habeāt qꝫ vna sit determinate vera, vel determinate falsa.*

Proponit disputare de lege contradictoriarum singularium de futuro. vbi animaduersione dignum, ꝙ enuntiationes vniuersales de futuro simili lege incedunt: sicut vniuersales de præsenti vel præterito. In is. n. quæ contradicunt in vniuersalibus vniuersaliter necessario altera est vera, altera falsa: vt omnis homo erit albus, non omnis homo erit albus. In vniuersalibus vero non vniuersaliter possunt esse simul veræ: non autem simul falsæ: vt homo erit albus: homo non erit albus. Restat igitur sola dubitatio in singularibus contradictorijs de futuro, vtrum de necessitate altera pars sit determinate vera, altera determinate falsa: vt Achilles bellū geret, Achilles bellum non geret. Inquit Aristot. in singularibus vero atq; futuris non est similiter altera pars determinate vera, altera determinate falsa. Sunt qui ipsi textui volunt esse addendum verbum {cōtingentibus} vt sit sensus: in singularibus vero atq; futuris & contingentibus non est similiter altera pars vera determinate altera falsa. addunt {in contingentibus} quia illud non valet in necessarijs: determinate enim aut sol exorietur, aut non exorietur. Sed hæc additio non est necessaria: qm̄ Aristo. futurum vbiq; appellat id quod non est, & pōt esse & non esse: tale autem est contingens. Hæc. n. homo curret. infert hanc: contingit hominem currere: igitur illa additio nulla est, cum satis per verba eius habeatur. Ad hoc probandum Aristo. facit enthimema dicens: nam si omnis affirmatio vel negatio in his vera est aut falsa: & pro igitur omne necesse est esse aut non esse, hoc est necesse est alteram partem esse determinate veram: alteram determinate falsam: hoc est enthimemaē quo infertur deinceps omne aut esse necesse, aut necesse non esse: & ita erunt duæ naturæ: tantum necesse esse, & impossibile esse: & non negabitur natura contingens. Propterea circa enthimema istud non parum laborandum erit.

Si enim hic quidem dixerit aliquid fore, alius autem illud idem non fore dixerit, alter ipsorum necessario uerum dicat perspicuum est, si omnis affirmatio negatio uera est aut falsa. in talibus enim simul ueræ ambæ non erant.

Credit expositor Aristo. deducere enthimema: motus fortasse propter illam particulam {enim} quæ videtur reddere causam eius quod dixit. Mihi autem non placet: qm̄ ea, quæ nunc dicit, nec remotæ nec propinquæ esse possunt præmissæ cōclusionis enthimematis. Cōm. 45. Cōm. 46.

videtur

videtur igitur mihi ꝙ Aristo. cum dederit enthimema: nũc vim illius enthimematis mutat ad casum & exemplum: vt habeatur quod dixerat clarius: & syllogismus componitur sic: omnis affirmatio est aut vera, aut fasa: omnis qui dicit aliquid fore, vel non fore: affirmat vel negat: igitur oĩs qui dicit aliquid fore vel nõ fore, dicit verum vel falsum. de rõne primo tangit minorẽ in exẽplo & inquit. Si.n. aliquis dixerit aliquid fore, Alius aũt illud idem non fore dixerit: hęc minor quasi incompleta, cui addit conclusionem. d. alter ipsorum necessario verum dicat {perspicuum est.} & quia hæc est vna hypothetica, quæ potest reduci syllogismũ: subscribit maiorem. d. {Si oĩs affirmatio vel negatio vera est aut falsa.} Vult igitur ex hoc habere maiorem talem. omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est. cui addas: sed oĩs qui dicit aliquid fore vel nõ fore, affirmat vel negat: igitur omnis, qui dicit aliquid fore, vel non fore, dicit verum vel falsum; probat maiorem. d. In talibus.n. simul ambæ veræ non erunt: ecce quo pacto Aristo. dictum enthimema resumpsit sub forma syllogistica: & per exemplum & casum, vt clarius esset.

Si affirmatio vel negatio est determinate vera vel falsa, euenit & sic de necessitate.

Nam si uerum est dicere hoc album, aut non album esse, necesse est album, aut nõ album esse: & si est album uel non album, uerum erit affirmare uel negare: & si non est, mentitur: atque si mentitur, non est. Quare necesse est semper affirmationem aut negationem ueram esse, uel falsam.

Cõm. 47.

Cauillabit fortasse quispiam maiorem: qm̃ affirmari potest aliquid & non esse ita in re verum sicut affirmatur. Nam mathematici ponũt casus affirmãdo illos qui non sunt: vt dicunt trahatur linea à centro ad cœlum. vbi affirmatur lineam esse tractam: non tamen est verum ipsam esse in re tractam: & ita non omnis affirmatio vel negatio est vera aut falsa: cum non omnis sit ita in re vel non ita. Cauillum hunc refellit. d. nam si verum est dicere hoc album, aut non album esse, necesse est album aut non album esse: & conuertitur, videlicet, ꝙ si est album vel non album, verum erit affirmare vel negare. Smiliter quo ad falsitatem: & inquit {& si non est verum album esse: mẽtitur} si dicatur album esse: & si mentitur per hoc quod dicit illud esse, id non est. Ex is concludit maiorẽ ipsam. d. quare necesse est semp affirmationem, aut negationem veram esse vel falsam: & ita habetur maioris veritas, & cauilli confutatio.

Nihil ergo aut est, aut fit à fortuna, neque quicquam ad utrunq; contingens: neq; erit aut non erit quicquam, sed omnia necessario euenient: nihilq; ad utrunq; contingens. nam aut is dicit uerum: qui affirmauit, aut is qui negauit. Similiter enim fieret aut non fieret. utrũlibet enim non magis sic uel non sic se habet aut habebit.

Cõm. 48.

Nunc vltimo infert inconueniens sequens ad syllogismum dictum, vbi debes scire, ꝙ cõtingens est quoddam rarenter, quoddam plerunq; quod dici solet natum, quoddam ad vtrunque: tunc intendit declarare ꝙ nulla erit natura præter necessariam, si conclusio syllogismi vera sit: & inquit. {Nihil ergo aut est, aut fit à fortuna} & ita tolletur contingens raro. {neq; quicquam ad vtrũq; contingens} & ita tolletur contingens quod appellant infinitum. {neque erit aut non erit quicquam} & ita tolletur contingens plerunq; siue natum: quod est aut ad esse, aut ad non esse magis limitatum } sed omnia necessario eueniens: nihilq; ad vtrunque contingens erit: repetit quasi causam vnde hæc sequũtur dicens: nam aut is dicit verum qui affirmauit, aut is qui negauit: hoc est qui oppositum dixit: & ita similiter necessario alterum fieret vel non fieret: quare & demetur natura de inesse: quia vtrumlibet non magis sic vel nõ sic se habet de inesse vel se habebit. de necessitate alterum est: & ita tolletur materia contingentium: & materia de inesse: & omnia erunt necessaria: aut necessario euenientia. Hæc sunt impossibilia sequentia ad conclusionem.

In singularibus de præsenti non necessario altera pars est vera, & altera falsa.

Adhuc autem siquid nunc est album, uerum erat dicere prius quòd erit album: quare semper uerum erat dicere quolibet eorum quæ facta sunt ꝙ est aut erit, si semper uerum erat dicere quòd est aut erit, non poterit illud non esse, aut non fore: at id quod non potest non fieri: impossibile est non fieri: quod autem impossibile est non fieri: necesse est fieri: uniuersa ergo futura necesse est fieri: nullum ergo est ad utrunq; contingens, neque à fortuna quicquam erit: nam si à fortuna ex necessitate.

Cõm. 49.

Et Græci & latini conueniunt ꝙ Aristo. ad quæstionem propositam nunc ponat secundam rõnem. sed huic expositioni non assentio qm̃ neq; verba Arist. nec series illi conuenit. Ideo videtur mihi ꝙ cum Arist. argumentatus sit ad quæstionem in singularibus de futuris probando, ꝙ in illis non est altera pars contradictionis determinate vera, nunc disputat in singularibus de pręsenti: probans ꝙ nec in istis altera contradictionis pars sit determinate vera, altera determinate falsa: & arguit sic, cuilibet ꝓpositioni de præsenti correspondet aliqua de futuro: igitur si in singularibus de præsenti altera contradictionis pars sit determinate vera, altera determinate falsa: vt ꝙ Plato sit albus determinate: aut nõ albus: tũc in singularibus de futuro is correspondentibus altera contradictionis pars erit determinate vera, altera determinate falsa: & ita fuit altera illarum vera, Plato erit albũ, vel non erit album. Fuit altera illarum determinate vera: igitur semper fuit vera. Si semper vera fuit, non poterat non fore: non poterat non fore: igitur non poterat non fieri: quod non potest non fieri: impossibile est non fieri: quia non potest esse æquiualet de impossibile esse: & non potest non esse ad impossibile non esse: quod aũt impossibile est nõ fieri, necesse est fieri. per regulam æquipollentiarum. Et ita vniuersa futura necessario erũt, inquit. {Adhuc autem si quid} nũc de præsenti est album: vt Plato vel Callias: verum erat dicere prius ꝙ erit album: & ita vult cuilibet de præsenti correspondisse aliquam de futuro: quare semper ante tempus pręsens verum erat dicere quolibet eorum quæ facta sunt ꝙ est aut erit, patet, quia oẽ futurum anteq̃ sit præsens, semper est futurum: & ita anteq̃ hæc sit vera Plato est albus: cum sit determinate vera per te, ab æterno fuit futurę veritatis: vltra arguit si semper verum erat dicere ꝙ est aut erit, non poterit illud non esse aut non fore: quia semper fore æquiualet ad impossibile vel non possibile non fore: & ita ad impossibile vel non possibile non fieri: vltra. at id quod non potest fieri, impossibile est non fieri: quia nõ possibile & impossibile æquiualẽt: vltra. quod autem impossibile est non fieri, necesse est fieri ab æquiualenti ad æquiualẽtem. negatio.n. post posita facit æquipollere suo contrario. Ex is infert, vniuersa ergo futura necesse est fieri. Cum.n. quælibet singularis de præsenti sit determinate vera: aut falsa: & cuilibet de præsenti correspondet vna de futuro, quęlibet de futuro erit determinate vera aut falsa: & ita vniuersa futura necessario fieri

Inferius in secunda.

fieri.tunc dat impoſsibile ſequens ad hæc dicens, nullum ergo eſt ad vtrũq; cõtingens, neq; à fortuna quicq̃ erit: qm̃ ſi à fortuna aliquid erit, non oĩa ex neceſsitate erũt. Sic igitur ſi in ſingularibus de præſenti altera contradictionis pars eſſet determinate vera, omnia vt prius euenirent neceſſario, vt p enthimemata à primo ad vltimum patet.

Contra Megaricos aſſerẽtes nullum futurũ eſſe verum determinate.

At uero neq; dicere poteſt aliquis neutrum eſſe uerum, ut neq; fore, neq; non fore. Primo nãq; cum affirmatio falſa erit, negatio uera non erit, & cum hæc ſit falſa, contingit affirmationem non ueram eſſe.

Cõm. 50. Megarici negarunt potentiã, & omne poſsibile concedentes ſolum actum & præſentiam, & ita iſti dicebãt neutrum futurorum eſſe verũ, cũ nullum ſit futurum poſsibile eſſe præſens. Hos igitur Ariſtoteles refellit inferens affirmationem & negationem in his eſſe ſimul falſas ſimpliciter, quod pro nũc relinquit tanq̃ impoſſibile. & inquit. At vero neq; dicere põt aliquis neutrum eſſe verum, vt Megarici oppinantur negãtes potentiam & poſsibilia atq; futura: dicentes nihil neq; fore, neq; non fore. Primo nãq; cũ affitmatio falſa erit apud illos, negatio vera non erit: & ita ambæ ſimul falſæ: & cũ hæc, hoc eſt negatio ſit falſa: contingit affirmationẽ non veram eſſe, & ita ambæ ſimul falſæ: contra naturam contradictionis.

Ad hæc etiam ſi quis uerum erit dicere aliquid ſimul eſſe album, & magnum, oportet utrunq; eſſe, etiam ſi erit uerum cras, oportebit eſſe cras: & ſi non erit, non erit cras, nõ utiq; erit contingens ad utrũq; ut nauale bellum, oportebit enim neq; fieri nauale bellum, neq; non fieri.

Cõm. 51. Secundo contra eoſdem arguit ſic: ſi in futuris ſingularibus, ambę cõtradictionis partes ſimul ſunt falſæ, igitur de præſenti aliquando erũt ſimul falſæ. tenet conſequentia per locũ à contrario, qm̃ ſi aliqua de futuro ſunt ſimul vera, etiam de præſenti oportet aliquando eſſe ſimul vera, etiam ſi aliqua ſunt de futuro ſimul falſa, oportet vt de pręſenti aliquando ſint ſimul falſa. Et tota ratio fundatur in hac maxima, cuilibet ꝓpoſitioni de futuro tali correſpondebit vna de præſenti talis: vt ſi de futuro vera, correſpondebit aliquando aliqua de præſenti vera. ſi falſa, etiam & falſa: quare ſi de futuro apud Megaricos vtræque falſæ ſunt, aliquando de pñti vtręq; falſæ erunt. Inquit ad hæc etiam ſi quia verum erit dicere aliquid ſimul eſſe album & magnũ, oportet vtrunq; eſſe de pręſenti: etiam ſi erit verũ cras oportebit eſſe cras: & ſi non erit verũ cras, non erit cras: & ita cuilibet de futuro tali correſpondebit vna de præſenti talis, ex hoc ſequitur ꝙ non erit cõtingens ad vtrunq;: quia omne tale eſt de futuro, & nauale bellum non erit contingens ad vtrunq;, quia ex quo de futuro ambæ partes ſunt falſæ, oportet de pręſenti ambas falſas eſſe,

Dubitatio. & ita negabitur omne contingens ad vtrũq;. Sed dubitant, qm̃ hæc eſt vera de futuro, albũ erit nigrum, & tñ hęc, album eſt nigrum, nũq̃ eſt vel erit de præſenti

Rñſio. vera. Quicquid velint iuniores, dico, ꝙ hæc eſt de futuro vera. album erit nigrum pro ſubiecto, cui accidit albedo: vt patet per reſolutorium ſyllogiſmũ video ſibi non correſpondebit illa de pñti albũ eſt nigrũ, ſed hæc hoc eſt nigrum, quæ aliquando de præſenti eſt vera.

Maxima. Ex regula Ariſto. & modo probandi colligitur hæc maxima, propoſitionem eſſe falſam, conuertitur cum ſua contradictoria. & ſi falſum eſt dicere, Socrates eſt, ſequitur igitur Socrates non eſt, & ſi falſa eſt hæc propoſitio Plato eſt albus: ſequitur, igitur Plato non eſt albus.

Si omnia de neceſsitate euenirent omnis cõſultatio vana, & omnis proprius libertas periret.

Ea igitur abſurda, quæ contingunt, hæc ſunt: & iſtiuſmodi cætera. Siquidem neceſſe eſt cuiuslibet affirmationis atq; negationis inuicem oppoſitarum tam in uniuerſalibus uniuerſaliter quam in ſingularibus, alteram quidẽ eſſe ueram, alteram autem falſam eſſe. ut ꝗ in his, quæ fiunt, nihil ſit ad utrunq;. Sed de neceſsitate ſint, aut fiant cuncta, & ita nec conſultare opus erit, nec res agendas aggredi, uelut ſi hoc quidem fecerimus eueniet hoc. Si uero illud non fecerimus non eueniet hoc.

Cõm. 52. Quicquid velint expoſitores, Ariſtoteles (vt mihi videtur) epilogat abſurda dicta addens alia. Abſurda quidem ſunt, ꝙ nihil fiat cõtingenter ad vtrunq;: & ꝙ cuncta neceſſario eueniãt, ea, quæ addit. duo ſunt etiã vt ꝙ fruſtra ſit cõſultatio, & ꝙ fruſtra ſit aggredi res agẽdas: ſicut cõſiliarij agũt qui hoc mõ agũt dicẽtes: ſi hoc agimus vt ſi munitiones arcibus cõmittimus, eueniet hoc. ſi vero nõ facimus illud, modo eueniet hoc, i. nõ conſeruabuntur arces. Animaduerſione dignũ conſultationes eſſe: partim à natura: partim ab arte. natura quidẽ quoniam homines inter animalia ſoli ſunt conſultiui. Animalium vero cæterorum nullum. arte vero, quia diſciplina euadimus boni & mali conſultores: tũc ex hoc arguitur. quod eſt à natura non eſt fruſtra: conſultare vt diximus eſt à natura, igitur non fruſtra, & ita non erunt omnia neceſſaria. dicere enim conſultationem non eſſe fruſtra, & euenire omnia neceſſario eſt implicare contradictionem.

Conſultationes aliquãdo à natura, nõnũquã ab arte ſunt.

Prohibet enim nihil etiam in annos uſq; mille, hoc quidem fore aliquem dicere, illud uero non fore alium dicere, igitur neceſſario eueniet alterum eorum quod tunc dicere uerum erat.

Cõm. 53. Videtur mihi ꝙ repetat abſurda: & primo caſu poſito ꝙ aliquis affirmet aliquid venturum fere ad mille annos, alius dicat illud non venturum: & ſyllogiſmus componitur ſic. In ſingularibus contingentibus affirmatio vel negatio eſt determinate vera neceſſario, ſed dicere aliqnid venturum ad mille annos, aliquid non venturum eſt affirmare & negare in ſingularibus contingentibus: igitur de neceſsitate alterum eorum eueniet, quod tunc dicere verum erat. De ratione tangit minorem. d. prohibet enim nihil etiam in annos vſq; mille: hoc quidem fore aliquem dicere, illud vero non foro alium dicere. Dat concluſionem dicens, igitur neceſſario eueniet eorum alterum: quod tunc dicere verum erat, quod vnum dictorum abſurdorum. Hæc ratio deducta eſt à caſu poſito.

Propter noſtrũ affirmare vel negare in quocunq; differentia temporis nõ mutatur rerũ curſus.

Etiam nihil refert ſi qui dixerint contradictionem ipſam, aut non dixerint. patet enim ita res ipſas ſeſe habere, ſi non alter quicq̃ affirmauerit, alter negauerit: non enim quia affirmatio aut negatio dicta eſt, res ipſa erit, aut non erit, neque magis ſi in annos uſq; mille q̃ quantouis tempore. Quare ſi in omni tempore ſic ſe habebat, ut alterum fore uerum diceatur, neceſſe erat hoc fieri, & unumquodq; eorum quæ fiunt, ſic ſemper ſe habere ut neceſſario fieret. nam ſi uere quis dixit aliquid fore, fieri non poterit ut non eueniat, & ſi euenerit ſemper ante uerum erat dicere ipſum fore.

Cõm. 54. Eadem abſurda deducit non ſuppoſito caſu: accipit tamẽ duas ſuppoſitiones. Prima quo nihil differt quod ad rerum aut exiſtentiam aut euentum ſi vnus affirmet aliquid fore alter neget illud fore: quia propter

noſtrum affirmare vel negare non mutatur rerum curſus,ita vt ſit aliquid vel non ſit.Secunda ſuppoſitio. nõ differt quo ad rerum euentũ earum quæ nunc aguntur vtrum fuerint affirmatæ vel negatæ ante annos mille vel aliud quantum vis tempus: hoc eſt quicquid vẽtu rum eſt in aliquo tempore futuro vt cras & determinate,in omni differentia temporis præteriti eſt determinate venturum pro cras:& non differt vt ſit magis venturũ pro mille ante annis: vel pro maiori tpe: & hoc inquit: neq; differt rerũ euẽtus magis ſi in annos vſq; mille antea fuerit affirmatus,aut negatus,quã quãto vis tẽpore. eadem.n. videtur rõ ſi annis mille antea fuerit affirmatus aut negatus:& ſi centũ ſolũ antea.Hę ſunt duę ſuppoſitiones.Tunc arguit:quare ſi omni tẽpore præterito ſic ſe habebat contradictio vt alterũ fore verum dicatur p te qui ponis in his alterã contradictionis partẽ eſſe determinate veram,neceſſe erat hoc fieri:& vnũquodq; eorũ quæ fiunt ſic ſe habere ſemper vt neceſſario fieret: qm ipſum fieri ſẽp p & in oĩ dria tẽporis p̃teriti erat verũ. Deducit conſequentiã.d. nam per te ſi vere quis dixit aliqd fore, fieri non poterit vt illud non eueniat:contra ẽt etſi euenerit:ſemp ante verũ erat dice

Rationis vis. re ipſum fore. Eſt igitur vis rõnis,in omni dria tẽporis præteriti erat vera altera pars contradictionis: & verũ dicere alterũ fore:igitur neceſſario erit: nam ſi non neceſſario crit,non ſemper fore in oĩ dria tẽporis p̃teriti verũ fuiſſet:vel cathegorice: ſic oẽ determinate venturũ in aliquo tpe futuro qđ eſt determinate venturũ ante a pro oĩ dria tẽporis præteriti: de neceſsitate eueniet ſiue quis affirmet aut neget illud euenire.hęc patet ex ſecunda ſuppõne. Sed oẽ venturum per aduerſarios eſt determinate venturum antea in omni differentia temporis præteriti,igitur neceſſario eueniet:& ita patet idẽ abſurdum ſequi poſito caſu ſiue non poſito caſu.

Futurorum cõtingentium aliqua ratio. *Si itaq; hæc abſurda ſunt, illa impoſsibilia ſunt, uidemus enim futurorum principium eſſe: tum ab eo quod conſultamus: tum ab eo quod agimus.*

Cõm.55. Ea,quæ dixerat,declarat eſſe impoſsibilia: & primo proponit hoc:& inquit.{Si itaq;.} ſubaudi in græco abſurda ſunt:illa ẽt ſubaudi impoſsibilia ſunt: & hoc probat primo in ſingularibus contingentibus ſic, ea oĩa, quorum nos ipſi dñi & principia ex toto ſumus, ſunt cõtingentia,tangit minorem dicens, videmus enim futurorum principium eſſe tum ab eo quod conſultamus, tum ab eo quod agimus. Igitur extrema contradictionis ſunt in ſingularibus futuris penitus contingentia ad

Actionũ ſpẽs. vtrunq;. Animaduerſione dignũ, ꝙ in nobis ſunt tres actionum ſpẽs, altera quæ ſpectat penitus ad eam animæ partem,quæ dicitur viuifica,ab alijs vegetatiua,vt nutritio rauctio: & generatio: & hæ pro maiori parte ſunt neceſſariæ: & nutritio & auctio ſiue imminutio: quicquid ſit generatio quæ non ſit in nobis. Alia quæ ſpectat ad aĩam ſenſibilem, vt appetitus, ſenſus, & motus:& hæ,etiam pro pluribus partibus ſunt neceſſariæ vt ſenſus; cum enim tangimur, neceſſario ſentimus: & fortaſſe appetimus,licet poſsint ratione moderari: quæ vero ſpectant ad rationalem partem, hæ ſunt penitus animæ rationali & nobis ſubditæ:& harum domini ſumus omnino,& de his Ariſtoteles loquitur.

Et cum in his, quæ non ſemper actu ſunt, ſit omnino aliquid poſsibile eſſe & non eſſe, Similiter in is in quibus ambo & eſſe & non eſſe contingunt, ſit etiam ut in illis ſint fieri & non fieri.

Secundo idem perſuadet in vniuerſalibus de futuro. *Cõm.56.* vbi debes ſcire,ꝙ rerum quædam ſunt quę omnino nõ ſemper actu ſunt, ſed frequenter vt effectus naturales: quædam quæ ęqualiter ſunt & non ſunt vel rarenter ſunt,vt fortuita:ideo accipit ꝙ tam in primis rebus quã in ſecundis eſt poſsibile eſſe & poſsibile non eſſe: & infert ꝙ propter hoc oportet vt in illis vtriſq; ſit poſsibile fieri & non fieri: & ſyllogiſmus eſt,ea, in quibus eſt poſſibile eſſe & nõ eſſe,eſt poſſe fieri: & nõ fieri hęc eſt maior. dat minorẽ dicens:& cũ in his quæ nõ ſemper actu ſunt:ſit omnino aliquid poſsibile eſſe & nõ eſſe, vt ſunt res naturales,quę plerunq; ſunt. Similiter in his, in quibus ambo & eſſe & non eſſe contingunt, vt ſortuita: hęc eſt minor. dat cõcluſionẽ dicens:ſit ẽt vt in illis ſint fieri & non fieri: & ita contingentia quæ deſcribitur p poſsibile fieri & non fieri. Hæc eſt ratio Ariſtotelis.

Plura etiam nobis perſpicua ſunt ſic ſe habere: ueluti ueſtimentum hoc ſcindi poteſt & non ſcindetur, ſed prius conteretur. Poteſt etiam ſimiliter non ſcindi: non enim poſſet ipſum prius conteri, niſi potuiſſet non incidi. Quare & in alijs futuris idem erit quæcunque ſecundum talem dicuntur potentiam. *Non omnia futura neceſſaria eueniunt.*

Hic ponitur tertia ratio per exemplum: & põt cõponi ſic ſyllogiſmo expoſitorio:hoc,videlicet, veſtẽ incidi eſt contingens,hoc eſt aliquod futurorum:igitur aliquod entiũ futurorum nõ neceſſario eueniet. Igitur ab æquiualente non oĩa futura neceſſario eueniẽt. Aut forte arguit exemplo per ſimile iudicium ſic, veſtem incidi eſt contingens: igitur in alijs futuris ſimiliter inquit, plura ẽt pſpicua ſunt ſic ſe hr̃e, vtpote veſtimentũ hoc ſcindi põt:& nõ ſcindetur: ſed prius p tpa poſt cõteretur:igitur ſcindi põt & ſi nõ ſcindeť. Siĩr põt ẽt nõ ſcindi:nõ.n.poſſet ipſum prius p tpe poſt cõteri, niſi poſſet nõ ſcindi:igitur põt ſcindi:qa nõ cõteri: & nõ ſcindi, qa cõteri & ita ſcindi & nõ ſcindi: quare vt in hoc vno ita ẽt in alijs futuris erit idẽ quæcũq; ſm talẽ dicũtur potẽtiã. ecce quo mõ ſyllogiſmus eſt ab vno exẽplo ſimili ad cætera. Fecit enim hoc exemplum in confirmationẽ propter hebetes: quos exempla fortaſſe magis mouent quam rationes etiam demonſtratiuæ. *Cõm.57.*

Perſpicuum ergo non omnia neceſſario aut eſſe, aut fieri, ſed alia quidem eſſe ad utrumlibet contingentia: de quibus non magis affirmatio quam negatio erit uera uel falſa. Alia uero talia eſſe ut ipſorum magis atq; frequentius alterum eueniat, modo quidem alterum fieri contingat, alterum uero minus.

Ex is rationibus concludit concluſionem & inquit {perſpicuum ergo nõ oĩa neceſſario aut eſſe, aut fieri} hæc cõcluſio verũ declarat quot modis eſſe poterunt contingentia: & enumerat duo contingentiũ genera. eſt.n. quoddam cõtingens æquale,ſiue infinitum,quod põt æqualiter eſſe & non eſſe. vt moueri Socratẽ eſt & cõtingens natum: quod ſi eſt aptum magis & frequentius euenire, dicitur contingens natum frequenter aut plerunq;,vt caneſcere in ſenectute. ſi vero minus aptũ euenire,dicitur contingens rarum: & hæc eſt cõcluſio textus. De his dicemus in ſcđo,inquit{Sed alia quidẽ eſſe ad vtrũlibet cõtingentia:de quibus nõ magis affirmatio quam negatio erit vera vel falſa. Alia vero talia eſſe vt ipſorũ magis & frequẽtius alterũ vt affirmatio vel negatio eueniat: modo quidem alterũ fieri cõtingat alterum *Cõm.58.* *Solutio totius quæſtionis, & primo quæſitio.*

rum minus}& Iste sunt species cōtingentis. Per hæc habetur solutio ad quæstionē principalē. quærebatur enim, vtrū in propositionibus singularibus de futuro altera pars contradictionis sit determinate vera, altera determinata falsa. Solutio est, ꝙ in necessarijs de futuro altera est determinate vera, altera determinate falsa. Qm̄ sol orief necessario & determinate, vel nō orietur. Similiter sol existens in leone necessario & determinate æstuabit, aut nō æstuabit. Iteq; sol existens in capricorno determinatæ hyemabit, aut nō hyemabit. In illis vero quæ de futuro sunt contingenti licet neutra cōtradictionis pars sit determinate vera, neutra determinatę falsa: tñ in illis de futuro contingenti plerūq; altera pars cōtradictionis est magis apta euenire q̄ altera: vt licet neutrā harū determinatæ eueniet hō in senectute canescet, aut nō canescet. Illa cōtradictionis pars videlicet canescet frequētius & aptius eueniet. In his vero quæ de contingenti sunt æquali: licet altera eueniet: neutra tñ determinate aut eueniet, aut frequētius vel aptius. Hęc est solu dubitationis. Similis solutio esse pōt in cōtingētibus de pñti. nā propositiones de futuro æquipollēt aut inferūt similes de pñti cum modo contingentis. vt cras erit nauale bellū, igitur contingit nauale bellū esse, vel nauale bellū erit, aut nauale bellū nō erit: igif cōtingit nauale bellū esse vel nō esse. Et ita qcqͥd dicif in illis de futuro, vult esse intelligēdum in his de pñti in materia cōtingenti. Hæc Arist. de q̄one.

Necessarium duplex simpliciter & ex suppositione.

Id igitur quidem quod est quando est, necesse est esse, & id quod non est quando nō est necesse est non esse: nō tamen aut omne quod est esse necesse est, aut omne quod non est non esse necesse est. Non enim idem est omne quod est necessario esse, cum est. & simpliciter necessario esse. Et de eo quod non est simili modo.

Com. 59. Cū Aristoteles terminauerit illam q̄onem, an in futuris contingentibus altera pars cōtradictionis sit determinate vera, altera determinate falsa solum quo ad partem negatiuā, videlicet, ꝙ non propter impossibilia enarrata: nūc vult declarare, an in illis sit aliquo modo necessitas. Et primo proponit quot modis dicatur necessarium, siue necessaria veritas: & vult ꝙ necessarium bifariā dicitur, simpliciter videlicet & ex suppositione sine conditione. Simpliciter quidē necessarium est: vt solē oriri, aut ipsum reddi in capricornū. Ex suppositione vero necessariū id esse quando est, aut id nō esse quando non est: vt Socrates currit quando currit. Aut Socrates non disputat quando non disputat, hoc enim est necessarium nō absolute, sed ex suppositione. Inquit, id igitur quidem quod est quando est, necesse est esse: vt Socrates quando currit, necessario currit. Et id quod est, quando non est, necesse est non esse, vt Socrates nō disputat quando non disputat. Et locutus est per terminos trāscendentes, vt eius sermo sit vniuersalior & oībus conueniens. Hoc est primū membrū deinde tāgens secundum inquit. nō tamen omne quod est absolute necesse est esse, aut omne quod non est, necesse est non esse. Nam Socratem currere absolute nō necesse est, nec absolute necesse est non currere, sed bene aut dum currit, aut dum non currit. Cuius causam subscribit, & inquit. Non enim idem est omne quod est necessario esse cum est, & simpliciter necessario esse, & de eo quod non est simili modo est dicendum. Nā nō est idem necessario nō esse cū non est, & necessario nō esse simpliciter. Sic igitur duplex est necessarium ex suppositione, & simpliciter. Philoponus vero primo priorum auctoritate Alexandri & Sosigenis subdiuidit necessarium ex conditione, qm̄ potest esse, aut conditione cadēti in subiecto vt omne quod currit, necessario mouetur dum currit. Aut cadenti in prædicato vt Socra. sedet necessario dum sedet. Quam diuisionē Arist. in a. huius vlterius examinabit. Nunc vero sit dictum in tantum.

Et in contradictione etiam ratio eadem est. Omne namq; esse, aut non esse necesse est, itemq; aut fore, aut non fore, nō tamen necesse est disiunctiue alterum fore. Ceu necesse est quidem cras nauale bellum fore, aut non fore, non tamen fore nauale bellum cras, necesse est, neq; rursus non fore. attamen fore aut non fore necesse est.

Præmissa distinctione verbi necessarij, nunc applicat illam ad rem. & declarat quo modo in enuntiationibus de futuro est necessitas: & vult ꝙ in illis de futuro reperitur necessitas simpliciter, quotiens fit vna cathegorica de altero extremorum disiuncto. verbi causa, necesse est cras nauale bellum fore, vel non fore disiunctim, videlicet tenendo extrema: quotiens vero fiunt plures cathegoricæ in vna disiunctiua: in illis nō potest esse necessariū. Non enim necesse est cras nauale bellum fore, aut necesse est cras nauale bellum non fore. Sunt enim hæ duæ cathegoricæ ambæ falsæ. Inquit: & {in contradictione} hoc est disiunctione facta inter contradictorias {ratio eadem etiam est} vt in illis dicatur necessitas. Omne nāq; esse aut non esse necesse est quo ad illas de pñti. Itemq; aut fore, aut nō fore disiūctim. s. tenendo illa: & ita cathegorica de extremo disiuncto necessaria est, & in illis de pñti: & in illis de futuro. non tamen necesse est disiunctiue & in hypothetica disiunctiua alterum fore. Exēplum ponit: & inquit. Ceu necesse est quidem cras nauale bellum fore, aut non fore. non tamen fore nauale bellum cras necesse est, neq; rursus non fore necesse est. Attamen fore aut non fore necesse est. Com. 60.

Sed dices, quo modo est necessarium in illis ex conditione. Dicendum ꝙ in illis est necessarium ex conditione, dum videlicet futurum est: vt cras nauale bellum fore necesse est quādo est futurum: aut non fore quando non est futurum. Dubitatio. Solutio.

Animaduersione tñ dignū ꝙ fortasse necessitas reperta in cathegorica de extremo disiuncto est necessitas non simpliciter, vt exposui, sed ex conditione: qm̄ necessarium alterum, si alterum necesse est esse. Absolute vero in illis nullatenus aliquid reperif necessariū. & hoc est tutius dictum. Als vero dixi ꝙ illa, nauale bellum erit vel non erit, est necessaria simpliciter, qm̄ sua contradictoria, non nauale bellum erit vel non erit, esset simpliciter impossibilis. vt patet per æquiualentem, quæ est copulatiua facta ex partibus contradictorijs: vt nauale bellum erit: & nauale bellum nō erit, quæ est simpliciter impossibilis. tu vero considera. Notabile.

Quare cum orationes ita sint ueræ, ueluti res ipsæ, perspicuum similiter necessario se habere & in contradictione: quemadmodum sic se habent ea quæ ad utrunq; esse, aut fore contraria possunt: quod quidem contingit in his quæ non semper sunt, aut non semper non sunt. Harum enim rerum alteram contradictionis partem uerā, aut falsam esse necesse est non tamē hanc uel illā, sed utraq; contigerit. Fit etiā ut magis quidem uera sit altera, nō tamen uera iā aut falsa.

In contradictione contingentium futurorum est necesse alteram partem vere, alteram vero falsam esse disiunctiue, nō autem disiunctiue, siue determinate.

Hactenus de rebus ipsis, nunc ad orationes, quæ à rebus proficiscūtur sermonē cōuertit. Et breuibus vult ita esse in orationibus, veluti nunc dictum est in rebus. Com. 61.

At in rebus quo modo non sit necessitas absolute, & quo modo est dictum est. Igitur & in orationibus parimodo est dicendum. Inquit, quare cum orationes ita sint veræ, veluti res ipsę: perspicuum similiter necessario se habere & in contradictione talium enutiationum, quemadmodum sic se habent ea quæ ad vtrunq; esse, aut fore contraria possunt. Et declarat in quibus. & inquit, quod quidem contingit in his, quæ non semper sunt, aut non semper non sunt: qualia sunt contingentia, quæ sunt non necessaria: quæ semper sunt. Aut impossibilia quæ semper non sunt. harum enim rerum (vt diximus) alteram contradictionis partem veram, aut falsam esse necesse est: non tamen hanc vel illam disiunctiue, sed vtraq; contigerit, disiūctim. Sed dices cum neutra sit necessario vera, est ne altera magis apta fieri vera: quam altera? Respondet fit etiam vt magis quidē vera sit altera: vt in contingentibus plerunq;: vt Socratem fore canum in senio: quam non fore. Non tamen vera iam determinate & necessario aut falsa determinate. Sic igitur patet in contradictione de futuris necessario alteram partem fore veram disiunctim, neutram autem disiunctiue aut determinate.

Quare patet non omnium affirmationum & negationū oppositarum: alteram necessario ueram esse: alterā falsam. Non enim quemadmodum in his quæ sunt, sic se habet & in ijs quæ non sunt quidem, esse uero aut non esse possunt, sed ueluti dictum est.

Cōm. 61. Epilogat solutionē: & causam solutionis, & inquit. { quare patet non omnium affirmationum & negationum oppositarum alteram necessario veram esse, alteram falsam. Cuius causam epilogat dicens { Non enim quemadmodum in his quæ sunt: vt sunt illæ de inesse: aut necessario inesse: & de præsenti: sic se habet & in his quæ non sunt quidem: esse vero possunt. Vt sunt illæ de futuro. Sed veluti dictum est. Dictum est enim q̄ necessario in illis de futuro disiūctim altera est vera, nō tā necessario hæc vera, vel illa necessario falsa. Hinc forticolæ fumiunt: cuilibet propōni de futuro veræ respondet aliqua de præsenti: quæ quandoq; erit vera: non tamen econtra cuilibet de præsenti respondet vna de futuro: quæ fuit aliquando determinate vera.

Quæstio de verū contingētia. QVAERVNT Iuniores an quodlibet contingens necessario eueniat, & multis rationibus arguunt q̄ sic, primo aliquod contingens necessario eueniet, igitur quodlibet: tenet consequētia: quia nō maior est rō de vno quam de oibus. Antecedens declaratur de aīa antichristi: qm̄ aīa antichristi aliqn̄ necessario erit. Igitur aīa antichristi necessario erit. Tenet cōsequētia ab inferiori ad suū superius. Antecedēs vero declaratur: qa post A. instans in quo erit: necessario erit: cū sit sempiterna. *Secundo.* Scd̄o ad idem, tp̄s in quo aīa antichristi necessario erit: necessario erit. Igitur aīa antichristi necessario erit. Tenet consequentia. nam post. A. tempus aīa antichristi necessario erit. Et tempus post A. necessario erit. Igitur & aīa ipsa necessario erit. Secundo principaliter arguitur, de necessitate oē futurū erit: quodlibet contingens est futurum. Igitur de necessitate oē contingens erit. Tenet syllogismus ex maiori de necessario & minori de inesse. *Tertio.* Tertio accipio aliqd̄ cōtingēs. verbi cā. A. & signo oēs cās promouētes ad. A. p ipsum. B. & oēs impedictes ad. A. p ipsum. C. Et arguo, aut erūt ęque potētes: aut altera pollētior altera. Si ęque potentes: neutra pars erit: vel ambæ erūt. Si altera fortior: ea pars determinate erit. *Quarto.* Quarto omne scitum à deo necesse est esse. sed omne contingens aut futurum est scitum à deo. Igitur omne contingens necesse est esse. Tenet syllogismus ex maiori de necessario & minori de inesse. Maior patet: quia scientia est necessariorum primo posteriorum. Minores oēs concedunt. *Quinto.* Quinto vt sit illud futurum qd̄ aliqn̄ erit. A. tunc hæc propositio est vera. A. erit. Igitur ante instans in quo. A. ponetur inesse: fuit hæc vera. A. erit. sit hæc propositio. A. erit. B. tūc hæc est vera. B. fuit vera, sed omnis propositio de præterito est necessaria. igitur hæc propositio. B. fuit vera est necessaria. Sed. B. significat illam. A. erit. Igitur necessario. A. erit: & ita vt prius. *Sexto.* Sexto sit aliquod futurum. A. & quæro vel id scitur à deo: vel non scitur. Non potest dici q̄ non scitur quia contra oēs. Si scitur: aut potest esse q̄. A. nō sit: aut non potest esse. Si non potest esse: igitur necessario erit per equipollentiam. Si pōt esse q̄ non sit. Igitur contingit ipsum non fore. ponatur q̄ non sit: cum omne possibile possit poni inesse. Igitur dei scientia est deceptiua. *Septimo.* Septimo aliquod sciēs futura necessario erit, Igitur oīa necessario erunt. probatur: quia non potest esse sciens futura: nisi futura necessario erunt. *Octauo.* Octauo lignū corrumpetur: igitur lignum erit. Antecedens est necessarium: igitur & consequens. *Nono.* Nono cœlum necessario agit: & nullum agens hic pōt illius actionem impedire. igitur actiones necessario erunt. Prima pars patet. saltē apud Aristotelem. Secunda declaratur: qm̄ nulla causa pōt impedire actionem alterius: nisi sit aut tantæ potētię: aut maioris. Modo nihil hic inferius est maioris: aut tantæ potentiæ quantæ cœlum. Cum nec anima humana: qm̄ illa est in minori magnitudine quam aīa cœli.

Decimo. Decimo speciatim arguūt de actionibus nostris. Qm̄ omne necessario agens in ea: quibus actionēs nostræ mutantur: actiones necessario mutat. Sed cœlum necessario agit in complexionem: qua anima ipsa in agendo mutatur: vt in lib. Physionomiæ, & in primo de aīa dicitur. Igitur vt prius. *Vndecimo.* Vndecimo pollentior est virtus cœli: quam cuius vis rei naturalis. Sed aliqua virtus alicuius rei naturalis potest necessario animæ actiones mutare vt humor in morbis: & vinum in ebrijs. igitur & virtus cœli. *Duodecimo.* Vltimo suppono q̄ cœli & stellarum motus: & lumina: & cōfigurationes sint propter nos. Hoc omnes asserunt. Secundo peto media in finem esse frustra: quotiens ijs positis: potest finis non esse: aut aliter esse. Tunc arguo, sit vna cœli constitutio quæ protendat Socratem esse impium: aut igitur necessario erit: aut potest non esse. Si primum: habetur propositum.

Positio stoicorum. Si secundum: tunc medium in illum finem erit frustra. In isto quæsito est multorum stoicorum positio: quæ ait omne contingens necessario fore. vnde in rebus duas statuunt naturas: necessariam videlicet & impossibilem, necessariam quidem: quia omne quod est: necessario est: & omne quod erit vel potest esse: necessario erit. Impossibilem vero: quia quod non est: impossibile est esse: & quod non erit: impossibile est fore.

Motiua stoicorum. Mouentur autem potissimum: quoniam omnia continentur in ordine secundarum causarum: quod fatum vocant, & hic ordo in prouidentia siue dei præscientia.

Modo non vident quo nam modo cum fati necessitate: & dei prouidentia stare posset contingentia. Hinc concludunt finem esse stabilitum: & media in finem etiam. Propterea nos non consultamus: quia potest sic & bene finis euenire. Sed si bonus finis est constitutus in fato atq; prouidentia: bonam consul-

Auctores. rationem præcedere necesse est. Huius positionis videntur multi astronomi, vt Hermes vetustissimus author: Neocepsus quoq; & Petosiris, & de nostris Maternus, atque Manilius, De exteris Albumasar, & plurimi Mauri, Setirio Posidonius, atq; Phrenicius. Huius quoque videtur & Cicero in libro de diuinatione. Lucius quoque Apulleius Hermetis sectator in his quæ scribit de natura deorum. Seneca in tragedijs. Ouidius. Tu sola dicens insuperabile fatum nata mouere potes. Maro. Manent immota tuorum fata tibi. & in sexto. Desine fata deum flecti sperare præcando. Huius preterea positionis plurimi philosophi fuere: vt Democritus: Heraclitus: Empedocles: & multi epicureorum. Plato vero in Thimeo ait: nihil esse vel fore necessarium: nisi deū. Nam cum omnia dependeant à diuina voluntate: & illa sit penitus libere & contingenter agens: etiam omnia ab illa penitus contingenter proficiscuntur. Huius positionis sunt nostri theologi: & in illa omnis sana concordat positio. Dicimus enim esse in rebus simpliciter necessarium deum solum. Cætera esse absolute contingentia: esse tamen quędam necessaria ex suppositione: non negamus. Alij quasi inter hæc mediantes distinguunt. nam effectus quidam sunt quorum causæ totales, atque principales sunt corpora cœlestia: vt ortus syderum: decursus stellarum per. 12. signa: configurationes eclipses: & id genus: & hos effectus necessario euenire autumant. Alij sunt effectus: ad quos stellę non principaliter concurrunt: sed dispositiue. & hi non vna ratione sunt: quia ad alios principaliter concurrit natura: vt motus elementorum: stirpium & animalium: & id genus: & huiusmodi etiam necessario eueniunt. Ad alios vero concurrit voluntas: vt actiones nostræ: & ad harum euentum concurrunt cœli afficiendo atque disponendo. Sed cum nos simus illorum domini: tandem contingenter è nobis proficiscuntur. Et breuiter aiunt quod rebus existentibus: & ad imaginationem ablata omni voluntate & humana & diuina: omnes euentus necessario aguntur atque fient. Huius sententiæ Crisippus tarsensis cleontis auditor in libro de Fato: quem ætate. 80. annorum scripserat esse videtur. Peripathetici vero naturam rerum in tres diuisere. Nam aliam dicunt necessariam vt cœlestium & diuinorum: & eorum omnium quæ materiæ & contrarij sunt expertia. Aliam impossibilem: veluti eorum quæ non sunt: nec in viribus continentur causarum: vt Hipocentauri, & id genus. Aliam vero contingentem inter hæc mediam: quæ si æqualis sit ad vtrunq; contingens reddit infinitum: si ad alterum magis apta: contingens facit natum. Horū contingentium duæ sunt causæ: materia videlicet ipsa: quæ est causa vniuersalis omnium contingentium. Atque voluntas humana saltem actionum nostrarum per se: multorum aliorum per accidens. Nam licet actiones animalium & rerum naturalium sint determinate cum proficiscāntur à natura illorum: vt vero subduntur humanæ voluntati contingentiam subeunt. Qua ratione fit vt sublata voluntate nostra & dei: adhuc in rebus potest esse contingentia quæ proficiscitur à materia. Nam licet vnumquodq; in sui actionem sit limitatum: tamen propter concursum plurium causarū adhuc pōt euentus contingens esse. Ea vero quę peripatheticis qōnem maximam faciunt: sunt duo. Primū qūo cum rerum contingentia stat prouidentia diuina. Cum illa sit non nisi necessariorum. Secundo qūo stare pōt cum necessariā cœli caus alitate. Ad quæ Auerroes in multis locis respōdens. Primum euitare enititur per hæc q deus prouidentiam rerum non habet particularem: cum cognitio particularium sit extra sciētiam & doctrinam. Sed rerum prouidentiam habet vniuersalē aliqua ex parte: sub quo sane modo necessitatē habent. Scdm vero euitat qm cœlum solum causam vniuersalē persui lumen & motum rerum dicit. Nam res ipsæ suis à proximis causis proficiscuntur è cœlo vti ab vniuersali causa. Sed hæc quæ dicit sunt confutata à nobis in multis locis libri destructio destructionum. Et arguitur nunc. deus est causa entis vt ens. igitur omnium modorum entis: sed modi entis sunt necessarium & cōtingens: vt quinto meta. habetur. Igitur causa entis cōtingentis: & necessarij. Igitur cum dei causalitate stat contingentia. Quo vero ad cœlestem causalitatem argno. Nam aia quæ nulli corporeæ impressioni subditur pōt disponi ad contrarium: & non sequi naturam illius dispōnis. modo rōnalis anima nulli impressioni corporeæ subditur. Igitur potest disponi à cœlo: & illius dispōnis eligere contrarium. Qua rōne cum causalitate cœli stat contingentia actionum nostrarum. Hinc patet q triplex sit natura videlicet necessaria: quędam penitus contingens: quędam impossibilis: propōnes necessariæ, in natura sunt necessaria: velut de necessitate sol exoritur. propositiones contingentes sunt in natura cōtingenti: quæ si exierint ad actum: propōnes erunt de inesse, si non exierint ad actū: sunt de contingenti. Propōnes vero impossibiles in natura sunt de impossibili. Huius pōnis fuit Ptolomeus oīum mathematicorū princeps in prohemio librorū apotelesmatū: vbi pluribus rōnibus probat fatum: qd in stellarum cōstitutionibus consistit: rebus non necessitatem imponit. Sed afficit ad alteram contingentis partem. Tunc ad rōnes. Ad primam forticolæ tenent aīam antichristi post. A. instās adhuc contingenter esse. Nā qd semel est contingens: semper est contingens: perpetuari tñ eam fatentur volūtate diuina: vt Plato ēt in Thimeo ait. Alij peripathetici tenent aīam antichristi post. A. necessario esse: & ita cōcedunt aīam antichri aliqñ necessario esse: nō tñ valet: igitur necessario erit. Cū arguatur. A. fm quid ad simpliciter. Vlterius ad fm cōcedunt, forticolæ tps in quo erit aia antichristi necessario aliqñ fore: non tñ aīam antichristi fore necessario: qm in illo tpe qñcunq; erit: aīa illa cōtingēter erit. Adscdam principalē rñdet Auer. & etiam Ioā. Grāmaticus primo Priorum q ex maiori de necessario & minori de inesse. conclusio fit de necessario condīonato: quo concedo q oē cōtingens erit necessario inquātū futurū: veluti valet de necessario. oē currēs mouetur. Socr. currit. igitur de necessario Socr. mouet inquantū currit. Hęc res satis disputata est ī lib. Priorū. Ad tertiā rñdet forticolæ casum esse impossibilem: qm non pōt accipi oīa quæ pōt impedire: nec oīa q pōt pmouere ad aliquod fore: cū illa sint infinita. Ad quartā dicendū vt ad scdam: erit. n. conclusio de necessitate conditionata, videlicet, q oīa futura necessario erūt vt pscita q absolute nō necessario erūt. Ad quintā dīci pōt q oīs de præterito est ñecessaria: cuius veritas non dependet à futuro: vt est in proposito. Ad sextam forticolę concedunt prædestinatum posse damnari. Non tñ posse prædestinatum damnari. Nam prima est in sensu diuiso: quæ non debet poni inesse. Secunda vero de sensu cōposito: q reqrit veritatē momētariā. Theologi cōcedūt pdestinatū posse dānari & qñ dr ponat iesse: nō admittunt:

Marginalia: Tertia positio. — Secda positio. — Positio peripatheticorum. — Difficultas. — Auer. positio — Confutatio.

admittunt:quia repugnat posito. Positū enim est fuisse prædestinatum:cui repugnat ipsum damnari. Non enim captiunculatores aiunt omne possibile est aut admittendum: aut concedendum, Sed solum cum non repugnat posito. Alij peripathetice magis aiunt omne possibile per se debere & posse poni inesse: per accidēs tamen nonnunquam poni non potest: veluti in casu, vbi præcessit obligatio illius oppositi. Algaçel vero maximus inter Arabes melius satisfacit & ad rem:asserit enim deum prouidere & præscire cuncta ventura. sed sua scientia est talis vt non rebus necessitatem ponat. Nam vt deus scitur quid non est: ita scitur quomodo non scit nos. scitur enim q deus non scit nos: modo quo scimus res: nam scientia nostra est ex necessarijs:& de necessarijs. scitur autem q scientia dei non est modo nostro. Sed quomodo sit,est nobis ignotum:& per cōsequens ignotum nobis est quo modo cum dei præscientia stat euentuum contingentia. Tunc ad punctum dico q deus præsciuit quicquid erit de Socrate: & tamen non sequitur q necessario omne illud erit. modus vero quo illud fieri potest est nobis ignotus. Sed dices scientia dei est perfectior. igitur magis ex necessarijs & de necessarijs. negatur consequentia: quoniam scientia quæ est necessariorum & contingentium est amplior & perfectior:cum sit multorum quam illa quę est necessariorum tantum. Sic igitur secundum virum istum asserendum est deum præscire cuncta:modus vero quo est ignotus. Et si adhuc cauillabis deus præscit Socratem beādum: aut igitur Socra. potest damnari aut non. dico q potest damnari:& potest non damnari. Et cum dicitur ponatur inesse. volo esse positum:nō tamen sequitur. igitur scientia dei est deceptio: quoniā illa præscientia fuit cum vtroq;. Esset enim deceptio si fuisset alterius tantum. Modus vero quo illa præscientia sit vtriusq;: & alterius est vltra captum humanum. Ad septimum concedunt sorticolæ aliquod ens sciens futura necessario esse & fore: accipiendo ipsum formaliter: non tamen inquantum scit futura. Ad octauum concedunt aliquod esse necessario corruptibile: quod necessario non erit vt antichristus: qui nunc contingenter erit:& tamen necessario erit corruptibile: nec repugnant. Ad nonam dicendum q anima potest impedire actionem cœli: non quia sit maioris virtutis: neque equalis: sed quia illi improportionata. Ad decimum dico quōd cœlum potest dupliciter agere in hominē. vno modo ipso adhuc permanente debito instrumento pro actionibus suis:& ita cœlum nō agere potest in homine nisi contingenter. alio modo destruendo instrumenta pro actionibus: & ita non est priuare arbitrium: sed corrumpere instrumentum agendi.

Tutius est sic credere, quam aliud sapere.

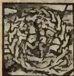
Per idem patet ad vndecimum. Ad duodecimum solutio patet: sunt enim stellæ motus: & configurationes propter nos fine secundario: nec inconuenit illam esse frustra respectu finis duplici. Cum tamē sint adhuc propter finem primum. Propterea multæ sunt actiones quæ euitari non possunt vt generatio & corruptio,& propterea non sunt frustra. Qua ratione patet cū cœli causalitate: & dei præscientia posse stare euentuum cōtingentiam: quā Auer. ignorauit.

Primi de interpretatione Finis.

ARISTOTELIS DE INTERPRETATIONE LIBER SECVNDVS.

Augustino Nipho interprete, & expositore.

De variis infinitis enūciationibus, & earum oppositionibus ac sequelis: nomina item ac verba transposita, idem significare. CAP. I.

VONIAM autē affirmatio est enūtiatio aliquid de aliquo significās, hoc autē est aut nomen, aut noīe uacans: unū uero et de uno id in affirmatione esse oportet. Dictūq; est antea qdnā sit & ipsum nomen, & quid etiā noīe uacās. (Ipsum.n.non hō nomē quidē nō dico, sed indefinitū nomen. Vnū.n.quodāmō indefinitū nomē significare uidetur: quēadmodū & nō ualet nō uerbū) sed indefinitū uerbū appello. Erit igitur affirmatio oīs atq; negatio aut ex noīe & uerbo, aut ex indefinito noīe & uerbo.

Qualibet enuntiatio siue affirmatiua siue negatiua est ex nomine verbo finito, vel infinito composita.

Cōm. 1. Expositores latini oēs hic secūdum de interpretatione librum constituunt. In quo expositor Thomas Arist. de enūtiatione agere asserit: quatenus per aliquid sibi additum determinatur. Nā in primo de enuntiatione absolute actum est. Alij volunt. Aristo. de æquiualentia & conuersione & consequentia enuntiationū pertractare. Sed quicquid sit de intentione libri: in græcis codicibus hic non librum secundum constitutum adinueni. Nam Arist. hunc librum non per partiales libros diuisit. sed per particulas: in quarum qualibet propriā adiecit intentionem. Nos vero & more latinorum per libros:& more Arist. per particulas ipsum diuidemus qñ occurrit. Arist. igitur hac in parte talem præponit conclusionem. oīs affirmatio aut negatio ex nomine constat & verbo siue finitis siue infinitis. Et ita verba litteræ ad vnum syllm sic resoluuntur: oīs enuntiatio aliqd de aliquo significans: ex nomine constat & verbo finitis vel infinitis, oīs affirmatio vel negatio est enuntiatio significans aliquid de aliquo. Igitur oīs affirmatio vel negatio ex noīe cōstat & verbo finitis vel infinitis. Huius sylli primo sumpsit minorem dicens: qm aūt affirmatio est enuntiatio aliquid de aliquo significans. hæc est minor: quæ suspensiue legi debet vsq; ibi { Erit igitur affirmatio.} Maior vero ex descriptione enuntiationis supposita est. Aīaduersione tñ dignum non nunquam propōnes accipi in orōne necessaria inutiles quidem ad syllm, ad aliquid tñ commodas vt ad psyllm: aut ad occultatione: vt inquit Philoponus. non nunquā ad terminorum expōnem, qui in syllo aut prosyllo ponuntur. Interdum vero ad ornatum vt rhetores agunt. aliqñ ad cauillos fieri possibiles, & pp alias causas. Arist. igitur in his quæ hic ait multa accepit inutilia & ad syllogismū & prosyllm: sunt tñ addita vt termini maioris & minoris necnon conclusionis intelligantur. Propterea declarans quid per aliquid de aliquo dicere velit: quod in maiori & minori accepit. quidúe per nomen & verbum finitum & indefinitum intelligat in conclusione. Inquit, hoc autē id est id, quod de aliquo dicitur. est aut nomen: aut noīe vacans: quod græce est anonymon. Tale vero siue nomē siue anonymō oportet vnū de vno tam in affirmatione quā negatione: subaudi si enuntiationis vnitas sit saluanda. Et quasi sese excusans, inquit. dictūq; est antea quid nā sit ipsum nomē: quidq; anonymō: quod in exēplo repetit dicēs. Ipsum

enim non homo nomen quidem non dico: sed aoriston hoc est indefinitum: siue infinitum: siue interminatum. Sed quia dixit id quod dicitur de alio: & id de quo aliud dicitur debere esse vnū: hoc quasi exponit dicens: vnū enim non simplr: sed quodammó quo ad vnitatem significatus indefinitum nomen significare vr̄. Silr autē & non valet non verbum: sed indefinitum verbum appello. Hæc sunt præmissa ad terminorū expōnē: qui in sylło sunt: quibus addit sylłi conclusionē. & inquit. Erit igitur affirmatio oīs: atq; negatio: aut ex nomine & verbo: aut ex indefinito nomine & verbo. Hæc ē cōclusio.

Non solum sed ex verbo constare enuntiationem docet.

Absq; autem verbo nulla est affirmatio, atq; negatio ulla. Ipsum enim est, aut erat, aut erit, aut fit: atq; alia id genus uerba ex numero sunt eorum quæ dicta sunt. consignificant enim tempus. Quare prima affirmatio atq; negatio erit, est homo, non est homo. Deinceps est non homo, non est non homo. Rursus est omnis homo, non est omnis homo. Est omnis non homo, non est omnis non homo: Et in temporibus quæ extrinsecus sunt, eadem est ratio.

Cōm. 2. Quia enuntiationem constare ex nomine nemo dubitat; cū nomen sit enuntiationis principalissima pars: è qua & verbum & enuntiatio ipsa fere tota proficiscitur. ad denotandum verbum ad enuntiationem nō minus necessarium esse: ait{ Absq; aūt verbo nulla est affirmatio atq; negatio vlla.} Insup ne quis credat illud solū de verbo præsenti esse intelligendū, ad cætera tpa animaduertens, inqt. Ipsum. n. est de pñti: aūt erat siue fuit de præterito: aut erit de futuro: aut fit in contingentibus atq; alia id genus verba similiū tēporum, aut personarū ex numero sunt eorū quæ dicta sunt in li. primo esse necessaria enuntiationi. Quia dixerat enūtiationes fieri ex noīe & verbo: & ex anonymo & verbo vacāte: qs inter has sit ordo in oppōnibus subscribit: & inquit. quare (vt vno verbo vtar) enuntiationes de verbo & nomine: priores sunt eis quæ sunt de anonymo & verbo vacāte. Sunt. n. illæ simpliciores. hæ vero per additionē dictæ. Et quæ dicit patent. Debes scire ꝙ subticuit exēpla in particularibus & singularibus. In particularibus quidē: qm̄ hæ cum indefinitis coincidunt in virtute. In singularibus vero: qm̄ p quantitates non variātur. Rursus prætermisit exēpla in enuntiationibus de prædicatis noibus vel anonymis: & de subiectis & prędicatis simul noibus & anonymis: quia iudiciū est idē. Amplius exēpla tacuit cęterorū tēporū: quia vt inquit ipse rō ea-dem est in omnibus. Ambigunt expositores quanta sit indefinita de subiecto aoristato siue indefinito, vt nō homo est. Antiqui peripathetici opinabantur illam & cęteras id genus vniuersales esse affirmationes. Quorum erat potissima ratio: quia contraria contrarios effectus derelinquunt circa idem: sed finitudo nomini finito addita: vt in illa, homo est. ponit pro certo constitutoq; supposito determinationem. igitur infinitudo nomini addita derelinquet infinita supposita. Aristot. autem in exemplo præsentis textus contrarium sentit: vt aperte patet: ideo secundum Philoponum in prioribus dici potest ꝙ relinquere infinita potest esse sub indifferentia: vel (vt sorticolę dicunt) sub disiunctione: & hoc modo nō facit ad vniuersalitatem. Alio modo sub illatione: vt sorticolæ aiunt sub copulatione: & hoc modo ad vniuersalitatem facit, Primo modo infinitudo illa in nomine ipso aoristato relinquitur, & non secundo modo: & ita non vniuersalem, sed indefinitam adhuc illa enuntiatio vim detinet.

Particvla Tertia.

In enuntiationibus tertij, adiacentis non solū oppositio est verbi affirmare & negari, sed nominis finiti, & infiniti.

Quum autem ipsum est tertium adiacens prædicatur dupliciter iam oppositiones dicuntur. Dico autem ut est iustus homo: ipsum est tertium adiacere dico nomen aut uerbum in affirmatione.

Cōm. 3.

Docuit multiplicare enuntiationes de secundo adiacente solum per vnam oppositionem: nunc docet multiplicare enuntiationes de tertio. Exponit tamen primo quid sit propositio siue enuntiatio de tertio. Quam Auerroes trinariam vocat. & inquit { Cum autē ipsum est tertium adiacens prædicatur, dupliciter iam oppositiones dicuntur: } hoc est duæ esse possunt oppositiones: altera quidem penes verbi affirmationem & negationem: altera penes prædicati finitudinem & infinitudinem. Exponit quod dixerat per exemplū & inquit. dico autem vt est iustus homo. ipsum est tertium adiacere dico nomē, id est, tertiam dictionem aut verbum: vt est secundum veritatem. Debes scire primo ꝙ in enuntiationibus de secundo adiacente: attenditur vna oppositio penes verbi affirmationem: & negationem vt est homo: non est homo. Hæ enim vna oppositione opponuntur, videlicet, qualitate verbi. In enuntiationibus vero de tertio possunt fieri duæ oppositiones: vna penes verbi qualitatem: altera penes prædicati finitudinem & infinitudinem. vnde In his: est iustus homo: non est non iustus homo. duæ oppositiones sunt: vna ad ipsum verbum: altera ad prædicatum. Secundo debes scire ꝙ ipsum est adiacet tertium nomen: aut verbum in enuntiatione: quoniam potest accipi vt dictio: & tunc ipsum est vt dictio tertia adiacet: potest accipi vt verbum vt est secundum veritatem: & ipsum est tertium verbum dicetur adiacere. Tertio debes scire quòd more græco semper ponitur verbum primo loco: deinde prædicatum, demum subiectum: vt est iustus homo. verbum est ipsum est, prædicatum ipsum iustus, subiectum vero ipsum homo. Hoc autem græci faciunt: quia præcipuum prædicatum est verbum. ideo primo in loco statuunt. Prædicatum est ante subiectum. ideo secundo loco. Alij melius etiam dicunt quòd ipsum est primo ponitur loco: quia est capax oīs determinationis, scđo ponitur prædicatū: quod est minus verbo determinationis capax: & magis ipso subiecto. Vltimo subiectū tanq̄ summe determinatum,

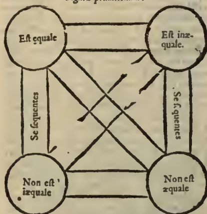
Quare ob id ipsum quatuor erunt hæc.

Comm. Concludit enuntiationum multiplicationem,& inquit{Quare ob id ipsum quatuor erunt hæc. Nam cum sint duæ oppositiones: quælibet oppõ ad minus duas requirit. igitur si primæ erunt duæ: hæc erunt quatuor. Sed dices quid demonstrat illud verbum illa: cum ait quatuor erunt illa. Videtur.n.ꝙ non sunt nisi duæ.nam hæ duæ sunt,est iustus.hõ.non est non iustus homo:quę tñ duplici opponuntur oppõne. igitur non quæcunꝗ opponuntur duplici oppositione:sunt quatuor. Scdo dices ꝙ erunt sex:duæ oppositione verbi: duæ oppositione subiecti per finitum & infinitũ:duæ oppõne prędicati sir:vt est iustus hõ.non est iustus hõ. Item oppositione subiecti: vt est iustus hõ. non est iustus non hõ. Oppõne vero prędicati vt est iustus hõ. non est non iustus non hõ. Ad primum dici põt ꝙ illud verbum illa siue hæc:demonstrat quatuor enuntiationes:quæ seorsum opponuntur: vt illas est iustus hõ,nõ est iustus hõ. est non iustus hõ,non est non iustus hõ. Ad secundam dico ꝙ Arist. non habet considerationem ad subiectũ: sed solum ad prædicatum, videlicet ,formale quod est verbum est: & materiale quod est oppositum verbi: ideo multiplicauit quatuor tantum.

Harum quidem duæ ad affirmationem & negationem se habent secundum consequentiam: ut priuationes. Aliæ uero minime.

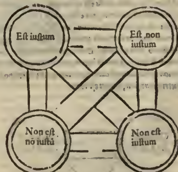
Com. 5. Circa expositionẽ huius loci non paruæ extitere expõnes apud græcos. Aliter enim hunc locum Ammonius:aliter Herminius,aliter Porphyrius intelligit. Ego vero faciliorem sensum colligens: non aliter exponam hunc locum quam sese Aristo. interpretetur in fine pri mi priorum. Primo igitur debes scire, ꝙ terminorum quidam opponuntur priuatiue, vt iustum iniustum, ęquale inęquale: probum improbum: doctum indoctum:& id genus. In his quatuor per oppõnem eriguntur enuntiationes. Prima est affirmatiua recta,est ęquale. huic negatio recta est illa, non est æquale. Tertia est affirmatio transposita est inęquale, Huic opposita negatio est illa:non est inæquale.

Figura priuationum.

In his est talis ordo vt negatio recta ad affirmationem transpositam sequatur. nam ad esse inæquale: sequitur non esse æquale. Et negatio transposita ad affirmationem rectam: similiter sequitur vt ad esse æquale sequatur non esse inæquale. Sic igitur harum quatuor negationes sequuntur. Affirmationes vero minime. Vlterius debes scire ꝙ etiam sunt termini qui opponũtur infinitiue vt iustum:non iustum, æquale: non æquale, bonum & non bonum: & id genus. In ijs etiã quatuor aliæ fiunt similes priuationibus: affirmatio quidẽ recta est vt est iustum: huic negatio opposita erit, non est iustum. Affirmatio transposita est non iustum: huic negatio opposita erit, non est non iustum.

Figura infinita oppositarum.

Harum quidem negationes sequuntur ad affirmationes vt dictum est in priuationibus modo transposito, videlicet, ad affirmationem rectam, sequitur negatio transposita, vt est iustum. Igitur nõ est non iustum. Et ad affirmationem transpositam negatio recta: vt est non iustum. igitur non est iustum. Econtra vero minime. Inquit, harum quatuor quæ dictæ sunt: duæ ad affirmationem & negationem se habent ẜm consequentiam, vt priuationes. hoc est illarum quatuor infinitiuę oppositarum: duæ sequuntur vt negationes ad affirmationes modo transposito: vt diximus in his quæ priuatione opponuntur: duę vero vt affirmationes minime sequuntur ad negationes: quemadmodum nec in priuatione oppositis. Quasi velit dicere ꝙ ad affirmationẽ rectam se habet ita negatio transposita vt sequatur illam. Ad negationem vero rectam affirmatio transposita ita se habet vt antecedat: & non sequatur. Hic notãt iuniores quatuor regulas quas in prioribus diximus: & dicemus passim. Prima ex affirmatione recta sequitur negatio transposita hoc est ex affirmatione de prædicato finito: sequitur negatio de prædicato infinito: vt est æquale. igitur non est non æquale. Secunda ex affirmatione transposita: sequitur negatio recta vt est non æquale, igitur non est ęquale. Tertia ex negatione recta non sequitur affirmatio transposita nisi cum subiecti constantia: quia non valet non est bonum: igitur est non bonum. Nam centaurus non est bonum: qui tamẽ falso dicitur est non bonus. Vltima ex negatione trãsposita non sequitur affirmatio simplex recta: quia non valet non est non bonum, igitur est bonum. Nam centaurus non est non bonum: qui tamen falso fertur centaurus est bonus nisi subiecto constante. Hæ regulæ fundantur in contradictione: etiam ad ipsas non est instare, ideo sunt optimæ.

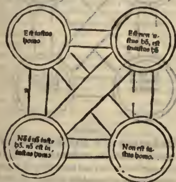
Regula. Prima. Secunda. Tertia. Quarta.

Dico autem ipsum est aut iusto, aut non iusto adiacere. Quare etiam negatio. Igitur quatuor erunt.

Posset

Com. 6. Posset cauillator dicere Arist. quod hæc est affirmatio. est iustum. cuius negatio erit est non iustum. Et ita non erunt quatuor cum non differant est non iustum: & nõ est iustum. Respondet. dico autẽ ipsum est in illis ambabus aut iusto adiacere: & idem facere affirmationem hanc est iustum. Aut adiacere non iusto: & ita etiam facere affirmationem transpositam hanc, est non iustum. Nam vtrobiq; ipsum est affirmatum manet. Propterea concludit: quare etiam negatio, id est, verbum negatũ, subaudi potest adiacere verbo vtriusq; illarum: adiacẽdo, primo fiet hæc, non est iustum: quæ negatio dicitur recta. Adiacendo secundo, fiet illa, nõ est non iustum. Igitur erunt quatuor vt dictum est, videlicet, affirmatio & negatio rectæ siue simplices. Affirmatio & negatio transpositæ siue per additionem dictæ.

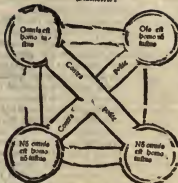
Quot non vniuersales format secundum oppositionem. *Intelligamus autem id quod dicitur, ex iis quæ hic subscribuntur. Est iustus homo, huius negatio: non est iustus homo. Est non iustus homo. Huius negatio non est non iustus homo. Hic enim ipsum est: & item ipsum non est iusto: & non iusto adiacet. Hæc igitur sic posita sunt, ut in resolutiuis dictum est.* *In calce primi libri Priorum.*

Com. 7. Quod verbum adiacet iusto & non iusto, per exemplum declarat. vbi patet ipsum est adiacere iusto. in hac. est iustus homo. & non iusto. in illa. est non iustus homo. Itemq; & ipsum non est similiter adiacere iusto in illa, non est iustus homo. Et adiacere non iusto in illa, non est non iustus homo. Quæ ratio docet illas esse quatuor, & non duas tantum. Sic igitur patet quòd habendo rationem ad prædicatum tantum, possumus habere rationem ad prædicatum formale solum: vt in binarijs: & ita erunt duæ oppositæ penes affirmationem & negationem verbi. Habendo vero rationem ad prædicatum formale hoc est verbum: & ad p̃dicatum materiale hoc est appositum: erunt quatuor duæ simplices oppositæ penes verbi affirmationem & negationem: quæ rectæ è peripatheticis nonnullis appellantur. Duæ compositæ penes vtrunque prædicatum oppositæ: quæ transpositæ dicuntur. Hæc de multiplicatione particularium: & de ordine earum inter se habemus ab Aristotele. *Epilogus.*

Similiter autem sese habebit, si nominis uniuersaliter sit affirmatio. Veluti omnis est homo iustus, negatio huius: non omnis est homo iustus. Omnis est homo non iustus, non omnis est homo non iustus.

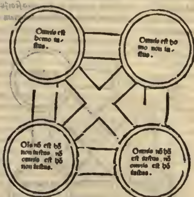
Diametra.

Diametra.

Hactenus de multiplicatione non vniuersalium, & de illarum oppositione atq; consequentia. Nunc de multiplicatione vniuersalium vult loqui. Boetius vir magnus forsitan auctoritate Alex. aut Porphy. quos in parte plurimum sectatur, videtur intelligere per affirmationem & negationem nominis vniuersaliter: simplices & transpositas penes prædicata tam contrariæ: quam contradictoriȩ oppositas. Com. 8. *Expositio Boetij.*

Cuius viri figura est.

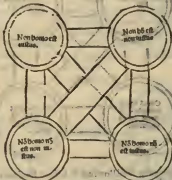
Hæc enim apud Boetium se habent similiter vt dictum est in prima figura. Nam negatiuę sequuntur affirmatiuas modo declarato in quibus possunt formari quatuor regulæ: vt in non vniuersalibus dictum est. Hæc expositio non placet: quia contradicit exemplo Aristote. Amplius hæ essent sex, illæ fuerunt quatuor. Propterea melius cum Herminio philosopho sentio quod Arist. per affirmationem & negationem nominis vniuersaliter vult contradictorias penes qualitatẽ & quãtitatem. Vt sunt. omnis homo est iustus. huic opposita. non omnis homo est iustus. omnis hõ est non iustus, non omnis est homo non iustus. Et tunc hæ numero quatuor erunt, & quo ad consequentiam etiam similes sunt illis non vniuersalibus. Debes scire quòd etiam has multiplicauit solum penes prædicatum subiecto semper existente vt in primis non vniuersalibus finito.

Verum

Verum quæ per diametrum opponuntur, non contingit similiter veras esse simul, sed contingit quandoq;.

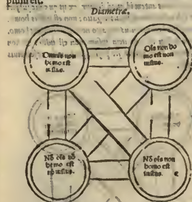
Cōm. 9. Nunc differentiam tangit inter non vles & vles. Sed laborauerūt veteres, quid Arist. per angulares intelligat, quod græce est per diametrum oppositæ, quos non possum non mirari, cum tantum laborauerint, cū res ipsa sit cognitu facilis. Ideo debes scire q per diametrum oppositas vult ea quæ opponuntur qualitate prædicatorū sola. Et sic hæ p diametrū opponunt. oīs homo est iustus. oīs homo est nō iustus. Aliæ diametræ sunt, non oīs homo est iustus, non oīs homo est non iustus. Inquit, verum quæ p diametrū opponunt, nō contingit similiter esse simul veras tam superiores q̃ inferiores: vt erat in non vniuersalibus. vbi tam diametræ superiores quam diametræ inferiores erant simpl veræ. Sed contingit quandoq;, idest, sed contingit solum in aliquibus, vtpote in diametris inferioribus. Hæ enim stant simul. non oīs homo est nō iustus. & nō oīs homo est iustus. Nam prima valet hanc, aliquis homo non est non iustus. Secunda valet illam: aliquis homo non est iustus, modo hæ stant simul. Nam prima verificatur pro Socrate iusto. Secunda pro Phalere impio. Propter quod illud verbum græcum pote: quod latine est aliqn̄ siue qn̄q; siue interdum, hic sumitur pro aliquibus. Hæc videtur expositio Herminij etiam.

De sex infinitis propositionum subiectis. *HAe quidem igitur duæ inter se opponuntur, Aliæ uero duæ sunt: cum non homo tāquam subiectum quoddam accipitur. Vt est iustus non homo, non est iustus nō homo. est non iustus non homo, non est non iustus nō homo. Atq; plures his oppositiones non erunt. Hæ uero seorsum ab illis, ipsæ per sepsas erunt, modo non homo tanquam nomine utantur.*

Cōm. 10. Tertio docet multiplicare enuntiationes de tertio adiacente penes subiecti infinitudinem. Vnde hæ à primis non differunt nisi q in illis semper subiectum finitum seruabatur. In his autem semper infinitum. De verbo vero & prædicato verbi agendum est vt in primis. Epilogat igitur & inquit. Hæ igitur duæ inter se opponuntur. hoc est duas esse opppsitiones semp subiecto exñte finito patet. Aliæ vero duæ sunt subandi subiecto semp existēte infinito quarū exempla in figura ponit: & sermo patet. Tunc quasi epilogando, & ponendo differentiam inter has vbi semper subiecti infinitudo seruatur, & illas vbi subiecti finitudo semper aderat, inquit, atq; plures ijs oppositiones non erunt, qm̄ duæ in primis seruata finitate subiecti, Duæ in his seruata infinitudine. Differūt aūt hæ ab illis, quia hæ seorsum sunt ab illis: quia semper in his seruat subiecti infinitudo. Illis vero infinitudo. Et propterea hæ sunt aliæ ab illis differētia subiectorū, & erunt hę inter se ita quo ad consequentiam & oppositionem vt primæ. modo non homo tanquam nomine siue subiecto vtātur. Hoc est dummodo semper subiecti seruetur infinitudo. Et dixit tanquam nomine: quia nomen infinitum non est nomen, sed vicem nominis tenet. Debes scire q hæ sunt disperatæ à primis. prima differentia subiectorum vt dixi in secundo, quia negationes harum nō sequūtur affirmationes illarum, propterea se habēt inter se ea oppositione, eo ordine, quibus & primæ se habebant. Et vt multiplicauit enuntiationes non vniuersales, ita potes & vniuersales multiplicare, quarū exemplum est. Differentia enunciationum.

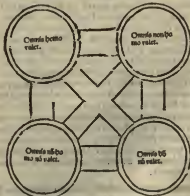
Diametræ.

Diametræ.

Hæc sunt quæ Arist. dixit de multiplicatione enuntiationum vbi verbum ipsum est prædicatur aut secundum aut tertium adiacens.

Quibus uero non accommodatur ipsum est, ut cum hec ponuntur, ualet & ambulat. In his idem facit hoc modo positum, ac si ipsum est adderetur: ut ualet omnis homo, non ualet omnis homo, ualet oīs non homo, non ualet oīs non homo.

Docuit multiplicare enuntiationes de verbo ipso est, nunc docet multiplicare illas in quibus non ipsum Cōm. 11.

est po-

est ponitur, sed cætera verba adiectiua, vt in quibus ponuntur hæc verba ambulat & valet. Et inquit, quibus vero non accommodatur ipsum est: vt cũ hæc ponuntur valet & ambulat. In ijs idẽ facit hoc modo positũ. Ac si ipsum est adderetur vt per exempla ondit. Debes scire q; in his variatio est penes subiecti finitudinẽ & infinitudinem: quia vt dicetur penes ipsum verbum obseruari non potest. Rursus licet in his duæ oppositiones fiant, quatuor quoq; enũtiationes quemadmodum in illis, non tamen simili modo hæ se habent secundum ordinem & consequentiam. Nam negatiuæ suppositæ non sequuntur affirmationes simplices, nõ enim sequitur, oĩs homo valet. igitur oĩs non homo non valet: quia contradictorium consequentis, aliquis non homo valet: stat cum antecedente. potest enim valere equus aliquis non homo. Nec sequitur omnis nõ homo valet. Igitur omnis homo non valet. Potest.n. antecedens esse verum: & consequens falsum. & ita hę se habent simili modo cum illis quo ad multiplicationem atq; oppositionem: non autem quo ad ordinem & consequentiam. Sunt qui dicant q; Arist. comparat has vbi adiectiua verba ponuntur enũtiationibus, vbi ipsum est secundum adiacens prædicatur: & tunc sensus est apud eos, quibus vero nõ accõmodatur ipsum est: vt cum hæc ponuntur valet & ambulat. In his idem facit hoc modo positum: ac si ipsum est adderetur. Et ita volunt enũtiationes tales esse veluti illas vbi ipsum est secundum adiacens prędicatur: quo videlicet ad enuntiationem numerum oppositiones & consequentias. Et ita iste sermo non trinarijs, sed binarijs similis est. Hæc expositio puerilis est & friuola. Aristo. enim cœpit de trinarijs loqui: vt nunc redeat ad binarias transgressio esset. Propterea malo errare cũ Ammonio: qui textum comparatiuum facit non ad binarias sed ad proxime dictas: Hæ.n. homo ambulat, homo non ambulat, non binariæ apud græcos habentur sed trinariæ. erit igitur comparatio solum quo ad numerum & oppositiones, quo vero ad ordinẽ minime. Erit etiã dissimilitudo: quia his in enuntiationibus subiecti attenditur variatio. In illis secus vt dictum est. De multiplicatione vero omnium insimul perquire doctissimum Syrianũ Philoxenũ, qui subtili ratione omnes collegit, atq; in numerum & normam redegit.

Animaduersio circa textum.

Expõ aliquorum.

Contradictio.

Non enim dicendum est non omnis homo, sed ipsum non ipsi termino homo addendum est. Ipsum enim omnis, non uniuersale significat, sed quoniam uniuersaliter. quod quidem ex his patet. ualet homo, non ualet homo. ualet non homo, non ualet non homo. Hæc enim ab illis differunt ex eo quia non sunt uniuersaliter. Quare ipsum omnis aut ipsum nullus nihil aliud significant quam nominis uniuersaliter affirmationem aut negationem. igitur cætera id genus addi oportet.

Infinita redduntur enunciationes ex pte subiecti additione negationis ad subiectũ, nõ autem ad notã vniuersalitatis

Circa dicta fortasse ambiget iunior vtrum negationis nota, videlicet, ipsum non sit addenda ad ipsum, omnis, an ad ipsum homo, Si debeat enuntiatio reddi infinita siue de subiecto aoristato: Et fortasse arguetur q; sic. vniuersale potest infinitari infinitarij;. Sed ipsum omnis siue ipsum nullus sunt vniuersalia, igitur possunt infinitari. & ita illis addenda erit negationis nota. Respondet q; si enuntiatio debeat reddi aoristica siue de subiecto infinito negationis nota non ad ipsum omnis addenda est, sed ad ipsum homo. Inquit, {non enim dicendum est non omnis homo} si enuntiatio videlicet ipsa aoristica fieri debeat {sed ipsum nõ ipsi termino homo addendum est} & tunc erit enuntiatio aoristica de subiecto infinito. Ad cauillum respondet q; ipsum omnis non est vniuersale, sed vniuersaliter significat: siue est vniuersalis prædicationis nota. Et tunc minor cauilli falsa erit. Inquit. {ipsum enim omnis nõ vniuersale significat, sed qm̃ vniuersaliter} consignificat, estq; vniuersalis prædicationis nota. Et hoc declarat exẽplis. & inquit {quod quidem ex ijs patet. valet homo, non valet homo} vbi ambæ sunt simplices ob ipsum terminum homo {non valet non homo, valet non hõ} quę sunt aoristicæ: quia terminus homo aoristatos existitit in illis. hęc.n. ab illis differunt ex eo, quia non sunt vsr: & per consequens vt in his aoristatio penes terminũ hõ habetur, ita in vniuersalibus vniuersaliter. Ideo infert {quare ipsum omnis aut ipsum nullus nihil aliud significat quã nominis vniuersaliter affirmationẽ aut negationẽ. } Igitur cætera his similia id genus addi oportet} cum his duobus: & dicere de illis vt de his quod aoristari non possunt.

Cõm. 12.

Sed circa hæc dubitant an verbum in oratione aoristari siue infinitari possit? Quidam græcorum expositorum dixerunt verbum aoristari posse in oratione. Primo: quia tunc nõ posset aoristari participiũ: cũ nihil aliud sit participium quam verbum resolutum siue deriuatum: vt Auerroes dixit in paraphrase primi huius. Secundo, sic verbum est & finitum & infinitum: vbi in oratione nõ aoristetur: frustra diceretur infinitum. Tertio, Plato in quodam dialogo volens probare q; sensus non attingit veritatis notionẽ sic syllogizat. Sensus non contingit rationẽ substantiæ, quod non contingit rationem substantiæ: nec ipsius veritatis notionem contingit. Sensus igitur veritatis non contingit notionem. Modo videtur ex negatiuis oĩbus syllogismum fecisse. hoc autem fieri non potest: nisi verbum aut participium infinitetur. Alexander aphrodisius propter hæc tenet verbum aoristari non posse in oratione. Immo semper aoristatio verbi in illius participium redũdat. Causam huius attulit, quia verbũ vnionem extremorum de proprio significatu habet: talis autem vnio aoristari non potest. Ideo si verbum adiectiuum aoristetur, id propter participiũ fit, in quo resoluitur. Tunc patet solutio. Ad primum enim patet verbum ea parte qua syncathegorema est aoristari nõ posse, sed qua cum participio conuenit, & ita consequentia nulla est. Ad secundum dici põt verbum nõ ea ratione qua syncathegorema aoristatur, sed ea parte qua in participium redundat. Et hoc modo in oratione poni potest vt in syllogismo Platonis patet. Ad syllogismum Platonis patet solutio: accepit enim verbum non contingit pro participio, idest, non contingens est. Secũdo, quærunt an syncathegoremata possint aoristari? Sorticolæ nonnulli tenere persuadent q; possunt aoristari. Primo, omne finitum potest aoristari: syncathegorema est ens finitum: cum non sit res finita. igitur potest aoristari. Secundo signum quanti finiti potest reddi infinitum: modo syncathegorema est signum termini finiti vniuersale aut particulare. Tertio quod prædicatur de ente & non ente videtur aoristatum: modo iste terminus non omnis prædicatur de ente & non ente. Hęc est enim vera, hypocentaurus est non omnis. Et hæc similiter, equus non est omnis. Et ita volunt propter hęc argumenta eiusmodi syncathegoremata posse aoristari. Hæc positio sic oude recitata

Prima dubĩ. An verba valeant infinitari.

Pl Alex.

Secũda dubĩ An signa possint infinitari.

Confutatio. Resp. ppria.

Confutatio. Responsio propria.

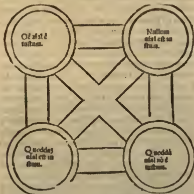
citata expresse Aristoteli contradicit. Verum potest trahi in bonum. nam syncathegorema: vt omnis nullus: & id genus: potest capi materialiter pro seipso in voce & sibi consimili in scripto aut in mente vt sorticolæ tradunt. Et hoc modo non syncathegorema sed terminus significatiuus dicetur. & hac ratione possunt talia aoristari: vt vltimum argumentum cõcludit, quia de ente & non ente prædicari potest. Alio modo sumi potest puræ syncathegorematice: & sic nõ est ens: sed entis vniuersaliter aut particulariter sumpti nota. Et ita patet ipsum vt sic non, posse aoristari: sed bene est nota aut aoristati, aut finiti termini. Tunc ad primũ patet solutio. nam hæc syncathegoremata syncathegorematice accepta non sunt entia, sed entium signa. Ad secundum maior est falsa. quoniã signum est nõ est terminus: sed termini signum: Tertium vero est solutũ.

Quid colligũt sorticolæ.

Sorticolæ colligunt ex regulis Aristotelis ab enuntiatione vbi verbum tertium adiacet sequi enuntiationẽ de secundo. Nam Arist. vult ꝙ ex negatiua non sequatur affirmatiua. Et hoc quia affirmatio ponit subiectũ esse. Propterea non valet. animal non est iustum: igitur est non iustum. nam prima non ponit animal esse, secunda vero ponit. rem hanc persuadent. primo, quia subiectũ debet sumi siue supponere secundũ vim verbi: modo in hac, animal est non iustum, vis verbi est præsentia & affirmata: igitur animal pro præsentibus & affirmatis supponi debet. Secundo hæc consequentia valet. animal est iustum: igitur animal animal est: quia si non. detur oppositum, tunc est non aĩal: vltra non est animal: igitur animal non est ens. ab æquiualenti ad æquiualentem. animal non est ens: igitur animal non est iustum, à superiori ad inferius: & ita ex opposito cõsequentis sequitur oppositum antecedentis: & per consequens illa consequentia bona erat, animal est iustum: igitur animal est. Rem hanc ad tempus transmittimus, sumus enim de ea non semel dicturi.

Contrariæ nõ possunt esse simul veræ, sicut subcontrariæ.

Cum autem huic affirmationi, omne animal est iustum ea negatio contraria sit, quæ nullum animal esse iustum significat: hæ quidem q, neq; ueræ simul, neq; in eodem sint perspicuum est. His uero oppositæ sunt intrdum, ut non omne animal est iustum, & aliquod animal est iustum.

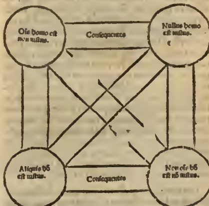

Com. 13.

Aristoteles vult repetere regulas consequentiarum: ideo antequam eas resumat: repetit quæ in primo dicta sunt de enuntiationibus quomodo se habent circa verum & falsum. Et dicit duo. Primum ꝙ cõtrariæ nõ possunt esse simul veræ. Secundum est ꝙ subcontrariæ possunt esse simul veræ. Inquit {cum autem huic affirmationi, omne animal est iustum, ea negatio contraria sit, quæ nullum animal esse iustum significat, hæ quidẽ ꝙ neq; veræ simul, neq; in eodẽ sint: perspicuum est. hoc est primum. his vero oppositæ vt subcõtrariæ (quæ oppositæ dicuntur: quia illis contradicunt ex trãsuerso: aut quia quantitate disperatæ sunt) sunt interdum simul veræ, vt per exẽpla patet. Quo vero ad græca verba attinet, dixit {neq; simul.} nam pro diuersis temporibus esse possunt veræ. Hæc.n. aureo seculo vera erat, omnis homo iustus est. nostris vero temporibus. hæc contraria illi est vera. nullus homo est iustus. dixit {neque in eodem.} quia respectu diuersorum suppositorũ esse possunt veræ simul: vt hæ. omne animal est rationale: vt animal sumitur pro hominibus. nullum animal est rationale. pro equis sumptum. subcontrariæ autem possunt esse in eodem tempore simul veræ, non tamen in eodem. hæ enim in eodem, quoddam animal est iustum. quoddã aĩal non est iustum: vim habent contradictionis si pro Socrate animal vtrobiq; accipiatur.

Affirmatiuã vniuersalẽ de prædicato infinito sequitur negatiua de prædicato finito. Negatiuam vero non vniuersalẽ de prædicato infinito sequitur affirmatiua opposita de prædicato finito.

Sequuntur autem etiam hæ, eadem quidem quæ est, omnis homo est non iustus, illa quæ est, nullus homo est iustus: hanc uero que est, non omnis homo est non iustus, ea quæ est illi opposita, aliquis homo est iustus. necesse est enim aliquem esse.

Com. 14.

Nunc ponit Arist. duas regulas. Prima est, ab affirmatiua vniuersali de prędicato infinito sequitur negatiua de prędicato finito, inquit. {sequuntur autem etiã hæ. eam quidem quæ est, omnis homo est non iustus. Illa quæ est, nullus homo est iustus. Secunda regula, à negatiua non vniuersali de prædicato infinito, sequitur affirmatio non vniuersalis de prędicato finito subiecto constante ei aliquo necessario existente. Inquit, non oĩs homo est non iustus, sequitur ea, quæ est illi opposita, videlicet negationi vniuersali de prædicato finito. aliquis homo est iustus: & quia hoc videtur contra dicta: vbi dictum est ex negatione non sequi affirmationem: addit. necesse est enim aliquẽ esse. q.d. hanc regulam valere quando subiectum negatiue necessario est aliquod. Multa hic iuniores cõponunt, & oĩa proficiscuntur ex malis translationibus: quas habebãt.

Contra iuniores.

Vnde laudare eum qui vult virum græcum cõmentari literarum gręcarum prius debere discere regulas. aliter non

ter non semel in pueriles gerras incidet: atq; in deliras imaginationes. Debes scire ꝙ Boetius aliter legit literam. Ipse.n. vult scďam regulam esse ex particulari affirmatione de prædicato finito sequi negationem de prædicato infinito. Fortasse i codice suo græco sic scribebat. Ego autem in meo iueni ad verbum vt transtuli: & credo meum esse veriorem, aliter verbum illud {necesse est enim aliquem esse.} ad nihil adderetur.

Quid Boetius.

Perspicuum etiam in singularibus si uerum est interrogatum negare, affirmare etiam uerum esse: ut putas ne Socrates sapiens est? non. Socrates ergo non sapiens. In uniuersalibus autem non est uera quæ similiter dicitur: sed negatio est uera. ceu putas ne omnis homo sapiens est? non. omnis ergo homo non sapiens. hoc enim falsum est: sed nō. ergo omnis homo sapiens uera est. Est autem hæc opposita, illa contraria.

Ex negatiua præposita in singularibus sequitur negatiua transposita, nō autē in vlibus, sed cōtradictoria sequitur.

Cōm. 15

Volens Aristo. dare differentiam inter singulares & vniuersales, quo ad negationum transpositionem eam nanciscitur ex differentia interrogationum dialecticarum, & innuit duas regulas. Prima, ex negatiua præposita, sequitur negatiua transposita in singularibus. Inquit, {perspicuum est etiam in singularibus si verum est interrogatum siue interrogantem negare negatione præposita, affirmare etiam negatione transposita verum esse} vt putes ne Socrates sapiens est? Respondendo ꝙ non, Socrat. ergo non est sapiens: erit verum dicere. Secunda regula, ex negatiua præposita non sequitur negatio trāsposita in vlibus: sed bene contradictoria. inquit, vlibus aūt nō est vera q̄ sīr dr̄ sed negatio siue cōtradictoria est vera: ceu putas ne oīs homo sapiens est? Si respondetur ꝙ non: omnis ergo homo non est sapiens. hoc. n. falsum est, sed non ergo omnis homo sapiens est: vera est. Est autem hęc opposita hoc contradictoria. illa contraria transposita. Ex his sumunt sorticulæ ꝙ in singularibus nō refertur negationem præponere & transponere: quia hæ sese sequuntur. non Socra. est sapiens: & Socra. nō est sapiens. causam aūt afferunt: quia in singularibus terminus super eodem modo singulariter stat: cum nō sit confusionis capax. Ita. n. in hac. Socra. non est sapiens, ille terminus Socra. stat singulariter siue discrete: vt in hac non Socra. est sapiens. Sed occurrunt Aristoteli primo: quia refert dicere, non tm̄ Socrat. bibit venenum: & tm̄ Socrates non bibit venenum. Secundo: quia refert dicere. non Socrates habens filium diligit illum: & Socra. habens filium non diligit illum. Potest enim secunda esse vera: vbi habere duos: quorum vnum diligeret, alterum odit et. Prima autē est omnino falsa. propter hæc omnes sorticolæ intelligunt regulam de singularibus simpliciter tentis & non compositis sine ratione adiuncti, sed hęc omitto.

Regula sorticolarum.

Illæ uero quæ secundum infinita nomina & uerba contraiacent: ut in eo quod est non hō & non iustus: uelutí negationes sine nomine & uerbo esse uidentur: sed non sunt: nam semper aut uera, aut falsa sit negatio necesse est. Qui uero dixit non homo: nihil magis dixit: quam is qui homo protulit: sed etiam minus uerus uel falsus fuit: nisi quicquam addatur.

An nomina & verba infinita opponantur enunciatione nominibus & verbis finitis.

Cōm. 16.

Sunt qui dicunt Aristo. soluere quæstionem an nomina & verba infinita sint enunciationes negatiuæ, quod non mihi placet: nam In principio huius hoc absoluerat: ideo non est Aristot. imponenda repetitio vbi fieri pōt vt non imponatur. Ideo videtur mihi ꝙ quærat vtrum nomen infinitum siue verbum infinitū opponatur nomini & verbo finito enuntiatiue. & primo ponat id quod videtur primo aspectu: & inquit, illæ vero quæ secundum infinita nomina & verba contraiacent vt in eo quod est non homo: & non iustū veluti negationes oppositæ affirmationibus sine nomine: vt illa non laborat, & verbo, vt hęc, non homo non iustus, tenetur. n. illa particula {sine} singulatim singulum singulo referendo: nam illa de noīe infinito videtur sine verbo, de tacito tñ verbo illa de verbo infinito videtur esse negatio tacitum homine. Respondet, sed non sunt: cuius rationem dicit, nam semper aut vera aut falsa sit negatio necesse est. modo hæ neq; sunt simul veræ neq; simul falsæ. homo non homo: quia non sunt enuntiationes. Qui vero dixit non homo: nihil magis dixit: quam is qui homo, protulit: sed etiam minus verus vel falsus fuit is qui dixit homo nisi quicquā addatur. verbum illud græce etton latinæ minus pro minime accepit: quasi sit sensus. quòd nec ille, qui dixit homo nihil addendo, verus est aut falsus: quare nec qui dixit non homo.

Hæc autem, omnis non homo est iustus: nulli illarum idē significat. Nec huic opposita quæ est, omnis non homo non est iustus. At illa quæ est, omnis non homo est non iustus ei quæ est, nullum non homo est iustus, id significat.

Inter enuntiationes de subiecto infinito & prædicato finito & enuntiationes de subiecto finito nulla est consequentia, sed affirmatiuam de subiecto & prædicato infinitis, sequitur negatiua de subiecto infinito, & prędicato finito. Cōm 17.

Quem autē ordinem atq; consensum habeant enuntiationes de subiecto infinito variatæ penes prædicati finitudinem vel infinitudinem ad enuntiationes de subiecto finito: nunc docet & ponit regulas. Prima est, enuntiatio de subiecto infinito & prædicato finito nullum habet ordinem ad enuntiationem de subiecto finito: siue sit hæc affirmatiua, siue negatiua, inquit, hæc autem, omnis non homo est iustus, & sibi similes nulli illarum idem significat, hoc est habentium subiectū finitum: quia nec valet hanc, omnis hō est iustus, nec illam. nullus homo est iustus: & ita in his nec est consequentia, nec consensus: vt Boetius ait. Secunda regula enūtiatio de subiecto infinito negatiua cum nulla illarum de subiecto finito habet ordinem aut consensum. Inquit, nec huic opposita quæ est, oīs non homo est nō iustus significat idem alicui illarum: quia nec idem qd̄ hæc, omnis hō est iustus: neq; idem quod illa. nullus homo est iustus: & per idem nec consequentiam nec consensum habet. Quo vero ad verba græca attinet verbū illud anticeimena: licet in frequentiori vsu pro contradictoria sumat Arist. hic iuxta exemplum eius pro contraria acceptum est. Licet idem sit de contradictoria: nam hæc. non oīs non homo est iustus. nulli illarū idē significat, videlicet, oīs homo est iustus vel nullus hō est iustus. hæc autem, non omnis nō hō est iustus cōtra dicit illi, omnis non homo est iustus. Tertia regula est, ab affirmatiua de subiecto & prædicato infinito sequitur negatiua de subiecto infinito & prædicato finito. Inquit, at illa quæ est omnis non homo est non iustus, significat idem illi quæ est nullus non homo est iustus: & ita inter has est consensus & ordo consequentiæ.

Nomina uero & uerbo transposita idem significant: ceu homo est albus, albus est homo: nam si ita non sit, eiusdem affirmationis plures erunt negationes: at ostensum est unā esse unius oppositam, huius enim quæ est, homo est albus, negatio est, homo non est albus: illius uero quæ est, albus est homo, si non

Transposita nomina et verba intellectum nō euariant, sed idē significant.

ſi non eſt eadem illa, homo eſt albus, negatio erit aut album eſt non homo, aut album non eſt homo: ſed altera quidem eſt negatio quæ eſt, album non eſt non homo, eius eſt, quæ eſt, albus eſt non homo. Altera autem huius. homo eſt albus: quare erunt duæ unius. Quod igitur transpoſito nomine & uerbo eadem fiat affirmatio & negatio perſpicuum.

Côm 18. Quia ſuperius in exemplis nunc antepoſuit prædicatum & poſtpoſuit ſubiectum, nunc contra ſubiectum præpoſuit & prædicatum poſtpoſuit, idcircò transpoſitionem nominum & verborum ſignificatum nominũ & verborũ nõ variare declarat. Et inſup alia cauſa: q̃m rhetores & poetæ tranſponunt nomina & verba vt ornatum ſeruent. dialectici minime: ideo inter hos quaſi conſultat: oſtendens ꝙ nomina & verba tranſpoſita idem ſignificent. Sed quid velit Ariſt. iuniores multas confuſiones componunt: & omnes ſunt extra Ari. mẽtem. Propterea debes ſcire ꝙ nomen ad ſuum ſignificatum habet triplicem habitudinem, vnam abſolute: qua illud ſignificat ab inſtitutione: hanc habet tam in oratione quam extra orationem: & hæc habitudo ſignificatio eſt nominis. Aliam habet ſm exigentiam verbi ſiue temporis verbi: & hanc ſorticolæ vocãt ſuppoſitionem quam Ariſt. in elenchis vocat vſum termini ſiue nominis pro re. Inquit enim cum non eſt res ipſas ferẽtes diſputare nominibus pro rebus vtimur notis: & hoc eſt ſupponere iuxta loquendi modum ſorticolarum. Aliam autem ſm exigentiam prædicati: & hæc vocatur verificatio. Hæ autem tres habitudines ita ſunt: ꝙ ſignificatio eſſe poteſt ſine ſuppoſitione ſuppoſitio ſine verificatione: & non eſt econuerſo. Vult igitur Ariſt. ꝙ nomina & verba tranſpoſita idem ſignificent: ita vt à prima habitudine nunquam abſoluantur: vtrum vero abſolui poſsint à ſecunda & tertia habitudine per trãſpoſitionem: hic non dicit, ſed antea dixit in ſingularibus non referre. hoc inquit, nomina vero & verba trãſpoſita idem ſignificãt: ceu homo eſt albus, albus eſt hõ. hoc probat dicens: nam eiuſdem affirmationis erunt duæ negationes: hoc facile patet: quia habebit negationem ſibi propriam oppoſitam & negationem ſuæ conuertentis. Hæc enim enuntiatio. hõ eſt albus. habet hãc ſibi propriam negationẽ. nullus homo eſt albus: & habebit negationem ſuæ conuertentis, videlicet, illã nullum album eſt homo: quæ eſt negatio illius album eſt homo: quæ eſt conuertens primæ. Inquit, huius. n. quæ eſt homo eſt albus: negatio eſt. homo non eſt albus: ſiue nullus homo eſt albus. ſumit enim indefinitam pro vniuerſali. Illius vero quæ eſt albus eſt homo: quæ eſt conuertens primam: eſt nullum albũ eſt homo, inquit, modo ſi non eſt eadem illi: hoc eſt, ſi conuerſa & conuertens non idem ſignificant: negatio conuertentis, videlicet, illius, album eſt homo: aut album eſt nõ homo: aut album non eſt homo, declarat ꝙ non eſt illa. album eſt non homo: quia hæc habet ſuam oppoſitam aliam à prima, videlicet, nullum album eſt non homo: igitur oppoſita illius, album eſt homo: eſt illa, album non eſt homo, inquit, ſed altera quidem eſt negatio illius, albũ eſt non homo, videlicet, quæ eſt, album non eſt non homo: ſiue nullum album eſt nõ homo: igitur illa. album eſt non homo: non eſt oppoſita illi. album eſt homo: quia tunc haberet duas oppoſitas. ſic igitur patet oppoſita illius album eſt homo: eſt hæc, videlicet, albũ non eſt homo: ſiue nullum album eſt hõ, altera aũt eſt negatio huius, hõ eſt albus, videlicet, illa, nullus hõ eſt albus: igitur illa, hõ eſt albus ſi nõ æquiualeret in ſignificatu illi, album eſt hõ: haberet duas negationes oppoſitas: alteram merito ſui: alteram merito ſuæ cõuertẽtis.

Dubium. Prima. Sed dubitare ſolitus ſum. Primo ꝙ hæc videtur habere duas oppoſitiones de facto, videlicet, homo eſt albus: vt illam. nullus homo eſt albus: & nullum albũ eſt homo: igitur ſequitur idem, ſiue ſint idem, ſiue diuerſæ: Secundo diceret aduerſarius cauillator, ꝙ illa. nullum album eſt homo non oppoſita illi primæ: ſed ſuæ conuertentis: & ita non ſequitur duas oppoſitas vni eſſe. Solutio. Ad primam dico ꝙ illæ oppoſitæ habẽt vnã vim. hæ enim nullus homo eſt albus. & nullum album eſt homo: vnam habent vim, quia ſeſe mutuo inferunt per regulam conuerſionum. Vniuerſalis. n. negatiua conuertitur in terminis primo priorum. igitur non reputãtur niſi pro vna, Ad ſecundam dicas ꝙ illa eſt oppoſita primæ, nam hæ nõ ſtant ſimul. homo eſt albus: & nullum album eſt homo: quia tunc hæ ſtarent ſimul. homo eſt albus: & nullus homo eſt albus, q̃m illæ ſeſe inferunt, videlicet, nullum album eſt homo: & nullus homo eſt albus: & ita patet ꝙ opponitur hęc primæ. Deinde epilogat: & verba patent per ſe circa finem præſentis capituli. Debes ſcire ꝙ Ariſt. dedit in iſto capitulo quatuor regulas. Prima fuit ex affirmatione negatione tranſpoſita ſequitur negatio recta, vt homo eſt non iuſtus: igitur homo non eſt iuſtus. Secunda fuit huic contraria, videlicet, ex negatione recta non ſequitur affirmatio negatione ipſa tranſpoſita: quia non valet. non eſt bonum, igitur eſt non bonũ. Nam centaurus non eſt non bonum, & tamen non ſequitur ꝙ ſit nõ bonũ. Tertia ex affirmatione recta. ſequitur negatio trãſpoſita negatione etiam. vt eſt æquale, igitur non eſt non æquale. Quarta regula econtra non valet. non enim ſequitur, non eſt non bonum: igitur eſt bonum: cum centaurus non ſit nõ bonum: & tamen non ſequitur ꝙ ſit bonum. Contra has regulas multæ à ſorticolis fiunt obiectiones. Primo contra primam. nam non valet: aliquis homo eſt non iuſtus, igitur oĩs homo non eſt iuſtus. Secundo non valet. Socrates poteſt non pugnare, igitur Socra. non põt pugnare. Contra ſecundam obijciunt, quia valet, oĩs homo non eſt iuſtus: igitur oĩs homo eſt non iuſtus. nam oĩs homo eſt iuſtus vel non iuſtus. Cõtra tertiam arguunt primo quia nõ valet. Socrates eſt dominus: igitur non eſt non dominus: dato ꝙ ſit ſimul reſpectu vnius dominus: & reſpectu alterius ſeruus. Secundo non valet, ſenex fuit puer, igitur ſenex non fuit non puer. Tertio non valet. Socrates videt equum, igitur non videt non equum: dato ꝙ videret equum & bouem. Contra quartam arguunt: quia bonum & non bonum ſunt contradictoria: ideo ſi. A. non eſt non bonum: ſequitur ꝙ ſit bonus. Pro ſolutione ad omnes rationes debes ſcire primo ꝙ omnes regulæ intelligi debent omnibus ſimiliter ſe habentibus ſola variatione facta penes prædicatum de finito ad infinitum. Secundo debes ſcire ꝙ enuntiationes in quibus ſubiecta variantur penes finitum & infinitum. Cęteris in omnibus paribus ſunt inuicem impertinentes. hoc eſt ꝙ vna non ſequitur ad aliã, nec repugnat, vt iſte homo eſt iuſtus. non homo eſt iuſtus, & homo non eſt iuſtus, nõ homo non eſt non iuſtus. Vna enim harum ad aliam non ſequitur, nec alteri repugnat, tũc iuxta hæc tolluntur obiectiones. Prima quidem, quia non ſunt in cæteris ſimiles, cũ prima ſit particularis & ſecunda vniuerſalis: & ita non arguitur per regulam.

Ad ſecun-

Supp. verificatio, et nominis significatio [illegible]

Ad secundum contra idem respondetur eodem modo. Prima enim nõ erat de prædicato infinito: sed debebat esse hęc. Socrates est non potens pugnare, ideo valet: non põt pugnare. Ad aliam contra secundã regulam iam Arist. primo priorum. in fine respondit q̃ album & non album nõ sunt contradictoria: sed bene esse album: vel non esse albũ: & ita in proposito dico q̃ illa nõ sunt cõtradictoria: nisi intellecto verbo cũ termino. Ad alias cõtra tertiã eodẽ modo soluũtur. Dico. n. ad primam q̃ valet tenendo verbum illud dñs eodem mõ: erat. n. dñs ad. A. & respectu ipsius. A. & non est non dñs. Quanquam sorticolæ dicant regulam tenere in absolutis: quod non puto esse necessarium. Diximus. n. regulas valere cæteris oĩbus sumptis eodem mõ. Ad secundam dicunt regulas Ari. teneri in enũtiationibus de præsenti: sed hoc est frivolum, non. n. essent vniuersales: vt oẽs græci volũt. Propterea melius est dicendũ q̃ oĩa cætera & verbum debet sumi eodem mõ: & pro eodem præcise tempore. Propterea debet sic argui. senex fuit puer: igitur senex non fuit non puer pro eo tẽpore quo fuit puer. Diximus. n. regulas esse veras cæteris similibus sola variatione facta penes prædicati finitudinem.

Ad tertiam dico q̃ non arguitur per regulam. Debet enim argui. Socrates videt æquum: igitur Socrates nõ est non videns ęquũ. Ad vltimã, soso patet ex dictis ad rõnem contra scđam regulã. Hæc de isto capitulo satis.

De Enuntiationum Vnitate, ac Pluralitate: quomodo item valeat consequentia ab enuntiatione de prædicatis diuisis ad enuntiationem de prædicato cõiũcto & ecõuerso. Cap. II.

In enuntiatione vbi vnũ de multis, vel multa de vno, non est vna enuntiatio nisi multa illa sint vnũ. Cõm. 19.

AT uero unum de multis, aut multa de uno affirmare & negare, nisi unum quid sit id, quod ex pluribus illis significatur, non est affirmatio, neq; negatio una.

Cum Aristo. velit nunc de ordine siue consequentia enuntiationũ, in quibus prędicatur vnum de pluribus, aut plura de vno hoc est quonã mõ valeat à diuisis ad cõiũcta à coniunctis ad diuisa. Resumit rursusq̃ sit negatio vel affirmatio vna: quæ nam plures sine non vna: quæ longius in primo huius absoluit. Multiplicari itaq; p̃nt enũtiationes (vt diximus in primo auctoritate Ammonij) hunc in modum: nam aut in enuntiatione vnũ prædicatur de vno, aut vnum de pluribus: aut multa de multis: aut multa de vno. Si quidem vnum de vno: aut vniuocum de vniuoco, vt hõ est animal: aut vniuocum de æquiuoco, vt canis est albus. Item, aut æquiuocum de æquiuoco: vt acuties est acumen: aut æquiuocum de vniuoco, vt animal est canis. Simili mõ si vnũ de multis: aut vnum vniuocum de multis: vt hõ bipes est aĩal: aut æquiuocum de multis: vt aĩal latrabile est canis. Iterum si multa de multis: erit aut multa cõiũcta de multis coniunctis: vt hõ rõnalis est aĩal mortale, ambo. n. definitione coniunguntur sine hõ & bipes & crispus est animal & sensibile & disciplinæ capax. Hæc. n. ambo copula coniunguntur & alijs modis: aut coniuncta de abiunctis: vt hõ bipes est aĩal album. aut abiuncta de abiunctis: vt hõ crispus amicus est aĩal iustum beniuolum. Simili mõ si multa de vno: aut. n. multa de vniuoco: aut multa de æquiuoco. p̃nt etiã multis alijs modis multiplicari: ibi sufficiant. Aristo. igitur talẽ cõem constituit regulam q̃n prædicantur multa de vno: aut vnũ de multis: nisi illa multa sint aliquo mõ vnum: aut coniũctione aut subiecto aut descriptione aut definitione: enuntiatio non vna erit. Hæc est regula communis.

Multiplicatio enuntiationum penes plura et vnum.

Atq; unum dico: non si nomen unum sit positum: non sit autem quid unum ex illis. ceu homo est forsitan & animal, & bipes & mansuetum: sed ex ijs unum fit. Ex albo uero & homine & ambulante non unum est. Propterea si quis unum qd de his affirmet, nõ una erit affirmatio: sed uox qdẽ una, affirmatiões uero plures: nec si de uno hæc sed similiter multæ.

Exponit nunc Aristo. quid velit per vnum & inquit: Cõm. 20.
{atq; vnum dico: non si nomen vnum sit positũ, veluti est æquiuocum: quod est vna vox pluribus abiunctis imposita. Propterea subdit. {non sit autem quid vnum ex illis vel definitione, aut subiecto. & exponit per exẽplum quid sit ex multis vnum esse: & inquit. {ceu hõ est forsitan & aĩal & bibes & mansuetum: sed ex ijs vnum fit: aut copulatione: vt placet Porphyrio: aut definitione: vt videtur Auer. in paraphrase. Quid vero sit ex multis non esse vnum: subscribit dicens. ex albo vero & homine & ambulante non vnum est definitione, vel copulatione si dematur copula. Propterea concludit {siquis vnum quid de his affirmet: non vna erit affirmatio, licet vox quidem vna, affirmationes vero plures: nec si quis hæc de vno affirmauerit affirmatio vna erit: sed sũr multæ. Sic igitur patet quid sit vnũ: quidúe ex multis vnum esse: & quid ex multis non vnum esse. Sed dubitatur: quia Ari. ait q̃ si quis affirmet de illis vnum, affirmationes erunt plures. Quæritur quonã mõ hoc sit. Auer. in p̃ti paraphrase videtur dicere q̃ sit vna veluti æquiuoca, sed cõtra: quia enũtiatio vbi terminus æquiuocus aut subijcitur aut prædicatur facit paralogismũ. Sed hæc enuntiatio non facit illum. Scđo: oĩs enuntiatio æquiuoca est distinguẽda: sed hæc nõ distinguitur. Tertio ex ijs fit saltẽ vnũ in subiecto nõ sicut ex æquiuocis. In verbis Auer. apparet soso. subscribit. n. sũr est dispositio in enuntiatione inquantum affirmantur intentiones multæ vbi subiecto per noĩa diuersa, q. d. q̃ quantũ ad hoc vr̃ esse similitudo cũ æquiuoca enũtiatione: qa in hac multi sunt significatus: vel ex p̃te subiecti aut p̃dicati: sed quo ad alia nõ: vt recte cogũt rõnes.

Dubitatio.

Responsio. Auer.

Solutio.

Si igitur interrogatio dialectica responsionis est postulatio: aut propositionis: aut alterius partis contradictionis. Propositio uero contradictionis unius est pars: non erit ad hæc una sane responsio. Nam nec interrogatio una est: & si etiam uera sit. Sed de his in topicis dicetur.

Plurium cum non sit vna responsio, cum nõ sit vna interrogatio.

Esculanus & alij multi volunt Aristo. probare id qđ pauloante dixerat: & sic syllogisticũ faciunt textũ. Sed hæc expositio friuola est. primo: quia Aristo. assumpsisset ignotius ad declarationẽ ignoti. Qđ. n. hic sumit in topicis declaratur vt ipsemet ait. Mõ ea quæ dicuntur in topicis sunt posterius nota: cũ hic liber sit primus: vt Ammo. & Porphyrius: & cæteris dixerũt. Amplius non consonat textui. est. n. in græcis sensu & verbis illatiuus: vt intelligenti verba græca & nr̃as translationes patet.

Cõm. 21. Expõ aliorum. Confutatio.

Videtur itaq; mihi textũ esse illatiuum. Infert. n. duo: quorum primum est q̃ pluriũ nõ est vna rñsio, atq, multiplicis minime. Syllogiçat aũt (vt mihi videt) sic: quorum non est vna interrogatio eorũ non est vna rñsio. plurium non est vna interrogatio: igitur plurium nõ est vna rñsio. Ad huius syllis primo sumit vnum añs copulatum, ex quo vult habere probationem minoris: & inqt. Si igitur interrogatio dialectica rñsionis est postulatio: aut ꝓpõnis: aut alterius p̃tis cõtradictiõis petitio.

Expõ propria.

Propositio

Propositio vero contradictionis est pars. Ex ijs vult habere probationem minoris, quę potest ad syllogismű sic resolui, quorum non est vna propositio aut postulario, eorum non est vna interrogatio per nunc dicta, horum plurium non est propositio aut postulatio. Igitur nec vna interrogatio, & ita minor patet: tűc infert conclusionem, & inquit, nő erit ad hæc vna sane rűsio. Cuius minorem epilogat dicens, nam nec interrogatio illorum plurium vna est: & si etiam vera sit. ecce quo modo non syllogistica est litera, sed illatiua. Debes scire vt ex primo Topicorum. ca. 3. satis habetur ꝙ interrogatio est quid cõe ad problema, quod dicitur responsio, & ad propositionem dialecticam, quæ est præmissa siue interrogatoria propositio, quæ vero differentia sit inter problema & propositionem, perquire illic. Propterea Aristo. ait interrogationem dialecticã esse aut responsionis postulatio siue problema: aut petitionem propositionis siue alterius partis contradictionis quæ est propositio interrogatoria. Secűdo debes scire ꝙ differt etiam quæstio à cõclusione & suppositione siue principio: id. n. quod in demonstratiuis est quæstio ante demonstrationem. in fine demonstrationis est conclusio, dicitur enim. 2. posteriorum. Quęstiones sunt æquales numero is quæ scimus. Suppositio autem & principium propositiones sunt siue præmissæ demonstrationis. Qua ratione patet problema in dialecticis se habere ad responsionem: vt quęstio ad conclusionem in demonstratiuis, & dialecticam propositionẽ ad syllogismű in dialecticis vti suppositiones siue principia ad demonstrationẽ. Hæc autẽ sorticolæ oẽs ignorant & recẽtiores. ob. n. ignorantiam termino de facili paralogizamus. 1. elenchorű: & tu considera.

Interrogatio dialectica quid

Insuper etiã simul perspicuű est ipsum quid est interrogationem non esse dialecticã. Nã oportet ex interrogatione dari ut eligat utrã uelit cõtradictionis partẽ. Quando is qui interrogat debeat distinguere utrű homo sit homo, aut nõ sit hoc.

Quæstio quid est non est interrogatio dialectica.

Commento 22. Secundű quod cõcludit est: ꝙ quæstio quid est non sit interrogatio dialectica, & syl͞lis est. interrogatio dialectica interrogat vtrãq; partẽ contradictionis. quæstio qd ẽ nő interrogat vtrãq; partẽ cõtradictionis, sed vnã tãtum, igiẽ quæstio quid est non est dialectica interrogatio. Primo sumit conclusionẽ, & inquit. insuper etiã simul cum connersione proxime dicta perspicuum est ipsum quid est interrogationem non esse dialecticam immo nec si est, nec quia est, nec propter quid est. Sumit deinceps maiorem syllogismi: & inquit. nam oportet ex interrogatione dari atq; permitti vt eligat respondens vtram velit contradictionis partem, cuius rationẽ inqbit: qñ is qui interrogat: debeat distinguere vtrum hoc sit homo, aut non sit hoc: vt vtrum aĩus sit mortalis an non. Legitur autem in græcis codicibus verbum illud {quãdo} aduersatiuę: sed sonat expositiue veluti alibi sæpius Arist. verbű {alla} sumpsit. Ex ijs patet quæstionem se habere ad demonstrationem vt problema ad dialecticű syllogismum, nam est quæstio ante demonstrationem, in fine conclusio. problema etiam ante syllogismum in fine responsio siue illatum.

Num valeat consequẽtia ab enũciatione de prædicatis diuisis ad coniũcta, arguit pro vtraq; parte.

Cum autem eorum, quæ seorsum prædicantur, alia quiddẽ composita prædicentur, ut unum omnia prædicatum euadãt. alia uero non, quæ nam sit differentia? De homine nãq; uerum est dicere, & seorsum animal, & seorsum bipes, & hæc eadem ut unum & hominem & album, & hæc eadem ut unum, Sed non si aliquis est cerdo & bonus erit, & cerdo bonus. Adhuc si quia seorsum utrunque est uerum, oportet etiam ambo uera esse, multa erunt etiam absurda. De homine nanque quodã uerum est dicere, & quòd est homo, & q. est albus: quare & totũ. Rursus si albũ & totũ uerũ est dicere, erit etiã homo albus albus: atq; hoc in infinitũ. Et rursus musicus albus ambulãs, et hæc sæpius coniuncta in infinitum dicentur. Præterea si Socrates est Socrates et homo, etiam Socrates erit Socrates homo: & si est homo & bipes: etiã erit hõ bipes. Igitur si quis simpliciter dicat cõplexiones fieri: plurima absurda inde contingere dicat, perspicuum est.

His suppositis ac commemoratis. Nunc accedit ad rem: & primo petit qõnem: & inquit. cum aũt eorum quæ seorsum predicantur diuisim, alia quidem composita prædicantur vt vnum omnia prædicatum euadant. hoc est cum quædam prædicentur diuisim & simul. alia vero non: quæ nam sit differentia: & quando licet & qñ non, est qõ: igitur vtrű semper liceat argui à diuisis ad coniuncta? an aliquando sic: aliquando non. & quando sic: & quando non? Arguit igitur pro vtraque parte: & primo ꝙ valeat: nam sequitur. homo est animal: & homo est bipes: igitur homo est animal bipes. Amplius valet. Socra. est homo: & Soc. est albus: igitur Socra. est homo albus. In contrarium arguit: quia non valet: aliquis homo est cerdo & bonus: igitur bonus cerdo. Secundo si valeret: tunc esset processus in infinitum in complexionibus: nam de homine quodam vt de Socra. verum est dicere, & ꝙ est homo & ꝙ est albus: quare & totum hoc simul erit homo albus. Rursus si de Socra. est verum dicere album & totum: hoc est si Socra. est homo albus, & albus seorsum. Rursus ẽt erit verum dicere ꝙ sit hõ albus albus simul atq; hoc in infinitum. Tertio non valet. Socra. est musicus & albus & ambulans: igitur est musicus albus ambulans: quia hæc sepius coniuncta in infinitum dicerentur. Quarto si Socra. est Socra. & homo: etiam Socrates erit Socra. homo: & si Socra. est homo & bipes: etiam erit homo bipes: quod est falsum: nam ex non nugatoriis nugatio proficisceretur: qm̃ in antecedente non fuit nugatio. In consequente vero videtur esse. hæc. n. nugatio est. Socra. homo: etiam & homo bipes: qm̃ in indiuiduo species & in specie differentia intelliguntur. Sic igitur pro vtraque parte hæc sunt argumẽta. Deinde epilogat: & sermo patet.

Cõm 23.

Sed quo nam modo id ponendum sit dicamus nunc. Eorum itaque, quæ prædicantur: atque de quibus prædicari sumuntur, quæcunque per accidens dicuntur, aut de eodem, aut alterum de altero, hæc non erunt unum.: ut homo est albus, & musicus: sed non unum est album ipsum & musicum. Accidunt enim ambo eidem. neque si uerum sit dicere album musicum esse, albũ musicum profecto unũ quid erit. Album enim per accidens musicum est: quare non erit album musicum quid unum. Quocirca neque cerdo bonus simpliciter erit, sed animal erit bipes: cum non per accidens hæc de illo sint. Præterea nec illa, quorũ alterũ alteri inest: quocirca nec albũ sæpius erit, nec aliquis homo est hõ aĩal aut bipes. Insunt. n. hæc bipes & aĩal homini.

Ab enunciatione de prædicatis diuisis quæ per se insunt subiecto & vnũ non est in altero, ad enunciationem eandem de prædicato coniuncto, est bona consequentia.

Cõm. 24. Determinat qõnem: & vult ꝙ duobus casibus non licet à diuisis proficisci ad coniunctum. primus est: cű ea quæ diuisim prædicantur de aliquo subiecto: de illo per accidens dicantur: siue quia ambo eidem accidűt: siue quia alterum alteri accidens: vt non sequitur. homo est albus & musicus. igitur homo est albus musicus.

cus. Accidunt.n.albū muſicū ambo homini: nam licet hæc poſsit eſſe vera, album & muſicum: tñ albū muſicū non erit quid vnū: cum albū per accñs muſicū ſit:& poſ ſit eſſe & non eſſe. Scd'o non ſequitur. Socr. eſt cerdo & bonus igitur cerdo bonus: nā pōt eſſe Socra. vir bonus & malus cerdo. Scd's vero caſus eſt qñ vnum illorū prædicatorum diuiſim acceptorum in alio includitur. Hac.n.rōne non pōt à diuiſis procedi ad coniunctum: nam antecedens eſſet non nugatorium: cōſequens vero nugatorium: quocirca non valet. Socr. eſt hō & aīal: igiẽ Socr. eſt hō aīal: nec ſequiẽ. Socr. eſt hō & bipes: igiẽ Soc. eſt homo bipes: quia in hoīe inſunt aīal bipes;:& vnum eſt in rōne alterius. Propterea ſoluit ad dubiū & inqt: quocirca nec albū ſæpius erit Socr. nec aliquis hō: vt Plato eſt hō aīal: aut bipes. Inſunt.n. hæc aīal & bipes hoī. Iſti ſunt duo caſus: in quibus non valet: ex quibus colligi pōt in quibus valet. Per primū.n.caſum habetur q̄ illa diuiſa inſint per ſe ſubiecto. Per ſcd'm habeẽ q̄ vnum non inſit in rōne alterius: propterea bene valet. Socrates eſt rōnale & mortale: igiẽ rōnale mortale. Tollitur.n. nugatiō: quia neutrum eſt in rōne alterius. Tollitur proceſſus in infinitum: quia non licet poſtmodum argui eſt rōnale mortale:& mortale, igitur rōnale mortale mortale: quia mortale ſecūdo aſſumptum includebatur in rōne illius totius rationale mortale. De bes ſcire q̄ cum Ariſto. ait: quo circa neq; cerdo bonus ſimpliciter erit: ſed aīal bipes erit: non vult abſolute hāc conſequentiam valere. Socr. eſt bipes & animal: igitur bipes animal: ſed ait valere ſolum ratione habita ad primum impedimentum. Propterea ſubſcribit cum non per accidens hæc de illo ſint: & ita valet ratione habita ad primum impedimentum non abſolute: quia ratione habita ad ſecundum impedimentum non valet. Nec ignores tranſlationes veteres oēs hic erroneas reperiri. Qui.n. legit codices Ari. græcos: hoc facile dijudicabit.

Cōſideratio litera.

Verum eſt autem dicere de aliquo: & ſimpliciter ut aliquē hominē, hominem: aut aliquem hominem album, hominē album: non tamen ſemper: nam quando in adiecto aliquod quidem oppoſitorum ineſt, ad quod ſequitur contradictio, non uerum, ſed falſum eſt. ut ſi hominem mortuum dixeris hominē, quando autem non ineſt, uerum eſt.

Ab enunciatione de prædicato coniuncto quod implicat ī adiecto, ad enunciationem de prædicato diuiſo, non valet conſequentia.

Cōm. 25.

Hactenus quonam modo liceat à diuiſis procedere ad coniunctum: nunc contra quonam mō à coniuncto ad diuiſa liceat arguere declarat. Et colligit primo, q̄ verum eſt dicere:& inquit {verum eſt aūt dicere de aliquo} ſubaudi prædicatū coniunctum & ſimplr quodlibet illius: vt de Socra. ſupple verum eſt dicere coniunctim aliquem hominem: & ſeiunctim hominē tm̄: aut de eodem Socra. verum eſt dicere coniunctim aliquem hoīem album: & ſeiunctim hominē album, ſiue hoīem per ſe album per ſe. Igitur abſolute à coniunctis ad diuiſa valet, vtrum vero in omni & de omni determinat: & dicit primo q̄ non valet: qñ in prædicato eſt contradictio vel oppoſitio: vt non valet. Cæſar eſt hō mortuus: igitur hō, nam mortuum & hō opponere videntur. Inquit, non tamen ſemper: nam qñ in adiecto ſiue prædicato: eſt aliquid oppoſitorum illi repugnans: ſiue diminuens ab eo ad quod ſequitur contradictio: non verum eſt ſed falſum: vt ſi hoīem mortuū dixeris hominē: qñ autem non ineſt hæc in prædicato oppoſitio: verum eſt procedere à coniunctis ad diuiſa. Quo vero ad verba græca attinet verbū illud aplos: licet interdū pro oīno: interdū pro vīr ſumatur, hic ſumpſit pro ſeorſum ſiue ſeiunctim. Vlterius verbum illud pro ceimeno: licet hic, pro prædicato adiecto ſiue adiuncto ſubiecto accipiaẽ: aliqñ abſolute, p oī addito ſiue ſubiecto ſiue pdicato. Eſt igiẽ ſenſus, q̄ quotiens eſt oppō in pdicato addito ſiue adiecto: tunc non licet. Solent dubitare metaphyſici quonam mō hæc ſit vera. Cæſar eſt hō mortuus, videtur.n. abſolute falſa. Per textū.n. hẽ q̄ illud prædicatū compoſitum implicat oppoſita. Igitur eſt rō in ſe falſa: & cum ſit in ſe falſa: vẽ de oī falſa vt dicẽ.5. Meta. & licet hæc res ſpectet potius ad Metaphyſicam: quæ cōiter currit per manus cucullatorum: tñ quæ dicūtur ad hoc: & quæ mihi videntur eſſe dicenda breuibus non recuſabo dicere. Dicunt quidam q̄ cum hō & mortuus cō ponuntur: non efficitur rō in ſe falſa: quia hō determinatur per ipſum mortuū ad cadauer. Sed hæc rñſio friuola eſt: quia aut totum hoc: hō mortuus eſt rō in ſe falſa aut non, ſi ſic: igiẽ de quolibet falſa: ceu hō irrationalis cum ſit per ſe falſa: de oī eſt falſa.5. Meta. Si vero illud totū non eſt ratio in ſe falſa: hoc eſt contra textū & contra rōnem. Contra textum quidē: qm̄ ait vnam partem inferre oppoſitū alterius pp contradictionē. Contra rōnem vero: qm̄ hō nūquā perdit ſuū ſignificatum: igiẽ cū rō quā ſignificat nomen ſit definitio: hō erit ſemper aīal rōnalē: & ita corpus aīatum & ita viuū: et ex alio eſt mortuus. Igiẽ illa rō eſt in ſe ſimplr̄ falſa: & ita de nullo vera. Amplius ad principale: vt conceditur hæc. Cæſar eſt hō mortuus: cur non hæc. Cæſar eſt hō irrōnalis. Si.n. concedit hō mortuus: ergo cadauer, & ita irrōnale: & hoc ſequitur ſi verbū hō contrahitur à verbo mortu'.

Dubitatio.

Rñ quorundã.

Confutatio.

Videẽ igiẽ mihi q̄ nomen habet duplicem ſignificatū, alterū propriæ veluti hō Socra. & Platonē: Alterū tranſumptiue vt hoīem pictū cadauer: & id genus: vt Ariſt. inquit in prædicamentis:& ſi hæc eſt vera. Cæſar eſt hō mortuus: qm̄ hō ſumiẽ in ſignificatu trāſumptiuo, hęc āt falſa. Cæſar eſt hō: qm̄ intelligitur in ſignificatu pprio.

Rñſio propria.

An quidem quando ineſt, nunquam uerum ſit: quando uero non ineſt, ſemper ne uerum ſit? quēadmodum Home. eſt aliquid ut poeta: ne igitur Home. ēt eſt? an non. Per accidens.n. prædicatur ipſum eſt de Home. quatenus quidem eſt poeta, non autem per ſe prædicatur de Homero ipſum eſt.

Non ſolum impedit prædictā conſequentiam à coniunctis ad diuiſum implicatio in adiecto, ſed ſi non æqualiter per ſe de ſubiecto prædicantur.

Cōm 26.

Dubitat rurſus contra ſolutionē datā vtrū, videlicet, qñ non eſt oppō ſiue contradictio in adiecto ſemper liceat: & arguit q̄ non: qm̄ hæc ē vera cōiunctim. Home. eſt poeta: vbi totum hoc, eſt poeta, pdicaẽ de Home. & non eſt contradictio in illo: & nō valet: igiẽ Home. eſt: ſolo verbo eſt prædicante. Inquit { An quidem quādo ineſt: nūquā verū ſit: quādo vero nō ineſt ſemp ne verū ſit.} Quaſi dicat, vtrū vt quādo ineſt oppō nunquā verū eſt: ita quādo non ineſt: et ſemper verū ſit? & arguit q̄ non inqt quēadmodū Home. eſt aliqd vt poeta, ne igiẽ Home. eſt? quaſi dicat non. Reſpondet & vult q̄ non ſemper licet arguere ſtante illa conditione. Et ſic addit ſecundam, q̄, videlicet, ambo illa prædicentur æque principalr̄ de ſubiecto: & non vnū principalr̄, & alterū per accñs: & ſic ſunt duæ conditiones. Prima, q̄ non ſit oppō in adiecto. Secūda, q̄ ambo prædicentur æque principaliter. Hæc ſecunda deficit exemplo de Home. Nam per accidens prædicatur eſſe de Home. quatenus poeta: non autem per ſe quatenus ens & exiſtens.

Quare in quibuſcunq; prædicatis neque eſt contrarietas, ſi pro nominibus rationes dicantur, neque per accidens: ſed per ſe prædicantur: in his coniunctim & ſimpliciter uerum eſt dicere. Id autem quod non eſt, non uerum

 eſt dicere

est dicere esse aliquid: quia est opinabile, non enim opinio de ipso est ipsum esse, sed ipsum non esse.

Com 37. Epilogat cõditiones insimul:& inqt. {Quare in quibuscunq; prędicatis neq; est cõtrarietas.} qđ quidẽ facile discernit, si pro noĩbus rõnes dicãtur, nã cũ rõnes noĩum sunt oppositæ in p̃dicatis est oppõ: vt hõ mortuus: nam rõ hoĩs est aĩal rõnale aĩatũ. Ideo mortui est cadauer sine aĩa:& hoc ad prima cõditionem: neq; per accñs:sed p se p̃dicant ambo: hoc est æque principalr, in his coniunctim & diuisim siue simplr:& ẽm quid, & habet græcus textus, verũ est dicere. hæ sunt conditiones. Et declarãs scđam cõditionẽ inquit:id ãt qđ nõ est vt Home. nõ verũ est dicere esse aliqd:qa est opinabile remanẽs opinione hoium, non.n.opinio de ipso est ipsum esse:sed ipsum non esse:sed supple tu. verũ est dicere esse poetã:qđ non est aliquid in re:sed in opinione. Sic igit p hoc q̧ Home. est in opinione:non pp hoc est aliqd in re, hæ sunt conditiones. Et cõsequẽter de regulis enũtiationũ à coniunctis ad diuisa. Sed circa hęc sunt

Quæstiones. Prima qõ. qõnes non paucæ. Prima quonã mõ. scđa conditio intelligenda est q̃ dicit q̧ compositũ illud dẽt prædicari p se de subiecto.

R̃sio Auerr. in paraphrase. Vr ãt ad hoc rñdere Auer. in sua paraphrase dicẽs.i. p aliud ab ipso:sed per se.i. pp ipsum: quia cũ est p̃dicatũ per accñs ẽm istum modũ falsificat cũ separatur. v.g. Home. est poeta:qm̃ cũ separãtur hæc: & dr̃. Home. ẽ, illa fit falsa: cũ sit nũc priuatus, & cã in hoc ẽ: qa esse p̃dicat de Home. ex parte qua est poeta:non p̃dicatione prima p se absolute. Sic igit Auerr. vult q̧ illud coniũctũ p̃dicetur p se & ẽm q̧ ipsum de subiecto.

Replica. Sed huic obijciũt nõnulli primo:qa valet. Soc. est hõ albus. igit est hõ:& ẽ albus.

Defensio. Scđo:qa frustra adderet & non p accñs, vr̃.n. ẽm hãc expõnem superflua. Sed hæc friuola sunt. Ad primã diceret Auerr. q̧ argm̃ p se tenet in oĩ materia, mõ cũ liceat dare instantiã in alijs satis est: vt primo Prio. cap.22. & 2. Top. cap.2. mõ data est instantia in ille. Home. est poeta: iõ regula est falsa. Ad aliud diceret Auerr. illud esse additũ p̃dicatũ prædicari per se ẽm se & quodlibet sui:iõ sensus est. nõ ẽm accñs, hoc est non rõne partis. Sumit.n. per accñs interdum p eo qđ est per partẽ.

Replica. Sed adhuc instabis contra Auer. quia tũc prima conditio superflueret cum satis explicet in scđa. Cum.n. totum coniunctũ p̃dicatur per se & non rõne ptis de subiecto: vr̃ q̧ non possit esse oppõ in adiecto. & sic supfluit prima: quã Ari. ponit in epilogo aliã à secunda. Dici põt q̧ apud Auer. illa nõ necessaria: sed posita ad maiorẽ explicatũ. Nos vero alr exposuim⁹ iuxta Ammo. & Boe. mentem: vt patuit.

Secunda qõ. Scđo q̃rũt vtrũ à 3. adiacẽte ad scđm adiacẽs liceat arguere semp.

R̃sio. Escula. Rñdet Escul. q̧ à tertio adiacente ad scđm adiacẽs nõ nisi gr̃a materiæ valet: p se ãt nunquã, hoc multiplr pbat. Primo à cõposito ad diuisa non valet:qm̃ termini nõ eodẽ mõ sumunt, sed semp ipsum est: qñ tertiũ adiacet accipit:vt dicit veritatẽ enuntiationũ:qñ vero est scđm accipitur vt dicit actũ exñdi: & ita nõ valet. Scđo à scđm qd ad simplr non valet cõsequẽtia: sed cũ dico, est aĩal: igit est, arguit à scđm qd ad simplr: qa ab esse aĩal ad eẽ simplr:igitur nõ valet. Tertio ablato ipso p accñs põt remanere ipsum p se atq; necessariũ. Sed hæc p̃dicatio hõ est: vr̃ p accñs, illa vero, hõ est aĩal. est p se ac necessaria:igit ablata illa p accñs hęc p̃t remanere vera:& ita ad illã p se & necessariã nõ sequit hæc cõtingẽs:& p accñs.

Quarto:hæc est vera. nullo hoĩe exñte hõ est aĩal. igit ex hac nõ seqtur illa, hõ est, añs pbat: qm̃ si nõ est vera: igit opposita ẽ falsa, opposita est, hõ est nõ aĩal:qm̃ aĩal & nõ aĩal cõtradictoria sunt. Igit hęc est vera, hõ est nõ aĩal, vltra, igitur nõ rõnale:& vltra, igit non hõ: & multa alia impoñia. Antequã refellã hãc põnẽ: dicamus qd peripathetici dicũt hac in re. *Põ propria.* Debes igitur scire (vt dicemus) q̧ triplex est enuntiatio siue propõ, vna de inesse, alia de necessario inesse, alia de contingenri inesse. *A tertio ad secundum adiacens qñ valeat.* Tũc constat in propõnibus de contingẽti inesse non valere à propõne de tertio adiacente ad illã de secundo, nõ.n. valet. Socr. de contingẽti est albus:igitur est albus: & in alijs silr. Dico scđo q̧ tam in propõnibus de inesse quã in illis de necessario inesse, valet seruatis conditionibus Arist. videlicet, qñ non est oppõ in adiecto:& qñ ipsum esse & adiectum sibi ęque principalr p̃dicãtur de subiecto. Dico: qñ non est oppõ in adiecto pp tales. hõ est mortuus. hõ est pictus:& id genus. Dico secundo qñ ipsum esse & adiectum prædicantur æque principaliter. Propter tales centaurus est terminus, tm̃ hõ est risibilis. Hæc.n. tm̃ hõ est risibilis, est vera:& ipsum esse prædicatur de illo subiecto tm̃ hõ rõne risibilis:quod cum hoĩe conuertitur:iõ non valet, tm̃ hõ est risibilis: igitur tm̃ homo est:qm̃ deficit secunda conditio, licet nonnulli velint regulam esse veram in simplicibus. Alij dicunt q̧ debet sic argui, tantum homo est risibilis: igitur hõ est risibilis:qm̃ sic est à composito ad simplex. Ego vero dico q̧ hæc est vera, tãtum aĩal est homo: pp hoĩem qui vr̃ est aĩal, & sic esse cõpetit ipsi aĩali tm̃ rõne hoĩs. Quod vero hæc sit põ peripatheticorum declaratur, oĩs propõ de inesse est illa quæ exiuit ad actum. Et Auerr. inquit primo priorum ait esse possibilẽ ad actum deuẽtam:sed non est ad actum exiẽs:nisi subiectũ cõstet. Igitur esse principalr prædicatur de subiecto: & p consequens à tertio ad scđm valet. Idẽ confirmatur p Auer. eodem primo priorũ cap.2. vbi ponit dr̃iam inter propõnes de inesse quas innentas vocat:& illas de necessario inesse:solum penes hoc q̧ in illis de inesse prædicatũ inuenitur in subiecto penes pr̃m tpis, in illis de necessario in oi tpe, tñ ambæ sunt in actu. Tertio si propõ de inesse non requirit subiecti constantiam non differret à contingenti. tenet consequentia primo priorum cap. 11. vbi vult q̧ propõ conringens dupliciter exponitur. vno modo cum subiecti constãtia: & sic miscetur cum illa de inesse. alio modo cum subiecti ampliatione: & sic est pure contingens. Quarto Aristo. cap.13. pte illa {Oportet ãt accipe oĩ inesse.} distinguit de duplici propõne de inesse, vna quæ simplr est q̃ non est ẽm tempus determinatũ:altera vt nũc:& ad ambas vult esse necessariam subiecti constantiã. Quinto Philop.1. prior. ca. 13. parte illa {Oportet ãt sumere non solũ.} auctoritate Diadori inquit. Diadorus ãt inquit, alia quædam significat possibilis esse, ait.n. possibile esse: aut qđ iã exiuit ad actum:qđ dicimus nos inesse: aut põt exire, nõdum ãt exiuit, ecce qũo propositio de inesse est illa: cuius significatum est in actu temporis:& ita cum subiecti cõstantia. Idem sentiunt idem Philop. & Alexan. in principio cap.11. *Nota.* Ex is accipitur peripathetice sentiendũ semper valere à coniunctis ad diuisa & à tertio adiacente ad scđm in propositionibus de inesse & necessario inesse quando sint propositiones affirmatiue: quia in prima & hac scđa regula semp de affirmationibus loquit: seruatis tñ illis duabus conditionibus: nec solũ vt sorticolæ aiunt. Arist. locutus est de p̃dicato cõposito ex noĩe & adiectiuo: vt exẽpla & pcessus verborũ indicãt. Tũc ad rõnes. Ad primã dico q̧ verbum quando prædicatur

tur totũ ẽm se & quodlibet sui de subiecto verificatur, eodem modo in cõiuncto & diuiso capit. nec variatur acceptio:nã in cõposito sumit vt dicit esse & veritate propositionis:& sic in diuiso. Ad scdm sitr,esse.n.aĩal aut esse albũ est quid cõtrahens esse vtr & simplr acceptũ:& ita videt potius argui ab inferiore ad superius,& nõ ẽm quid & simpliciter. Error.n.horũ ex hoc oritur: quia credũt in simplici esse sumi vno mõ,in composita alio mõ:& non est ita. Ad tertiã dico q̃ hæc p̃dicatio homo est:nõ est p accidẽs sumptũ pro cõtingenti contingens.n.est qđ nondũ exiuit ad actũ, & iõ hæc est de inesse simpliciter:non tñ est per se & necessario inesse: sed est in dispõne media.s.de inesse. Illa vero,hõ est aĩal est de inesse simpliciter,hæc hõ est:etiã est de inesse simpliciter:ideo bona cõsequentia:aut forte prima est de inesse necessatio:hæc de inesse simpliciter. hæc.n.apud Peripatheticos:hõ est nec est cõtingens nec necessaria, nõ cõtingens:quia exiuit iã ad actũ,nec necessaria: qa nõ in materia necessaria:& ita de inesse. Ad quartã dico q̃ hæc,hõ est aial,nullo hoĩe exñte nõ est vera: sicut hæc,rosa est pulcherrima florũ in hyeme: sed cõceduntur,quia pñt esse veræ. Ad rõnem dico q̃ aĩal & non aial nõ sunt contradictoria:vt in fine primi priorũ habetur. Hypocẽtaurus.n.nec est aĩal,nec est nõ aĩal, sed bene hæc contradicunt,esse aial & nõ esse aĩal:& sic de hoĩe non existẽte nec predicat aĩal nec nõ aĩal:licet aut esse animal aut non esse aĩal. Alij dicunt q̃ nullo hoĩe existente hæc est vera.hõ est aĩal:non ratione ipsius verbi est:sed rõne animalis:& sic deficit secũda cõditio in casu illo:similiter & de illa,rosa est pulcherrima florũ: & id genus. Hæc sunt dicenda ad mentẽ Arist. & oĩum peripatheticorũ:vt Philloponi, Themistij, Diadori, Alexandri, Theophrasti:& Auerrois. Sed dices:non valet: Socrates est gubernator equorũ: igit gubernator: nec valet:æthiops est albus dentes:igitur albus,hæ iã solutæ sunt.non.n.arguitur per regulã:quia esse gubernatorem nõ verificatur de Socrate nisi rõne partis:& similiter de æthiope:& ita nõ valet hæc ẽm oẽs peripatheticos. Quia Arist.cõcedit hãc,hõ est mortuus: quæ non põt esse vera:nisi det ampliatio verbi ad id qđ est vel fuit. Quærunt vtrũ ampliatio verbi sit peripathetica: & videtur q̃ nõ. Tunc q̃ eã nullibi Arist.posuit. Tum q̃ verbũ est forma extremorũ:igit extrema accipiuntur secundũ exigentiã tpis & nõ vltra. Tertio,tunc aliquæ contradictoriæ essent simul veræ vel simul falsæ: vt hæ. oĩs homo est mortuus & aliquis hõ nõ est mortuus: patet prima pro oĩ hoĩe qui est aut fuit. patet secũda pro hoĩe etiã qui est vel fuit. Quarto,tũc aliqua propositio esset sil de inesse & cõtinges:vt nauale bellũ est futurũ. Est.n.de inesse:quia actu vera:de contingenti:quia esse ampliat pro eo qđ est aut erit. Multa alia adduci pñt. hæc satis:Sed videt q̃ ampliatio negari nõ possit apud peripatheticos:saltem in cõtingentibus:& tpibus quæ circuũt p̃sens. Primũ patet primo priorũ.ca.11.in illa.n. cõtingit hoĩem currere.ille terminus hõ ampliat pro hoĩe qui est:vel põt esse:vt ibidẽ ait,cui Auer. Philoponus & Alexã.cõsentiunt. Rursus in tpibus circuentibus præsens:vt.1.Elenchorũ ait Ari.in illa parte:sanabat laborãs. Dũr etiã alia tpa circuẽtia præsens, quia saltẽ ipsum sub diuisione significant:vt dicit Boetius,& p consequens illud significabunt sub disiũctione: vt hõ fuit mortuus, significat:qm̃ est vel fuit hõ: aut hõ est mortuus vel pictus:sitr: qm̃ hæc mortuus vel pictus sunt præteriti tpis. Vtrũ vero detur respectu tpis pñtis ac ter mini significãtis rẽ pñtem:vt in hac. Adã est primus homo:& illa Home.est poeta:alias disputabit in elẽchis.

Tertia q̃.

Quid de ampliatione peripatheticis.

Tũc ad rõnes:ad duas primas patet solutio. Ad tertiam dico q̃ pro diuersis tpibus illæ nõ sunt contradictoriæ,sed pro eodem tpe. Ad vltimã, illa propositio est pure contingens cum subiectũ nõ cõstet. Animaduerte tñ q̃ peripathetici his duobus modis expresse ponunt ampliationẽ:licet alij vocẽ eã appellationẽ mõ oppositi sorticolis:vt Albertus,alij termini vel verbi extẽsionẽ,alij alio mõ:sed de noĩbus nõ est nimis curandũ. Sat enim est illud non esse cõtra peripatheticos:vt auctoritates innuunt,hęc de coniunctis & diuisis.

PARTSCVLA QVARTA.

De modalibus enuntiationibus, & earum adinuicem oppositionibus,ac consequentijs,tum ex aliorum, tum ex propria sententia. Cap. II.

His uero determinatis,considerandum est quonam modo sese habent affirmationes ac negationes inter se, hæ uidelicet quæ sunt de possibili esse, & non possibili esse, atq; de contingenti & non contingenti, deq; impossibili ac necessario. habent enim quandam dubitationem.

Antequam ad expositionẽ textus, intẽtionẽq; capituli deueniam,primo accipienda sunt quædã necessaria huic pertractationi. Et primo quot sunt modi enũtiationũ siue propositionũ. Est.n.in dictis Arist. nõ parua cõtradictio. Primo nãq; priorũ visus est velle esse duos tñ modos:necessariũ,videlicet,& cõtingens. hic vero quatuor:quare aut hic superfluus,aut ibi diminutus,infra,addit verũ & falsũ. Circa hãc rẽ oẽs peripathetici cõueniunt in eis quæ Ammonius dixit primo huius q̃ prędicatũ ad subiectũ habere põt triplicẽ habitudinẽ: quã græci materiã enũtiationis siue propositionis vocant. Prima est:qua p̃dicatũ nõdum inest & põt inesse,aut qua inest & põt nõ inesse. Hãc peripathetici materiam vocãt contingentẽ. Scđa est:qua p̃dicatũ non infuit: & nũc inest:aut qua nũc actu nõ inest.pri⁹ vero infuit q̃q̃ Auer. & Porphy.materiã de inesse vocant in prioribus analyticis.ca.2. Tertia demũ est:qua prædicatũ subiecto inest actu & nõ põt nõ inesse:vel qua nõ inest actu:nec põt inesse: quã quoq; necessariã vocant materiã. Plures harũ nõ reperiuntur: vt Porphy. etiam hic sennit:& Auer. Alex. atq; Philoponus primo priorũ. Ex ijs apparet: q̃ licet verũ & falsum vident modi propositionũ,vt Ari.dicet:re vera nõ sunt alij oĩno ab illis q dicunt in priorib⁹. Hi.n.& alij id genus ab aliqua materia sumi nõ pñt propria cũ nulla sit. Rursus vero quandoq; coordinat cum possibili aut necessario.nam est aliquod verũ poſe.falsum etiã cũ possibili vel impossibili.est.n.falsum poſe & falsum impoſe, interdum coordinantur cũ inesse,& ita nõ ponũt in numero. His habitis restat videre quot sint modi, qui suis proprietatibus notẽt in enũtiatione aliquã habitudinẽ. Ad hoc rñdent quidã expositorũ veterũ:qui anonymi sunt: q̃ modi nõ coincidẽtes sunt tres cõtingẽs, videlicet,necessariũ & inesse.nã a mõ cõtingẽti fiũt propõnes de contingẽti:quales sunt cõtingit Cęsarẽ pugnare. a mõ necessario propõnes fiũt necessariæ vt necesse est hoĩem esse aĩal.a modo vero de ĩesse p̃põnes determinant de inesse:vt de ĩesse hõ currit.hęc.n.est modalis a mõ ĩesse, dicũt nõ coincidẽtes:qm̃ poſe incidit cũ mõ cõtingẽtis, differt.n.solũ ab illo:nã poſe põt priuari,qa dicimus impoſe nõ sic cõtingẽs,qa nõ dicimus ĩcõtingẽs: vt Boetius & Porphyrius sentiunt. Rursus impoſe idẽ est qđ

Cõm.28.

De numero modorum.

In quo omnes conueniunt.

Positio prima de numero modorum.

necessariũ nõ esse. Itẽq; inesse est & negare & affirmare. Mouenẽ aũt hi qm̃ modi materierũ sumunẽ à numero habitudinũ: modo tres sunt materiæ, tres quoq; habitudines: igitur tres & modi. Tunc rñdent ad contra dictionẽ. Arist. n. numerauit in prioribus tres modos, videlicet, inesse necessariũ & cõtingẽs, quia tm̃ modos qui nõ coincidũt enumerauit. Hic vero nõ curauit explicare principales & accessorios aut reducibiles, nam ibi materias tãgit syllorum: at cũ necessariũ & impose eodẽ modo ingrediant syllos pro vno accepit: sicr con tingens & possibile. ipsum vero inesse enumerauit alio mõ. hic vero cũ specialius loquaẽ, qa ordinat modos ad enũtiationes, enumerat nũc quatuor, videlicet, possibile cõtingens & necessariũ & impoẽ. prius tñ dixit de ipo inesse. Addit aũt verũ & falsum ꝑ ꝑpõnes dictas & dicendas. Enumerauit autem potius necessarium q̃ impoẽ in prioribus: nã (vt ait Philoponus) necessariũ est vti habitus: impossibile vti priuatio. priuatio vero reducitur ad habitũ, nõ econtra. Obijcit autem huic positioni Philoponus ibidẽ. Primo, quia numerus modorum non correspondet numero habitudinũ ac materierũ. pōt. n. propositio in materia necessaria esse de modo cõtingenti & de contingenti de modo necessario: igitur modi non numeranẽ penes materias. Secundo fiat iste syllš, aĩal currit. Socra. aĩal. Socra. currit: vbi patet hunc esse de inesse: & non cum modo de inesse. Demum Aristo. vsq; huc locutus est de propositionibus & non de modalibus. Igitur propositio de inesse nõ est modalis. Sed istæ obiectiones Philoponi nullæ sunt. Vbi debes scire ꝙ aliud est esse propositionẽ de necessario: & aliud necessaria, aliud contingens, & de contingenti. Aliud de inesse & de modo inesse. Stat. n. propositionem esse necessariã de modo contingenti, contingentem de modo necessario. de inesse de modo contingenti vel necessario. Amplius stat aliquam esse necessariã contingentẽ: vel inesse ẜm materiã, quæ nec est de modo necessario cõtingenti vel inesse. Et ita cõcedi pōt ꝙ aliqua ẜm materiã est in vna spẽ ẜm modũ denominatur ab alia. Secundo concedi potest: ꝙ oĩs propositio est modalis materialiter siue habitudinaliter, non tamen ois erit formaliter talis. Tunc ad rationem Philoponi dico ꝙ modi rñdent materijs qñ naturaliter constituuntur: & hoc satis est ad arguendum illos esse tris. Ad secundam patet solutio. Ille. n. syllogismus est materialiter de inesse: sed non sit formaliter modalis. Ad primam patet etiã solutio. Arist. n. locutus est de ijs quæ sunt de inesse materialiter: & hoc sufficit. Hæc de numero modorũ. Cõsequens est loqui de numero spẽrum, dicamus ꝙ tria sunt genera iuxta numerũ modorum, quæ si multiplicant ꝑ affirmatiuũ & negatiuum erunt duplæ: & per consequens erũt sex, quæ rursus multiplicatæ per vniuersale particulare & indefinitum enumerabuntur. 18. hæc de numero propositionum. Ex ijs apparent tres errores recẽtiorum. Primus est, quia volunt propositionẽ de inesse & modalem differre solum per hoc, quia modalis totã cõpositionem determinat in illa de inesse non. Hoc est friuolum & non peripatheticũ. Differunt enim penes differentes habitudines vt patuit. Secundus est ꝙ ideo verum & falsum non sunt modi, quia non determinãt cõpositionẽ. Hoc etiã friuolũ est. verum. n. & falsum cõpositionem notant: sed non ponunt in numero, quia non notãt aliam habitudinẽ præter dictas. Tertius error est Aesculani qui quærit: vtrũ diuisio propositionum in modalem & inesse sit generis in spẽs. Hæc enim quæstio nulla est: cum qualibet sit modalis materialiter vel formaliter. Et de situ modi dicamus. si nãq; græcos sequimur, cum modus se teneat cũ prædicato formali, videlicet verbo, primo priorum. & græci semper ponant primo loco, videlicet verbum. deinde prædicatum materiale. vltimo subiectum, hac ratione modus est primo loco constituendus: si latinos imitabimur cũ Boetius ponat verbũ vltimo loco vti vltimam formam. Ponemus modum in vltimo: quem auctores ordinem seruant per totũ. Verũ Arist. confundit & ponit ipsum nunc in primo nunc in secundo nunc in tertio loco, vbiq; . n. semper notat materiam enuntiationis sibi propriam. Vtrum tamen habeat vim subiecti aut prędicati. posterius dicemus. Ex ijs patet quam inepte dicant iuniores de loco ipsius modi, cum neq; peripathetice nec latine loquantur, hæc de præambulis. Quæ vero sit partis intentio: ex textu colligitur. vult. n. declarare de ordine & cõsequentia enuntiationũ affirmatiuarũ & negatiuarũ quatuor modorũ necessarij, videlicet, impossis cõtingentis & posis. hęc de intẽtione.

Motiuum.

Obiectiones Philoponi.

Defensio.

Numerus specierum.

Errores. Primus.

Secundus.

Tertius.

De situ modi

Nam si complexionum hæ inter se contradictoriæ opponuntur, quæ per esse disponuntur atq; non esse, ut huius quæ est esse hominem, negatio est hæc non esse hominem: & huius quæ est esse album hominem, illa quæ est non esse album hominem: sed non esse non album hominem. si. n. de omnibus aut affirmatio est, aut negatio: lignum est uerum dicere esse non album hominem. Sed si hoc modo in his sit, etiam in illis, in quibus esse non additur. idem faciet id quod pro ipso sumitur esse: nam huius, homo ambulat, non est hæc negatio, non homo ambulat: sed hæc, homo non ambulat. nihil enim refert hoīem ambulare dicere, aut hoīem ambulantẽ esse, quare si hoc mõ in oĩbus, huius etiã affirmationis, possibile est esse, negatio erit, possibile non esse: sed non illa, nõ possibile est esse.

An modalium propositionibus addenda semp sit negatio ver bo, sicut in illis de in esse: non aũt modo,

Mouet Aristo. quęstionem penes quid attenditur in his affirmatio & negatio: & sumit hanc maiorem per inductionem in omnibus propositionibus. contradictio est sumẽda penes esse & nõ esse, sed eiusmodi sunt propositiones, videlicet possibile esse, necessarium esse, & id genus, Igitur contradictio sumenda est penes esse & non esse, ꝙ autem in oĩbus sit sic sumẽda probat inductiue, vt in hac. homo est albus: sumitur penes illam, homo non est albus: & non penes illam, est non albus. Similiter eius quæ est esse album hoĩem contradictoria est non esse hominem album, & non ista. esse non album hominem, declarat ꝙ hæ duæ nõ contradicant. est albus homo, & est non albus homo: sed ille. est albus homo, nõ est albus hõ, qđ hac ratione probat, quia tunc de quocunq; illa, est albus homo, esset falsa, illa esset vera. est non albus homo, cum de omnibus sit affirmatio vel negatio vera, mõ de ligno hæc est falsa lignum est albus homo. Igiẽ illa vera erit. lignũ est non albus homo, quod est impossibile dato ꝙ lignũ sit album. Potest dari exemplum in alijs, nã de centauro hæc est falsa, est albus homo vel albus: igiẽ illa erit vera, cẽtaurus est non albus, quod etiam falsum est, quia centaurus nõ est, & quia aliquis dicet fortasse in illis hoc habere locum, in quibus verbum est prædicatur. Ait Arist. vniuersaliter esse ĩ omnibus alijs quę adduntur loco verbi est, vt huius affirmationis ambulat homo, non est hæc negatio, ambulat nõ hõ, sed illa. nõ ambulat hõ, quia nihil differt dicere hoĩem ambulare, & hominem ambulantem esse. Inquit, nam si complexionum

Commen. 39.

plexionũ hæ inter se contradictoriæ opponuntur: quæ per esse disponuntur atq; non esse: vt huius quæ est esse hoĩem negatio est hæc non esse hominẽ: & huius quæ est esse album hoĩem illa quæ est non esse albũ hoĩem. Quod probat: nam si de omnibus, aut affirmatio est vera aut negatio: cum de ligno illa sit falsa. lignum est albus hõ. hæc de illo erit vera. lignum est non albus hõ: quod videtur impossibile: & reddens propositione maiorem vlẽm verã in oĩbus: addit. sed si hoc mõ in his sit, ẽt in illis in quibus esse non additur: idem facit id quod pro ipso sumitur esse. Cuius exemplũ ponit dicens: nã huius. hõ ambulat: nõ est hæc negatio. nõ hõ ambulat: sed illa. hõ nõ ambulat: nã nihil differt dicere hoĩem ambulare per verbũ adiectiuũ: & esse ambulantẽ p verbũ substantiuũ. hucusq; durauit suspẽsio oronis: deinde ponit conclusionem & terminat suspẽsionẽ vt patet: & sic conclusio est ꝙ negatio debet addi verbo & nõ modo.

Opponitur modale negatione addita admodũ magis quã ad verbum.

At uidetur idem & esse & non esse posse. omne. n. quod possibile est diuidi uel ambulare, possibile est & non ambulare & non diuidi. Causa aũt huius est: quia oẽ quod hac ratione poře est, non semper actu est: quapropter sibi ẽt negatio competet. potest enim non ambulare ambulabile: atq; non uideri uisibile. at impossibile est ut de eodem enuntiationes oppositæ sint ueræ.

Cõm 30. Arguit nunc ad oppositum quæstionis: & probat ꝙ ad dandam contradictionem in his, negatio nõ ad verbum sed admodum addenda est. vtitur aũt tali syllo. cõtradictoriæ in quolibet diuidunt verum & falsum: sed ponendo negationem verbo & non mõ: propõnes oppositæ non diuidunt in quolibet verum & falsum: qm̃ possunt esse simul veræ: vt hoĩem poře est ambulare: & hoĩem poře est non ambulare. huius causa est: quia poře non est semper actu: eo quia esset necessarium: & ita tales non erunt contradictoriæ. Debes scire ꝙ Arist. vtitur hic diffinitione possibilis posita primo priorũ. Est enim poře nec necessarium nec impossibile. Propterea põt poni inesse cum non sit impossibile: ẽt põt poni inesse cum nõ sit necessarium: propterea addit. causa aũt huius est: quia omne quod hac ratione possibile est nõ semper actu est: & per consequens potest poni in non esse: & quia non impossibile potest esse: & ita esse & nõ esse sunt simul de eodem: & ita non contradicunt.

Possibilis ratio

Idẽ qđ supra.

Non ergo eius, quæ est, possibile esse, negatio est possibile non esse. Contingit enim ex ijs aut idem affirmare atque negare simul de eodem, aut non per esse atque non esse ea quæ adduntur affirmationes atque negationes fieri. Si igitur illud impossibile est, hoc nimirum erit eligendum: est ergo negatio eius quæ est possibile esse ea quæ est non possibile esse: & non ea quæ est possibile non esse. Eadem quoq; rõ erit de eo quod est contingens esse, & enim negatio eius est non contingens esse. Et in alijs quoq; simili ratione ceu in necessario atq; impossibili.

Cõm. 31. Videtur ꝙ quæstionem motam soluat: & primo ait solutionem & inquit. Non ergo eius quæ est possibile esse negatio est possibile non esse negatione addita verbo. solutio est cui non sit addenda: sed cui sit addenda dicit statim. Probat tñ prius ꝙ non sit addenda verbo quia aut de eodem erunt veræ contradictoriæ, aut non verbo addenda est negatio. Destruit primum dicens. si igitur illud impossibile est: hoc nimirum erit eligendũ, videlicet, vt non addatur verbo. Cui autẽ debeat addi subdit: est ergo negatio eius quę est possibile esse ea quę est non possibile esse: & non ea quæ est possibile nõ esse. Eadem quoq; ratio est de alijs modis. Sic igitur patet ꝙ negatio addenda est modo: & non verbo.

Nam ut in illis esse & non esse fiebant additiones: res uero subiecta: alia album: alia homo: sic in istis esse quidem atq; non esse fiunt ut subiecta: posse uero atq; contingere additiones: distinguentes uerum & falsum in his: perinde ut in illis ipsum esse & non esse faciebant. Similiter hæ in eo quod est esse possibile: & esse non possibile. Idem.

Solutionẽ dictam amplius explanare videtur: & vult ꝙ tales modi ita se habent in talibus: vt esse & non esse se habebant in illis: nam in illis de inesse verbum erat id penes quod fiebat additio negationis. Erant. n. verba additiones siue appositiones, siue ꝑdicata res ipsæ vt albũ & hõ: & id genus subiecta verbis erant. Silr in his ipsum esse & non esse se habent vt subiecta. modi vero se vt prædicata siue additiones atq; appositiones: quæ distinguunt verum & falsum in his veluti ipsum esse & non esse faciebant in illis: faciebant dico similiter vt hæ de possibili esse: & possibili non esse. Cõm. 32.

Huius autem quæ est possibile non esse negatio est non ea, quæ est non possibile est esse: sed ea quæ est non possibile non esse. Et eius quæ est possibile esse: non ea quæ est possibile nõ esse: sed non possibile esse. Quapropter hæ possibile esse & possibile non esse: sese mutuo sequi uidentur: idem enim est possibile esse & non esse. Non enim eiusmodi sibi inuicem contradictiones sunt possibile esse: & possibile non esse, sed possibile esse, & non possibile esse: cum nunquam de eodem simul uere sunt: opponuntur enim. Neq; possibile non esse: et non possibile non esse simul ueræ sunt: nuquam de eodem. Simili ratione & de eo quod est necessarium esse negatio, non ea quæ est necessarium non esse negatio erit, sed ea quæ est nõ necessarium esse. Eius uero, quæ est necessarium nõ esse, ea, quæ est nõ necessariũ nõ esse. Et eius quæ est impossibile esse: non illa quæ est impossibile non esse: sed ea quæ est non impossibile esse. Huius etiam quæ est impossibile non esse: illa, uidelicet, non impossibile non esse. Modales cõtradictoria q̃ sunt.

In ijs modo exempla ponit: & colligitur regula hęc ꝙ contradictoriæ sunt per negationem additam mõ, ipso esse vel non esse in vtrisq; eodem modo se habẽte. Cuius causam ait: quia hoc modo oppositione sumpta, non pñt de eodẽ verificari. Illo vero modo, videlicet, negatione accepta penes verbum: pñt sese sequi & de eodem verificari. Verba translatione perspicua sunt. Cõm 33.

Vniuersaliter itaq;, ut dictum est, ipsum quidem esse ac nõ esse statuere oportet uti subiecta. Hæc uero ad ipsum esse atq; non esse adiungere affirmationem atq; negationem faciẽdo: atq; has oppositas esse enuntiationes putare oportet, uidelicet, possibile, non possibile: contingens non contingens: impossibile, non impossibile: necessarium, non necessarium: uerum, non uerum. Dicta immodalibus subiecta, modi vero prædicata sunt.

Ex ijs vniuersaliter concludit ꝙ harum propõnum dicta per esse vel non esse importata subiecta sunt. Modi vero vt ꝑdicata: additiones ac appositiones habẽtur: Et quæ ait: translatione sunt ꝑspicua. Circa dicta plurimæ qõnes oriuntur. Prima est: quo nam modo esse & non esse in illis de inesse appositiones siue additiones sint. Res vero ipsæ vt albũ hõ, & id genus sint subiecta. Cõm. 34. Digressio maxima. Prima dubi. De appositionibus.

Rñdent quidam ꝙ Aristo. per appositiones siue additiones intelligit formalia principia. sunt. n. esse & non esse formalia principia enuntiationũ de inesse. Modi ve- Rñsio aliquorũ

ro formalia principia modalium. Et ita volunt ꝙ nec
modi modaliũ: nec ipsum esse vel non esse illarum de
Confutatio. inesse sint prędicationes siue prædicata. Sed hęc rñsio
nec re nec verbis est peripathetica. nullus. n. vnquã peri
patheticus hoc loquendi mõ vsus est: sed bene eucullati
metaphysicis studijs tm̃ addicti. Amplius doctissimus
Boet. exponẽs verbũ illud græcũ prostheses. Inquit: ap-
põnes vocat prædicationes: vbi vult ipsum esse & non
esse prædicata esse: quod quidẽ verbum ipsum græcum
sonat: vt parũ græcis litteris peritis patet. Rursus Auerr.
in paraphraxe huius loci vult ꝙ verbum sit magis prædi
catũ ipso nomine: quia est forma: è qua omnis prosici-
Propria expõ. scitur orõnis vnio. Dico igitur ꝙ esse & non esse in
illis de inesse prædicata sunt siue prostheses: hoc est ap-
põnes: quibus nomẽ nomini copulatur. Silr modi sunt
appõnes siue prædicata modaliũ: quæq; à nonnullis for
malia prædicata dicuntur: & non imperite. Vtrobiq;. n.
modus modalibus esse vel non esse illis de inesse inhęrẽ
De possibili contingente. tiam significant prædicati ad subm. Hæc de appõni-
bus. Post hæc quid sit possibile quidue necessarium &
inesse transigamus. Arist. itaq; primo priorũ capite vn-
decimo, ipsum hendechomenon: quod latine est con-
Quid contingens. tingens sic describit: contingens est quo non existente
necessario, posito autem esse aut non esse: ex illo nihil
Stoici posr. erit impossibile. Circa definitionem possibilis: videa-
mus quid alij dicant. Dynaton quod nos possibile dici-
mus vniuersalius quid quàm necessariũ esse autumant.

Diuidunt. n. enũtiationes hoc modo: ꝙ aliæ sunt pos-
sibiles: aliæ impossibiles: rursus possibilium: aliæ necessa
riæ: aliæ non necessariæ. Et iterum non necessariarum:
aliæ possibiles: aliæ impossibiles. Est autem propositio
non necessaria possibilis: cuius significatus põt prohibe
ri & non prohiberi à veritate: quod etiam Auic. sentit.
Confutatio. Hæc stoici de ipso possibili. Sed hoc stare non potest.
Primo: quia diuisio eorum falsa est: nam vna & eadem
spẽs non potest esse genus & spẽs respectu eiusdẽ: qua-
re non recte diuidunt propõnes possibiles per necessa-
rias & nõ necessarias: & rursus non necessarias per pos-
sibiles atq; impossibiles. Huic etiam Auerr. obijcit. se-
cundo physicæ auscultationis. cõm. 48. cuius rationes
Positio Diodori. ibidem perquirantur. Disertus vero Diadorus inquit.
Possibile est quod qñque erit: quandoq; non erit: adie
cit rursus ipsius possibilis vnum significatũ, videlicet,
id quod iam exiuit ad actum; quod nos diximus de in-
esse. aliud, videlicet, quod potest exire: nondum tamen
Confutatio. exiuit. Nec hoc (vt mihi videtur) stare potest. Nã vide
tur illa definitio esse data à posteriori. Possibile. n. ideo
erit vel non erit: quia est possibile: & non quia erit qñq;
Põ philonis. & qñq; non erit possibile. Philon inquit: possibile esse
aut quod iam exiuit ad actum: aut quod potest exire: &
si nunquam exiet: sicuti dicimus sensibile esse: quod est
Confutatio. in profundum hostium. Nec hæc videtur competens.
nam non distinguit inter possibile & inesse: sed consun
Positio Boe. dit omnia. Ex Boetij commentationibus sumitur mul
tifarius significatus verbi possibilis: vnus quidẽ est eius
quod non est, potest tamen esse vt naualem pugnam es-
se. Alius eius quod actu est: & non potest deficere vt cy
gnum esse album: & solem oriri. Alius eius quod actu
est: & potest non esse: quod dicitur possibile nõ esse: vt
Socratem mori: si viuit. vltimus eius quod actu est: & nũ
quam non erit: aliquando tamen non fuit: vt igni calor
aut niui frigus: aut animum esse. Aliquando enim
De definitione possibilis. non fuit: sed postquam est: nunquam deerit. Iuxta igi-
Positio Albu. tur has modos Albumasarus: vt Auerroes narrat in pa-
raphraxe primi priorum: sic definitionem Arist. intelli
git. contingens est possibile non necessarium: quo posi
to in esse: nullum sequitur impossibile. Ait. n. possibile
genus esse ipsius contingentis: nam vt ait: omne contin
gens est possibile: & non econtra: quia possibile sequẽs
ad necessarium est possibile: quod quidem non est con
tingens. Additur vero non necessarium loco differen-
tiæ: hoc. n. differt à necessario. Illa vero particula. quo
posito inesse nullum sequitur impossibile: est propriũ
contingentis. Sed hæc expositio dupliciter peccat. Pri *Confutatio.*
mo: quia possibile & contingens semper græci sumunt
pro eodem. Solum. n. vt Porphyrius dicit differunt: ꝙ
possibile põt infinitari: ipsum vero contingens non. Se
cundo videtur illa particula superflua, videlicet, quo
posito inesse nullum sequitur impossibile. Potius enim
deberet dicere quo posito in non esse: nullum sequitur
impossibile. Auerroes vero intelligit per quo non exi- *Expositio Auer.*
stente necessario: genus contingentis siue possibilis:
quod est nõ necessarium. Omne. n. contingens est non
necessarium; & non econtra. Impossibile enim non ne
cessarium est. Per id quod dicit posito aũt inesse nullũ
sequitur impossibile. intelligit differentiam: & sic possi-
bile siue contingens est non necessarium nec impossi-
bile. Hanc expõnem intelligit Philoponus ibidem, cum
inquit. Aristo. autem media via vsus est: & significatũ
possibilis assignauit esse id quod nondum exit: põtñ
exire. Quare posse esse est quod non exiuit: & potest exi-
re vt nauale bellum esse. Possibile non esse est quod exi
stit: & potest non esse: vt Socratem mori: vel non viue-
re. Consequenter per hæc patet quid sit inesse. Est. n. *Quid sit inesse.*
inesse possibile positum in actu: vt hominem currere.
Non inesse vero possibile non esse ad actum deuentũ.
Hoc autem græce est eine: eo quia inesse est: aut meei-
ne: cum non sit actu. Ipsum vero necessarium: quod *Quid necessarium.*
græce est anagacaeon: siquidem est: & non potest non
esse: ipsum necessarium esse erit. Siquidem non est: &
non potest esse: ipsum impossibile: siue necessarium nõ
esse erit. Hæc de possibili contingenti: necessario & im-
possibili. Consequenter an modalis sit duplex de sen- *An modalis sit de sensu diuiso vel cõposito. Põ sorticolarũ*
su composito vel diuiso: transigamus. Sorticolæ itaque
communiter omnes propositionẽ modalem oẽm vo-
lunt esse distinguẽdã: qm̃ alia est de sensu diuiso: cũ mo
dus mediat. Alia est de sensu composito cum præcedit:
aut sequitur. quibus Aristot. secundo elenchorum ca-
pite secundo assentire videtur: dicens, ẽm compositio-
nem sunt huiusmodi: vt posse sedentem ambulare: &
non scribentem scribere. Non enim idem significat: si
diuidens quis dicat: & componens: & ita tales proposi-
tiones hr̃e videntur sensum duplicem: quorum quidẽ
drĩam nunc omitto: quia pluriua ab illis passim scribũ
tur. Ego vero post tm̃ circa. Arist. libros: grecos quoq; *Confutatio.*
suos expositores studium: atq; laborem nõ memini me
legisse eiusmodi nugas: quæ mentem impediunt à phi-
losophia: & animum confundunt. Dico tamen Alexan
drum aphrodisium: Philoponum: atq; Auer. cæterosq;
peripatheticos fecisse vim in eiusmodi propõne. neces-
sario currens ambulat: nam currens & ambulãs possunt
aliqñ sumi pro subiecto: cui ambulatio & cursus acci-
dunt: aliqñ pro accidente ipso: ambulatione, videlicet,
& cursu. Siquidem pro subiecto: aiunt cõtingenter am
bulans currere: siue currens moueri, si pro accidẽtibus
necessario ambulans mouetur. nã ambulans necessario
mouetur quatenus ambulat. Si igitur sorticolæ sensum
cõpositum vocent qñ extrema pro accidẽtibus sumũ-
tur:

tur: peripatetice loquuntur. Sic quoq; si sensum diuisum velint pro subiectis: et bene dicunt: & nec Aristot. nec expositoribus contradicunt. hoc.n. modo Arist. loquitur in lib. elenchorum. in lib.n. priorum cum hi sensus ad syllogisticam formã dñam non faciant. ab Arist. non distinguuntur. In lib. vero elenchorum eum ad paralogismos conducat. Ibidem distinguit. Vlterius sorticolæ dicunt illam de sensu composito esse de inesse. non autem modalem. At eam de sensu diuiso solã faciũt modalem. Quod quidem deliramentum est. Primo, qa Arist. modos appositiones vocat se habentes: vt esse & non esse in illis de inesse: & nõ distinguit sensum aliquẽ. etiam nec expositor vllus græcus. Secundo, si eiusmodi essent de inesse: tunc Aristo. in lib. primo priorum tales nõ doceret syllogiçare nisi in syllogismis de inesse. Vbi constat illum non has syllogiçare in puris de inesse. Tertio, tunc in ijs contradictio esset sumenda penes dictum & non penes modum. quod Arist. non concederet. Quarto, tunc tales probarentur ẽm exigentiam primi termini: & non ofiicabiliter: vt sorticolæ aiunt. Demum nec Alexander nec Auer. nec Philoponus hæc sentiunt in lib. priorum: nec hic.

Quid sorticola de modalibus.

Confutatio.

Et de situ modi agamus: ab Arist. itaq; apte habemus tales modos esse prostheses siue prædicationes: siue appositiones. Quare si græcos sectabimur modos semp in primo loco statuemus: veluti verbum in illis de inesse. Si latinos ponemus in fine vt Boe. seruat. Sũt tñ nõnulli qui volunt hos modos dũ pcedunt facere cõpositionem. dum vero sequuntur: aut mediant facere diuisionem: quod quidem friuolũ esse ex dictis patet. Nos enim cum peripateticis dicimus q vbicunq; ponũtur eodem modo sunt. noĩa.n. & verba trãspolita idem significant: semper tñ vbicunq; sint: mulūplicẽ propõnẽ efficiunt: qnatenus sñbm põt sumi pro subiecto & materia, & pro accidẽte vt diximus: quod quidem ad rem syllogisticam non refert. Et quonã mõ tales modi modales efficiant propõnes dicamus. Sorticolæ itaq; aiunt modos tunc efficere propõnes modales: cum aduerbialiter tenentur. Mouentur quia aduerbialiter tenta sunt syncathegoremata: nominaliter vero sumpta sunt cathegoremata. Propterea dicũt eiusmodi hoiem comedere est contingens: aut solem oriri est necessarium esse de inesse, & non modales: nisi ẽm qnid: & metaphorice velut hõ pictus est hõ. Hæ vero sunt modales, cõtingẽter hõ currit. necessario sol oritur: & id genus. Pro his solebamus arguere. primo: quia in qualibet illarum notatur prædicatum inesse subiecto. Igitur est de inesse. Secundo facio hunc syllogismũ. oẽ contingens est possibile. hoiem currere est cõtingẽs. Igitur hoiem currere est possibile. hic nãq; sylls est in specie syllogismorũ, & de inesse. Igitur illæ propõnes sunt de inesse. Tertio, tunc propositio contingens conuerteretur in terminis contra Arist. primo priorũ, quia bene sequitur hoiem currere est contingens. Igitur cõtingens est hoiem currere. Quarto hæc cõuertit. B. est. A. igit nullũ. A. est. B. sed quoduis horũ põt esse subiectũ huius nois contingens. Igitur bene valet. nullũ. A. B. est contingens. igitur nullũ cõtingens est. A. B. Quinto valet aliquod poẽ est hoiem currere. Igit hoiem currere est poẽ. Multa alia dicuntur: quæ cum sint friuola: omitto. Sed hæc põ stulta est: & stultissimum est contra eã esse sollicitũ. primo Topi. Boetius.n. Ammonius: Porph. nullam vim faciunt in talibus quocunq; mõ illi modi sumantur. Oẽs enim dicunt idem significare iustum: & iuste: idem bo

De situ modi.

Põ sorticolarũ.

Põ propria.

Quõ modi efficiant modales.

Confutatio.

num & bene. & per consequens idem significat cõtingens quod cõtingenter, necessarium quod necessario.

Dico igitur q Aristo. nec illas vocat modales nec has de inesse: sed solum ait alias: esse de inesse. alias de necessario inesse. alias de possibili inesse. Quicquid tamen sit sectando sorticolas dicerem tales propõnes posse accipi ẽm se totas: & hoc mõ hæc est de inesse: necessarium est solẽ oriri: & id genus, aut ẽm dicta: quibus modi appõnes sunt: siue prædicationes: & tunc sunt modales. Qua rõne patet argumenta nulla esse. Penes quid vero contradictio in talibus sumenda sit: dicamus. Anonymi: quos narrat Philoponus primo priorũ. dixerunt in illis de contingenti vel poss cõtradictionẽ esse sumẽdam per negationẽ propositam toti semper. In illis de necessario inesse dupliciter præponendo mõ: & ppõnẽdo verbo: hæ.n. contradicunt necessario oĩs hõ est animal: & necessario quidam hõ non est animal: velut illæ. necessario omnis hõ est aĩal: non necessario oĩs hõ est aĩal. Pro ijs facit Arist. primo priorum vbi docet syllogiçare in quarto secundæ: & quinto tertiæ. & docet reducere eos per oppositum conclusionis in his de necessario inesse: ei dum sumit oppositum: accipit cõtradictorium in dicto: & non in mõ. Amplius Arist. docet syllogiçare ex puris necessarijs in secunda figura: ex cõtingẽtibus vero dicit nihil in illa syllogiçari: hoc ãt nõ esset si vis necessariæ esset vis affirmationis. Idcirco absolute apud Arist. dico q contradictio sumi debet penes negationem vel affirmationẽ modi. sunt aũt modi sex: possibile. contingens, necessarium, impoẽ, verum, falsum: licet verum & falsum sint modi ẽm vsum: non ẽm veritatem cum reducantur ad illos vt diximus. Quare quęlibet modalis põt esse aut tota affirmatiua: quotiẽs modus & dictum sunt ambo affirmationes. aut tota negatiua: cum modus & dictum negantur. aut partim. affirmatiua & partim negatiua: cum vel modus vel dictum affirmatur cæterum negatur. Absolute tñ sumenda est cõtradictio penes modos. Tunc ad rõnes. ad primam dico q docet reducere illas per contradictorium dicti: qm vis illius est maior quam virtus illarum de inesse.

Propria positio

Penes quid contradictio.

Propria solutio.

Modalium numerus.

Ad secũdum non est absurdũ syllogiçare ex affirmationibus in secunda figura in aliquibus modalibus: qn dicta illarum habent vim propõnum de inesse. In contingentibus vero non sic: qm dictũ contingentis non põt habere vim propõnis negatiuæ de inesse cum conuertatur ad oppositam qualitatem. Et de quantitate talium agamus. dicunt itaq; sorticolarum nonnulli tales enũtiationes siue propositiones nullius esse quãtitatis. Mouentur quia terminus subiectus suspenditur à propria denominatione. Amplius quia non mensuratur à propria acceptione respectu suppositorum: & ita volunt tales enuntiationes nullius esse quantitatis. Hæc positio non est peripathetica. Primo: quia Aristot. vbique vbi aut propositionem aut enuntiationem diuidit: semper per vniuersale & particulare & indefinitum diuisit: & nullam exclusit. Amplius omnis propositio vel enuntiatio ex materia constat: & forma. Igitur sicut ratione formæ dicitur qualis affirmatiua, videlicet, vel negatiua: ita ratione materiæ dicetur quanta vniuersalis, videlicet, vel particularis aut indefinita. Tertio ex non quantis non fit syllogismus: aliter non regularetur per dictum de omni vel de nullo: & esse in toto. Potest igitur dici & peripathetice quòd in talibus potest notari quantitas triplex. Vna penes modum. Alia ratione subiecti ipsius dicti. Tertia respectu totius dicti quatenus

De quantitate. Põ prima.

Confutatio.

Propria pñ.

Modales de necessario & impossibili, sunt universale, de contingenti vero & possibili particulares, & omnis est singularis quo ad dictum.

quatenus est vnum singulare dictum respectu illis propositionis. Si respectu modi necessarium & impossibile ficiunt vniuersalem: quia pro omnibus suppositis temporis: vt Auer. inquit in lib. priorum: vt deum esse est necessarium: quoniam in omni differentia temporis. Similiter & hæc. impossibile est hominem esse æquum: quia in nulla differẽtia tẽporis erit vel est vel fuit equus. Hæ sunt particulares: contingens esse: possibile esse: qa pro aliquibus differentijs temporũ. Si respectu subiecti dicti: sic erit quanta iuxta signi subiecto additi naturã. Et pro hac docet syllogiçare Aristo. in prioribus. Si vero respectu totius dicti: sic est singulare: quoniam vt sic dictũ singulariter tentũ subijcitur: modus prædicatur vt sentit Boetius. Per hæc patet solutio ad obiecta. Et de appositionibus dicamus: est. n. maximũ dubiũ: cur Aristoteles solum docuit contradictionem sumere: & non contrarietatem: vel alias oppositiones. Patet enim ꝙ hoc ideo fecit: quia loquitur de his secundum se totas: & cũ vt sic sunt solum singulares: & in singularibus nulla fit oppositio nisi contradictoria: ideo docuit solũ contradictionem. Hæc de modalibus.

De oppositione

De conuersione modalium consequentijs.

Consequentiæ uero etiam per rationem fiunt hoc modo ponentibus. Ad illam. n. quæ est possibile esse hæc sequitur, quæ est contingens esse: atq, hæc cum illa conuertitur, uidelicet, & non impossibile esse, & nõ necessarium esse. Ei uero, quæ est, possibile non esse, & contingens non esse, ea, quæ est, non necessarium non esse, & illa quæ est, non impossibile non esse. Illi præterea, quæ est, non possibile esse, & non contingens esse, ea, quæ est, necessarium non esse, & impossibile esse. Ei rursus, quæ est non possibile non esse, & non contingẽs nõ esse, illa quæ est necessariũ esse, & impossibile nõ esse. Consideretur autem quod dicunt, ex subscriptione hac.

Consequentię modalium, secundum antiquos.

a	c
Ordo primus.	*Ordo tertius Ãtecedẽtes.*
Possibile esse	Non possibile esse
Contingens esse	Non contingens esse
Sequentes.	*Sequentes.*
Non impossibile esse	Necessarium non esse
Non necessarium esse.	Impossibile est esse
a *Ordo secũ. Antecedẽtes*	*Ordo quartus. Ãtecedẽtes.* c
Possibile non esse	Non possibile non esse
Contingens non esse	Non contingens non esse
Sequentes	*Sequentes*
Non necessarium non esse	Necessarium esse
Non impossibile non esse	Impossibile non esse.
a	c

Cõm. 35. De quo igitur nunc Aristoteles agit: videtur ambiguum nonnulli volunt Aristot. nunc agere de æquipollentijs. Sed hoc non placet. Nam apud sorticolas æquipollentia inuenta est vt ignotior propositio ad notiorẽ transferatur. Modo Aristot. docet transferre non tm̃ ignotiorem ad notiorem: sed econuerso indifferenter. Philoponus appellat inscriptionem pręsentem conuersionem: qua, videlicet, vna propositio in aliam vertitur. Aristot. vero hacoloutheses hoc est consequentias: & hantistrephes: hoc est conuersiones. Quoniam vna ad alteram & econuerso sequitur. Videtur igitur intentio partis de consequentijs conuersiuis modalium esse. Ante igitur quam ad rei veritatem veniat: primo constituit ordines & consequentias ſm antiquos: quos græci volunt fuisse stoicos: deinceps circa illam figurã disputat quid bene & quid male dictum est: ponẽdo regulas conuersionum atq; cõsequentiarum. Et hoc proponit dicens: consequentiæ vero etiam per rationem fiũt hoc modo ponentibus: & subdit regulas illorũ: quæ ex subscriptione apparet. Vbi debes scire. Primo ꝙ oia quadrangula ipsorum. aaaaa. ab ipsis stoicis vt antecedentia statuebantur. Omnia vero ipsorum. bbbbb. vt consequentia conuersim collocabantur. Secũdo debes scire ꝙ consequentiæ & omnia quæ dicuntur de his: accipiuntur per terminos transcendentes esse, videlicet, & non esse: vt sint communes ad omnes alios prædicamentales: cuiusuis quantitatis sint: si tamen velles: posses terminos specificare ad libitum. Reliqua verba textus ex subscriptione figuræ patent.

Possibile & impossibile cõtradictoria se quuntur.

Ipsum igitur impossibile atq; non impossibile ad ipsum contingens atque possibile: & rursus ad non contingens & non possibile: sequuntur quidem contradictorie: conuersim tamen. Nam ad ipsum possibile esse: ea negatio ipsius impossibilis sequitur: quæ est non impossibile esse. Ad negationẽ uero affirmatio. Ad nõ possibile nãq; esse: impossibile esse: quia impo͞e esse affirmatio est. Non impo͞e uero negatio.

Subscriptio Aristot. possibilium & contingentium cum ipso impossibili.

a c

Po͞e esse Cõtingẽs esse. — Nõ impossibile esse.

a — e — c

Possibile non esse. Cõtingẽs nõ esse. — Nõ impossibile esse.

a c

Nõ po͞e esse nõ cõtingẽs esse. — Impossibile esse.

a — c

Nõ po͞e nõ esse nõ cõtingẽs nõ esse. — Impo͞e nõ esse.

a c

Cõm. 36. Corrigit dictam positionem: & vult esse veram quo ad omnia quæ dixit de possibili & cõtingẽti: & de ipso impossibili. In quibus verbis innuit duas regulas. *Prima regula.* Prima: contingens quouis modo sumptum conuertitur cum

cum poſsibili eodem modo ſumpto.cauſa eſt: qa ſunt idem oĩno non differunt, vt Porphy.dixit: niſi quia poſſibile infinitari poteſt ſine particula negatiua: cõtingẽs vero minime. Non.n.dicimus incõtingens, vt dicimus impoſſe: ſed dicimus non contingens. Quare poſſe eſſe & contingens eſſe primi anguli ſiue quadranguli ipſorum. A. conuertuntur. Sic ſingulæ ſingulorum quadrãgulorum eiuſdem lateris. Hanc regulam non explicat Ariſto. ſed dat eam intelligere. Secunda regula. poſſe & impoſſe ſeſe ſequuntur cõtradictoriæ: hoc eſt per negationem præpoſitam. Seruatis.n.dictis eodem modo quo ad qualitatem & quantitatem: fiunt æquipollẽtes ei conuertibiles per ſolam negationem præpoſitam.

Secũda regula.

Huius declaratio eſt ꝙ poſsibile ſiue cõtingens ad ipſum impoſſe ſe habet cõtradictoriæ. Dicebamus enim ꝙ in modalibus eſt triplex quantitas: quarum vna eſt reſpectu ſuppoſitorum temporum. Et de hac Ariſto. loquitur hic: & hoc modo impoſſe eſt vſe ad nullam differentiam tpis: contingens vel poſsibile particulare ad quaſdam differentias temporum. Neceſſariũ vero vſe ad oẽm differentiam tẽporũ: quare recte dicit ꝙ æquipollentia contingentis ſiue poſsibilis ad ipſum impoſſe accipitur contradictorie, hoc eſt per negationem præpoſitam modo: quia poſsibile ad ipſum impoſſe ſe habet contradictorie. Inquit. {Ipſum igitur impoſſe atque non impoſsibile ad ipſum cootingens atque poſsibile: & rurſus ad non contingens & non poſſe: ſequunt quidem contradictoriæ ſingula ſingulis diſtribuendo: vt non poſsibile ad impoſſe: non impoſsibile ad poſsibile: & de contingenti eodem modo. Addit conuerſim tñ: quia non modo æquipollenter, ſed conuertibiliter ſeſe ſequuntur. Huius epõnem ſubſcribit dicens: nam ad ipſum poſſe eſſe: ea negatio ipſius impoſſis ſequitur: quę eſt nõ impoſsibile eſſe. Ad negationẽ vero affirmatio vt ad non poſsibile eſſe: impoſsibile eſſe. Quia impoſſe eſſe affirmatio eſt: non ĩpoſsibile vero negatio. Sic igitur quo ad has duas regulas ſtoici recte ſenſere.

Declaratio regulæ.

Ad ipſum neceſſarium quo nam modo ſe habeat: conſiderandum eſt. Perſpicuum itaque ipſum non illo modo ſeſe habere. Nam contrarie quidem ſequitur, contradictorie vero non.

Neceſſariũ & impoſsibile ſe ſequuntur contrarie, non autẽ contradictoria

Cõm 37.

Tertia regula.

Nũc quo nam modo ipſum neceſſarium ſe habeat ad ipſum impoſsibile declarat. Et ponit talem regulam tertiam ꝙ neceſſarium & impoſsibile ſeſe ſequũtur cõuerſim contrariæ: non aũt contradictoriæ. Hoc eſt per negationem poſtpoſitam modo: & non per negationem præpoſitam. Huius regulæ ratio eſt: quia neceſſariũ & impoſsibile opponuntur contrariæ: quia impoſsibile pro nullo ſuppoſito temporis: neceſſarium pro omni ſuppoſito temporis: ideo æquipollentiæ erunt per negationem poſtpoſitam: ea ratione, videlicet, qua fit in contrariis. Et in hoc patet error dictæ figuræ. Inquit. At ipſum neceſſarium quo nam modo ſe habeat conſiderandum eſt. Perſpicuum itaque ipſum non illo modo ſeſe habere quo impoſsibile & poſſibile ſe habent: nam contrariæ quidem ipſum neceſſarium ſequitur ad ipſum impoſsibile. contradictorie vero ſequitur: ſiue vt in græco iacet: contradictorie per negationem præpoſitam eſt extra: & non ſe inferunt.

Rõ regulæ.

Neque.n.eius qđ eſt neceſſe non eſſe: negatio erit non neceſſe eſſe. Poſſunt.n.ambę de eodem eſſe vera. Nam id quod neceſſarium non eſſe: eſt non neceſſarium eſſe.

Neceſſe nõ eſſe & non neceſſe eſſe non contradicũt, quia poſſunt eſſe ambo vera

Obijciet quis contra Ariſtotelem. nam neceſſe eſt eſſe contradicit illi quod eſt neceſſe eſſe, igitur æquipollet illi, non neceſſe eſt eſſe. Equipollet illi, non neceſſe eſt eſſe, igitur non æquipollet illi: impoſſe eſt eſſe qm̃ vnius propoſitionis vna eſt æquipollẽtia. Reſpondet negando aſſumptum ꝙ hæc, neceſſe eſt non eſſe, contradicat illi, non neceſſe eſt eſſe: Immo vt dicit ſtãt ſimul, qm̃ hominem eſſe equum eſt neceſſarium nõ eſſe: & non neceſſarium eſſe: quia non neceſſariũ eſſe eſt poſsibile altum, quod ſequitur ad impoſsibile ſm vnũ dimidiũ: & ad neceſſariũ ſm aliud. Inquit: neq; enim eius quod eſt neceſſe non eſſe, negatio erit non neceſſe eſſe. Poſſunt enim ambæ de eodem eſſe veræ, nam id quod eſt neceſſarium nõ eſſe: vt hoĩem eſſe equum: eſt non neceſſarium eſſe: hoc eſt contingens altum: quod ſm alterum dimidium prædicatur de impoſsibili: ſm alterum de neceſſario.

Cõm. 38.

Cauſa vero cur non ſeſe ſequantur quemadmodum cæteræ, eſt: quia ipſum impoſsibile contrarie ſumptum æquipollens redditur ipſi neceſſario. Nam quod impoſsibile eſt eſſe, non quidem ipſi neceſſe eſſe, ſed potius ipſi neceſſe non eſſe. æquipollet. at quod impoſsibile eſt non eſſe, hoc neceſſarium eſt eſſe. Quare ut ea illa ratione ſe ſequũtur poſsibile, videlicet, & non poſsibile, ita hæc contrariæ. Quoniam illo modo non ſignificabunt idem neceſſarium & impoſsibile, ſed modo nunc dicto conuertuntur.

Tertia regula intellectus.

Nunc reddit cãm tertiæ regulæ, & quia ex dictis patet. Lego litteram. Cã vero cur non ſe ſequuntur hæc de neceſſario & illa de impoſsibili: quẽadmodum cæteræ, videlicet ꝑ negationem ꝓpoſitam, eſt, quia ipſum impoſsibile contrarię ſumptum ꝑ negationem poſtpoſitam æquipollens redditur ipſi neceſſario. nam quod impoſſe eſt eſſe: non quidem ipſi neceſſe eſſe: ſed potius ipſi neceſſe non eſſę ęquipollet. At quod impoſſe eſt nõ eſſe, hoc neceſſarium eſt eſſe. Iõ infert regulas ambas dicens. Quare vt ea, videlicet, poſsibile & non poſsibile illa ratione per negationem præpoſitam ſe ſequuntur, ita hæc contrariæ per negationem poſtpoſitam, quoniam illo modo ſumpta per præpoſitam negationem non ſignificabunt idem, ſed modo nũc dicto per poſtpoſitam negationem conuertuntur.

Cõm. 39.

An impoſsibile eſt ſic poni ipſius neceſſarij contradictiones, nam ad ipſum quidem neceſſarium eſſe, ſequitur poſsibile eſſe, ſi enim non ſequitur illius negatio ſequetur. Cum ſit neceſſarium aut affirmare, aut negare. Quare ſi non poſsibile eſt eſſe, impoſsibile eſt eſſe. Igitur id quod neceſſe eſt eſſe, impoſsibile eſt eſſe, quod quidem eſt abſurdum.

Nunc diſputat quo nam modo ipſum neceſſarium coordinetur cum ipſo poſsibili. Et probat ꝙ nõ bene ordinatur, vt fecerũt Stoici in primo angulo ſiue quadrangulo lateris ipſorum. c. Illi enim volebãt hęc ſe mutuo ſequi poſsibile eſſe & non neceſſę eſt eſſe, probat igitur ꝙ negatio præpoſita non facit æquipollentiam in his. Et vtitur tali enthimemate, ad neceſſarium eſſe ſequit poſſe eſſe, igitur ipſum poſsibile eſſe non ſequit ad ipſum non neceſſarium eſſe: per regulam prioriſticam, nihil vnum ſequitur ad duo cõtradictoria. Quod autẽ poſsibile eſſe ſequatur ad neceſſariũ eſſe, probat: quia ſi nõ ſequitur ipſum poſsibile eſſe ad illud, ſequit ad illud non poſsibile eſſe, qm̃ ſi vnum contradictoriorum non ſequitur, alterum ad illud ſequi neceſſe eſt. Quod ſi ad neceſſe eſſe ſequitur non poſsibile eſſe, tũc ſequitur impoſsibile eſſe, per regulam traditam paulo ante.

Cõm. 40.

Ad contradictoria nõ ſequitur vnum ſore mali ſequela.

ante.& ita ad necesse esse sequetur impossibile esse. Inquit, an impossibile est sic poni ipsius necessarij cōtradictiones, videlicet p negationem præpositā, vt stoici fecerunt. Quod probat dicens. nā ad ipsum quidē necessarium esse, sequitur posse esse. subaudi tu. igitur ipsum possibile esse nō sequitur ad non necesse esse: p regulam prioristicā. nullū vnū sequitur ad duo cōtradictoria. Quod aūt posse esse sequeē ad necesse esse: probat dicens, si. n. non sequitur: illius negatio sequitur, videlicet, non posse esse: cū de quolibet sit necessariū aut affirmare aut negare. Et ita sequetur ad necesse esse nō possibile esse, quasi si non possibile est esse: hoc est quare si ad necesse esse, sequitur non possibile est esse: sequetur impossibile esse, quia non possibile esse: & impossibile esse æquipollent: per regulā secundam. Igiē id quod necesse est esse: impossibile est esse, quod quidē est absurdum, & ita oportet dicere ad necesse esse sequi possibile esse: & per consequens ipsum possibile esse nō sequetur ad non necesse esse. Quia nihil sequitur vel conuertitur cum duobus contradictorijs.

Insuper etiam ad possibile esse sequitur non impossibile esse. ad hoc autem non necessarium esse sequebatur: quare fieri posset ut id quod necessarium est, non necessarium sit: quod quidem est absurdum.

Cōm. 41. Secundo arguit, possibile esse sequiē ad necesse esse; igitur ad posse esse non sequitur non necesse esse: deducit, quia vbi possibile sequitur ad necesse esse: valet necesse est esse. Igitur possibile est esse. Vltra, possibile est esse: igitur non impossibile est esse: p secundā regulam. Vltra, non impossibile est esse: igiē non necessariū est esse, quia per stoicos non necesse esse, & non impossibile esse conuertebantur: & ponunē in vno angulo. Quare si possibile sequetur & conuertetur cū non necesse esse, cum ipsum sequatur ad necesse esse, tunc ad necesse esse sequetur non necesse esse. Sic igitur per duas rationes patet hæc non conuerti, possibile esse, & non necesse esse. Inquit, insuper etiam subaudi ad necesse esse sequiē posse esse, igitur non necesse esse non sequitur ad possibile esse: quod deducit dicens, ad possibile esse sequitur nō impossibile esse, ad hoc per stoicos non necesse esse sequebatur: quare fieri posset vt id quod necessarium est, non necessarium sit.

At uero neq; necesse esse sequitur ad possibile esse. Nec ad idem sequitur necesse non esse. Ei nanq; utrūq; accidere potest, horum uero utrūuis uerum sit: non erunt profecto illa uera. Id enim simul possibile est esse, & non esse. At necessarium si est uel non est: non erit ad utrūq; possibile.

Cōm. 42. Hactenus fortasse probauit q possibile esse, & non necesse esse non conuertuntur sumendo possibile pro posi alto, nūc q sumendo possibile pro contingenti ad vtrūq;: probat etiā q non conuertitur cū necesse esse, nec cū necesse nōn esse. Vtitur aūt tali ratione, quodlibet contingēs hoc modo sumptū est ad vtrūq;. Necessarium nō est ad vtrūq; siuē sit necesse esse siue necesse non esse, igitur necesse esse non potest conuerti cum possibili: nec necesse non esse, Inquit. At vero neq; necesse esse sequitur conuersim ad possibile esse, nec ad ipsum idem possibile sequitur necesse non esse, Deinde accipit maiorem dicens: ei nāq;, videlicet, possibili esse vtrūq; accidere potest, quia conuertitur ad opposita in qualitatem: hæc est maior. Deinde sumit minorem, dicens. horū vero vtrūuis, videlicet: vel necesse esse vel necesse non esse verum sit: non erunt profecto illa vera: ambo, videlicet, esse & nō esse, quod explicat dicēs. id. n. simul possibile est esse & non esse: qm possibile cōuertitur ad vtrunq;. Ad necessarium si est, vel non est: nō erit ad vtrūq; posse: ipsum igiē necesse esse: & ipsum necesse nō esse cum ipso possibili conuerti non potest.

Quarta regula

Relinquitur igitur non necessarium non esse sequi ad possibile esse. Hoc nanque uerum est de eo quod est necesse esse.

Non necesse nō esse & possibile esse conuertuntur. *Cōm. 43.*

Ex dictis dat quartam regulam: q, videlicet, negatio præposita mō necessitatis, & postposita facit æquipollere ipsi de posi esse. Huius cā est: quia necesse esse; & possibile esse se habent vt subalternæ. nam ipsum necesse esse est vle temporis. ipsum possibile esse est particulare. Sed negatio præposita & postposita facit æquipollere suo subalterno. Hæ igitur conuertuntur. non necesse non esse: & posse esse. Et hæ, non posse non esse: & necesse esse. Sed dices, posse esse stat cū necesse eē. & cum ipso necesse esse non stat ipsum nō necesse non esse, quasi soluens. Inquit, hoc nanque, videlicet, non necesse non esse verum est de eo quod est necesse esse: aut forsasse sic intelligit. hoc nanq; hoc est non posse non esse verum est de eo: quod est necesse esse. Sic igitur in his accipitur æquipollentia per negationem præpositā & postpositam. Et ita patet quarta regula.

Hæc. n. etiam ratione contradictio fit ei quæ sequitur ad non possibile esse. ad illud. n. sequitur impossibile esse & necessarium non esse, cuius negatio est non necessarium non esse. Igitur & hæ contradictiones modo dicto se sequuntur, atque nihil impossibile sequetur, si sic ponantur.

Cum hac, non necesse non esse sit hæc contradictoria possibile esse conuertitur cum ipsa possibile esse. *Cōm. 44.*

Persuadet responsionem, & regulam datam, videlicet, q non necesse non esse æquipolleat ad posse esse. Et ait, quia hæc contradicit illi: nō posse esse. igitur sequitur ad hanc, posse esse, quicquid. n. contradicit vni contradictoriorum stat cum altero. Quod aūt cōtradicat ad non posse esse declarat: quia non possibile esse, & impossibile esse: & necessarium non esse conuertuntur, modo non necesse non esse contradicit illi, necesse nō esse. nihil. n. verius est contradicere: q per negationē præpositam, & ita hæ contradicunt: necesse non esse, & non necesse non esse. quare hæc contradicit illi, impossibile esse: & non possibile esse, quod erat probatio nostra. Inquit, hac. n. etiam ratione ipsum non necesse nō esse contradictio fit ei quæ sequitur siue est idē cum non possibile esse. Et ita si hæc, non necesse non esse: contradicit illi: non possibile esse: stabit cum hac, videlicet, posse esse: quia possibile esse & non possibile esse contradicunt. Quod autem non necesse non esse contradicat ad non possibile esse: probat dicens. ad illud enim, videlicet, non posse esse: sequitur impossibile esse per secundam regulam: & necessarium non esse per tertiam regulam. Cuius necesse non esse negatio est p præpositam particulam non necessarium non esse. Igitur concludit: & hæ contradictiones modo dicto se sequuntur: atq; nihil impossibile sequetur: si sic ponantur. Est igitur vis rationis, non necesse non esse contradicit ad non possibile esse. Igitur stat conuersim cum possibile esse. Quarta itaq; regula est, negatio præposita & postposita facit conuersionem in his de necessario & possibili.

Dubitauit aūt quispiam utrum ad necesse esse ipsum possibile esse sequatur. Nam si non sequitur, contradictio, uidelicet, non possibile esse sequetur. Et si quis dicat non hanc cōtradictionem, necesse erit eum dicere contradictionem esse hanc, uidelicet possibile non esse, quæ quidem ambæ de ipso necesse esse falsæ sunt.

Arguit quod ad necesse esse sequitur possibile esse.

Quoniam

Com. 45. Quoniam accepit ad necesse esse sequi posse, idcirco dubitat vtrum ad necesse esse sequatur posse. Et primo arguit ꝙ sic, nā si ad necesse esse non sequitur posse esse: sequetur suum contradictorium, videlicet, non posibile esse: per regulam contradictoriarum quæ dicit ꝙ de quolibet dicitur alterum. Vltra, ad necesse esse sequitur non posibile esse, igitur sequetur imposibile esse: per regulam æquipollentiarum, non posibile esse dicẽtem valere imposibile esse: quod est absurdum. Dices forte ꝙ cōtradictorium eius quod est posibile esse: est illud posibile: nō esse, per negationem postpositam: & licet hoc sit contra regulam secundam, probat etiam non esse bene dictum. Et inquit, ꝙ etiam hæc repugnat ad necesse esse: non enim stant simul necesse esse: & posibile non esse. Per hanc itaq; rationem posibile esse videtur sequi ad necessarium esse.

At uero rursus id quod idem est diuidi & non diuidi: atq; esse & non posibile uidetur, quare ipsum necesse esse erit contingens non esse: quod quidem falsum est.

Com. 46. Ad oppositū arguit. Et probat ꝙ necesse esse non sit posibile esse: nam posibile esse est ad vtrunq;. Ipsum necesse esse est ad vnum. Non igitur pōt necesse esse dici posibile esse: quia etiam diceretur posibile non esse. Et ita videtur quæstio dubia pro vtraq; sui parte.

Ex. 2. Metaph. Potentiarum aliæ rationales, aliæ irrationales, quarum rationalis oppositorum est, irrationalis ad vnum determinata, & ab ijs sumitur posibilis determinatio. *Perspicuum itaq; non omne quod potest aut esse aut ambulare, etiam opposita ualere. Sunt enim quædam in quibus non est uerum. Primum quidem in ijs, quæ nō per rationē possunt, ut ignis potest calefacere: & potētiam habet irrationabilem. Hæ itaq; potentiæ, quæ per rationem sunt, eædem etiam plurimorum sunt contrariorum. Quæ autem sine ratione sunt, non omnes tales erunt: quia, ut dictum est, ignis non potest calefacere & non calefacere. Nec cætera alia quam agunt semper. Quædam tamen possunt etiam per irrationabiles potentias simul opposita suscipere. Dictum est autem hoc hac de causa: quia non omnis potentia oppositorum est susceptiua, neq; omnes eædem specie dicuntur.*

Com. 47. Soluit quæstionem. vbi debes scire ꝙ vt in græco dinaton hoc est posibile deriuatur à diname hoc est potentia: sic apud nos posibile dicitur à potentia: vt igitur potētia est multiplex: sic posibile erit multiplex. Potētia vero est quædam actiua, quædam pasiua. Rursus siue actiua: siue pasiua, est alia rationalis: alia irrationalis. Potentia itaq; actiua irrationalis: omnino est determinata ad esse: qua ratione dicetur potētia sm dimidium. Pasiua vero siue rationalis vt intellectus: siue irrationalis vt materia prima: atq; subiectum est indifferens ad opposita. Similiter actiua rationalis (vt voluntas vt nōnulli sentiūt) est ad opposita. Propterea inquit, dictum est autem hoc siue hæc diuisio de potētia ipsa dicta est ad indicandum ꝙ non omnis potentia oppositorū est susceptiua: neq; oēs eædem specie dicuntur: etsi visus & auditus alterius speciei sunt, aliæ eiusdem vt omnes visus: vel omnes intellectus humani. Quare vt potentia alia est ad vnum dimidium tm̄, puta ad non esse, Alia ad vtrunq;: sic & posibile: quod denominatur à potentia ijs modis dicetur. Hæc est solutio quæstionis, verba translatione patent. Quo vero ad verba ipsa græca attinet: verbum illud hose: licet latine sit quęcunq;. hic trāstuli omnes: quia ad aures sonat magis.

Cum itaq; potētiæ nonnullæ multiplices sint, ipsum quoq; posibile non simpliciter erit. Sed aliud quidem cum in actu sit, uerum erit: ceu potest aliquid ambulare, cum ambulat: & omnino aliquid potest esse cum iam actu sit, quod quidem posse esse dicitur. Aliud uero cum forsitan aget, ut potest quidpiam ambulare, quia forsitan ambulabit.

Accepit ipsum posibile dici nō vno modo per hoc ꝙ potentia non dicitur vno modo: nūc idem altius explicando inquit. Cum itaq; potentiæ nonnullæ multiplices sint: cum alia sit ad vnum tm̄: alia ad vtrunq;: ipsum quoq; posibile: quod à potentia traducitur, non simpliciter siue vno modo erit: sed etiam multiplex. Verbum illud multiplices græce est omonimæ: & licet latine sit æquiuoce: hic non sonat vt expositores & Boetius intelligunt. Vno igitur modo aliquid dicitur posibile pro eo, qd̄ est de inesse: vt potest aliquid ambulare vel esse: cum ambulat: aut est iam. Alio modo dicitur ꝓ eo quod nondum exiuit ad actum: sed forsitan exibit. Vt pōt quidpiam ambulare, quia forsitan ambulabit. Com. 48.

Et hæ quidem potentia in rebus, quæ mouentur duntaxat est, illa uero etiam in immobilibus. At per utrasq; uere dicitur aliquid potest ambulare aut esse: atq; quod ambulat & iam actu est: etiam ambulare potest. Posibile itaq; de ipso necessario hoc modo non simpliciter uere dicetur, sed alio modo uere. Quare cum ad particulare uniuersale sequatur, ad ipsum necesse esse sequetur posibile esse, non tamen omne. Ad necesse esse sequitur posibile esse scdm dimidium, i. qd̄ non est ad opposita.

Tangit differentiam & conuenientiam inter dictas potentias, & vult ꝙ illa potentia, quæ est: d opposita solum locum habeat in quæ mouentur, eiusmodi sunt corruptibilia & variabilia, potentia vero ad vnum tm̄ etiam in immobilibus reperiri potest. Dicimus.n. solē posse oriri: deum posse esse: & talia. Ponit tamen conuenientiam ꝙ per ambas aliquid denominari pōt posibile: vt tam id quod nondum est: sed forsitā erit: quam id quod ambulat: & iā in actu dicitur posse ambulare. Tunc quasi rñsionem epilogando soluit ad formam, & inquit, posibile itaq; de ipso necessario hoc modo ad vtrunq; sumptum non simpliciter vere dicetur, sed alio modo vere dicitur: cum accipitur pro dimidio, quare infert: cum ad particulare vle sequatur: ad ipsum necesse esse sequetur posibile esse: non tñ omne: sed sm dimidium. Videtur.n. ipsum necesse esse vt particulare quid: quia ad esse tm̄: ipsum contingens vt vle: quia ad esse: & non esse. Quærunt iuniores vtrum necessarium sit particulare respectu contingentis. Ego dicerem ꝙ contingens & necessarium possunt cōsiderari respectu suppositorum temporis: & hac ratione ipsum necessarium est vle: cum sit de omni tempore: ipsum vero contingens est particulare: cum sit de aliquo tempore. Aut respectu suppositorum rei: & hoc modo contingens est vlius ipso necessario: cum cōpetat mobilibus & immobilibus. Necessarium vero immobilibus tm̄. Com. 49.

Est itaq; etiam principium omnibus forte rebus, quæ sunt aut non sunt, ipsum necessarium atq; non necessarium: & reliqua ut ad hæc consequentia consideranda sunt. Perspicuum nāq; est ex ijs quæ diximus id quod est necesse esse, actu esse. Quare cum ea quæ sunt sempiterna, priora sint: etiam quod est actu ipsa potestate prius erit. Necesse esse præcedit alijs modis.

Stoici sumpserunt ordinem æquipollētiarum ab ipsis contingentibus, & deinde per regulas contingentiū dederunt ordines in alijs. Arist. igitur reprehendit eos, & probat ordinem esse sumendum à necessarijs siue nō necessarijs. Immo declarat ipsa necessaria siue non necessaria esse prima consideratione, reliqua esse considerranda, vt consequentia ad hæc. Syllogiçat aūt hunc in modū sempiterna: & semper in actu sunt priora ijs quæ potestate Com. 50.

potestate sunt. At necessarium est sempiternū & semp actu. Igitur ipsum necessarium est primum ipso inesse: & ipsum inesse actu prius ipsa potestate, Stoici igitur naturalē ordinem non seruarunt; in talibus eorū regulis.

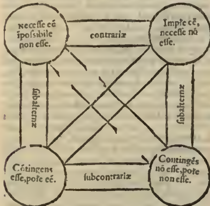
Rerum essentialis ordo per gradus.

Et hæc quidem sine potestate actu sunt, ut primæ substantiæ: alia uero actu cum potestate sunt, quæ quidem natura priora sunt, tempore uero posteriora. Alia uero nunquā actu sunt, sed potestate duntaxat.

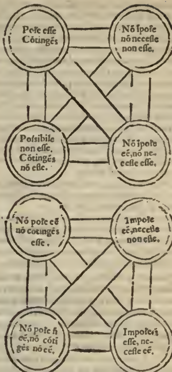
Cōm. 51. Rerum igitur ordinē hoc mō Arist. constituit, vt prima sint q̄ sine potestate actu sunt, & in hoc ordine collocant græci subas diuinas atque è materia oīno separatas. Post hæc & in scđo ordine sunt, quæ actu quidem sunt: sed cū potestate, & in hoc ordine collocant corpora ipsa quæuis. Hæc natura atq; præstantia potentiam; & subiectum excellunt, materia vero hæc tempore excedit: quod cum non sit logicum, Metaphysicis omitto. Post hæc in tertio ordine sunt posibilia esse: quæ q̄dem non sunt, sed possunt esse: & hac ratione posibilia sunt, quia non sunt: & esse possunt. Et in hoc ordine statuunt motus tempus: transmutationes: & id genus. Ab

Propositionum materia à rebus sumpta.

ijs triplex orta est enūtiationum materia. Alia quidem qn̄ prædicatum inesse subiecto dr̄: & non pōt non inesse: quæ materia dicitur necessaria vel imposs: si sit ad nō esse. Alia est cum prædicatum inest subiecto actu, pōt tm̄ non inesse, & hęc dicitur materia de inesse. Tertia est in qua p̄dicatū nō inest actu subiecto, sed pōt inesse, q̄ dicit materia cōtīgēs. Ad oīum eorū, q̄ dicta sunt declarationem, describamus figuram quadrangularem.

Circa igit̄ pręsentē figurā primo debes scire q̄ p̄pōnes in his positæ sunt in terminis transcendentibus, & vt sint cōes ad oēs terminos: & ad oēs quātitates. Hoc enim dat intelligere esse debere esse similes in oībus pręter qualitates & modos, vnde pro regula in oībus his seruāda est, vt termini sint sīles: & quantitates sīles, iolūq; mō differunt: & qualitate. Scdo debes scire q̄ leges harū sunt oīno eædē vt illæ de inesse, ēt quo ad subalternas: in q̄bus potius infernæ sequunt̄ supernas: quā econtra. Tertio debes scire q̄ vt in illis de inesse æquipollentiæ accipiebantur per tres regulas in cōtradictorijs per negationem præpositam: in cōtrarijs per postpositam: in subalternis per præpositā & postpositam: ita in his. Quibus declaratis facile patet correptio figuræ stoicorum; quæ hoc modo subscribatur.

Hæc figura est secundum Aristot. descriptionē: quæ corrigit illam stoicorum.

PARTICVLA QVINTA.

De oppositione propositionum disserit quæ magis opponantur, aut quæ penes enunciandi modum, an quæ sint ex oppositis prædicatis.

VTRVM uero contraria sit affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, atq; oratio orationi: ut illa quæ dicit, omnis homo est iustus, illi quæ dicit nullus homo est iustus: an quæ dicit, omnis homo est iustus, illi, quæ dicit, omnis homo est iniustus: aut ut Callias est iustus, & non est Callias iustus, Callias iniustus est: quæ igitur nam harum contraria est.

DEBES scire quòd enuntiationes bifariam intelliguntur opponi, vno modo penes oppositum modum enuntiandi, vt contrariæ, vt omnis homo est iustus, nullus homo est iustus: aut vt contradictoriæ, velut aliquis homo est iustus, nullus homo est iustus. Alio modo opponi possunt: penes opposita prædicata quæ dicuntur de eisdem subiectis: vt homo est iustus, homo est iniustus: homo est bonus, homo est malus, Callias est albus, Callias est niger, equus est bonus, equus est non bonus: & tales, ijs acceptis quidam dubitationem Aristot. intelligunt positiue atq; absolute, hoc modo, videlicet, vtrum propositiones opponātur penes contrarium modum enuntiandi: an penes contraria Cōm. 52.

Prima expositio quæstionis.

contraria prædicata?sed hoc stare non potest:quoniam in hoc libro non semel quæstio est absoluta. Dictum est enim in primo: & hoc secundo: ꝙ oppositio solum est in propositionibus ſm oppositum modum enunciandi:& non secundum opposita prædicata:quoniam enunciationes oppositæ ſm contraria prædicata possunt esse simul falsæ:vt lignum est homo albus,lignum est non homo albus.Cum igitur quæstio est soluta,non videtur rationabile ꝙ rursus debeat repeti. Amplius hæc expositio solum intelligit de oppositione cõtraria: quod etiam falsum est:cum Aristo.exempla det in con tradictorijs singularibus: & contrarijs vniuersalibus. Melius igitur videtur mihi ꝙ littera sit legenda compa tatiue:vt græci legunt:cum enim Arist. declarauit enũ tiationes bifariam opponi aut penes enuntiãdi modos; aut penes cõtraria prædicata:petit nunc quæ magis opponuntur hæ quæ opponuntur penes oppositos enuntiandi modos, vel illæ quæ opponuntur penes opposita prædicata. Rursus videtur ꝙ Aristot.per enantia græce intelligat oẽs oppõnis ſpẽs siue contrarias siue contradictorias:vt exempla monstrant. Quærunt hic quæ oppositio sit inter propositiones,quarum vna sit vera al tera falsa. Respondent nonnulli talem oppositionem esse contrarietatem,hæ enim contrariantur apud eos, homo est animal,homo est lignum. Persuadent primo quia opponuntur:& non priuatiue nec relatiue nec cõtradictoriæ: igitur contrariæ. Secundo, illa oppositio consurgit ex compositione propositionum facta ab anima:in quibus non potest esse nisi contrarietas. Tertio quæ ponunt aliquid non opponuntur contradictoriæ. Alterum enim contradictoriorum nihil ponit: vt Aristot. inquit. Et ita concludunt tales propositiones: quarum vna est vera,altera falsa opponi contrariæ. Sed hæc responsio friuola atq; stulta videtur. Prima: quia omnes aiunt inter ens & non ens potius esse contradictionem: igitur si verum & falsum opponuntur potius contradictoriæ, est enim falsum non ens primo po steriorum. Secundo ea per quæ declaratur primũ prin cipium disiunctiuum factum ex partibus contradicentibus videntur plus quam contradictoria:sed Aristo.4. Metaphysice declarat illud principium,de quolibet est affirmatio vera vel falsa: & de nullo ambæ: per hoc ꝙ nihil potest esse simul verum & falsum: igitur verum & falsum opponuntur plus quam contradictoriæ vt ita dicam. Tertio Ammonius Boetius & Porphyrius definierunt contradictorias hunc in modum contradictoriæ sunt propositiones oppositæ quæ diuidunt verũ & falsum in quolibet. Demum Arist. in fine primi priorum idem sentit: vt ijs patet:qui libros Aristo. reuoluerunt. Propterea debes scire ꝙ verũ & falsum possunt opponi incomplexe:vt entia & non entia, aut complexe. Si opponuntur incomplexe: patet ea opponi contradictoriæ vt ens & non ens,si complexe:sic opponũtur interdum contrariæ. Si colliguntur à propositionibus contrarijs, interdum contradictoriæ si à contradictorijs colligantur. Tunc rationes oppositæ per hanc di stinctionem omnes diluuntur:vt intelligenti patet. Prima enim deletur ꝙ verum & falsum vt in terminis opponuntur contradictoriæ vt diximus primo posteriorum: quia vnum significat ens alterum non ens: vt in propositionibus opponuntur non semper vno modo. Secunda tollitur per idem: ꝙ verum & falsum vt in ꝓpositionibus consurgit ex compositione facta ab anima, sed vt in terminis non sic est. Tertia etiam euertitur:quoniam verum & falsum:vt in propositionibus aliquando ponunt aliquid aliquando non ponunt: cum insunt in propositionibus contrarijs ponunt in contradictorijs ponunt. At in terminis semper falsum nihil ponit. Hæc sunt peripathetice dicta: reliqua quæ dicuntur sunt extrinseca à doctrina nostra.

Confutatio.

Expõ propria.

Quæstio.

Põ propria.

Si enim ea quæ in uoce sunt, imitentur ea quæ in anima sunt: atq; illic opinio contraria est quæ est contrarij, ueluti illa quæ est, omnis homo est iustus: eius quæ est, omnis homo est iniustus: etiam in his affirmationibus quæ in uoce sunt eadem ratione se habere necesse est. Quod si illic non sit opinio contraria ea quæ est contrarij: neq; affirmatio affirmationi cõtraria erit, sed ea negatio quæ quidẽ dicta est. Quare considerandum est quæ nam falsa opinio opinioni ueræ cõtraria sit: utrum ea quæ est de negatione, uel quæ contrariũ esse ratiocinatur. Quod quidem hac ratione explico: est quædam opinio de bono ipso q, sit bonum uera, alia uero q, non sit bonum falsa, alia rursus q, sit malum, quæ nam itaq; harũ opinioni ipsi ueræ contraria est, atq; utrum ea per quam est contraria una sit.

Ex opinionibus quænã sit cõtraria, an quæ de contrario, vel quæ contraria enunciat.

Nonnulli ardeliones volunt ꝙ in hoc textu Aristot. soluat:& breuiter velit ꝙ enuntiationes sint magis oppositæ:quæ sunt ſm oppositos enuntiandi modos: quã quæ sunt de contrarijs extremis, vlterius ex littera sylogiçant sic hypothetice, si opiniones sunt oppositæ quæ sunt de oppositis,enuntiationes in voce erunt oppositæ, quæ de oppositis,hæc perspicua est: qm ea quæ sunt in voce imitantur ea quæ sunt in mente. Destruitur antecedens:sed opiniones non sunt oppositæ quæ sunt de oppositis:sed quæ opposito modo enuntiant. Igitur nec enuntiationes. Quod si dicas sylſm peccare in logica:& contra regulas vltimi capituli primi priorum:iam hñt euasionis locum:ꝙ Aristo.arguit per consequentiã in ipso: in qua termini conuertuntur. Mihi aũt magis ad aures textus & Boetij atq; bonorum expositorum videtur esse aliter dicendum:ꝙ Arist. mouet vnam aliam qõnem: ex cuius solutione patebit solutio ad principalem dubitationem. Est.n. dubitatio accessoria in opinionibus, vtrum, videlicet, opinio contraria sit quæ de contrario:an quæ contrariæ enuntiat. Ondit aũt qõnẽ hanc esse ad propositũ per hoc: quia quales opiniones sunt in anima:tales enuntiationes sunt in voce: hoc est si opiniones contrariæ sunt quæ de contrarijs: & enuntiationes erunt contrariæ quæ de contrarijs:& si ecõtra opĩones contrariæ sunt non quæ sunt de cõtrarijs: sed quæ cõtrario mõ enũtiant: & enũtiationes ipsæ. Et ꝙ hæc sit expõ:lege litteram. Inquit, si.n. ea quæ in voce sunt, imitentur ea quæ sunt in aĩa:sine dianoetica parte: atq; illic opinio contraria est quæ est cõtrarij: vt exẽpla indicant: & in ijs affirmationibus quæ in voce sunt eadem ratione se hñe necesse est. Cõtra & si illic sit opinio contraria ea quæ est contrarij:neq; affirmatio affirmationi in voce contraria erit:sed ea negatio quæ quidem dicta est: cum igitur ita est in enuntiationibus: vt in opinionibus: erit dubiũ de opinionibus:& inquit, nam falsa opinio opĩoni veræ cõtraria sit: vtrũ ea falsa opĩo quæ est de negatione: vel ea falsa opĩo quæ contrariũ esse cõtẽdit:qd magis exẽplo explicat,& inqt, est quædã opĩo de bono ipso ꝙ sit bonũ, verbi cã, de virtute ꝙ sit bona:& hæc est pñ vera, alia vero de bono vt de virtute ꝙ nõ sit bonũ: & hæc est falsa. Alia rursus falsa & ꝙ virtus sit malũ: quærit nunc q̃ nã harũ duarũ falsarũ ipsi põni veræ de virtute ꝙ sit bona contraria est: vtrum prima quæ est

Cõm.33.

Expõ propria.

quæ est per contrarium enuntiandi modũ: an scd'a quæ est per contrarium siue priuatorium prædicatũ, & addit ēt dicens: & vtrũ ea per quam vel cui contraria est ipsa pō vera sit vna vel plures: Addit aũt hoc per contraria immediata vt genitum & ingenitum. Eadem.n. vis est de ingenito & de non esse genito, de quolibet.n. dicitur aut genitum aut ingenitũ: vt de quolibet dr̃ esse genitum vel non esse genitum. Proprerea addit & vtrũ oppositio contraria & priuatoria habeat vim vnius oppositionis vel plurium: nam in quibusdam habent vim vnius in quibusdam vim duorum. Ex ijs patet Aristot. ipsum non soluere: sed quæstionem rursus mouere de opinionibus: ex cuius nouæ quæstionis solutione patebit solutio ad principalem quæstionem.

Contraria opiniones sunt, q̃ de eadem re cõtraria prædicata suspicantur.

Arbitrari itaq; opiniones contrarias ex eo ita definitas esse, quia sunt contrariorum falsum est. Nam boni quoniam bonum est, atq; mali quoniam malum est eadem forsitan est opinio & vera: siue plures siue una sit. Sunt autem hæc contraria, non quidem quia contrariorum sunt, sed potius quia contrario sese habent modo.

Cõm 14. Antequam solueret quæstionem principalem: vt diximus. Interposuit qõnem de contrarietate opinionũ: & quia solutio primæ qõnis apparebit ex solõne scdæ qõnis, quæ est de contrarietate opinionum. Propterea nunc soluit quæstionem secũdam: deinde soluit primã qõnem vt videbitur. Est igitur solutio secundæ qõnis opiniones esse contrarias, non quia de contrarijs subiectis sunt contraria prædicata: vt de liberalitate quia bonum est, de auaritia: quia malum est sed quia de eadem re sunt prædicata per contrarietatem dicta: veluti de voluptate, quia bonum est: vt Epicurus autumat, aut quia malũ est, vt stoicus: & ppea non oportet definire contrarias opiniones: quatenus de cõtrarijs subiectis contraria prædicata enũtiant: sed potius quia de vna eadẽq; re contraria suspicantur. Huius solutionis cãm assignat: quia de contrarijs subiectis contraria prædicata enuntiando potest esse eadem opinio: eadẽ dico ẽm consensum, quia sibi pñt consentire in veritate atq; compossibiles esse. Sunt.n. hę ambæ compossibiles, liberalitas est bonum, & auaritia est malum. Ambæ quoq; ẽm opinionem peripatheticorum. Inquit, arbitrari itaq; opiniones esse ita contrarias definitas: ex eo quia contrariorũ sunt. Hoc est: quia cõtraria pdicata suspicanẽ de cõtrarijs subiectis: falsum est. Cuius rõnem breuẽ subscribit: & inquit, nam boni vt liberalitatis: qm̃ bonum est: atq; mali vt auaritiæ: qm̃ malum est: eadem forsitan est opinio, & quonã mõ horũ sit eadẽ opinio subscribit: & inquit: & vera. q. d. eadem est illorum opinio quæ ad cõsensum atq; veritatem, propterea dixit forsitan: quia illorum non est eadẽ opinio simpl'r, sed quodãmõ vt generatim. Sed quia posset quis dicere illorum nõ esse eãdem opinionem: quia illa sunt plura prædicata de pluribus subiectis: propterea subiungit siue plures sint siue vna. Vtroq; enim modo vna opinio illorum est saltem quo ad veritatis consensum. Sic igitur opiniones contrariæ sunt: quæ de eadem re contraria prædicata suspicantur. Sed statim obijciet cauillator arguendo hæc nõ esse contraria: quia contraria esse debent simpliciter in totoq;: ac illa sunt solum quo ad prędicata contraria: & non quo ab subiecta. Igitur non sunt penitus contraria. Propterea quasi cauillum hunc refellendo subiungit, sunt aũt hæc contraria: non qdẽ quia contrariorũ sunt: hoc est penes contrarietatem subiectorũ: sed potius qa contrario sese habent modo, Et ita sunt contrariæ illæ opiniones contrarietate sumpta penes contrarietatem prædicatorum & modi enũtiandi, & non subiectorum Hæc est solutio breuis & generalis.

Si itaq; boni una quidem opinio est, quoniã est bonũ, alia uero, quoniã non est bonũ, alia: quoniã aliquid aliud est quod non est nec esse pōt. Harũ quidem nulla profecto ponenda est: neq; ea qua inesse quæ non insunt creditur, neq; ea qua non inesse quæ insunt extimatur: nam infinitæ sunt ambæ: & qua inesse creditur quæ non insunt, & qua non inesse quæ insunt putatur: sed ille in quibus est deceptio, hæ autem sunt in his, ex quibus generationes ipsæ proficiscuntur: at generationes ipsæ ex oppositis sunt: quare etiam deceptiones.

Opiniones opposita sunt non quæ de eodem subiecto cõtraria prædicata enunciãt, sed q̃ secundum contradictionem sunt.

Cõm 15. Generatim interpositæ qõnis solutionẽ dedit & voluit oppositas opiniones esse, quæ contrario modo suspicantur de eadem re & visus est velle contrario mõ fieri: qñ de eadem re contraria prædicata enuntiantur, sed quia hoc non est simpl'r verum, nunc speciatim declarat dictam solonem. Vbi aduersione dignum quicquid velit Boetius de eadem re, vt de liberalitate esse vnã opinionẽ tñ veram, verbi causa: quia est bonũ: plures tamen falsæ sunt: vt q̃ liberalitas non est bonũ: & q̃ est aliud quã est: vt q̃ est malum, opinari autem liberalitatem esse aliud quã est: esse pōt dupl'r: vt q̃ est malum quia sibi insunt quædam quæ non insunt: vt fugiendum odiosum turpe: & id genus: quæ malo insunt: aut q̃ sit malum: quia ei non insunt ea quæ insunt: vt quia non est vtile: quia non est appetibile: quia non est honestũ. Sic igitur liberalitatem esse aliud quã est vt malum: est dupl'r: vel quia sibi inesse creditur ea quæ non insunt: vel quia sibi non inesse creditur quę insunt. Arist. igitur vult opinioni veræ, videlicet, illi liberalitas est bonũ solũ opponi ei opinionem falsam: quæ per negationem atq; contradictionem est: vt illa, liberalitas non est bonum, hæc enim contradicunt. Nam prima est indefinita vel particularis affirmatiua. Secunda est indefinita negatiua: quæ æquiualet vñi negatiuæ. Illam vero quæ est per contrarietatem prædicati non vult opponi: quia pōt vt visum est per infinita multiplicari. At opponi nõ est nisi vno modo: vt enim dicebatur vni vnum opponitur per se. Infinita vero per accidens. Inquit. Si itaq; boni vna quidem opinio est & vera: qm̃ est bonum: vt q̃ liberalitas est bonum, adieci autem verbũ illud {vna} quia constructio græca exposcit ipsum. Alia vero est: quoniam non est bonum: & hæc est illi contradictoria. indefinita enim negatiua valet vniuersalem negatiuã, alia est: quoniam aliquid aliud est quod non est: nec esse potest vt quòd liberalitas est malum. Hæc enim illi incompossibilis est. Data distinctione docet: quæ nam harum duarum sit dicẽda illi opposita, & inquit, harum quidem nulla ponenda est: supple illi opposita, quasi dicat nulla de numero earum quæ sub secunda continentur, quas explicat & inquit: nec ea qua inesse quæ non insunt creditur, vt quod sit malum quia fugiendum: quia odiosum: quia turpe: neq; ea qua non inesse: quæ insunt putatur vt q̃ sit malum: quia non est vtile: quia non est appetibile: quia non est honestum, cuius rationem inquit: nam infinitæ sunt ambę tam & ea qua inesse creditur quæ non insunt: quam & ea qua non inesse quæ insunt putatur. Potest enim malum putari inesse liberalitati per infinita: vt quia turpe: quia inhonestũ: qa odiosum: & sic de infinitis, etiã qa nõ vtile: qa nõ appetibile: & sic de infinitis. Sic igiẽ patet q̃ nã nõ sit illi opposita,

opposita.docet deinde quæ sit illi opposita & inquit: sed illæ in quibus est deceptio sunt oppositæ : hoc est quæ contradicunt:& hoc declarat dicens.hæ autē sunt in his,ex quibus generationes ipse proficiscuntur: & generationes ipsæ ex oppositis contradictoriȩ sunt quare & deceptiones:& ita opiniones oppositæ sunt;quȩ contradictoriæ repugnant. Sic igitur illi opinioni quæ est, bonum est bonum : hoc est liberalitas est bonum . ea opinio opponitur quæ est liberalitas non est bonum: quæ æquiualet illi.nulla liberalitas est bonum : & nō ea quæ est,liberalitas est malum:nam siue sit malum per hoc qd' est aliquid aliud ꝗ est: vt quia odiosa:quia turpis:& id genus siue per hoc qd' non est id quod est: vt quia non est vtilis:quia non est honesta: & id genus:nō pōt illi opponi : quia vtroq; modo opposita illi erunt infinita.modo vni vnum tm̄ opponitur : vt totiens diximus. Quo vero ad verba attinet: verba illa.{Aliarū quidem nulla ponenda est: neq; quæcunq; esse quod non est opinantur:neq; quæcunq; non esse quod est, Infinitæ.n.vtræq; sunt:& quæ esse opinantur: qd' non est:& quæ non esse quod est}non bene à Boetio(vt mihi videtur)intelliguntur.Primo,quia verbū illud {aliarum}quod græce est allon:nō ad oēs alias refertur : sed ad spēs quæ continenꝭ sub secundo oppositionis modo, videlicet,ad id quod dicebatur , qm̄ aliquid aliud est quod non est nec esse pōt : Illi.n.opinioni quæ est. liberalitas est bonum generatim. duo tm̄ opponūtur, videlicet,& liberalitas nō est bonum : & liberalitas est malum.Secundæ vero oppositionis duæ sunt spēs . Potest.n.liberalitas dici malū:vel quia esse intelligitur aliquid aliud q̄ non est, vt odiosum vt turpe : & id genus : vel quia non esse id quod est: vt quia nō est vtilis : quia non est honesta & id genus.Igitur verbum illud ad species secundæ oppositionis retulit & nō ad gn̄a : vt Boetius voluit. Secundo videtur errasse Boetius:nam non tres oppositiones illi Arist.fecit: sed duas. Secunda tamen subdiuisa in duas alias: & hoc Boetius non percepit. Tertio,quia verbum illud {opinantur} quod græce est doxaçusin nō est deponēter intelligendum : sed pasiue.q.d.creduntꝭ. Non.n.potest constructio ad aliquid referri;vt intelligenti græca verba patet . vlterius verba illa{Sed in quibus est fallacia}siue deceptio. Boetius ad principiū deceptionis retulit . Est enim oīs deceptionis principium affirmatio & negatio:veluti cuiuslibet generationis est ens & non ens: & in hoc recte Boetius intelligit.Hæc quo ad translationes ipsas.

Declaratio verborum.

Si igitur quod bonū est, & est bonū , & est non malum: atq; alterū quidem per se,alterum autem per accidens. accidit enim ipsi non malū esse,et esse in unoquoq; ea opinio magis uera,quæ est per se,etiā falsa:siquidem & uera . Ea igitur quæ est,quoniā non est bonū: quod bonum est . Illius quæ per se est falsa est,illa autem quæ est,quoniā malū est: est eius quæ est p accidēs. Quare magis erit ea opinio falsa,profecto quæ est negatio boni quā ea quæ est contrarij affirmatio.

Res cum sit ipsa per se, et sui contrarij negatio p accidens, eam opinionem veriorem esse oportet quæ sui affirmatio est, et falsiorē quæ sui negatio.

Com. 56.

Hactenus Arist.& generatim & speciatim soluit secundā qōnem:nūc vult dictam soīonem ꝓbarē : vt mihi videꝭ:& oībus expositoribus placet.Ad huius primȩ rōnis robur sumit quȩdam ordine quodā:& primo sumit vnāquāq; rem & esse ipsam:& esse sui cōtrarij negationē. verbi causa:liberalitas & est bonū, & est nō malum . Sumit secūdo rē esse ipsam p se: & esse negationē cōtrarij p accn̄s. verbi causa:liberalitas p se est bonū,& per accn̄s est nō malum;nā accidit ipsi liberalitati non

n.

malū esse.& hoc inqt.Si igiꝭ qd' bonū est vt liberalitas & est bonum:& est non malum:hoc est primū,atq, alterum quidem per se vt bonum . alterū vero per accn̄s vt non malum:cuius rōnem subscribit.d.accidit n.ipsi liberalitati non malum esse,hoc est scd'm.Et littera debet legi suspensiue:vt videbitur. Quo vero ad verba attinet: illud verbum{accidit}quod græce est simbebyke:non est intelligendū pro accidente proprie: quo solemus dicere album subꝫ accidere:sed pro secundario atq; non principali : qūo dicimus risibile accidere homini:quia secundo loco competit . Sed occurres: nam videtur ꝙ tam negatio contrarij quam affirmatio sui per se primo modo īsit rei.Est.n.liberalitas bonum per se primo mō,est nō malum per se primo mō:igitur non est alterum per se & alterum per accidēs. Boetius per verbum per se intelligit esse tale per naturam.qūo dicimus liberalitatem esse bonum per naturam:& auaritiam malum nō per nām:& per verbum per accn̄s intelligit tale per naturā.Sed hæc expō nō conuenit aliis. Tunc.n.corpus non esset album per se,& non nigrum per accidens : nā neutrum est per naturam:& tn̄.Arist. primo Posteriorum ait.lignum esse album per se & nō nigrum per accn̄s.Melius igitur dicere Arist.velle per verbum per se esse tale īmediate:& hoc modo lignum est album per se : quia non mediante aliquo . est tn̄ nō nigrum per accidens:quia mediante albedine.Sed replicabis lignum non esse album per se: quia est tale mediāte superficie . Propterea intellige Arist. voluisse aliquid esse tale per se,hoc est per carentiā medij cōtrarij. tale aūt per accn̄s propter affirmationē contrarij . Sumit tertio ꝙ si sunt duæ opiniones verȩ ea : verior est quæ per se vera est.Similiter si duæ sunt falsæ ea erit verior quæ per se falsa est.cuius rei causa est : quia ita de falso est censendū vt de vero . Et hoc vult habere ꝙ ea opinio quæ est affirmatio sui est verior:ea aūt falsior q̄ est negatio sui verbi cā,hæc est verior: liberalitas est bonū: q̄ illa liberalitas est non malum.Hæc aūt falsior,liberalitas non est bonum: q̄ illa,liberalitas est malum. nā semper veritas p se est magis talis veritate per accn̄s & falsitas per se simiꝭr magis talis falsitate per accn̄s.

Consideratio verborum.

Dubitatio.

Solutio Boetij.

Confutatio.

Propria solutio

Replica.
Defensio.

Inquit.Et est in vnoquoq; ea opinio magis vera:quȩ est p se:supple q̄ ea q̄ est p accn̄s:et falsa est magis ea q̄ est p se falsa q̄ ea q̄ est per accn̄s falsa,siquidem & vera.Idē nāq; est iudiciū de vero & falso.Propterea cōcludit id quod vult habere per hanc tertiam assumptionē:& inquit.Ea igitur supple opinio q̄ est:qm̄ non est bonū qd' bonū est: illius quæ per se est,videlicet,bonū est bonū opposita:supple falsa est:& ita hec bonū non est bonū. est p se falsa: Nā oppositum p se vero:vr̄ per se falsum. Illa aūt quæ est qm̄ malū est:est opposita falsa:eius quæ est per accn̄s vera,videlicet,illius.bonū est nō malum : & sic patet tertia assumptio:& hic terminatur in græco suspensio:& cōcludit ex iis suppōnem q̄ vult:& inquit: quare magis erit ea opinio falsa:profecto quæ est negatio boni,videlicet,bonum nō est bonū:quā ea quæ est contrarij affirmatio,videlicet,bonū est malū. Vn̄ syll's litteræ erit,magis falsum magis vero magis opponitur. negō boni magis falsa est q̄ affirmatio mali vt ex dictis patet . gitur negō boni magis opponitur affirmationi boni:q̄ affirmatio mali. Aiaduersione dignū Ari.sumpsisse exemplum de bono & malo loco oīum taliū,sed accepit ipsum vt sermo esset notior. Voluit tn̄ habere hāc vlem:vt vnicuiq; affirmationi s'm opinionem semper magis opponatur negatio q̄ affirmatio contrarij.

Syllogismus litteræ.

Opiniones contraria maxime distant in rōne differentia, non aūt oppositionis, contradictoria aūt maxime opponuntur secundum rōnem opponis. Oppositam bifariā inuenibri. Com. 57.

Falsus tamen circa unumquodque is maxime existit, qui contrariam habet opinionem. contraria siquidem circa idē plurimum differant.

Quid velit hic Aristo. facere: non satis patet nec ab expositoribus plane habemus, videtur tñ Arist. remouere tacitam qōnem. posset nāq; quis dicere, si negatio est maxima oppositio, contraria opinio est ne maxima oppositio? videtur soluere. vbi debes scire aliqua esse maxime opposita: quæ nō maxime differunt: aliqua ēt maxime differre: quæ non maxime opponuntur. verbi causa bonum & malum maxime differunt, quia sub eodem genere maxime distant. non aūt maxime opponuntur: quia non contradictoriæ, sed contrariç opponūtur. Bonū vero & non bonum: maxime opponuntur: quia per se opponuntur, & contradictoriæ, non autem maxime differunt: quia sub nullo genere maxime distant. Ad oppositum: opiniones contrariæ maxime differunt: non autem maxime opponuntur. contradictoriæ autem maxime opponuntur: non tñ maxime differunt. Inquit, falsus tñ circa vnumquodq; is maxime existit, qui contrariam habet opinionem: cuius causam ait. Contraria siquidem circa idem genus maxime differunt, & ita opiniones contrariæ maxime distant in ratione differentiç: & non in ratione oppositionis. Contradictoriæ autem distant maxime in ratione oppositionis: non aūt in ratione differentiæ. Hęc mihi videtur de hoc tex. Si vero tu aliter senties laudo. hunc.n. locum nō aliter intelligo. Boet. vero nimis verbis Aristo. addictus sensum non multum obseruat, cæteri græci grammatici sunt potius.

Huic liberalitas est bonum, non illi: liberalitas est malū, sed illi liberalitas non est bonum opposita est. Commen 58.

Si igitur harum opinionum, altera contraria quidem est. Magis autem est ea contraris, quæ negationis est perspicuū est profecto hanc contrariam esse.

Epilogat vim rationis quasi sub forma hypothetica hoc modo. Si igitur harum opinionum altera tñ contraria quidem est: quia non possunt ambæ esse cōtrariæ: quia vni vnum tñ est contrarium. magis autem est ea contraria illarum: quæ est negationis: & nō quæ est contrarij affirmatio: vt probatum est profecto perspicuum est hanc tñ, videlicet, quæ est negatio contrariam illi esse. Et ita illi liberalitas est bonum, hæc tñ contraria est. liberalitas non est bonum: & non illa, liberalitas est malum. Hæc est cōclusio & syllogismi vis. Quo vero ad verba attinet verbum illud contraria qđ græce est enantia, hic non vt in primo lib. sumitur, sed pro opposita. sumpsit enim speciem pro genere.

Quæ non sit contrarij affirmatio.

At ea quæ est q̄ bonum est malum: composita est quando quidem necesse est: forsitan opinari illud idem non esse bonū, quodquidem est malum.

Commen. 59.

Boetius videtur velle Arist. ponere secūdam rōnem: quæ talis est: ea duarum falsarum simplici veritati opposita est: quæ est simplex & non quæ est composita. At affirmatio contrarij. verbi causa, bonum est malū: non est simplex sed cōposita. cōtinet.n. illā, bonū, non est bonum. quicquid.n. est malum non est bonum: & non econtra. Potest.n. aliquod non esse bonum tñ non est malum: vt heremita extra ciuitatem: vt Auer. ait. Igitur affirmatio contrarij nō est simplici veritati opposita, sed solum ipsius negatio, hæc vr̄ ratio Boetij. Quæ quidem quo ad rem ipsam bona est. non tñ litteræ cōsonat: nā in græco littera inuenit aduersatiue: nisi (autem) ipsum quod græce ēst deipro insuper aut ppea legatur. Vel alr̄ dici pōt: q̄ Arist. remouet tacitā dubōnē:

Qualis expositio Boetij.

Propria expō.

nam dubitabit aliquis, si negatio sit tñ opposita: qualis est affirmatio contrarij: vt bonū est malū. Rñdet & inquit. at ea quæ est q̄ bonū est malū: quę est affirmatio contrarij: cōposita est. hoc est continens simplicem negationem: & ita quasi videtur illi simplici veritati p accidens opposita. non quidem ratione sui: sed rōne simplicis negationis: quæ in ipsa cōtinet, & sic videtur illi opposita per reductionē: quatenus omne per accñs reducitur ad per se: & q̄ affirmatio cōtrarij contineat negationē: probat & inquit. qn quidē necesse est forsitan opinari illud idem non esse bonum: & supple tu in grçco: quod quidē est malū. in plus.n. est non bonum q̄ malū: & propterea affirmatio contrarij dicitur cōposita & quasi cōplicans. adiecit {forsitan} quia nōdum patet an plus sit non bonum: q̄ sit ipsum malum, hoc.n. nō patet, nisi sciat: an inter bonū & malum detur medium. Quo vero ad verba attinet verbū illud {cōposita} grace est simpeplesmene: qđ Boetius trāstulit implicata: alij connexa: sed quocunq; modo sit: affirmatio contrarj dicit esse composita: quia continet negationem. Vnde & Aristo. in postprædicamentis ait contradictionem esse vniuersaliorem oppositionem, quia in omnibus alijs includitur hæc quo ad verba.

Ad idem.

Præterea & si in quibusdam similiter sese habere oportet, etiam hic uidebitur profecto bene esse dictum. Nam aut ubique aut nusq̄ oppositio contradictionis est. At quibus cōtrarium ipsum non inuenitur. Ea quidem de his est falsa, quæ ipsi ueræ opponitur: nam qui hominem non esse hominē arbitratur is falsus est. Si igitur hæ negationes sunt contrariæ, etiā aliæ contraria erunt, quæ oppōnes cōtradictionis sunt.

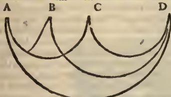
Com. 60.

Secundo arguit sic: si in aliquibus opinio falsa opinioni veræ opponitur: quæ est contradictionis siue negationis. in oibus & ī hoc qđ diximus de bono ita erit. At in aliquibus opinioni veræ ea falsa opponitur, quæ est contradictionis: & nō quæ est affirmatio contrarij. Igitur hic & in oibus ita erit. probat maiorem: Nā hæc est natura cōtradictionis: aut vt in nullis: aut vt in omnibus in quibus inuenitur oppositio: inueniat. Est enim vlis & in oibus includitur vt dictū est. Minor vero patet in substantijs & quantitatibus. In his.n. non est affirmatio contrarij: cū in his non sit cōtrarium: & tñ inuenit oppositio. Inquit. Præterea & si in quibusdā sic sese habere oportet: & supple falsa opposita veræ sit negatio & non affirmatio contrarij: etiam hic: & supple in oibus videbitur profecto bene esse dictū: vt negatio falsa sit opposita veræ affirmationi & non affirmatio contrarij. Hæc est maior: cuius probationem affert. d. Nam aut vbiq; aut nusq̄ oppositio cōtradictionis est. Dictū.n. est eius naturā esse talē: vt aut in oibus aut in nullis in quibus aliæ inueniuntur oppositiones: ipsa inueniat cū sit vlis & in oibus inclusa. Deinde addit minorem: quæ est positio añtis & illius probationē complicat, & inquit: At in quibus contrarium ipsum nō inuenitur veluti in substantijs & quantitatibus. ea quidē de his est falsa quæ ipsi veræ opponitur. Hoc est solum contradictio siue negatio affirmationi veræ opponitur: quod probat exemplo: & inquit. nam qui hominē non esse hoīem arbitrat, is falsus est, & per negationē supple illi affirmationi: quæ est. homo est: homo opponitur. Deinde epilogat totā rōnem: & inquit. Si igitur hæ negationes in quibusdam: supple sunt contrariæ. etiam aliæ & in oibus alijs contrariæ erunt: quæ contradictiones oppositiones sunt. accipit hic contrarium

dum

dum dixit{contrariæ erunt}pro opposito.vtitur.n.spẽ pro genere. Hæc quo ad rationem atq; verborum expositionem. Animaduersione dignum illam disiunctiuam oppositio contradictionis aut vbiq; aut nusq̃ est: esse falsam de rigore logico: veluti illa etiam. ois hõ est albus: aut nullus hõ est albus. Disiũctiua.n.semper inter partes contradictionis disiũgit vt diximus in.1.lib. Sed ad sensum Arist.vera est: quia illa est natura cõtradictionis.Cũ.n.sit oppositio vlis in oibus inclusa: oportet vt sit in oibus in quibus oppositio reperitur: aut in nullis:& propterea fm sensum Arist.vera est.

Ad idem. *Præterea similiratione sese habent, non bonum non est bonum: & bonum est bonum: ueluti & ille. non bonum est bonum: & bonum non est bonum. Illi igitur opinioni uera quæ est non boni, quoniam non bonum est: quæ nam est contraria? Non enim ea quæ asserit: quoniam malum est. hæc enim erit nõnunquam cum illa simul uera, at nũquam fit ut uera uere contraria sit, est enim aliquid non bonum malum: quare simul uera erunt ambæ. Nec item ea quæ asserit non bonum non esse malum. est enim & ipsa uera. & enim hæc erit simul uera. Restat igitur illi opinioni quæ asserit non bonum non esse bonum: contrariam eam esse quæ asserit non bonum esse bonum. est enim hæc falsa. Quare ei quæ asserit bonum esse bonum ea erit contraria: quæ asserit bonũ non esse bonũ.*

Clm. 61. Tertio arguit Aristo.per locum à cõmutata proportione hoc modo: vt.A.ad.B.hoc est vt opinio asserens non bonũ non esse bonum: qđ est in angulo. A.ad opinionẽ quæ asserit bonũ esse bonũ quod est.B:sic.C.ad D.hoc est opinio asserẽs non bonum esse bonum quod est.B.sic.C.ad.D.hoc est opinio asserens non bonũ esse bonum quod est.C.ad opinionem quæ asserit bonum non esse bonum quod est.D. Nam ambæ primæ sunt veræ:& ambæ secundæ sunt falsæ, & sic maior est vera. Igitur vt primum ad tertium: ita secundum ad quartũ at ipsi.A.primo oppositum est ipsum.C.tertiũ.vt probabitur.Hæc enim opponuntur. non bonum non est bonum:& non bonum est bonum. Igitur secundum & quartum opponunẽ, videlicet, bonũ est bonũ. & bonũ non est bonum.qđ est intentũ. De ratione tangit maiorem & inquit. Præterea simili rõne sese habent. non bonũ est bonũ:& bonũ est bonũ. veluti & illæ. non bonum est bonum:& bonũ non est bonum:nam illę sunt ambæ veræ, hæ autem ambæ falsæ. hæc est maior: quæ licet in græco non hoc ordine ponatur tñ nihil deficit: & sensus is est. deinde tangit minorẽ sub forma dubitationis:& inquit. Illi igitur opinioni veræ quæ est nõ boni: qm non est bonum: quænam est contraria siue opposita? Non enim ea quæ asserit non bonum esse malũ: vel qm malum est. Hæc.n.erit nonnunquã simul cum illa vera. at nunquã fit vt vera vere cõtraria fit. Quod autem possit simul cũ illa vera esse: probat & inquit. Est enim aliquid nõ bonum malũ vt auaritia: & ita hæ simul stant. non bonum non est bonum: & non bonũ est malũ. nã auaritia non est bonum: & auaritia est malum: quæ tñ nõ bonum dicitur: & ita illi quæ asserit nõ bonum non esse bonũ: non põt esse opposita hæc quæ asserit non bonum esse malũ: cum stent simul sintq; ambæ veræ. Hic solet sumi illa diuulgata maxima. veritas nunquã veritati repugnat: de qua postea dicemus. Nec item ea quæ asserit non bonũ non esse malũ, propter rationem eãdem quã subdit.d. Est.n.& ipsa vera. etenim hæc erit simul vera: est quidẽ vera, quia hypocentaurus: non bonum non est malũ: quia non est.est autem simul vera, quia hypocentaurus non bonũ & non est bonum:& non est malum: cum non sit:& cum nec affirmatio contrarij nec negatio contrarij possit illi opinioni esse opposita: concludit: Restat igitur illi opinioni quæ asserit non bonum nõ esse bonũ: eã esse contrariã: quæ asserit non bonum esse bonũ. negatiue enim de subiecto infinito opponitur affirmatiua de eodem subiecto: cuius causam subdit dicens. hæc.n.falsa est:& illi incompossibilis. hæc est minor & illius probatio: tunc dat conclusionẽ & inquit. Quare ei quæ asserit bonum esse bonũ: ea erit contraria, quę asserit bonũ non esse bonum:& hæc est proposita cõclusio. Et ait Boetius in commentationibus huius loci hunc syllogismum esse cæteris validiorẽ: quia est ẽ proportione cõmutata: quæ argumentum efficit pollentissimũ. Mihi vero videtur syllm hunc esse dialecticũ & non valere nisi in numeris per se. in cæteris autẽ p accidẽs. Propterea hic aut non valet: aut p accidẽs habet vim: qua ratione fit vt hic syllogismus non sit hic positus vt valli dus: sed vt indicaret hanc positionem de contrarietate opinionũ, etiam conuenire rationibus mathematicis. Maxima.

Verum perspicuum est nihil interesse, & si affirmationẽ ipsam uniuersalem ponamus. Erit enim tunc uniuersalis negatio contraria opinioni: namque quæ asserit omne quod est bonum bonum esse: ea erit contraria, quæ nullum bonum bonum esse asserit, ea nãq; opinio quæ bonum bonum esse arbitratur si uniuersaliter sumatur: eadem erit illa quæ asserit quodlibet bonum esse bonum. At hæc nihil ab illa differt: quæ asserit omne bonum esse bonum. similis est & de non bono ratio.

Clm. 62. Dum Aristoteles disputauit de contrarietate opinionum vsus est enuntiationibus indefinitis, vt illa. bonũ est bonum.& illa. bonum non est bonum. Propterea aliquis posset arbitrari quæ dixit non esse intelligenda nisi de subcontrarijs, quæ sunt aut particulares aut indefinitæ. Propterea docet nunc vti illis ad oppositionem & cõtrariã & contradictoriã. Contradictoriam quidem si altera vlis altera particularis sumatur. hæ.n. erunt cõtradictoriæ. bonum quoddam est bonũ, & nullum bonum est bonum. si indefinita affirmatiua particulariter & negatiua vliter intelligatur. vel econtra indefinita negatiua particulariter & affirmatiua vlr sumatur. Cõtrariã vero si ambæ vlr sumantur: vt oẽ bonum est bonum:& nullum bonũ est bonum:& propterea verbum illud enantia: vbiq; pro opposita sumpsit. Animaduersione dignum q̃ licet indefinita possit accipi,& particulariter & vniuersaliter pro qualitate materiæ, vt in materia contingenti particulariter. In materia autem necessaria vlr. indefinita tamen negatiua vt dicit Alexã. sed magis vergit ad vlem negationẽ. affirmatiua

matiua vero ad particularem affirmationẽ:& propterea hæ duæ.bonum est bonum:& bonum non est bonum.vim habent contradictoriarũ & nõ contrariarũ: & hoc inquit.Verum perspicuũ est nihil interesse: & si affirmationem ipsam vniuersalem ponamus. erit enim supple tunc vl'is negatio illi contraria:& dixit hoc,quia hactenus affirmationẽ particulariter & negationẽ vniuersaliter accepit:& ita vt contradictorias sumpsit.nũc autẽ docet illas sumi vt contrarias, & hoc exponit dicens:opinioni nãq; quæ asserit,oẽ quod est bonũ bonum esse:ea erit cõtraria:quæ nullum bonũ omne bonum asserit:cuius causam inquit. Ea nãq; opinio quæ bonũ:bonum esse arbitratur:si vl'r sumat : eadem erit illi,quæ asserit quicquid est bonum vel quodlibet bonum esse bonũ. Ad hæc nihil ab illa differt: quæ asserit omne bonũ esse bonũ. Addit,similis est ratio & de non bono:q̃a põt etiã sumi vl'r:& ita vult hactenus esse sumptas eiusmodi enunciationes vt cõtradictorias:quia indefinita affirmatiua particulariter, negatiua autem vl'r vsus est.nunc aũt docuit illas sumi vt contraria, si ambæ vniuersaliter sumantur: hæc quo ad dubitationem.

Quotuplex particularis. Ex his colligi põt ea distinctio quæ dicet primo priorum ꝙ particularium enuntiationũ: quædam est talis per naturam vt homo est albus: quia aliquis homo est albus vt scitha:& aliquis homo nõ est albus vt æthiops quædam talis põt:vt aliquis homo est animal:non.n. aliquis homo est aĩal,quia aliquis homo est aĩal:& aliquis homo nõ est aĩal:sed quia oĩs homo est aĩal. Similis ratio est de negatione. *Quot vniuersales.* Amplius & vniuersalium: quædam est vniuersalis per naturam:vt homo est aĩal. hæc enim est vniuersalis siue addatur signũ vniuersale siue nõ.quædam potest:vt omnis homo est albus: hæc vniuersalis est positione & non natura. *Quot modales.* Similis diuisio effici potest in modalibus.nam quædam est positione possibilis,quædam natura possibilis: & in cæteris sil'r. Verum de his in libro priorum abundius dicemus.

Affirmationi opposita est negatio,non autẽ affirmatio contraria. *Quare si in opinione ita res sese habet & affirmationes atq; negationes quæ sunt in uoce signa sunt earum quæ sunt in anima:patet & affirmationi contrariam quidem esse eam negationem: quæ uniuersaliter de eodem existit: ut huic, omne bonum est bonum: aut oĩs homo est bonus, hanc, nullum bonum est bonum: aut nullus homo est bonus. contradictoriæ uero oppositam: hanc. non omne bonum est bonum. uel non omnis homo est bonus. Patet insuper fieri non posse ut uere uera contraria sit siue opinio siue oratio, contrariæ siquidẽ circa opposita sint. Ipsa autem uera circa idem esse possunt: non autem contraria simul eidem inesse possunt.*

Hactenus soluit secundam quæstionem de contrarietate opinionum. Nunc ex solutione huius redijt ad solutionẽ primæ quæstionis. Fuit enim prima quæstio. Vtrũ affirmationi magis opposita sit negatio an affirmatio contrarij:vt illi,bonum est bonũ.sit magis opposita hæc,bonum non est bonum:vel illa,bonum est malum.Soluit nunc:& hæ solutione secũdę:docet duo in solutione primæ q̃onis.quorũ primum est affirmationi esse oppositam negationẽ & non affirmationem contrarij.Secundum est affirmationi veræ nõ esse oppositã negationẽ veram vel affirmationẽ cõtrarij verã per illam vl'em. vero nihil verorum oppositũ esse põt. Inquit. Quare si in opinione ita res sese habet:& affirmationes atq; negationes quæ sunt in voce:signa sunt earũ quæ sunt in aĩa. Opiniones.n.in aĩa sunt affirmationes vel negationes. enuntiationes vero illarũ signa sunt.Si inquã ita est in opinionibus quæ sunt mentales enũtiationes:patet & affirmationi contrariã quidẽ esse eam negationem:quæ vl'r de eodẽ existit:quod exemplo indicat & inquit:vt hic,omne bonum est bonum: aut omnis homo est bonus.hanc.nullum bonũ est bonum:aut nullus homo est bonus. Et hoc si vtamur indefinitis vl'r contradictoriæ vero oppositam hanc. nõ omne bonum est bonum:vel non omnis homo est bonus:& hoc si vtamur indefinitis vniuersaliter & particulariter. Hæc de primo. Deinde cõcludit secundum & inquit.Patet insuper fieri nõ posse:vt veræ vera contraria sit:siue opinio.hoc est siue in anima sit siue oratio,hoc est siue in voce sit. accipit.n.verbum illud antiphasin pro oratione & nõ pro contradictione. Probat hoc sic,contraria sunt opposita: vera non sunt opposita:igitur vera non sunt contraria. De ratione tãgit maiorem.d.cõtrarię siquidem circa opposita sunt: & supple oppositæ,hæc est maior. Deinde tangit minorem & inquit.Ipsa autem vera circa idem esse possunt: & nõ opposita circa opposita. Addit repetitionẽ maioris dicens.non autem(vt dictũ est) contraria inesse possunt eidem.Repete conclusionẽ,videlicet, igitur vero nullum verum est contrarium: & sic patet solutio primæ quæstionis:& cõclusio libri. *Quæ theophrastus contra Aristo.* Theophrastus vt græci narrant aduersus Aristotelem opinatur cõtrarietatem esse maiorẽ oppositionẽ ipsa contradictione. Vtitur autem definitione contrarietatis.nam dicitur ipsa cõtrarietas maxima distãtia.distantia aũt oppositio est quędam:igitur contrarietas ipsa erit maxima oppositio.

Potest idem pro Theophrasto confirmari: nam contradictio potest saluari in minima oppositione vt in relatiuis.Igitur sui natura nõ est maxima. Ad rationem vero Aristo.soluit Theophrastus. non.n.contrarietatẽ ad contradictionẽ reducit: sed econtra potius: siquidẽ ad maius semper ipsum minus reducat. Sed quicquid sit de positione Theophrasti.Positio Aristotelis est verissima:nam omne minus cõe ad magis commune: & omne per accidens ad per se reducitur. *Defensio Ari.* At demonstrauit Aristoteles cõtrarietatem esse minus communem: esseq; oppositionem fere per accidẽs ac compositam quo ad illud quod habet de contradictione: ideo ad rationem. Theophrasti dici potest contrarietatẽ esse maximam differentiam:non autem maximam oppositionem.Confirmatio quoq; nulla est,quia & si contradictio potest saluari in minima oppositione:etiã ipsa potest saluari in maxima:& propterea per confirmationẽ ipsam nihil demitur ab opinione Aristotelis: vnde & Aristoteles primo posteriorum describit cõtradictionem esse oppositionem cuius per se non est medium inuenire.in cæteris vero medium per accidens non inuenitur:quatenus reducuntur ad contradictionẽ, hæc pro Aristotele diceremus. *Qd verum verum vero sit cõtrarium.* Quærunt hic iuniores vtrum verum possit esse oppositum vero:& videtur ꝙ sic. nã hæc sunt contraria:nullum cõtinuum est diuisibile in infinitum:& omne cõtinuum est diuisibile infinitum, & tamen ambo sunt vera.Primum enim verum est secundum rationem physicam. Secundum autem s'm rationem mathematicam. Secundo ex nihilo nihil fit: est verum ratione physica.Ex nihilo autem aliquid fit ratione theologica est verum:& sunt contradictoria.

Pũ Esculanus. Esculanus hic asserit verum vero non opponi tribus rationibus. Primo: quia æquationi intellectus nulla æquatio est opposita,verum autem ipsum æquatio est intellectus. Secũdo:quia in relationibus non est contrarietas